

Atse Milenkovski
Deyan Nakovski
Sanela Trenova

COĞRAFYA

İlköğretim VIII.
Sınıflar İçin

ARS
studio

İlköğretim VIII. Sınıflar İçin COĞRAFYA

Yazarlar:

Prof. Dr. Atse Milenkovski
Prof. Dr. Deyan Nakovski
Sanela Trenova

İnceleyenler:

prof. Dr. Maria Lyakoska
prof. Dr. Resuly Hamiti
Nevenka Stoeva

Orijinal baskının başlığı:

ГЕОГРАФИЈА за VIII отделение во основно образование
проф. д-р Аце Миленковски
проф. д-р Дејан Наковски
Санела Тренова

Makedonca'dan Türkçe'ye çeviri: Filiz Nezir Emin

Lektör: Ahmetnafi İbrahim

Mesleki redaksiyon: Agim Gina

Editor: İlker Ali

Bilgisayar işleme, illüstrasyonlar, kapak ve tasarım: m-r Marina Stoyirova,
Vesna Depinovska – ARS STUDIO

Grafik ve teknik düzenleme: Vesna Depinovska – ARS STUDIO

Basım: Polyiesterdey, sok. Sefedin Nuredini no.10, Vizbegovo Sanayi Bölgesi, 1000 Üsküp

Tiraj: 750

Yayın yeri ve yılı: Üsküp, 2026

Yayıncı: ARS STUDIO, sok. Maksim Gorki no. 31a-2, 1000 Üsküp

© ARS STUDIO Üsküp, 2026

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü, yayıncıların yazılı izni olmadan, fotokopi ve kayıt dahil olmak üzere, bilinen veya gelecekte geliştirilecek herhangi bir yöntemle, elektronik, mekanik veya başka herhangi bir biçimde veya yolla, herhangi bir bilgi depolama ve geri alma sisteminde yeniden basılamaz, çoğaltılamaz veya kullanılamaz.

Ulusal Ders Kitabı Komisyonu tarafından 5.6.2026 tarihinde kabul edilen 26-700/1 sayılı, İlköğretim VIII. sınıflar Coğrafya dersi için ders kitabının onaylanması ve kullanılmasına ilişkin karar ile.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

373.3.016:91(075.2)=512.161

MILENKOVSKI, Atse

Coğrafya İlköğretim VIII. sınıflar için / [yazarlar Atse Milenkovski, Deyan Nakovski, Sanela Trenova ;
Makedonca'dan Türkçe'ye çeviri Filiz Nezir Emin]. - Üsküp : Ars studio, 2026. - 169, [1] стр. :
илустр. ; 29 см

Превод на делото: Географија за VIII отделение во основно образование / Аце Миленковски, Дејан Наковски,
Санела Тренова. - Библиографија: стр.
[170]

ISBN 978-608-239-538-8

1. Nakovski, Deyan [автор] 2. Trenova, Sanela [автор]

COBISS.MK-ID 69195013

ÖN SÖZ

Karşında, seni dünyanın farklı yerlerine doğru ilginç bir yolculuğa çıkaracak olan 8. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı duruyor. Birlikte Afrika, Amerika, Avustralya ile Okyanusya'yı ve kutup bölgelerini; buraların doğasını, insanlarını, devletlerini, şehirlerini ve kültürlerini tanıyacağız. Bu kitap sayesinde dünyanın ne kadar çeşitlilikle dolu olduğunu ve içinde yaşadığımız dünyayı anlamanın ne kadar önemli olduğunu keşfedeceksin.

Kitapta; kıtaların doğal, beşerî ve ekonomik özelliklerini açık ve anlaşılır bir dille açıklayan içeriklerle karşılaşacaksın. Yeryüzü şekilleri, iklim, akarsular ve göller, nüfus ve yaşam tarzlarının yanı sıra turistik mekânlar ve doğal zenginlikler hakkında da bilgi edineceksin. Her ders, seni temel kavramlardan coğrafi süreç ve olguları daha geniş bir çerçevede anlamaya doğru kademeli olarak götürecek şekilde hazırlanmıştır.

Öğrenmeyi daha kolay ve daha ilgi çekici hale getirmek için kitap; coğrafi haritalar, fotoğraflar, görseller, tablolar ve örneklerle zenginleştirilmiştir. Bunlar, mekânda yönünü daha iyi bulmana ve yeni bilgileri daha kolay aklında tutmana yardımcı olacaktır. Sorular ve görevler aracılığıyla düşünmeye, farklı bölgeleri karşılaştırmaya, doğa ile insanın birbirini nasıl etkilediğini keşfetmeye teşvik edileceksin.

Bu kitabı kullanırken önemli beceriler de geliştireceksin: Coğrafi harita ve atlasları okumayı ve kullanmayı, farklı kaynaklardan bilgi araştırmayı ve coğrafi bilgileri günlük yaşamla ilişkilendirmeyi öğreneceksin. Araştırma yapma, takım halinde çalışma ve dünyadaki halklar ile kültürler arasındaki farklılıklara saygı geliştirme fırsatına sahip olacaksın.

Bu kitabın, coğrafya yolculuğunda sana iyi bir rehber olacağını, merakını uyandıracağını ve çevreni saran dünyayı keyifle keşfetmene yardımcı olacağını umuyoruz.

Yazarlar

KİTAP REHBERİ

Coğrafyanın büyüleyici dünyasına hoş geldin!

Bu ders kitabı sadece sıradan bir kitap değil; dağlar, denizler, nehirler ve kıtalar arasında senin rehberindir! Çevremizi saran dünya hakkında araştırma yapmaya, sorular sormaya ve inanılmaz gerçekleri keşfetmeye hazır ol.

Kitap Nasıl Kullanılır?

Üniteler ve Bölümler:

- Kitap, her biri belirli bir konuya (kıtalar, nehirler, iklim kuşakları vb.) ayrılmış bölümlerden oluşmaktadır.

Giriş Etkinliği:

- Her ders, o öğrenme biriminde işlenecek konuyu sana etkileşimli (interaktif) bir şekilde tanıtmayı amaçlayan giriş etkinliği ile başlar.

AFRİKA'NIN FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

AFRİKA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ

Piramitler, savanlar, safariler, zürafalar, filler, çitalar, elmaslar, kahverengi Hakuna Matata terimleriyle neyi ilişkilendiriyorsunuz?

Afrika; doğal, kültürel ve demografik (nüfus) zenginliğe sahip bir kıtadır. Afrika'nın kökeni hakkında çeşitli varsayımlar vardır. Bunlara göre, isim Latince *Afer* ("Afrika ülkesi") kelimesinden, Berberi dilindeki ifri ("mağarada yaşayan") kelimesinden veya eski Mısır dilindeki "verimlilik ülkesi" yorumundan gelmiş olabilir. Kuzey Afrika, yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlerin etkisi altında kalarak kalıcı siyasi ve kültürel izler taşımış; Nil kıyısındaki medeniyetler ise gelişmiş yazı sistemleri, mimari yapıları ve yoğun tarımsal faaliyetleriyle ön plana çıkmış. David Livingstone gibi modern dönem keşifleri, kıtanın doğal güzelliklerinin keşfine ve ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmuşlardır; bunlar arasında kendi adını taşıyan görkemli selseleler de yer almaktadır ve kıtanın paha biçilmez doğal güzelliklerini gözler önüne sermektedir. Günümüz Afrika'sı ise genç nüfusu, zengin kültürel çeşitliliği ve küresel ekonomide her geçen gün artan etkisiyle gelişmeye devam eden bir kıtadır.

AFRİKA'NIN COĞRAFI KONUMU

Afrika, Asya'nın hemen ardından Yeryüzünün ikinci en büyük kıtasıdır. Kıta elverişli bir net bir coğrafi konuma sahiptir. Kıta, batıda **Atlantik Okyanusu** ile doğuda ise **Hint Okyanusu** arasında uzanır; kuzeyde ise **Akdeniz** ile sınırlanmaktadır. Afrika, Ekvator çizgisi tam ortasından geçecek şekilde konumlanmıştır. Bu nedenle kıtanın toprakları hem kuzey hem de Güney Yarımküre'de yer alır. Buna ek olarak, Greenwich Çizik (Başlangıç) Meridyeni de kıtayı Doğu ve Batı yarımküre olarak ikiye böler. Diğer kıtalara göre Afrika şu konumda yer almaktadır:

- Avrupa'nın güneyinde, Asya'nın ise güneybatısında,
- Güney Amerika'nın doğusunda,
- Antarktika'nın kuzeyinde yer alır.

Afrika, sadece dünyanın ikinci büyük kıtası olması nedeniyle değil, aynı zamanda kıtanın bazı kısımlarının Dünya'nın dört yarım küresinde de yer alması nedeniyle ve merkezi konumu sebebiyle de kolayca tanınabilir ve önemlidir.

AFRİKA'NIN FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

AFRİKA'NIN COĞRAFI KONUMU

Afrika'nın neden merkezi bir konumda olduğunu araştırın? Koordinatlarını belirleyin!

Afrika kıtasının çevresinde hangi denizlerin bulunduğunu keşfedin!

AFRİKA'NIN SINIRLARI

Kıtanın en kuzey noktası Tunus'taki **Ben Sekka Burnu** (Ras ben Sakka), en güney noktası ise Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusu arasındaki sınır oluşturan Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki **İğne Burnu**'dür (Portekizce: Cabo das Agulhas). En batıdaki nokta Yeşil Burun Adaları Cumhuriyeti iken, en doğudaki nokta Somali'deki **Hafun Burnu**'dür.

Kuzeyde Afrika, Akdeniz ile sınır komşusudur ve Avrupa'dan Cebelitarık Boğazı ile ayrılır; bu boğazda iki kıta arasındaki mesafe en kısadır. Kuzeydoğuda, Süveyş Kanalı Akdeniz ve Kızıldeniz'i birbirine bağlarken, Bab el-Mandeb Boğazı da Hint Okyanusu ve Asya ile denizcilik bağlantısı sağlar. Bu deniz yolu uluslararası ticaret için büyük önem taşımaktadır. Batıda Atlas Okyanusu ile, güneyde ise Atlas ve Hint okyanuslarının suları ile sınırlanmıştır.

Uç nokta	Lokasyon	Koordinat	Haritada verilene-ri bulun ve tabloya kaydedin!
Kuzey		37°20'49" K.En.	
Güney		34°49'58" G.En.	
Doğu		51°16' D boy.	
Batı		17°31' B boy.	

Anahtar Kelimeler / Önemli Terimler:

- Her derste, o konu için en önemli olan kelimeleri bulacaksınız. Bunları aklınızda iyi tut, çünkü öğrenirken sana çok yardımcı olacaklar!

Araştır / Sorgula!

- Bu bölümler, gerçek bir araştırmacı gibi düşünmene yardımcı olacak!

- Soruları cevaplamaya çalış veya coğrafya atlasından ve internetteki coğrafya sitelerinden ek bilgiler bulmayı dene.

QR Kodları:

- Akıllı telefonunun yardımıyla kodu tara. Burada bilgini artıracak ilginç videolar gizlidir.

Uygulamalı Görevler ve Deneyler:

- Bazı bölümler seni bir ödev yapmaya veya küçük bir deney gerçekleştirmeye teşvik edecek. Bunları dene; en iyi böyle öğrenilir!

Sydney şehri

Büyük şehirler olarak Avustralya ve Yeni Zelanda'da kentsel enerjileri, kültürel canlılıkları ve ekonomik güçleriyle tanınırlar. **Sydney**, modern Avustralya'nın simgesi olan limanı ve Opera Binası ile tanınır. **Melburn** sürekli büyüyen ve gelişen bir şehir olup sanatın, sporun ve kültürel festivallerin merkezidir. **Brisbane** ise önemli bir teknoloji ve eğitim merkezidir.

Perth, batı kıyısında uzak bir mesafede yer alsa da madencilik ve ticaret sayesinde ekonomik olarak güçlüdür. **Adelaide**, sakin yaşam ritmi, kültürel etkinlikleri ve çevresindeki ünlü şarap bölgeleriyle öne çıkar. Yeni Zelanda'nın en büyük şehri olan **Auckland**, Avrupa, Maori ve diğer kültürlerin benzersiz bir kentsel ortamda birleştiği kozmopolit bir merkezdir.

Avustralya'nın başkenti Canberra

Dünyanın en derin noktası, Batı Pasifik Okyanusu'ndaki Mariana Çukuru'nun güney kesiminde yer almaktadır. Deniz seviyesinin yaklaşık 10.935-11.000 metre altında bulunan bu nokta, gezegendeki en uç okyanus derinliğidir. Konum, Okyanusya'nın Mikronezya bölgesine ait Mariana Adaları'nın hemen doğusundadır. Bu derinlik, Pasifik Plakasının Filipin Plakasının altına dalması sonucu oluşan derin bir okyanus çukuru oluşumuyla meydana gelmiştir.

Dünyanın en derin okyanus çukuru olan Mariana Çukuru'nun haritası.

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN SOSYO-CÜLÜRÜL ÖZELLİKLERİ

TURİSTİK VE KÜLTÜREL-TARİHİ SİMOELER

Avustralya, bu kıtanın en tanınmış simgelerinden bazılarının bulunduğu çok sayıda doğal ve kültürel-tarihi simgeye sahiptir. Sydney Opera Binası, dünyaca ünlü bir mimari sembol ve Sydney şehrinin tanınabilir bir simgesidir. **Büyük Set Resifi**, olağanüstü biyolojik çeşitliliğiyle bilinen, Dünya üzerindeki en büyük mercan ekosistemidir. **Uluru** (Ayers Rock), yerli halklar için kutsal bir yer ve ülkedeki en etkileyici doğal oluşumlardan biridir. **Canberra**, Avustralya Parlamento Binası'na ev sahipliği yaparken, Melbourne ise Federasyon Meydanı, Kraliyet Botanik Bahçeleri ve sayısız kültürel kurumlarıyla tanınır.

Okyanusya haritası üzerinde, Avustralya'dan başlayıp bu noktalardan geçen bir yolculukla bir "yolculuk" dizi: Melanezya'da bir ülke → Mikronezya'da bir ülke → Polinezya'da bir ülke → Yeni Zelanda.

UNUTMAYIN

Okyanusya, Pasifik Okyanusu'nda Avustralya ve Yeni Zelanda ve üç ada grubundan (Melanezya, Mikronezya ve Polinezya) oluşan bir bölgedir. Avustralya, yaklaşık 7.7 milyon km²'lik alanı ile Okyanusya'nın en büyük ülkesidir ve başkenti Canberra'dır. "Avustralya" adı, Latince "Terra Australis" yani "Güney Toprakları" ifadesinden gelmektedir.

Bilgi testi soruları:

1. Okyanusya'nın en büyük ülkesi hangisidir ve başkenti neresidir?
2. Okyanusya'yı oluşturan üç ada grubunu kısaca açıklayın!
3. Fiji ülkesini bu üç ada grubundan hangisine yerleştirirsiniz ve neden?
4. Melanezya ve Mikronezya'yı adaların büyüklüğüne ve nüfus sayısına göre karşılaştırın!

İlginç Bilgiler ve Gerçekler:

- Çevrendeki dünyayı anlamana yardımcı olacak coğrafya ile ilgili ilginç gerçekler bulacaksın.

Haritalar ve Görseller:

- Konumları daha iyi anlamak için haritaları kullan.
- Görselleri dikkatlice incele; materyali görsel olarak hafızanda tutmana yardımcı olacaklar.

Yolculuğunda Başarılar Dileriz!

- Meraklı ol! Asla "NEDEN?" veya "NASIL?" diye sormaktan korkma.
- Öğrendiklerini gerçek hayatla ilişkilendir; hava durumunu, haritaları ve yolculukları gözlemler.
- Daha da fazlasını öğrenmek için atlası, interneti ve diğer bilgi kaynaklarını kullan.

Unutma: Coğrafya macera ve keşif bilimidir! Bu kitap vasıtasıyla harika coğrafya kaşifi olmanı dileriz!

İÇİNDEKİLER

AFRİKA COĞRAFYASI

AFRİKA'NIN FİZİKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	10
AFRİKA'NIN COĞRAFİ KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ	10
AFRİKA'NIN KIYI ÇİZGİSİ	13
AFRİKA'NIN RÖLYEFİ	16
AFRİKA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	19
AFRİKA'NIN HİDROGRAFYASI	22
AFRİKA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ	26
AFRİKA'NIN SOSYO - COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ	30
AFRİKA'NIN NÜFUSU	30
AFRİKA NÜFUSU'NDA DİNLER, ETNİK GRUPLAR VE KÜLTÜREL-TARİHSEL ÖZELLİKLER	33
AFRİKA NÜFUSUNUN EN CİDDİ SORUNLARI	35
AFRİKA'NIN EN BÜYÜK ŞEHİRLERİ	38
AFRİKA'NIN BÖLGESEL DAĞILIMI VE TURİZM MERKEZLERİ	41
MISIR	46
GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ (GAC)	50

AMERİKA COĞRAFYASI

AMERİKA'NIN DOĞAL - COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	56
AMERİKA - KUZEY VE GÜNEY AMERİKA OLARAK AYRILMASI	56
KUZEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	59
KUZEY AMERİKA KIYI ŞERİDİ	59
KUZEY AMERİKA RÖLYEFİ	62
KUZEY AMERİKA İKLİMİ	67
KUZEY AMERİKA NEHİRLERİ	69
KUZEY AMERİKA GÖLLERİ	72
KUZEY AMERİKA DOĞAL KAYNAKLARI VE COĞRAFİ DAĞILIMI	75
GÜNEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	80
GÜNEY AMERİKA'NIN KONUMU VE KIYILARIN GİRİNTİLİĞİ VE ÇIKINTILILIĞI	80
GÜNEY AMERİKA RÖLYEFİ	83
GÜNEY AMERİKA İKLİMİ	88
GÜNEY AMERİKA NEHİRLERİ	90
GÜNEY AMERİKA GÖLLERİ	93

GÜNEY AMERİKA DOĞAL ZENGİNLİKLERİ VE DAĞILIMI

96

GÜNEY VE KUZEY AMERİKA'NIN SOSYO - COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ 101

AMERİKA NÜFUSU: DAĞILIM, YOĞUNLUK VE DOĞAL ARTIŞ	101
AMERİKA'DA HALKLAR, DİLLER VE DİNLER	104
AMERİKA'NIN BÖLGESEL DAĞILIMI: KUZEY, ORTA VE GÜNEY AMERİKA	108
AMERİKA'DA KENTLEŞME: BÜYÜK ŞEHİRLERİN GELİŞMESİ	112
KUZEY VE GÜNEY AMERİKA TURİSTİK MERKEZLERİ	117
AMERİKA BRİLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)	120
KANADA	126
BREZİLYA	131

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA COĞRAFYASI 136

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ 138

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN COĞRAFI KONUMU VE KIYI ÇİZGİSİ	138
OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ ÖZELLİKLERİ	142
OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	145
OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN HİDROGRAFYASI	148
AVUSTRALYA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ	150

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN SOSYO-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ 152

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	152
AVUSTRALYA'YA BÖLGESEL BAKIŞ - BÜYÜK ŞEHİRLER VE KÜLTÜREL-TARİHİ MERKEZLER	155

KUTUP BÖLGELERİ COĞRAFYASI 160

KUTUP BÖLGELERİ 162

DOĞAL VE COĞRAFI ÖZELLİKLER	162
SOSYO-COĞRAFI ÖZELLİKLER	166

AFRİKA'NIN COĞRAFYASI

Afrika; gezegenimizin merkezî bölümünde yer alan, Atlantik Okyanusu, Hint Okyanusu ve Akdeniz ile sınırları bulunan, Yeryüzünün ikinci en büyük kıtasıdır. Kıta; Sahra gibi çöller, yemyeşil savanlar, tropikal yağmur ormanları ve Kilimanjaro gibi dağların yanı sıra zengin hidrografyasını oluşturan Nil ve Kongo gibi büyük nehlere sahip olan oldukça çeşitlilik arz eden bir yeryüzü şekline (rölyef) özelliklerine sahiptir. Elmas, altın, tuz, kahve ve kakao gibi doğal kaynaklar bakımından oldukça zengin olan Afrika, büyük ve etnik açıdan çeşitlilik gösteren bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Kahire, Lagos ve Johannesburg gibi büyük şehirler ile turizm merkezleri, kıtanın kültürel ve ekonomik çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bununla birlikte Afrika, kırsal bölgelerdeki sosyo-ekonomik gelişimi doğrudan etkileyen gıda ve su kıtlığı gibi ciddi zorluklarla da karşı karşıyadır.

İÇERİKLER:

AFRİKA'NIN FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Afrika'nın Coğrafi Konumu, Sınırları ve Yüzölçümü

Afrika'nın Kıyı Çizgisi

Afrika'nın Rölöyü

Afrika'nın İklimi ve İklim Özellikleri

Afrika'nın Hidrografisi

Afrika'nın Doğal Zenginlikleri

AFRİKA'NIN SOSYO – COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ

Afrika Nüfusu

Afrika Nüfusu'nda Dinler, Etnik Gruplar ve Kültürel-Tarihsel Özellikler

Afrika Nüfusunun En Ciddi Sorunları

Afrika'nın En Büyük Şehirleri

Afrika'nın Bölgesel Dağılımı ve Turizm Merkezleri

Mısır

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC)

AFRİKA'NIN FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

AFRİKA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ

Temel
coğrafi
terimler:

Coğrafi
konum, Sınırlar,
Afrika'nın
büyüklüğü

Piramitler, savanlar, safariler, zürafalar, filler, çitalar, elmaslar, kabileler, Hakuna Matata terimleriyle neyi ilişkilendiriyorsunuz?

Afrika; doğal, kültürel ve demografik (nüfus) zenginliğe sahip bir kıtadır. Afrika" adının kökeni hakkında çeşitli varsayımlar vardır. Bunlara göre, isim Latince Afer ("Afrika ülkesi") kelimesinden, Berberi dilindeki İfri ("mağarada yaşayan") kelimesinden veya eski Mısır dilindeki "verimlilik ülkesi" yorumundan gelmiş olabilir. Kuzey Afrika, yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlerin etkisi altında kalarak kalıcı siyasi ve kültürel izler taşımış; Nil kıyısındaki medeniyetler ise gelişmiş yazı sistemleri, mimari yapıları ve yoğun tarımsal faaliyetleriyle ön plana çıkmıştır. David Livingstone gibi modern dönem kaşifleri, kıtanın doğal güzelliklerinin keşfine ve ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmuşlardır; bunlar arasında kendi adını taşıyan görkemli şelaleler de yer almaktadır ve kıtanın paha biçilmez doğal güzelliğini gözler önüne sermektedir. Günümüz Afrika'sı ise genç nüfusu, zengin kültürel çeşitliliği ve küresel ekonomide her geçen gün artan etkisiyle gelişmeye devam eden bir kıtadır.

AFRİKA'NIN COĞRAFI KONUMU

Afrika, Asya'nın hemen ardından Yeryüzünün ikinci en büyük kıtasıdır.

Kıta elverişli ve net bir coğrafi konuma sahiptir.

Kıta, batıda **Atlantik Okyanusu** ile doğuda ise **Hint Okyanusu** arasında uzanır; kuzeyde ise **Akdeniz** ile sınırlanmaktadır.

Afrika, Ekvator çizgisi tam ortasından geçecek şekilde konumlanmıştır. Bu nedenle kıtanın toprakları hem Kuzey hem de Güney Yarımkürede yer alır. Buna ek olarak, Greenwich-Griniç (Başlangıç) Meridyenini de kıtayı Doğu ve Batı Yarımküre olarak ikiye böler.

Diğer kıtalara göre Afrika şu konumda yer almaktadır:

- Avrupa'nın güneyinde, Asya'nın ise güneybatısında,
- Güney Amerika'nın doğusunda,
- Antarktika'nın kuzeyinde yer alır.

Afrika, sadece dünyanın ikinci büyük kıtası olması nedeniyle değil, aynı zamanda kıtanın bazı kısımlarının Dünya'nın dört yarım küresinde de yer alması nedeniyle ve merkezi konumu sebebiyle de kolayca tanınabilir ve önemlidir.

Afrika Haritası

Afrika'nın coğrafi konumu

Afrika'nın neden merkezî bir konumda olduğunu araştırın? Koordinatlarını belirleyin!

AFRİKA'NIN SINIRLARI

Kıtanın en kuzey noktası Tunus'taki **Ben Sekka Burnu** (Ras ben Sakka), en güney noktası ise Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusu arasındaki sınırı oluşturan Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki **İğne Burnu**'dur (Portekizce: Cabo das Agulhas). En batıdaki nokta Yeşil Burun Adaları Cumhuriyeti iken, en doğudaki nokta Somali'deki **Hafun Burnu**'dur.

Kuzeyde Afrika, Akdeniz ile sınır komşusudur ve Avrupa'dan Cebelitarık Boğazı ile ayrılır; bu boğazda iki kıta arasındaki mesafe en kısadır.

Kuzeydoğuda, Süveyş Kanalı Akdeniz ve Kızıldeniz'i birbirine bağlarken, Bab el-Mandeb Boğazı da Hint Okyanusu ve Asya ile denizcilik bağlantısı sağlar. Bu deniz yolu uluslararası ticaret için büyük önem taşımaktadır.

Batıda Atlas Okyanusu ile, güneyde ise Atlas ve Hint okyanuslarının suları ile sınırlanmıştır.

Afrika kıtasının çevresinde hangi denizlerin bulunduğunu keşfedin!

Uç nokta	Lokasyon	Koordinat
Kuzey		37°20'49" K.En.
Güney		34°49'58" G.En.
Doğu		51°16' D boy.
Batı		17°31' B boy.

Haritada verilenleri bulun ve tabloya kaydedin!

AFRİKA'NIN BÜYÜKLÜĞÜ

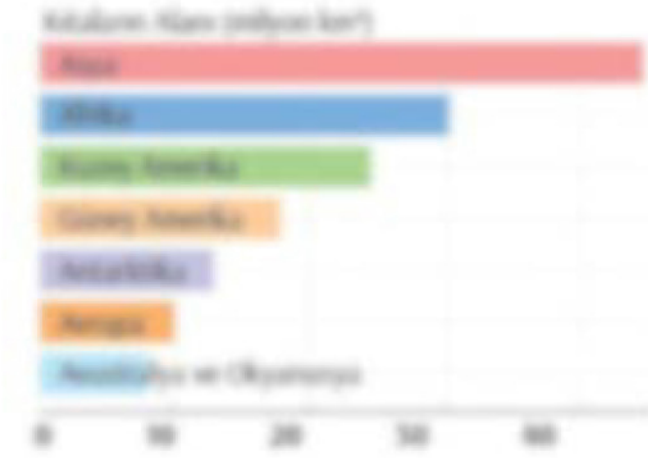
Afrika, yaklaşık **30,37 milyon km²**lik yüz ölçümü ile Asya'dan sonra yeryüzünün **en büyük ikinci kıtasıdır**.

Avrupa'dan yaklaşık üç kat, Avustralya'dan ise yaklaşık dört kat daha büyüktür.

Kıtanın uzanışı şu şekildedir:

-Kuzey-Güney doğrultusunda: Ben Sekka Burnu'ndan İğne Burnu'na kadar yaklaşık 72°'lik bir yayılım gösterir (yaklaşık 8.000 km).

-Batı-Doğu doğrultusunda: Senegal'den Somali'ye kadar yaklaşık 69°'lik bir yayılım gösterir (yaklaşık 7.200 km).

Kıyı şeridi- Aden Körfezi ve Kızıldeniz'deki su renklerindeki çarpıcı farklılıklar.

Babülmendep ismi, dar boğazı geçmeye çalışırken birçok denizcinin hayatını kaybettiği efsanesinden dolayı "Hıçkırık Kapısı" veya "Gözyaşı Kapısı" anlamına gelir.

Bu boğazda, Kızıldeniz'in tuzlu suyu ile Aden Körfezi'nin daha az tuzlu suyu karşılaşır; bu durum belirgin deniz akıntıları yaratır ve suyun renginde uzaktan bile görülebilen çarpıcı farklar oluşturur. Babülmendep, su altı ekosistemleri oluşturan ve biyolojik çeşitlilik için büyük önem taşıyan balıklar ve mercan reefs (aktif resifler) açısından son derece zengindir. Boğaz, aynı zamanda çeşitli deniz türlerinin göçü için de kritik bir öneme sahiptir.

UNUTMA

- Afrika, yaklaşık 30,37 milyon km²lik yüz ölçümü ile Yeryüzündeki en büyük ikinci kıtadır.
- Ekvator'un ve Başlangıç Meridyeninin (Greenwich) her iki tarafına da uzanır, bu nedenle toprakları dört yarım kürede de yer alır.
- Kıta; Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu ve Akdeniz ile sınırlandırılmıştır.
- Uç noktaları Ben Sekka Burnu, İğne Burnu, Yeşil Burun ve Hafun Burnu'dur; bu konum özellikleri Afrika'yı kolayca tanınır kılmakta ve uluslararası ticaret için önemli hale getirmektedir.

Bilgi kontrolü soruları:

1. Afrika ekvator'a göre nerede yer almaktadır?
2. Afrika'nın bazı kısımları hangi yarım kürelerde bulunuyor?
3. Afrika'nın doğusunda hangi okyanus var?
4. Afrika'nın batısında hangi okyanus var?
5. Afrika büyüklük açısından kıtalar arasında nerede yer alıyor?

AFRİKA'NIN KIYI ÇİZGİSİ

Vasco da Gama'nın yolculuğu neden en önemli coğrafi keşiflerden biri olarak kabul ediliyor? Hindistan'a ulaşmak için hangi denizleri ve okyanusları geçti?

Vasco da Gama'nın seferi (1497-1499), Avrupa ve Asya pazarlarını okyanuslar üzerinden birbirine bağlayan ve dünya ticaret haritasını kalıcı olarak değiştiren çığır açıcı bir coğrafi başarıyı temsil eder.

Yolculuk; Atlas Okyanusu'nda, Batı Afrika Kıyısı ve Gine Körfezi boyunca yelken açılarak başlamıştır. Güney kıyısındaki Ümit Burnu'nun (Cape of Good Hope) dolaşılması, Hint Okyanusu'na doğrudan giden yolu açarak en önemli dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu geçiş oldukça tehlikeliydi; büyük okyanus akıntılarının çarpışması güçlü girdaplar yaratıyor ve buranın ilk adı olan "Fırtınalar Burnu" isminin hakkını veriyordu.

Filo, Hint Okyanusu'nda Doğu Afrika Kıyısı (Svahili Kıyısı) boyunca ilerlemiş ve Afrika Boynuzu'nun (Somali Yarımadası) yakınlarından geçmiştir. Da Gama, Umman Denizi'ni aşabilmek için doğal bir navigasyon sistemi olan Muson rüzgarlarından yararlanmak zorunda kalmış; nihayetinde Hindistan sularına ulaşarak bu deniz yolunu kalıcı olarak tamamlamıştır.

Afrika, az girintili çıkıntılı bir kıyı şeridine sahiptir; bu da kıtanın şeklinin nispeten kompakt olduğu, çok derin körfezlerin ve belirgin yarımadaların bulunmadığı anlamına gelir. Yaklaşık 30.500 kilometrelik uzunluğuyla kıta, özellikle büyüklüğü göz önüne alındığında, tüm kıtalar arasında en az parçalanmış kıyı şeritlerinden birine sahiptir.

Kuzey kıyısında Afrika, kendisini Avrupa'dan ayıran **Akdeniz'e** açılır. Burada, Tunus'taki **Tunus Körfezi** ve **Gabes Körfezi** yer alır.

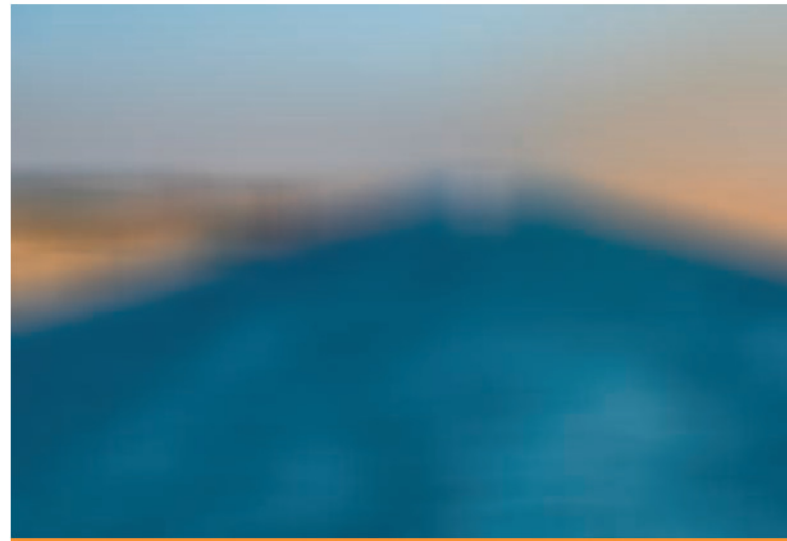
Kuzeybatıda, **Fas** ve **Batı Sahra** kıyılarının yakınında, bu bölgede Atlas Okyanusu'ndaki en büyük ve en önemli takımada olan ve İspanya yönetimi altında bulunan **Kanarya Adaları** yer alır.

Bunların güneyinde, bağımsız bir ada devleti olan **Yeşil Burun Adaları** (Cabo Verde) bulunmaktadır. Daha kuzeybatıda ise siyasi olarak **Portekiz'e** ait olan **Azor Adaları** yer almaktadır.

Kuzeydoğuda Afrika, **Mısır'daki Süveyş Kanalı** üzerinde Akdeniz'e bağlanan **Kızıldeniz'e** açılır. 193 km uzunluğundaki Süveyş Kanalı, yapay ancak stratejik açıdan son derece önemli bir deniz geçididir. Avrupa ile Asya arasında doğrudan bağlantı sağlayarak burayı küresel ticaretin en kilit kanallarından biri haline getirir.

Temel
coğrafi
terimler:

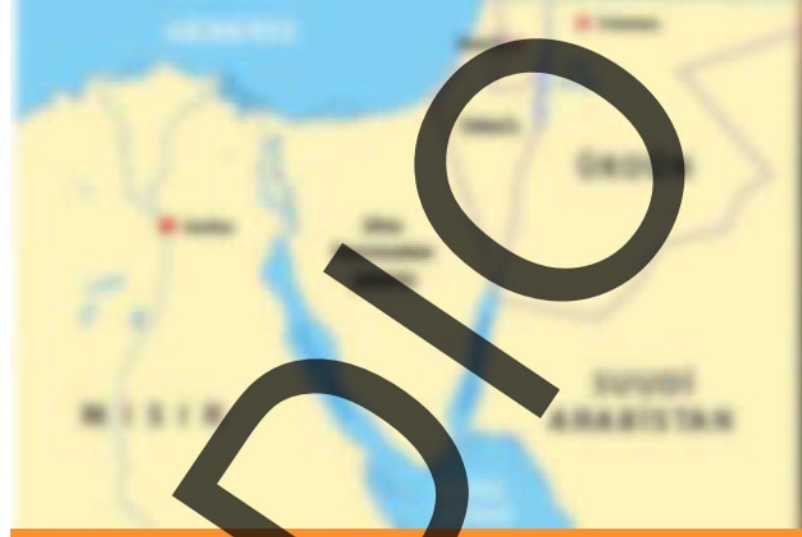
Kıyı
çizgisi
Adalar
Azor
Adaları
Yeşil Burun
Adaları
Kanarya
Adaları
Madagaskar
Seyşeller
Yarımadalar
Tunus
Sina
Yarımadası
Somali
Denizler
Akdeniz
Kızıldeniz
Koylar
Çapalar

Süveyş Kanalı

Mauritius'un su altı şelalelerini keşfet-
din!

Sina Yarımadası

Kıtanın bu bölümünde, Afrika ile Asya arasında doğal bir bağlantı oluşturan ve idari olarak **Mısır'a** bağlı olan, bölgenin en büyük ve en önemli yarımadası **Sinay Yarımadası** yer alır. Sina Yarımadası idari olarak Mısır'a ait olsa da, coğrafi olarak Asya'da yer almaktadır.

Afrika'nın doğu kıyılarını Hint Okyanusu'nun suları yalar. Bu bölüm, Mozambik ve Madagaskar arasında uzanan Mozambik Kanalı ve bölgenin en önemli ve en büyük körfezlerinden biri olan, **Somali** ve **Yemen** arasında yer alan **Aden Körfezi**'ni içermektedir.

Doğuya doğru, doğu kıyısının en büyük ve en dikkat çekici yarımadası olan, idari olarak **Somali**'ye bağlı ve "Afrika Boynuzu" olarak bilinen **Somali Yarımadası** uzanır.

Afrika'nın batı kıyısı Atlas Okyanusu'na açılır ve birkaç büyük körfezine sahiptir. Bunların arasında en büyüğü ve en önemlisi; **Nijerya, Gana, Benin, Togo** ve diğer ülkelerin kıyılarına yayılan **Gine Körfezi**'dir.

Sokotra Takımadaları'nın en büyüğü olan Sokotra Adası, idari olarak Yemen'e bağlıdır ve kendine özgü, yüksek derecede endemik (sadece o bölgeye ait) flora ve faunasıyla tanınır. Adanın en karakteristik bitkisi, şemsiyeyi andıran tepesi ve koyu kırmızı reçinesiyle kolayca ayırt edilebilen "Ejderha Kanı Ağacı"dır (*Dracaena cinnabari*). Bunun yanı sıra adada, nadir bulunan bir çöl gülü türü olan Sokotra Çöl Gülü (*Adenium obesum socotranum*) ve Yeryüzünde başka hiçbir yerde rastlanmayan çok sayıda sukulent (etli bitki) yetişir. Adanın faunası ise çok sayıda endemik sürüngen, benzersiz kuş türleri ve 300'den fazla böcek türünü barındırır ki bu böceklerin birçoğu evrimsel olarak en yakın kıtasal formlardan tamamen soyutlanmıştır. Bu benzersiz özelliklerinden dolayı Sokotra, sıklıkla "Hint Okyanusu'nun Galapagos'u" olarak adlandırılır.

Somali Yarımadası

Afrika kıtasını dünyanın diğer bölgelerine bağlayan **boğazlar** arasında şunlar yer alır: **Cebelitarık Boğazı** (14 km), Akdeniz'i Atlas Okyanusu ile bağlar ve **Afrika** (Fas) ile **Avrupa** (İspanya) kıtalarını birbirinden ayırır.

Babülmendep Boğazı (en dar noktasında yaklaşık 26 km genişliğe sahip) **Kızıldeniz'i Aden Körfezi** ile bağlayan en büyük boğazdır ve **Afrika** (Cibuti ve Eritre) kıtasını **Asya** (Yemen) kıtasından ayırır.

UNUTMA

BOĞAZLAR VE KÖRFEZLER: Süveyş Kanalı, Cebelitarık Boğazı, Babülmendep Boğazı, Mozambik Boğazı

YARIMADALAR: Tunus, Sina Yarımadası, Somali Yarımadası

ADALAR: Azor Adaları, Yeşilburun Adaları, Kanarya Adaları

DENİZLER: Akdeniz, Kızıldeniz

KÖRFEZLER: Gine Körfezi, Sidra Körfezi, Aden Körfezi

Kıyı Çizgisi Çeşitliliği

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'yı hangi okyanuslar ve denizler çevreler?
2. Afrika'nın en büyük adası hangisidir ve hangi okyanusta yer almaktadır?
3. "Afrika Boynuzu" olarak adlandırılan yarımada hangisidir ve hangi ülkeleri kapsamaktadır?
4. Afrika'nın batı ve doğu kıyılarındaki en büyük koylar hangileridir?
5. Afrika'yı dünyanın geri kalanına bağlayan en önemli boğazlar ve kanallar hangileridir ve bunların önemi nedir?

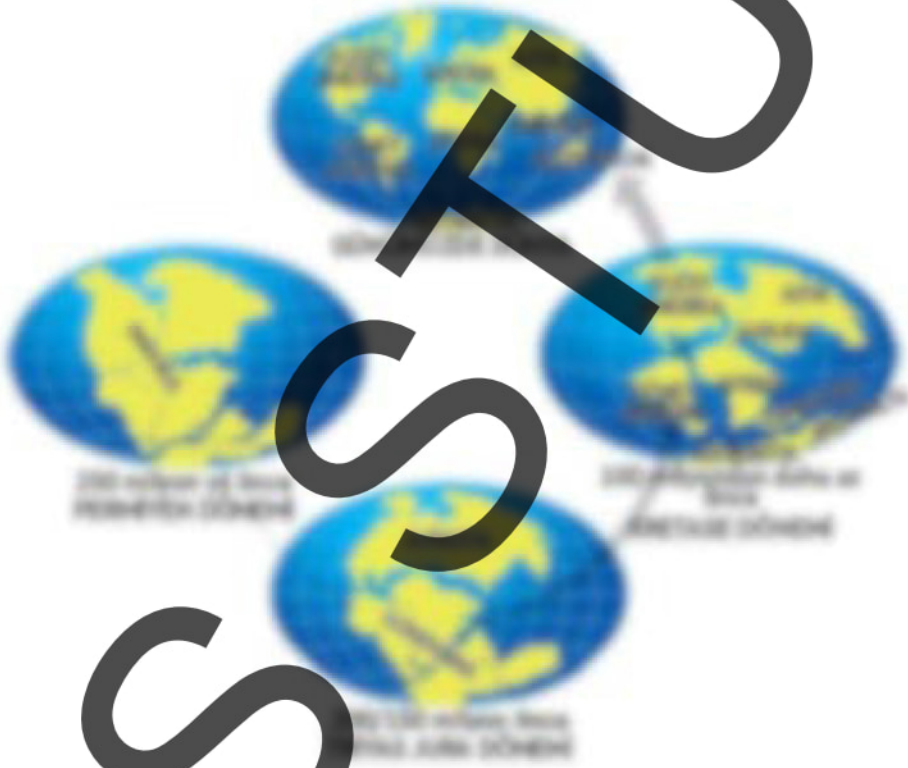
Temel
coğrafi
terimler:

Rölyef
Ovalar
Dağlar:
Atlas
Ahaggar
Tibesti
Darfur
Etiyopya
Dağları
Kilimanjaro
Kenya
Rwenzori
Yaylalar:
Göl Yaylası
Güney
Afrika
Platosu
Çöller:
Sahra
Kolahari
Namib

AFRİKA'NIN RÖLYEFİ

Afrika'nın fiziki haritasındaki renkleri analiz edin.

Afrika, eski süper kıta Gondwana'nın önemli parçalarından biriydi. Günümüzdeki Afrika Kratonu, milyarlarca yıl öncesine ait kayalardan oluşan bu devasa kara kütle-
sinin en istikrarlı kısmıdır. Gondwana yaklaşık 180 milyon yıl önce parçalandığında, Afrika nispeten istikrarlı kalırken, Güney Amerika, Hindistan ve Avustralya ondan ayrılıp koptu. Günümüzdeki Afrika'nın yüksek platoları ve Sahra'daki Ağagar, Tibesti ve Darfur sıradağları gibi dağ sıraları, çölün sadece kumdan ibaret olmadığını, aynı zamanda Gondwana'nın jeolojik çekirdeğini yansıtan kaya oluşumlarından oluşan bir alan olduğunu gösteren doğrudan kalıntılardır.

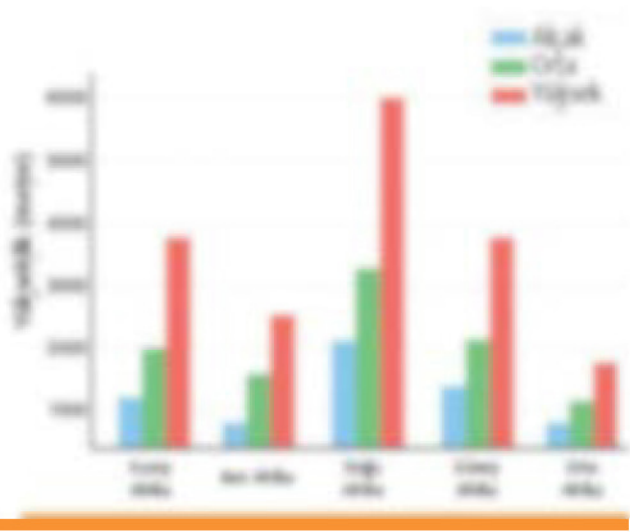
**Kıtasal Sürüklenme
Teorisi**

Afrika; geniş yaylalar, alçak kıyı ovaları, dağ kitleleri ve büyük çöllerden oluşan, çeşitlilik gösteren ve tektonik olarak istikrarlı bir yer şekline (rölyefe) sahiptir. Kıtanın ortalama rakımı yaklaşık 750 metre olup, bu durum onu "yüksek kıtalar" arasında saymaktadır. En yüksek noktası **Kilimanjaro** (5.895 m), en alçak noktası ise Cibuti'deki **Asal** Gölü kıyısıdır (-155 m).

Afrika'nın alçak bölgeleri kıtanın kuzey ve batı kesimlerinde yer alır ve henüz süper kıta Gondvana zamanında oluşmuştur. Bunlar, geniş bir ova ve düzlük kuşağını meydana getirir. Kuzey kesimde, **Fas, Cezayir ve Tunus** boyunca uzanan **Atlas** dağ sırası öne çıkar. Bu dağlar, ilk tektonik hareketlerin kalıntıları olup bölgenin yer şekilleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Bu bölge aynı zamanda büyük çöl alanlarını da kapsar ve bunların en önemlisi **Sahra'dır**. Sahra; **Li-by, Mısır, Sudan, Çad, Mali, Nijer, Cezayir, Fas ve Tunus** boyunca uzanır; gece ile gündüz arasında belirgin sıcaklık farkları olan, dünyanın en büyük sıcak çölüdür.

Sahra'nın yer şekilleri çeşitlilik gösterir ve farklı çöl formlarından oluşur: **kumlu çöller, kayalık çöller,**

Bölgelere göre rakım bilgileriyle Afrika Haritası

Afrika'nın yeryüzü şekilleri (rölyef) haritası

çakıllı çöller, killi çöller ve bazı yerlerde vahalar bulunur. Bu şekiller rüzgârın etkisi ve uzun süreli tektonik hareketler sonucunda meydana gelmiştir. İç kesimlerinde, eski jeolojik yapılar olan **Cezayir'deki Ahaggar**, Çad ve Libya sınırındaki **Tibesti** ile **Sudan'daki Darfur** gibi dağlık ve plato alanları yer alır. Sahra, jeolojik tarih boyunca değişimler geçirmiş, belirli dönemlerde daha fazla neme ve bitki örtüsüne sahip olmuşken, günümüzde Yeryüzü'nün en kurak ve en büyük çöllerinden biridir.

Yüksek Afrika, kıtanın doğu ve güney kesimlerinde yer alır; **platolar (yayla), dağlar, volkanlar ve tektonik çöküntü vadileri** ile karakterize edilir. Dağlar ve platoların kökeni Gondvana jeolojik dönemine kadar uzanmakta olup, daha sonra tektonik hareketler ve volkanik faaliyetlerle şekillenerek bölgenin kendine özgü yer şekillerini oluşturmuştur.

Doğu Afrika'da, Etiyopya'daki **Etiyopya Dağları** ile Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti sınırındaki **Ruwenzori** Dağları yer alır. Burada ayrıca, Rift Vadisi ve tektonik levha hareketlerinin bir sonucu olarak meydana gelmiş, Tanzanya'daki **Kilimanjaro** (5.895 m) ve **Kenya'daki** Kenya Dağı (5.199 m) gibi en yüksek volkanik zirveler bulunmaktadır.

Atlas Dağı

Sahra Çölü

Araştır - Sahra'da bir gün

Ruvenzori, Doğu Afrika'da yer alan bir genç sıradağdır. Sık sık görülen sis ve özellikle geceleri ay ışığı altında belirginleşen mistik görünümü nedeniyle "Ay Dağları" olarak da adlandırılmaktadır. Ekvatora yakın bir konumda bulunmalarına rağmen, en yüksek zirvelerinde buzulların ve kalıcı karların bulunması dikkat çekicidir. Dağ, dik yamaçlara ve derin vadilere sahip birkaç yüksek kitleye bölünmüş olup oldukça engebeli bir yer şekline (rölyefe) sahiptir. Rakım arttıkça, eteklerdeki tropikal ormanlardan zirvelerdeki buzlu bölgelere kadar hem iklim koşulları hem de bitki örtüsü değişir. Ruvenzori dağları nehirler için önemli bir kaynak olup Doğu Afrika'nın su sistemi için büyük bir öneme sahiptir. Kilimanjaro kadar tanınmasalar da erişilmez arazi yapıları ve değişken hava koşulları nedeniyle tırmanması en zor dağlardan biri olarak kabul edilir ve dağcılık ekspedisyenleri için büyük bir zorluk teşkil eder.

NUBYA LEVHASI

SOMALI
LEVHASI

Doğu kesimde yer alan **Doğu Afrika Platosu**; Kenya, Tanzanya, Uganda ve Ruanda'ya aittir. Bu plato, daha sonra tektonik hareketlerin yardımıyla Doğu Afrika Rift (Çöküntü) Vadisi'nde yer alan Viktorya, Tanganika ve Nyasa gibi çok sayıda gölü oluşturan eski Gondvana kayalarından meydana gelmiştir.

Güney kesimde ise **Güney Afrika Platosu** yer alır; **GAC** (Güney Afrika Cumhuriyeti), **Angola** ve **Zambiya** boyunca uzanan bu bölgede, iklim değişiklikleri ve erozyon süreçlerinin bir sonucu olarak **Kalahari** ve **Namib** çölleri de oluşmuştur.

Yüksek Afrika'nın tüm yer şekilleri (rölyefi); eski kıtasal blokların, kırılmaların (faylanmaların), volkanik faaliyetlerin ve erozyon süreçlerinin bir kombinasyonu ile şekillenmiştir.

Doğu Afrika Rifti

UNUTMA

- Dağlar doğu ve kuzey bölgelerinde yoğunlaşmıştır (Ahagar, Tibesti, Darfur, Etiyopya Dağları).
- En yüksek dağlar: Kilimanjaro, Kenya ve Ruvenzori.
- Afrika'da Göller Bölgesi ve Güney Afrika Platosu bulunur. Ünlü çölleri Sahra, Kalahari ve Namib'dir.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'da yer şekilleri nasıl bölünmüştür?
2. Afrika'daki en yüksek dağ zirveleri nelerdir?
3. Afrika'daki hangi dağlar volkanik kökenlidir?
4. Afrika'da hangi iki plato bulunur?
5. Göller Bölgesi ve Güney Afrika Platosu'nun yer şekilleri, Afrika'daki Sahra, Kalahari ve Namib çölleri'nin mekânsal dağılımını nasıl etkiler?

AFRİKA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

Afrika'nın coğrafi haritası üzerinde iklim kuşaklarını işaretleyin.

Kongo Havzası başta olmak üzere Orta Afrika'daki yağmur ormanları, iklim ve doğal denge için büyük bir öneme sahiptir. Atmosferden karbondioksit emip oksijen saldıkları için çok defa "Dünyanın akciğerleri" olarak adlandırılırlar. Bu ormanlar kendi mikro iklimlerini de yaratırlar. Toprakta ve yapraklardan suyun buharlaşması ve terlemesi (evapotranspirasyon) yoluyla havaya büyük miktarda su buharı salınır. Bu durum, bulut oluşumuna ve sık sık yağış yaşanmasına katkıda bulunur. Yağmur ormanları bu sayede nemli iklimin, verimli toprağın ve zengin bitki ile hayvan çeşitliliğinin (biyoçeşitliliğin) korunmasına yardımcı olur.

Temel
coğrafi
terimler:

İklim
Ekvatorial
Tropik
Bozkır
Çöl
Subtropikal
İlman

İKLİM VE İKLİM TİPLERİ

Afrika'daki iklim çeşitliliği üzerinde en büyük etkiye, kıtanın **Ekvator**'a göre konumu sahiptir. Afrika üç sıcaklık kuşağında yer alır: **Sıcak (tropikal)**, **subtropikal** ve **ılıman** kuşak. Bu durum, çeşitli iklim tipleriyle birlikte dünyanın en sıcak kıtası olmasına katkıda bulunur. İklim üzerinde ayrıca **rakım**, **Atlas** ve **Hint Okyanusu**'na olan yakınlık ile bunların **hareketleri**, Benguela akıntısı gibi **okyanus akıntıları**, kuzey ve güney tropikal bölgelerdeki **çöller** ve rüzgarlar ile yağışlar için engeller oluşturan yer şekilleri (rölyef) etkilidir. Okyanuslar ve denizler; kıtanın hem kıyı hem de iç kesimlerinde sıcaklık, yağış ve nemi etkileyerek iklimi dengeler.

Her sıcaklık kuşağında farklı iklim tipleri görülür.

İklim tipleri, iklim (sıcaklık) kuşaklarındaki konumlarına, yani yeryüzündeki bölgelerin aldığı güneş enerjisi miktarı ile sıcaklık ve yağış miktarlarına göre belirlenir.

Sıcak (Tropikal) Kuşakta şu iklimler görülür: **Ekvatorial**, **tropikal (savan)**, **çöl** ve **subtropikal** iklim.

Ekvatorial iklim, Afrika'nın orta kesiminde Kongo Nehri çevresinde, Kamerun ve Gabon'un bazı bölgelerinde uzanır. Sıcaklıklar yüksek, yağışlar ise tüm yıl boyunca bol ve düzenlidir. Ekvatorial bölgelere doğru esen ve sıklıkla Atlas Okyanusu üzerinden geçen Alize rüzgarları, bu bölgelere nem taşıyarak sürekli yağış oluşumunu tetikler.

Alizeler, subtropikal yüksek basınç kuşaklarından ekvatora (alçak basınç) doğru esen sürekli rüzgarlardır. Dünyanın dönüşü nedeniyle yön değiştirirler:

- Ekvatorial iklim tipi
- Tropikal iklim tipi
- Yarı çöl iklim tipi (Sahel)
- Çöl iklim tipi
- Subtropikal iklim tipi (Akdeniz)
- Dağ iklim tipi

Afrika İklim Haritası

Kauçuk ve maun ağacını keşfedin

Sıcaklıklar yüksek olup, yıllık dönemler **yazı nemli (yağışlı)** ve **kış kuru** olmak üzere ikiye ayrılır. Alizeler, kurak dönemde çöl ve yarı çöl bölgelerine doğru kuru hava taşır. **Kenya** ve **Tanzanya**'da **tropikal ve savan iklimi** görülür. Yağışlar orta düzeyde, sıcaklıklar ise yüksek olup günlük ve mevsimsel sıcaklık farkları büyüktür. Bitki örtüsü, yağışlı dönemde boyları 3 metreye kadar uzayabilen yüksek boylu savan otlarından oluşur. Kurak dönemde ise yüksek sıcaklıklar nedeniyle vejetasyon kurur ve sık sık yangınlar meydana gelir; bu durum hayvan göçlerine yol açar. Savanlarda orman bitki örtüsüne seyrek rastlanır. Bazı yerlerde, yüksek otların arasından binlerce yıl yaşayabilen **baobab** gibi tekil ağaçlar yükselir. Nehir ve göl kenarlarında nemin daha fazla olduğu alanlarda ormanlar daha gürdür; buralarda kauçuk ağacı, maun ağacı ve çeşitli çalı türlerine rastlanır. Bitkisel besin bolluğu, çeşitlilik gösteren bir hayvan popülasyonuna imkan tanır. Tipik hayvanlar şunlardır: aslanlar, zürafalar, zebra, antiloplar, filler, sırtlanlar... Başka hangileri olabileceğini sen düşün!

Yarı kurak (Sahel/Step) bölge, savanların kuzey ve güneyi boyunca uzanır. **Sudan** Platosunun kuzey kesimlerini, **Sahra**'nın güney bölgelerini ve **Kalahari** Çölü'nün kuzeyini kapsar. Kısa bir yağışlı dönem ile uzun, sıcak ve kurak bir dönemle karakterize edilir. Bitki örtüsü kısa boylu otlardan, yani steplerden (bozkırlardan) oluşur.

Kauçuk ve maun ağacını keşfedin.

Ekvator yağmur ormanları

El Nino doğal bir iklim olayıdır. Afrika'da El Nino, en sık Doğu Afrika'da yağış artışına ve sellere neden olurken, Güney Afrika'da ise genellikle kuraklık dönemlerine, yüksek sıcaklıklara ve su kıtlığına yol açar.

Kısa süren yağışlı dönemde step yeşillenir; burada büyük antilop, ceylan, zebra sürüleri ve yırtıcı hayvanlar görülür. Tropikal bölgeler arasında, kuzeydeki Sahra ile güneydeki savanlar arasında bir geçiş bölgesi olan **Sahel** de yer alır. Sahel, uzun bir kurak dönem ile kısa ve nemli bir döneme sahip **yarı çöl** iklimine sahiptir. Alizeler kuzeyden kuru hava taşır, bu da yağış miktarını sınırlar. Bitki örtüsü dikenli çalılar ve otlardan oluşur; hayvanlar alemi ise develeri, sığırları, antilopları ve kuşları içerir.

Çöl iklim tipi, kuzeyde **Sahra** ve güneybatıda **Namib** çölü için karakteristiktir. Nem oranı çok düşüktür; Atlas Okyanusu'ndan gelen soğuk deniz akıntılarının etkisiyle yağışlar nadirdir ve günlük sıcaklık farkları çok büyüktür (60 °C ile 0 °C arası). Bitkiler kaktüsler, dikenli çalılar ve çöl otları ile sınırlıdır. Hayvanlardan ise kertenkeleler, yılanlar, çekirgeler, akrepler, çöl tilkileri, develer ve diğerleri bulunur. Alizeler, soğuk deniz akıntılarının akışı nedeniyle kuraklığı artırır ve iklim koşullarını etkiler.

Subtropikal ılıman sıcaklık kuşağında; Fas, Cezayir ve Mısır'daki **Akdeniz** kıyılarının yanı sıra Güney Afrika'daki güney ılıman sıcaklık kuşağında subtropikal iklim hakimdir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık geçer. Batı rüzgarları yazın kuraklığı artırırken, kışın yağış getirir. Bitki örtüsü Akdeniz bitkilerinden (zeytin, narenciye, lavanta), her dem yeşil çalılardan ve otlardan oluşur; hayvanlar alemi ise kuşlar, yılanlar, çeşitli sürüngenler, kemirgenler ve diğerleri ile temsil edilir.

Afrika'da **ılıman** iklim tipi, kıtanın güney kesimlerindeki dağlık ve daha yüksek bölgelerde görülür; buralarda sıcaklıklar daha düşük, yağışlar orta düzeydedir ve bitki örtüsü ormanları, otları ve her dem yeşil çalıları içerir.

Dağ iklim tipi ise Kilimanjaro ve Drakensberg (Ejder) Dağları gibi dağ kütlelerinde görülür. Sıcaklıklar daha düşük, nem oranı ise daha yüksektir.

Kalahari Çölü

UNUTMA

Afrika'nın iklimi, ekvatora göre coğrafi konumu, geniş yüzey alanı ve rakım, okyanuslar, deniz akıntıları, rüzgarlar ve yer şekilleri gibi çeşitli doğal faktörler nedeniyle son derece çeşitlidir. Sıcak bölgede ekvatorial yağmur ormanları, savanlar, yarı çöl bozkırları ve çölleri gelişir. Tropikal bölgeler, belirgin ıslak ve kuru dönemlerle karakterize edilirken, çöl bölgeleri büyük sıcaklık farklarıyla son derece kurudur. Kuzey ve güneyde, subtropikal iklim Akdeniz bitkilerini ve daha ılıman kışları getirir. Kilimanjaro gibi dağ sıraları, önemli ölçüde daha düşük sıcaklıklar ve daha yüksek nem ile özel iklim koşulları yaratır.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'nın çeşitli iklimini en çok etkileyen faktör hangisidir ve neden?
2. Sıcak tropikal kuşakta hangi iklim tipleri temsil edilir ve nerede yaygındırlar?
3. Ticaret rüzgarları ekvator ve çöl bölgelerindeki yağışları nasıl etkiler?

Temel
coğrafi
terimler:

Rölyef
Ovalar
Dağlar:
Atlas
Ahaggar
Tibesti
Darfur
Etiyopya Dağları
Kilimanjaro
Kenya
Rwenzori
Yaylalar:
Göl Yaylası
Güney Afrika
Platosu
Çöller:
Sahra
Kolahari
Namib

AFRİKA'NIN HİDROGRAFİSİ

Afrika'daki bir nehrin resimlerine bakın. Sizce bu hangi nehir? Afrika'daki nehirler hakkında ne düşünüyorsunuz? Burası sulak mı yoksa kuru bir bölge mi? Bunu nasıl biliyorsunuz?

Afrika, eski süper kıta Gondwana'nın jeolojik çekirdeğini oluşturur. Günümüzdeki Afrika Kratonu, milyonlarca yıl öncesine ait kayalardan oluşan bu devasa kara kütle-
sinin en istikrarlı kısmıdır. Gondwana yaklaşık 180 milyon yıl önce parçalandığında, Afrika orijinal konumunda kalırken, Güney Amerika, Hindistan ve Avustralya ondan ayrılıp koptu. Günümüzdeki Afrika'nın yüksek platoları ve Sahra'daki Ağagar, Tibesti ve Darfur sıradağları gibi dağ sıraları, çölün sadece kumdan ibaret olmadığını, aynı zamanda Gondwana'nın jeolojik çekirdeğini yansıtan kaya oluşumlarından oluşan bir alan olduğunu gösteren doğrudan kalıntılardır.

NEHİRLER, NEHİR HAVZALARI, DENİZLER VE OKYANUSLAR

Afrika, coğrafi konumu ve iklim koşullarının etkisiyle şekillenmiş gelişmiş bir hidrografik ağa sahiptir. Kıta batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanırken, doğu ve güneydoğuda Hint Okyanusu'nun suları ile çevrilidir. Kuzey kıyısı Akdeniz'e dokunurken, kuzeydoğu kısmı doğal olarak Kızıldeniz'e açılır.

İklim ve yeryüzü şekilleri, su akıntılarının dağılımı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Ekvatorial bölgelerde, bol yağışlar ve gür orman kuşakları nedeniyle nehirler çok sayıdadır ve su seviyeleri sürekli. Buna karşılık, kurak bölgeler seyrek ve geçici nehir akıntıları ile karakterize edilir.

En önemli Afrika nehirleri, genel olarak rakımın ve bol yağışların nehirlerin oluşumu için elverişli koşullar yarattığı dağ kütlelerinden doğar. Kıtanın en uzun dört nehri oradan doğmaktadır: **Nil**, **Kongo**, **Zambezi** ve **Nijer**.

Afrika, kıtadaki yaşamı şekillendiren çok sayıda havza alanı ve önemli nehirleri ile karmaşık bir hidrografik ağa sahiptir.

Kuzeyde, **Akdeniz havzası** yer alır ve burada en önemli nehir **Nil** nehridir (6.650 km). **Beyaz Nil (Beyaz Nil bölgesi)** ve **Mavi Nil (Mavi Nil bölgesi)** olmak üzere iki ana koldan oluşur; bu kollar Sudan'ın Hartum şehrinde birleşir. Nehir, **Sudan ve Mısır** topraklarından akarak verimli vadiler oluşturur ve sonunda **Akdeniz**'de geniş bir delta meydana geti-

Afrika Hidrografik Haritası

rir. “**Mısır’ın Anası**” olarak bilinen Nil; sulama, ulaşım, balıkçılık ve hidroelektrik enerji için su sağlar ve tarihsel olarak dünyanın en eski medeniyetlerinden birinin gelişmesini sağlamıştır. **Bu nedenle Nil, sıkça “Mısır’ın Hediyesi” olarak adlandırılır!**

Kıtanın batı kısmında **Atlas Okyanusu havzası** yer alır. Burada; **Gine, Mali, Moritanya ve Senegal** topraklarından akan **Senegal** (1.790 km) gibi büyük nehirler bulunur. **Gine, Mali, Nijer ve Nijerya**’dan geçen **Nijer Nehri** (4.180 km) ile **Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti ve Angola**’dan akan **Kongo Nehri** (4.700 km) de bu havzadadır. Kongo Nehri, Afrika’nın en bol su taşıyan nehri olup, bu alanda dünyada Amazon’dan sonra ikinci sırada yer alır. Güneybatıda ise **Oranje Nehri** (2.200 km); **Afrika Cumhuriyeti (Güney Afrika Cumhuriyeti), Lesoto ve Namibya** topraklarından geçer, sulama için kullanılır ve doğal sınırlar oluşturur. **Bu nehirlerin büyük bir kısmı akışlarını Atlas Okyanusu’nda tamamlar!**

Afrika’nın doğu ve güneydoğu kısımları **Hint Okyanusu havzasına** aittir. Burada en önemli nehirler; **Zambiya, Zimbabve, Mozambik ve Malavi**’den akan ve **Viktorya Şelaleleri** ile tanınan **Zambezi** (2.574 km) nehridir. Diğer bir önemli nehir ise **Güney Afrika Cumhuriyeti, Botswana, Zimbabve ve Mozambik** topraklarından akan ve verimli vadiler oluşturan **Limpopo Nehri**’dir (1.750 km).

Viktorya Şelalelerini kim bulmuştur?

Viktorya Şelaleleri

AFRİKA'NIN GÖLLERİ

Afrika kıtasında, hidrografik ağı dahil olan çok sayıda büyük göller bulunmaktadır. Orta Afrika'da, Sahel bölgesinin kuzey ucunda, Çad, Nijer, Nijerya ve Kamerun ülkeleri tarafından paylaşılan ve Şari Nehri tarafından sulanan Çad Gölü yer almaktadır. Okyanusa çıkışı olmadığı için kapalı bir drenaj havzasıdır. Doğu Afrika'da ise şu göller bulunmaktadır:

Tanzanya, Uganda ve Kenya arasında yer alan **Victoria Gölü**, Afrika'nın en büyük tatlı su gölü ve alan bakımından dünyanın ikinci en büyük gölüdür. Yüzlerce balık türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bunların çoğu endemiktir ve içme suyu, balıkçılık ve yerel ekonomi için önemli bir kaynaktır.

Viktorya Gölü

Bu gölün karşı karşıya kaldığı ekolojik sorunları araştır!

Tanzanya, Kongo, Burundi ve Zambiya'da bulunan **Tanganyika Gölü**, Doğu Afrika Rift Vadisi'nde yer alan dünyanın en derin ve en uzun göllerinden biridir. Önemli doğal kaynaklar ve ulaşım olanakları sunan göl, endemik balık türleriyle zengin bir biyolojik çeşitliliğe ev sahipliği yapmaktadır.

Tanganika Gölü – uydu görüntüsü

Malavi Gölü veya Nyasa Gölü, Malavi, Mozambik ve Tanzanya'ya ait, kristal berraklığında sulara sahip, tepeler ve savanlar arasında yer alan, balık bakımından zengin bir göldür. Yerel yemek, turizm ve biyolojik çeşitliliğin korunması için bir merkezdir.

Afrika'nın çöl ve yarı çöl bölgeleri, su kıtlığı ve sert iklim koşullarıyla sınırlıdır. Büyük göllerin bulunduğu bölgeler, iyi bir yaşam için koşullar, tarım için elverişli koşullar sağlar ve bu da kıtanın kalkınmasında ve sürdürülebilirliğinde kilit rollerini vurgular.

Malavi Gölü

Afrika'daki göllere ait veri tablosu.

Göl	Yüzey Alanı (km ²)	Ülkeler
Çad	1.350*	Çad, Nijer, Nijerya, Kamerun
Viktorya	68.800	Tanzanya, Uganda, Kenya
Tanganika	32.900	Tanzanya, Kongo, Burundi, Zambiya
Malavi/Nyasa	29.600	Malavi, Mozambik, Tanzanya

Okavango nehri

* değişken yüzey alanına sahip göl

Angola ve Namibya'dan geçen Okavango Nehri, denize dökülmemesi, bunun yerine Botsvana'nın kuzeybatısında bir iç delta oluşturması bakımından benzersizdir. Bu verimli sulak alan, yaylalardan gelen yağmur sularının nehir boyunca akıp alçak arazileri sular altında bırakmasıyla oluşur ve kurak bölgede mevsimsel kanallar, lagünler ve su vahaları oluşturur. Suyun akışı, deltayı su aygırları, timsahlar, kuşlar ve nehrin dinamik koşullarına uyum sağlamış yırtıcı hayvanlara ev sahipliği yapan gerçek bir ekosistem vahasına dönüştürür. Bu olgu, nehirlerin sulak alanlar oluşturmada, biyoçeşitliliği korumada ve doğanın genellikle kuru olduğu bölgelerde su sistemleri yaratmada oynadığı rolü göstermektedir.

UNUTMAYIN

Afrika, yer şekillerine ve iklim koşullarına uyarlanmış geniş bir hidrografik ağa sahiptir. Ekvator bölgeleri, sürekli su seviyelerine sahip çok sayıda nehir ve göl bakımından zengindir, kurak bölgelerde ise su akışları seyrek ve aralıklıdır.

Nil, Kongo, Nijer ve Zambezi gibi büyük nehirler ile Victoria, Tanganyika ve Malavi gölleri, tarımı, nüfusu ve ulaşımı etkileyen havzalar ve vadiler oluşturarak, su kaynaklarının kıtanın coğrafi ve ekonomik yapısı için önemini vurgulamaktadır.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'daki en uzun dört nehir hangileridir ve Nil'in ana kaynakları nelerdir?
2. Afrika'daki en büyük tatlı su gölü hangisidir ve hangi ülkelerde bulunur?
3. İklim ve coğrafi koşulların Afrika'nın farklı bölgelerindeki nehir ve göllerin dağılımını nasıl etkilediğini açıklayın!

Temel
coğrafi
terimler:

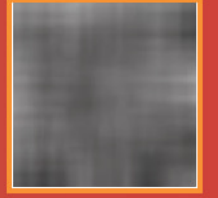
Doğal
Zenginlikler
Petrol
Doğalgaz
Platin
Elmaslar
Kobalt
Manganez
Altın
Uranyum

AFRİKA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ

Mini Sınav

1. Hangi doğal kaynakları biliyorsunuz?
2. Telefonlar, dizüstü bilgisayarlar ve elektrikli arabalar için pil yapımında hangi metal kullanılır?
3. En büyük elmasın nerede bulunduğunu biliyor musunuz?
4. Hangi ülkede en çok altın var?
5. Petrol ve doğal gaz neden önemlidir?

Güney Afrika'da bulunan Mponeng madeni, dünyanın en derin altın madenlerinden biridir ve yer yüzeyinin yaklaşık 4 km altında yer almaktadır. Yüksek sıcaklık (60 °C'nin üzerinde) nedeniyle bu koşullarda çalışmak son derece zordur. Mponeng'deki çalışma, basınç ve ısı'nın önemli ölçüde arttığı yer kabuğunun derin katmanlarında gerçekleştiği için büyük bir teknolojik ve insani zorluk teşkil etmektedir. Bu maden, aşırı yeraltı koşullarında altın çıkarılmasını sağlayan modern ve gelişmiş madencilik teknolojisinin bir örneğidir.

Afrika, ülkelerin ve bölgenin ekonomik kalkınması için büyük önem taşıyan muazzam bir **doğal zenginliğe** sahip bir kıtadır.

Kuzeyde, özellikle **Cezayir**, **Libya** ve **Mısır**'da, yerel sanayiye besleyen ve önemli ihracat gelirleri yaratan büyük **petrol** ve **doğal gaz** rezervleri bulunmaktadır.

Nijerya'da petrol en önemli kaynaktır. İhracat gelirlerinin yarısından fazlasını sağlamakta; madencilik, taşımacılık ve imalat sanayisinde binlerce istihdam yaratmaktadır. Angola, Libya, Cezayir ve Mısır; petrolü yollar, limanlar ve endüstriyel tesisler gibi altyapıların geliştirilmesi için kullanmakta, bu da devletin ekonomik büyümesini ve istikrarını doğrudan etkilemektedir.

Afrika'nın güney kesiminde, özellikle Güney Afrika Cumhuriyeti'nde (GAC), büyük **platin** rezervleri bulunmaktadır. Platinin nerelerde kullanıldığını biliyor musunuz? Otomotiv endüstrisinde, elektronikte ve mücevheratta kullanılır. Platin, GAC'yi dünyadaki öncü üreticilerden biri yapmakta ve önemli ihracat gelirleri sağlamaktadır.

Platin ve elmas kullanan en ünlü endüstrilerin listesini yapın!

Çölde petrol sondaj platformu

Şimdiye kadar bulunan en büyük elmas olan ve 3.106,75 karat veya 621,35 gram ağırlığındaki Cullinan için araştırma yap.

"Afrika Yıldızı", ünlü Cullinan elmasının en büyük parçasıdır; o kadar büyük ve parlaktır ki, sanki gökyüzünden düşmüş gibi görünür. Güney Afrika'daki Cullinan'da bulunan Premier Madeni'nde keşfedilmiş ve daha sonra sadakat sembolü olarak İngiltere Kralı VII. Edward'a verilmiştir. Bu devasa taş, 530 karatlık bir elmasa dönüştürülmüş ve bugün İngiliz tacının atasında parıldamaktadır. O kadar nadirdir ki, kimse ona fiyat biçmeye cesaret edemez; bu nedenle "paha biçilmez yıldız" olarak adlandırılır.

Elmaslar; Botsvana, GAC (Güney Afrika Cumhuriyeti), Angola ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde bulunurlar. Botsvana, en büyük elmas ihracatçılarından biridir ve bu sektör binlerce istihdam ile devlet ekonomisine önemli gelir sağlamaktadır. GAC elmasları kaliteleri ve büyüklük-

leriyle tanınırken; Angola ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti, yabancı yatırımları çekmek ve madencilik altyapısını geliştirmek için önemli olan büyük rezervlere sahiptir.

Afrika'nın orta ve doğu kesiminde, özellikle Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde, büyük **kobalt ve bakır** rezervleri bulunmaktadır. Bunlar pil, elektronik ve çelik üretimi için önemlidir. Bu mineraller, ülkenin endüstriyel gelişimine ve ihracat ekonomisine katkıda bulunur.

Altın; GAC, Gana ve Mali'de yaygın olarak bulunur; önemli bir gelir kaynağıdır, finansal istikrarı güçlendirir, madencilik ve imalat sanayisinin gelişmesini teşvik eder.

Afrika, özellikle Namibya, Nijer ve GAC'de, nükleer enerji üretimi ve yüksek değerli mineral ihracatı için kullanılan **uranyum** rezervlerine de sahiptir.

Ayrıca, kıtanın farklı bölgelerinde metalürji, tarım ve kimya endüstrisi için önem taşıyan demir, bakır, krom, çinko ve fosfatlar bulunmaktadır.

Afrika, kakao, kahve, çay, pamuk ve palmye yağı gibi stratejik tarım ürünlerinin önemli bir üreticisidir.

Güney Afrika Krugerrand altın sikkesi

**Kakao
Bitkisi**

Batı Afrika'da, özellikle Fildişi Sahili ve Gana, kakao üretiminde baskındır. Onlar, dünya çikolata endüstrisi için **başlıca hammadde tedarikçileridir**. Bu durum, milyonlarca çiftçi ve ülkeleri için kilit bir gelir kaynağıdır.

Doğu Afrika ise kaliteli kahvesiyle tanınır. Etiyopya (Arabika kahvesinin anavatanı) ve Uganda gibi ülkeler önemli ihracatçılardır. Kahve üretimi; topluluk gruplarının ve ihracat ticaretinin kontrolünde olan bu ülkelerin ekonomilerinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Afrika, özellikle Kongo, Nil ve Zambezi gibi büyük nehirlerde en büyük hidroenerji potansiyeline sahiptir. Hidroenerjinin kullanılması; sanayileşme, madenciliğin geliştirilmesi ve halkın yaşam standardının yükseltilmesi için gerekli olan temiz ve yenilenebilir enerjinin

Kahve

Afrika ve Cibuti ülkesiyle ilgili en az 2-3 makale okuyarak bu ülkenin nasıl işlediğine dair daha net bir fikir edinin. Okurken aşağıdaki bakış açılarına dikkat edin:

Makaleleri okuduktan sonra, Cibuti ve Makedonya arasında bir karşılaştırma yapın.

Karşılaştırmaya şunları dahil edin:

- Ekonomik benzerlikler ve farklılıklar
- Sosyal koşullar ve yaşam kalitesi
- Çevresel ve etik zorluklar
- Farklılıkları daha kolay anlamak için Makedonya'dan örnekler

Nil Nehri üzerindeki Esna Barajı'nın girişi

sağlanmasında kilit bir role sahiptir.

Doğal kaynakların zenginliğine rağmen, birçok Afrika ülkesi "Kaynak Paradoksu" (Kıtlık içinde Bolluk) ile karşı karşıyadır. Kötü yönetim, yolsuzluk ve sanayiye yönelik yatırım eksikliği çoğu zaman kalkınmayı yavaşlatmaktadır. Gerçek bir ilerleme kaydedilmesi için kaynaklardan elde edilen gelirlerin; ekonominin, eğitimin ve altyapının geliştirilmesinde kullanılması gerekmektedir.

Eğitim ve sağlık, istikrarlı bir devletin temel direkleridir.

Afrika'nın coğrafi haritasını kullanarak, petrol üretilen (Nijerya, Libya) ve büyük mineral rezervlerine sahip (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Güney Afrika) bölgeleri işaretleyin!

Deneme yazısı yaz: Afrika, doğal kaynaklarını tüm insanların yaşamlarını iyileştirmek için nasıl kullanabilir?

UNUTMAYIN

Afrika, petrol, doğal gaz, kobalt, manganez, altın, platin ve elmas gibi doğal kaynaklar açısından zengin bir kıtadır. Bu kaynaklar sanayi, enerji ve küresel ekonomi için hayati öneme sahiptir. Bu kaynakların doğru şekilde işletilmesi ve bunlara yatırım yapılması, ekonominin ve altyapının gelişmesine ve insanların yaşam standartlarının iyileştirilmesine yardımcı olur.

Bilgi testi soruları:

1. Petrol ve doğal gaz Kuzey ve Batı Afrika için neden önemlidir?
2. Elmas ve platin Güney Afrika ekonomisini nasıl etkiler?
3. Kobalt ve manganez modern endüstri için neden önemlidir?
4. Bu kaynaklar ortadan kaybolursa veya kullanılamaz hale gelirse ne olur?

AFRİKA'NIN SOSYO - COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ

AFRİKA'NIN NÜFUSU

Afrika neden insanlığın beşiği olarak kabul edilir? İklim ve coğrafi değişiklikler insan gelişimini nasıl etkiledi?

Temel
coğrafi
terimler:

Nüfus sayısı

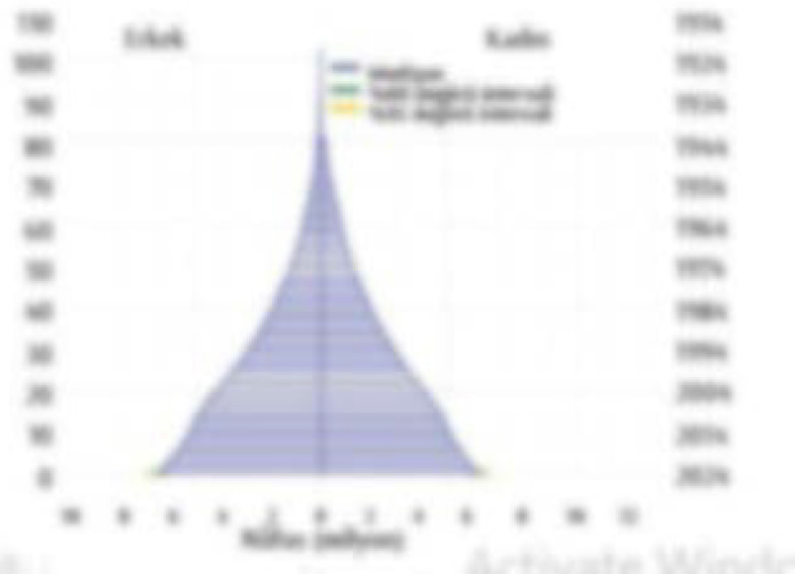
Nüfus
yoğunluğu

Doğal
artış

Milyonlarca yıl önce, litosferik plakaların hareketleri Doğu Afrika'da dağlar, vadiler ve göller oluşturdu ve ormanlar yavaş yavaş savanlara dönüştü. Efsaneye göre, ilk insanlar bu bölgelerden ortaya çıktı, her ailenin kendine özgü bir yeteneği vardı - bilgelik, cesaret veya neşe. Yeni ortamda Australopithecus ortaya çıktı ve daha sonra Homo cinsinin türleri gelişti. İnsan iki ayak üzerinde yürümeyi, basit aletler yapmayı ve topluluklar halinde yaşamayı öğrendi. Afrika, insanın beşiği olarak kabul edilir, çünkü modern insan (Homo sapiens) buradan tüm dünyaya yayıldı.

Birleşmiş Milletler'in (UN) tahminlerine göre Afrika, 1,5 milyardan fazla nüfusa ev sahipliği yapmaktadır ve bu durum onu **dünyanın en kalabalık ikinci kıtası** yapmaktadır. Kıta, Asya ve Avrupa'ya göre iki kat daha seyrek nüfusludur, ancak her iki Amerika kıtasından daha yoğundur. Bağımsız 54 Afrika ülkesi arasında nüfus miktarı bakımından önemli farklar bulunmakta olup demografik devler şunlardır: Nijerya, Etiyopya, Mısır ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti.

Afrika nüfus haritası

AFRİKA'DA NÜFUS YOĞUNLUĞU

Afrika nüfusu homojen olmayan bir dağılım göstermektedir; çünkü doğal-coğrafi koşullar, özellikle de iklim faktörleri ve su kaynakları, mekânsal yoğunlaşmayı belirlemektedir. En yoğun nüfuslu yerler **Nil ve Nijer nehirlerinin vadileri ve deltaları, Etiyopya Dağlık Bölgesi, Akdeniz ve Gine Körfezi kıyıları** ile kuzey ve güneydoğu kıyılarıdır. Alçak ve verimli bölgelerin geleneksel olarak nüfusu çektiği, elverişli iklim ve sulama olanaklarına sahip alanlarda da yüksek bir yoğunluk göze çarpmaktadır.

Metrekareye 230'dan fazla insanın düştüğü **Ruanda, Burundi, Uganda, Malavi ve Gambiya en yoğun nüfuslu ülkelerdir**; Nijerya ise km² başına 221 kişiyle en kalabalık olanıdır. **En seyrek** nüfuslu yerler ise km² başına sadece 4 kişi ile **Namibya, Libya, Botsvana ve Moritanya'dır**.

Nüfus tarihi, kıtadaki insan sayısının 1600'lü yıllardan itibaren yaklaşık 25 ila 95 milyon arasında değiştiğini göstermektedir. Ancak demografik gelişim; sömürgeci fetihler ve 10 milyondan fazla insanın zorla yerinden edildiği köle ticareti nedeniyle sekteye uğramıştır. Dekolonizasyon (XX. yüzyıl) döneminden sonra iyileşen yaşam koşulları, sağlık hizmetleri, düşen ölüm oranları ve yüksek doğum oranı, nüfus miktarında ani bir artışla sonuçlanmıştır.

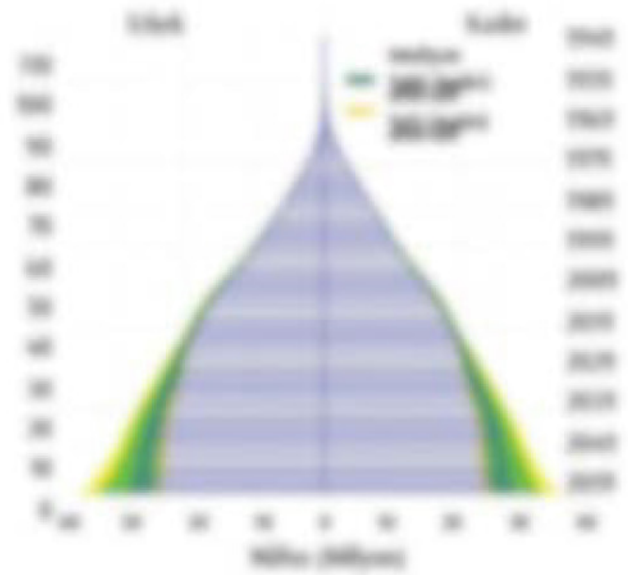
Afrika'da nüfus yoğunluğu haritası

AFRİKA'DA NÜFUSUN DOĞALARTIŞI

Doğal nüfus artışı, demografik büyümenin ana faktörlerinden biridir. Sadece ada ülkeleri Mauritius ve Seyşeller düşük bir artış oranına sahipken, dokuz ülkede doğum oranı binde 16 ile 25 arasında değişmektedir; bu durum onları ekonomik olarak istikrarlı ve kişi başına yüksek gelirli ülkeler olarak nitelendirmektedir.

Afrika'nın büyük bir bölümündeki **yüksek doğum oranları** dinî ve kültürel faktörlerin yanı sıra geçmişteki yüksek ölüm oranlarının üstesinden gelme ihtiyacı ile açıklanmaktadır. Afrika, çok yüksek bir doğal artış oranına sahip bir kıtadır; bu da doğanların sayısının ölenlerin sayısından önemli ölçüde daha fazla olduğu anlamına gelir. Bu durumun nedenleri; kadınların doğurganlık oranının yüksek olması, geleneksel aile yapısı ve nüfusun yaş ortalamasının genç olmasıdır.

Son yıllarda sağlık koşullarında iyileşme ve ölüm oranlarında düşüş yaşanmasına rağmen, birçok ülkede hâlâ yeterli sağlık ve sosyal altyapı eksikliği bulunmaktadır.

Ölüm oranı binde 5 ile 13 arasında değişmekte olup en yüksek değerler siyasi olarak istikrarsız ülkelerde ve salgın hastalıklar, kıtlık ve yetersiz beslenmeden etkilenen bölgelerde görülmektedir. En düşük ölüm oranı ise Kuzey Afrika'nın orta gelişmişlikteki ülkelerindedir. **Yüksek doğum oranı** ve düşük ölüm oranı 42 ülkede daha yüksek bir doğal artışla sonuçlanmış, yedi ülke ise aşırı yüksek bir doğal nüfus artışı kaydetmiştir. Seyşeller, GAC, Tunus, Libya, Fas ve Cibuti'de orta düzeyde; sadece Mauritius'ta ise düşük düzeyde bir doğal nüfus artışı görülmektedir. Mauritius'ta neden düşük bir doğal nüfus artışı var?

Yaş yapısı açısından bakıldığında Afrika, gezegenin en genç kıtası konumundadır. Birçok ülkede nüfusun yarısından fazlası 20 yaşın altındadır. Bu nüfus, kalkınma için büyük bir potansiyel teşkil etmekle birlikte; yeni eğitim, istihdam ve sürdürülebilir ekonomik büyüme olanaklarının yaratılmasını gerektirdiğinden aynı zamanda ciddi bir zorluktur.

Afrika'da Doğal Büyüme ve Demografik Değişim

- Afrika ülkelerinin çoğunda doğal büyüme neden yüksek, ada ülkelerinde ise neden düşüktür?
- Kültürel, dini ve ekonomik faktörlerle olan bağlantıyı göz önünde bulundurun!

Afrika bugün; hayat dolu, yoğun nüfuslu alanlar ile doğanın kendi sınırsız sessizliğinde hüküm sürdüğü alanların bir arada bulunduğu bir demografik zıtlıklar kıtasıdır.

Özellikle Orta, Batı ve Doğu Afrika'da nüfusun %40'ından fazlası 15 yaşın altındadır. **Mali, Nijer ve Çad** gibi ülkelerde her iki kişiden biri **15 yaşından küçüktür**; bu da nüfusu genç, dinamik ve geleceğin iş gücü için muazzam bir potansiyel haline getirecek kıtanın ekonomik kalkınması adına büyük bir demografik sermaye taşımaktadır.

Asya ve Afrika, büyük nüfuslara sahip ancak farklı demografik ve coğrafi özelliklere sahip iki kıtadır. En büyük kıta olan Asya, en kalabalık nüfusa sahiptir ve özellikle doğu ve güney bölgelerinde Çin, Hindistan ve Endonezya gibi yoğun nüfuslu ülkeleri içerir. İkinci en büyük kıta olan Afrika ise, özellikle Batı ve Orta Afrika'da en hızlı nüfus artışına ve çok genç bir nüfusa sahipken, kuzey ve güney bölgeleri seyrek nüfusludur.

UNUTMAYIN

Afrika, 1,5 milyar nüfusuyla dünyanın en kalabalık ikinci kıtasıdır. Nüfus eşit olarak dağılmamıştır; nehirler ve verimli vadilerde yoğun, çöller ve kurak bölgelerde ise seyrek. En yoğun nüfuslu ülkeler Nijerya, Ruanda, Burundi, Uganda, Mauritius ve Gambiya iken, en az nüfuslu ülkeler Namibya, Libya, Botsvana ve Moritanya'dır. Mauritius ve Seyşeller adaları hariç, doğum oranı yüksektir. Nüfusun %40'ından fazlasının 15 yaşın altında olması, gelecekteki ekonomik kalkınma için potansiyel yaratmaktadır.

Bilgi testi soruları:

1. Hangi bölgeler en yoğun nüfusludur ve neden?
2. Bazı ülkelerde doğum oranları neden düşüktür?
3. Genç nüfus Afrika'nın ekonomik kalkınmasına nasıl yardımcı olabilir?
4. Bu kaynaklar ortadan kaybolursa veya kullanılamaz hale gelirse ne olur?

AFRİKA NÜFUSU'NDA DİNLER, ETNİK GRUPLAR VE KÜLTÜREL-TARİHSEL ÖZELLİKLER

Renkli kıyafetlerin, dövmelemin ve vücut sanatının resimlerine bakın. Sizce bu gelenekler neyi simgeliyor?

Her köşesinin kendine özgü dili, ritmi ve gelenekleriyle yaşadığı bir kıta hayal edin. Afrika işte tam da böyle bir yer; yüzlerce halka ve 2000'den fazla dile ev sahipliği yapıyor. Her birinin kendine özgü tarihi ve zengin kültürel mirası var. Geleneksel kıyafetler canlı ve renkli olup, kabile veya manevi bağlılığı yansıtırken, dövmelemin ve vücut sanatı ise toplumdaki geçişleri, olgunluğu veya statüyü simgeliyor. Hristiyanlık ve İslam'dan geleneksel inançlara kadar din, kıtanın manevi mozaigini şekillendiriyor. İnsanların gençliği, enerjisi ve yaratıcılığı Afrika'nın her köşesini canlandırarak, onu hayat, renk ve anlam dolu bir yer haline getiriyor; geçmişin, bugünün ve geleceğin büyük, renkli bir hikayede iç içe geçtiği bir kıta.

Temel
coğrafi
terimler:

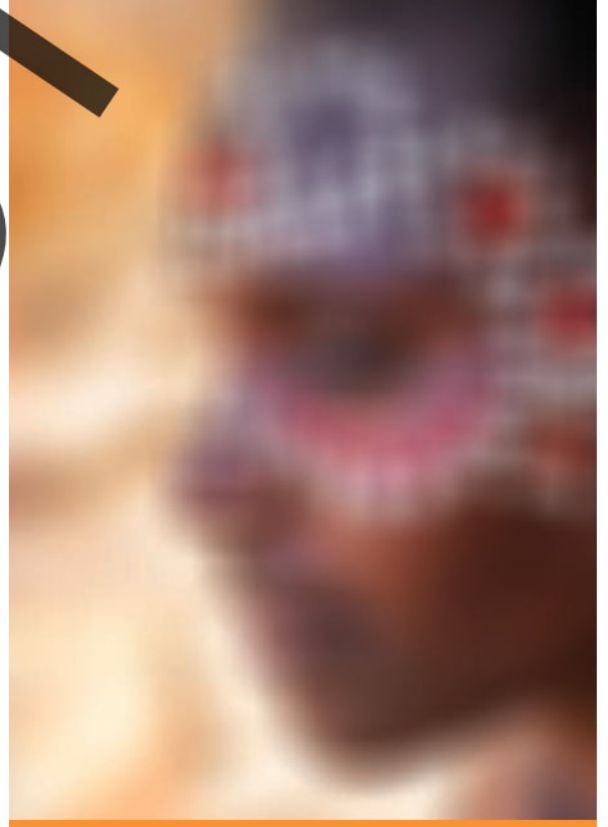
Dinler
Hristiyanlık
İslam dini
Hinduizm
Yahudilik
Budizm
Halk grupları

Afrika; büyük bir dinî, etnik ve kültürel çeşitliliğe sahip bir kıtadır. Her bölge kendi benzersiz kimliğini taşır. En yaygın dinler **Hristiyanlık ve İslam** iken, özellikle kentsel merkezlerde ve ada ülkelerinde daha az sayıda insan **Hinduizm, Budizm ve Yahudilik** inançlarını uygulamaktadır.

Hristiyanlık; Etiyopya, Nijerya, Angola, Zimbabve ve GAC gibi ülkelerde, yani Orta, Güney ve Doğu Afrika'da hakimdir. İslam ise Mali, Nijer, Senegal ve Libya gibi ülkelerde, yani Kuzey ve Batı Afrika'da en yaygın dindir.

Afrika, geleneksel kültürünü korumuş etnik gruplara da ev sahipliği yapmaktadır. **Buşmanlar** (San halkları) Güney Afrika'da, **Pigmeeler** Orta Afrika'da, özellikle de yağmur ormanlarında, **Tuaregler ve Berberiler** ise Sahra ve Kuzey Afrika'da yaşamaktadır. Bu topluluklar; kültürel kimliklerini cilt boyama, dövme ve ritüel süslemeleri gibi geleneksel sanatsal pratikler yoluyla yaşatmaktadırlar.

Cilt boyama; bir gruba aidiyeti belirtmek, ritüellere ve kutlamalara katılımı göstermek, olgunluğu ve güzelliği vurgulamak için kullanılır. Bunun için aş boyası ve kil gibi doğal pigmentlerden yararlanılır. Namibya'dan **Himbas** ve Kenya ile Tanzanya'dan **Masailer** gibi halklar, topluluğa olan aidiyetlerini ifade eden kendilerine özgü gelenekleriyle tanınırlar.

Yüzüne noktalar çizilmiş kabile mensubu genç Afrikalı kadın

Afrika'daki bir diğer etkileyici vücut sanatı biçimi ise dövmedir. Dövme veya skarifikasyon (yara izi bırakma), topluluk içinde cesareti, maneviyatı ve statüyü simgeleyen dekoratif yara izleri oluşturur. **Dinka, Nuer i Fulani** halkları, nesilden nesile aktarılan bu geleneksel süslemeleriyle özellikle tanınırlar.

Afrika'da cilt boyama ve dövme sadece bir dekorasyon değildir; vücut, kültürel kimliği ifade etmek, atalara saygı göstermek ve geleneği korumak için bir tuvale dönüşür. Bu uygulamalar, Afrika halklarının güzelliği, sanatı ve maneviyatı günlük yaşamda nasıl birleştirdiğini göstererek zamanı aşan ve kültürel değeri koruyan gelenekler yaratır.

Geleneksel kıyafetler, dövme ve vücut sanatı, toplumların tarihini ve değerlerini nasıl yansıtır?

Namibya'da, genç Himba kızları ergenliğe geçiş töreninden önce kendilerini kırmızı aşı boyasıyla boyarlar. Aşı boyası, kil ve minerallerden yapılan ve cildi renklendirmek için yağlarla karıştırılan doğal bir tozdur. Dekorasyon, güneşten korunma, ritüeller ve topluluk duygusunu göstermek için kullanılır. Cildin her rengi ve şekli bir anlam taşır; cesareti, korumayı ve doğayla bağlantıyı sembolize eder. Boyama sadece bir dekorasyon değil, aynı zamanda bedenin geleneğin canlı bir tuvali haline gelmesinin ve topluluğun kültürel ve manevi öyküsünü anlatmasının bir yoludur.

UNUTMAYIN

Afrika, büyük kültürel ve dinî çeşitliliğe sahip bir kıtadır. En yaygın dinler Hristiyanlık (özellikle Orta, Güney ve Doğu Afrika'da) ve İslam'dır (en yaygın olanı Kuzey ve Batı Afrika'da), daha az sayıda insan ise özellikle şehir merkezlerinde ve ada ülkelerinde Hinduizm, Yahudilik ve Budizm'i uygulamaktadır.

Geleneksel kültürlerini koruyan etnik gruplar arasında şunlar yer almaktadır: Güney Afrika'daki Bushmenler (San halkı), Orta Afrika'daki Pigmeler, Sahra ve Kuzey Afrika'daki Tuaregler ve Berberiler, ayrıca Namibya'daki Himbalar ve Kenya ve Tanzanya'daki Maasailer.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'da en yaygın dinler hangileridir?
2. Cilt boyama ve dövme Afrika halkları için neden önemlidir?
3. Din ve geleneksel kültür birlikte Afrika'nın karmaşık "mozaik" kültürel yapısını nasıl şekillendirir?

AFRİKA NÜFUSUNUN EN CİDDİ SORUNLARI

Çağrışımlar: kuraklık, çöl, açlık, susuzluk, sağlık, eğitim.

Sıtma, sivrisineklerin ısırmasıyla yayılan parazitlerin neden olduğu ciddi bir hastalıktır. Özellikle Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Uganda, Tanzanya ve Mozambik gibi ülkeler olmak üzere Sahra Altı Afrika en çok etkilenen bölgedir. Belirtileri arasında yüksek ateş, titreme, halsizlik ve bazen anemi bulunur ve zamanında tıbbi müdahale yapılmazsa, özellikle çocuklarda ve hamile kadınlarda hastalık ölümcül olabilir. Hastalığın yayılması, sıcak iklim ve nemin yanı sıra sağlık hizmetlerine erişim eksikliği ve yoksulluk tarafından da desteklenmektedir. Önleme çok önemlidir ve sivrisinek ağırları, böcek ilaçları, ilaçlar ve aşıların yanı sıra halkı ısırıklardan korunma konusunda eğitmeyi içerir.

Temel
coğrafi
terimler:

Su eksikliği
Yiyecek
eksikliği
Sağlık
hizmeti
Eksik
eğitim

Afrika nüfusu, günlük yaşamı zorlaştıran ve kıtanın kalkınmasını sınırlandıran çok sayıda ciddi sorunla karşı karşıyadır. **Gıda yetersizliği**, özellikle çocuklar arasında açlığa ve yetersiz beslenmeye yol açan en büyük zorluklardan biridir. Birçok aile; kuraklık, sel, verimli toprak eksikliği ve zayıf tarımsal altyapı nedeniyle yeterli gıdaya erişememektedir. En çok etkilenen bölgeler Doğu Afrika (Somali, Güney Sudan ve Etiyopya gibi), Batı Afrika'daki Sahel kuşağı (Nijer ve Mali gibi) ve dönemsel olarak uç hava koşullarının görüldüğü Güney Afrika'nın belirli bölgeleridir. Bu sorunlar gıda üretimini düşürmekte, genç nesillerin sağlığını ve gelişimini tehlikeye atmaktadır.

Bir diğer büyük zorluk ise halkın sağlığını ve hijyenini etkileyen **temiz su eksikliğidir**. Milyonlarca Afrikalı nehirlerden, göllerden veya sığ kuyulardan gelen kirli suyu kullanmak zorunda kalmaktadır; bu da ishal, kolera ve diğer enfeksiyonlar gibi hastalıklara yol açmaktadır. Suyu erişilememesi, tarım ve hayvancılığı da zorlaştırmakta, bu durum ailelerin gıdasını ve gelirini daha da kısıtlamaktadır. En çok etkilenen bölgeler, su kaynaklarının sınırlı ve yerel halk için genellikle erişilemez olduğu Doğu Afrika (Somali, Etiyopya, Kenya), Kuzey Afrika (Sudan ve Libya'nın bazı bölgeleri) ve Batı Afrika'dır (Nijer, Mali).

Bu soruna bir çözüm olarak Libya'da 1984 yılında, Muammer Kaddafi'nin girişimiyle dünyadaki en büyük su tedarik projelerinden biri olan **Büyük Yapay Nehir** projesi başlamıştır. Bu

Afrika çocukları

Su çeken Afrikalı bir kadın

Afrika'daki eksiklikleri ve zorlukları araştırın ve yaşam koşullarını iyileştirmek için önlemler önerin.

Afrika'daki çocuklarla ilgili sistematik inceleme

fırsatlarına erişimi zorlaştırmaktadır.

Ancak tüm bu zorluklara rağmen Afrika, bugün dünya çapında da tanınır hale gelen modern eğitim merkezleri ve üniversiteler geliştirmektedir. Kenya'nın başkenti Nairobi'de, Doğu Afrika'nın en ünlü ve en modern üniversitelerinden biri olan Nairobi Üniversitesi yer almaktadır. 1970 yılında kurulan üniversitede bugün tıp, mühendislik, bilişim ve modern teknolojiler gibi alanlarda on binlerce öğrenci eğitim görmektedir.

Afrika'da bir okul

proje ile Sahra Çölü altındaki yeraltı suları şehirlere, yerleşim yerlerine ve tarım arazilerine taşınmıştır. 2011 yılına kadar 4.000 kilometreden fazla boru hattı ağı inşa edilmiş ve bu sayede nüfus için gerekli olan temiz suyun büyük bir kısmı sağlanmıştır. Bu örnek; ciddi su kıtlığı yaşanan bölgelerde bile modern teknolojinin yaşam koşullarını önemli ölçüde iyileştirebileceğini göstermektedir. Büyük Yapay Nehir hâlâ işlevini sürdürmektedir ancak belirli bölgelerde ne kadar bakıldığına ve korunduğuna bağlı olarak sınırlı ve istikrarsız bir şekilde çalışmaktadır.

Sağlık yetersizliği diğer ciddi sorundur. Birçok bölgede hastane, doktor ve tıbbi malzeme eksikliği yaşanmakta ve nüfusun büyük bir kısmı temel tıbbi bakıma erişememektedir. Bu durum özellikle çocuklar, hamile kadınlar ve yaşlılar arasında yüksek ölüm oranları ile sonuçlanmaktadır. Sıtma, tüberküloz, kızamık ve kolera gibi hastalıklar yaygın olup halk sağlığını ve sosyal istikrarı daha da tehdit eden HIV virüsü de nüfusa büyük bir darbe vurmaktadır.

İnsanların düşük eğitim seviyesi, daha iyi bir yaşam olasılığını sınırlayan bir diğer faktördür. Birçok aile ilköğretim ve ortaöğretime erişememekte; bundan en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Eğitim eksikliği; işe, yeni teknolojilere ve ekonomik ilerleme

insanların düşük eğitim seviyesi, daha iyi bir yaşam olasılığını sınırlayan bir diğer faktördür. Birçok aile ilköğretim ve ortaöğretime erişememekte; bundan en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Eğitim eksikliği; işe, yeni teknolojilere ve ekonomik ilerleme

Bu örnekler; nüfusun büyük bir kısmının hâlâ eğitim eksikliğiyle karşı karşıya olmasına rağmen, kıtada aynı zamanda genç nesiller için yeni fırsatlar yaratan ve Afrika'nın gelecekteki kalkınmasına katkıda bulunan modern üniversitelerin ve bilgi merkezlerinin

gelişmekte olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra, Afrika'daki ekonomik ve sosyal sorunlar ciddiyetini korumaktadır. Yüksek işsizlik oranı, birçok insanın düzenli bir gelir kaynağından yoksun olduğu anlamına gelmekte; bu da yaşam standardını düşürerek yoksulluğu artırmaktadır. Servetin adaletsiz dağılımı, zengin ile fakir arasında büyük uçurumlar yaratmakta; bu durum sosyal istikrarı etkileyerek çatışmaları körüklemektedir. Birçok insan, daha iyi yaşam koşulları arayışıyla göç etmek veya yerini değiştirmek zorunda kalmakta, bu da komşu bölge ve ülkeler üzerinde ek bir baskı oluşturmaktadır.

Yine de yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çabalar mevcuttur. Temiz su sağlanması, tarımın ve verimli toprakların geliştirilmesi, okul ve hastanelerin inşa edilmesi için programlar uygulanmakta, ayrıca hastalıklar ve açlıkla mücadele için uluslararası yardımlar yapılmaktadır.

Bu faaliyetler; uzun vadeli kalkınmanın güvence altına alınması, toplulukların güçlendirilmesi ve Afrika halkı için daha iyi bir yaşamın sunulması açısından kilit önem taşımaktadır.

Afrika'nın fakir halkı

Açlık ve su kıtlığı sorunlarına ek olarak, Afrika, mango ve avokadodan egzotik muz ve papaya çeşitlerine kadar dünyanın en zengin doğal meyve ve sebze kaynaklarına sahip kıtalarından biridir. Doğanın kendisi verimlilik sunar, ancak yetersiz tarım altyapısı, sulama suyu eksikliği ve kaynakların eşit olmayan dağılımı nedeniyle bu verimlilik çoğu zaman kullanılmadan kalır. İşin ironik yanı, böylesine büyük doğal verimliliğe sahip bir kıtanın aynı zamanda açlıkla da karşı karşıya olmasıdır; bu da modern teknolojinin ve adil dağıtımın nüfusun yaşam kalitesini iyileştirmede ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

UNUTMAYIN

Afrika nüfusu, açlık, temiz suya erişim eksikliği, sağlık sorunları, düşük eğitim seviyesi ve ekonomik istikrarsızlık gibi ciddi zorluklarla karşı karşıyadır; bu durum günlük yaşamı zorlaştırmakta ve kıtanın gelişimini sınırlamaktadır. En çok etkilenen bölgeler Doğu Afrika, Sahel bölgesi, Kuzey ve Batı Afrika'dır. Bununla birlikte, su temini, tarımın iyileştirilmesi, okul ve hastane inşaatı projeleri ve uluslararası yardımlar sayesinde, yaşam koşullarını iyileştirmek ve uzun vadeli kalkınmayı teşvik etmek için önemli çabalar sarf edilmektedir.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'da açlığın başlıca nedenleri nelerdir?
2. Nüfus göçünün başlıca nedenleri nelerdir?
3. Bulaşıcı hastalıkların Afrika'nın bazı bölgelerinde neden daha yaygın olduğunu açıklayın!

AFRİKA'NIN EN BÜYÜK ŞEHİRLERİ

Temel
coğrafi
terimler:

En büyük
şehirler
Lagos
Kinşasa
Kahire
İskenderiye
Johannesburg
Kazablanka

Karşılaştırmalı sorular: Makedonya'nın en büyük şehri hangisidir?
Avrupa'nın en büyük şehri hangisidir, Asya'nın en büyük şehri hangisidir?
Bunların en büyük şehir olduğunu nereden biliyoruz?

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin başkenti Kinşasa, dünyanın en büyük Fransızca konuşulan şehirlerinden biridir. Kinşasa'da bugün milyonlarca insan Fransızca konuşmaktadır. Fransızca, şehrin birçok etnik topluluğu arasında birleştirici bir dil görevi görür ve eğitim, yönetim ve medyada önemli bir rol oynar. Kinşasa aynı zamanda müzik, dans ve çağdaş sanat akımlarıyla tanınan kültürel açıdan canlı bir şehirdir. Kongo Nehri kıyısında yer alan şehir, önemli bir ticaret ve ulaşım merkezi olup Afrika'nın en dinamik metropollerinden biridir.

Afrika; bölgenin ekonomik, kültürel ve tarihi çeşitliliğini yansıtan büyük ve dinamik kentsel merkezlere sahip bir kıtadır.

Lagos, metropol bölgesindeki yaklaşık 23-24 milyonluk nüfusuyla (2024), Nijerya'nın ve Afrika'nın nüfus bakımından en büyük şehridir. Şehir, Nijerya'nın güneybatı kıyısında, Atlas Okyanusu kenarında yer almaktadır. Hareketli bir liman kompleksine ve gelişmiş bir ticarete sahip, önemli bir ekonomik ve finans merkezidir. Şehir aynı zamanda müzik, sanat ve kıta genelinden ziyaretçi çeken festivalleriyle bilinen bir kültür merkezidir. Yoğun nüfusu, modern gökdelenleri ve çağdaş Afrika'nın dinamiğini gösteren canlı şehir enerjisiyle öne çıkmaktadır.

Onu coğrafya haritasında bulun!

Lagos şehri

Kinşasa, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin başkentidir. Kongo Nehri'nin sol kıyısında yer alır ve Orta Afrika için önemli bir ulaşım ve ticaret merkezini temsil eder. Şehir; Kongo, Teke ve diğer yerel topluluklar gibi farklı etnik gruplardan milyonlarca insana ev sahipliği yapmaktadır, bu da onu kültürel ve dilsel olarak çok çeşitli kılmaktadır. Kinşasa, geleneksel Afrika kültürü ile modern şehir hayatını birleştirmekte olup Kongo Nehri şehre ticarete ve bölgenin birbirine bağlanmasında stratejik bir rol kazandırmaktadır.

Neden önemli bir ulaşım merkezidir?

Kinşasa Şehri

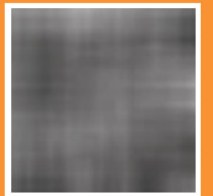
Kahire, Mısır'ın başkentidir. Yaklaşık 23 milyon nüfusuyla Afrika'nın en büyük şehirlerinden biri olup kıtanın kuzeydoğusunda, Nil Nehri'nin kıyısında yer almaktadır. Şehir; Mısırlıların baskın olduğu, aynı zamanda Sudan, Libya, Filistin ve diğer bölgelerden gelen azınlıkların da bulunduğu çeşitli bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Kahire; Mısır'ın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezi olmasının yanı sıra, insanlığın en büyük mimari harikalarından biri olan Gize Piramitleri ve Sfenks'e yakınlığı nedeniyle önemli bir turizm destinasyonudur.

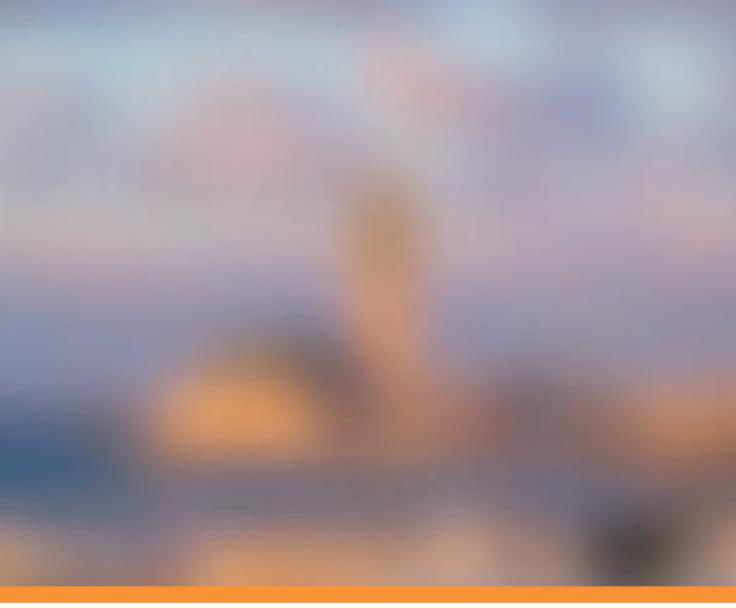
Şehir, Mısır'ın zengin kültürel ve tarihi mirasına tanıklık eden tarihi anıtlar, müzeler ve mimari yapılarla doludur. Kahire, köklü tarihi modern şehir dinamiğiyle birleştirmekte olup ülkenin medya ve siyaset merkezidir. Ayrıca bu metropol, geleneksel Mısır adetlerini çağdaş yaşam tarzıyla harmanlayarak burayı Kuzey Afrika'nın tarihi ve kültürü hakkında araştırma yapmak ve öğrenmek için benzersiz bir yer haline getirmektedir.

İskenderiye, Mısır'ın kuzeyinde, Akdeniz kıyısında yer alan önemli bir liman, kültür ve turizm merkezidir. Şehir yaklaşık 5,3 milyon nüfusa sahiptir; Mısırlılar, Araplar ve diğer etnik grupların bir karışımından oluşması burayı kültürel ve dilsel açıdan çeşitli bir metropol kılmaktadır.

İskenderiye, dünyadaki en önemli kültürel ve eğitim merkezlerinden biri olan antik İskenderiye'den, günümüzün müzeler, üniversiteler ve kütüphaneler içeren modern şehir mahallelerine uzanan zengin bir tarihî mirasa sahiptir. En çok, antik kütüphanenin anısına inşa edilen, milyonlarca kitap ve arşive ev sahipliği yapan, ziyaretçilere bilimsel ve kültürel faaliyetler sunan modern bir kurum olan **İskenderiye Kütüphanesi** (*Bibliotheca Alexandrina*) ile tanınır.

Antik İskenderiye Kütüphanesi, Akdeniz'in en büyük bilimsel ve kültürel merkezlerinden biriydi. Akdeniz kıyısında stratejik bir konuma sahip olan liman kenti İskenderiye'de yer alması; Avrupa, Afrika ve Asya'dan bilim insanlarının, tüccarların ve gezginlerin sürekli buraya akın etmesini sağlıyordu. Bu elverişli coğrafi konumu sayesinde kütüphane, bilginin küresel bir merkezi haline geldi. Tarihi kaynaklara göre kütüphane; coğrafya, astronomi, tıp, matematik, felsefe ve diğer bilim dallarına ait eserleri içeren yaklaşık 400.000 – 700.000 papirüs parşömenine (el yazmasına) ev sahipliği yapıyordu. İlk coğrafi haritalar ile Dünya ölçümleri burada yapılmış, ayrıca Eratosthenes'in gezegenin boyutuna dair yaptığı ve Dünya'nın çevresine ilişkin ilk bilimsel tabanlı ve oldukça doğru kanıtlardan birini teşkil eden hesaplaması da burada gerçekleştirilmişti. Barındırdığı muazzam miktardaki bilgi ve bilimsel çalışmalar nedeniyle, o dönemin dünyasında bilgiyi toplama, sistemleştirme ve inceleme konusundaki en önemli merkez olmasından ötürü sıkça "antik dönemin Google'i" olarak adlandırılmaktadır.

Kazablanka, Fas

Kazablanka, Fas'ın kuzeybatı kıyısında, Atlas Okyanusu kenarında yer almaktadır. Yaklaşık 3,7 milyonluk nüfusu (2024) ve 220 km²'lik yüzölçümü ile ülkenin en büyük şehridir. Şehir; büyük limanı, modern mimarisi ve gelişmiş finans sektörüyle Fas'ın en önemli ekonomik ve endüstriyel merkezlerinden biridir. Fas'ın başkenti Rabat olmasına rağmen, Kazablanka ticari faaliyetlerin kalbi ve modern şehir hayatının merkezidir.

Kazablanka; tarihi anıtları, kültürel kurumları ve renkli mahalleleri çağdaş şehir manzarasıyla harmanlayarak burayı hem turistler hem de iş insanları için önemli bir destinasyon haline getirmektedir. Şehir aynı zamanda, denizin hemen kıyısında yer alan ve büyük ilgi çeken, dünyanın en büyük camilerinden biri olan II. Hasan Camii ile de tanınır.

Johannesburg

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin (GAC) en büyük şehri ve sanayi merkezi, ülkenin ekonomik ve kültürel kalbidir. Yaklaşık 5,9 milyon nüfusuyla **Johannesburg**, çevresindeki zengin altın madenleri nedeniyle "altın şehri" olarak bilinir. Bu madenler, 19. yüzyılın sonlarından itibaren şehri madenciliğin ve ekonomik kalkınmanın merkezi haline getirmiştir. Şehir; gökdenlenleri, alışveriş merkezleri, sanat galerileri ve kültürel kurumları ile dinamik bir kentsel çevre sunmaktadır.

Aynı zamanda Johannesburg, apartheid (ırk ayrım-cılığı) rejimine karşı mücadelede önemli sosyal ve siyasi hareketlerin burada şekillenmiş olması nedeniyle tarihî bir öneme de sahiptir; bu da burayı hem zengin bir tarihe hem de çağdaş bir şehir yaşamına sahip bir yer kılmaktadır.

UNUTMAYIN

Afrika'nın başlıca şehirleri olan Lagos, Kinşasa, Kahire, Johannesburg, İskenderiye ve Kazablanka, kıtanın ekonomik, kültürel ve tarihi çeşitliliğini yansıtan güçlü kentsel merkezlerdir. Nehirler, kıyı şeritleri, mineral kaynakları ve stratejik konumlar gibi doğal ve coğrafi koşullar sayesinde gelişmişlerdir. Her şehrin kendine özgü bir rolü vardır: Lagos ve Kinşasa, büyük nüfuslarıyla mega kentler olarak büyürken, Kahire Kuzey Afrika'nın tarihi ve kültürel kalbi, Johannesburg ekonomik ve madencilik merkezi, İskenderiye eski ve modern bir eğitim metropolü ve Kazablanka modern bir finans ve sanayi merkezidir.

Bilgi testi soruları:

1. Afrika'nın nüfus bakımından en büyük şehri hangisidir ve hangi ülkede yer almaktadır?
2. Johannesburg'a neden "altın şehir" deniyor ve bu durum şehrin gelişimini nasıl etkiledi?
3. Kinshasa'nın Orta Afrika'da ulaşım ve ticaret merkezi olarak neden önemli bir rol oynadığını açıklayın!

AFRİKA'NIN BÖLGESEL DAĞILIMI VE TURİZM MERKEZLERİ

Fas ile Güney Afrika'nın nerede yer aldıklarını belirle. Kongo nehrinin kaynağı Afrika'nın hangi bölgesindedir? Afrika'da hangi şehri ziyaret etmek istersiniz?

Bölge, ortak doğal ve sosyal özellikleriyle ön plana çıkan bir alan parçasını tanımlamak için kullanılan coğrafi bir terimdir. Afrika bu tür birkaç bölgeye ayrılmıştır: Kuzey, Batı, Doğu, Orta ve Güney Afrika. Bunların her biri; Sahra'nın çöl bölgelerinden, yaban hayatı bakımından zengin savanlara, tropikal yağmur ormanlarına ve platolara kadar iklim, yer şekilleri, nüfus ve yaşam tarzı bakımından farklılık gösterir. Bölgeler, doğal özelliklerinin yanı sıra Giza Piramitleri, Kenya ve Tanzanya'daki safari parkları, Victoria Şelaleleri ile Madagaskar ve Mauritius adaları gibi ünlü turizm merkezleriyle de ön plana çıkmaktadır. Bu bölgesel bölünme, kıtanın muazzam çeşitliliğinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Temel
coğrafi
terimler:

Bölgeler

Kuzey Afrika

Doğu Afrika

Batı Afrika

Güney Afrika

Orta Afrika

Afrika; her biri kendine özgü doğası, iklimi ve nüfusu olan birkaç ana bölgeye ayrılan, büyük bir coğrafi ve kültürel zenginliğe sahip bir kıtadır.

Kuzey Afrika, kıtanın kuzey kesimi boyunca, Akdeniz kıyısında uzanır ve dünyanın en büyük çölü olan Sahra'nın bölümlerini içerir. Bu bölge, iç kesimlerdeki kuraklığı ve kıyı şeridindeki Akdeniz iklimi ile bilinir.

Bölge, binlerce yıl öncesine dayanan antik uygarlıkları, piramitleri, tapınakları ve şehirleri ile tarih açısından büyük bir öneme sahiptir. Günümüzün modern şehirleri ise önemli ekonomik ve siyasi merkezler konumundadır.

Ülke	Alan (km2)	Başkent	Nüfus (milyon)
Cezayir	2 381 741	Cezayir	46,7
Mısır	1 001 449	Kahire	118-120
Libya	1 759 541	Trablus	7,2
Fas	446 550	Rabat	38
Sudan	1 886 068	Hartum	48,1
Tunus	163 610	Tunus	12,7
Batı Sahra	266 000	El-Ayun	0,6

Kuzey Afrika Haritası

Batı Afrika, Atlas Okyanusu'ndan Orta Afrika'ya kadar uzanır; tropikal ve savan iklimine, çok sayıda nehre ve verimli tarım bölgelerine sahiptir.

Ülke	Alan (km ²)	Başkent	Nüfus (milyon)
Nijerya	923 768	Abuja	223,8
Gana	238 533	Akra	34,1
Senegal	196 722	Dakar	18,1
Mali	1 240 192	Bamako	23,0
Nijer	1 267 000	Niamey	27,3
Benin	112 622	Porto-Novo	14,2
Burkina Faso	272 967	Vagadugu	23,5
Liberya	111 369	Monrovia	5,5
Fildişi Sahili	322 463	Yamoussoukro	29,0
Gine	245 857	Konakri	14,3
Gine-Bissau	36 125	Bissau	2,1
Sierra Leone	71 740	Freetown	9,0
Togo	56 785	Lome	9,3
Yeşil Burun Adaları (Cabo Verde)	4 033	Praia	0,6
Gambiya	11 295	Banjul	2,8
Moritanya	1 030 700	Nuakşot	4,9

Batı Afrika Haritası

Bölge, Lagos gibi büyük şehirleriyle yoğun nüfuslu olup zengin bir kültüre, geleneğe, müziğe, dansa ve festivallere sahiptir.

Orta Afrika, kıtanın orta kesiminde yer alır ve gümr tropikal yağmur ormanlarına, büyük nehirlere ve göllere ev sahipliği yapar.

Ülke	Alan (km ²)	Başkent	Nüfus (milyon)
Kongo Cumhuriyeti	2 344 858	Kinşasa	105,0
Kamerun	475 442	Yaunde	29,3
Çad	1 284 000	Encemine	18,3
Angola	1 246 700	Luanda	37,0
Gabon	267 668	Libreville	2,4
Kongo Cumhuriyeti	342 000	Brazzaville	6,0
Orta Afrika Cumhuriyeti	622 984	Bangui	5,5
Ekvator Ginesi	28 051	Ciudad de la Paz	1,9
Sao Tome ve Principe	964	Sao Tome	0,2

Orta Afrika Haritası

Doğu Afrika, kuzeydoğuda Kızıldeniz'den Viktorya Gölü'ne kadar uzanır.

Ülke	Alan (km²)	Başkent	Nüfus (milyon)
Etiyopya	1 104 300	Addis Ababa	129,0
Kenya	580 367	Nairobi	55,1
Tanzanya	945 087	Dodoma	67,4
Uganda	241 038	Kampala	48,6
Mozambik	801 590	Maputo	34,9
Madagaskar	587 295	Antananarivo	30,8
Malavi	118 484	Lilongwe	20,9
Ruanda	26 338	Kigali	14,0
Burundi	27 834	Gitega	13,0
Eritre	117 600	Asmara	3,7
Cibuti	23 200	Cibuti	1,2
Komorlar	2 235	Moroni	0,9
Seyşeller	455	Victoria	0,1
Somali	637 657	Mogadişu	18,0
Güney Sudan	619 745	Cuba	11,6
Zambiya	752 612	Lusaka	21,9
Zimbabve	390 757	Harare	16,9

Doğu Afrika Haritası

Bölge; dağları, volkanları, gölleri ve zengin bir faunaya sahip ulusal parkları ile tanınır. Victoria ve Tanganika gibi nehirler ve göller; su ile birlikte tarım, balıkçılık ve ulaşım için uygun koşullar sağlar. Doğu Afrika, ilk insan uygarlıklarına tanıklık eden arkeolojik sit alanlarına ev sahipliği yaptığı için önemli bir tarihi role sahiptir. Modern şehirler ekonomik ve kültürel merkezlerdir. Büyük şehirler ekonomik ve kültürel merkezleri temsil eder.

Güney Afrika, kıtanın en güney bölümünü kapsar ve pitoresk kıyıları, dağ kütlelerini ve geniş iç bölgeleri içeren çeşitli doğal alanlarıyla öne çıkar.

Ülke	Alan (km²)	Başkent	Nüfus (milyon)
Güney Afrika Cumhuriyeti	1 221 037	Pretoria (yürütme), Cape Town (yasama), Bloemfontein (yargı)	61,0
Botsvana	581 730	Gaborone	2,7
Namibya	825 615	Windhoek	2,6
Lesotho	30 355	Maseru	2,3
Esvatini (Swaziland)	17 364	Mbabane	1,2

Bu bölge, büyük şehirleri, sanayi merkezleri ve gelişmiş altyapısıyla ekonomik olarak en gelişmiş bölgedir.

Güney Afrika Haritası

AFRİKA'DAKİ TURİSTİK MERKEZLER

Afrika; dünyanın dört bir yanından gelen turistlere eşsiz destinasyonlar sunan, çeşitlilik barındıran doğası, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla büyüleyici bir kıtadır.

Mısır, antik anıtları ve tarihi sit alanları sayesinde Kuzey Afrika'daki en ünlü turistik destinasyondur. Başkent **Kahire**, modern kentsel altyapıyı eski pazarlar (çarşılar), müzeler ve tarihi anıtlarla birleştiren bir metropoldür. Ancak asıl cazibe merkezi, insanlığın en büyük mimari harikalarından biri olarak dünya çapında ün salmış olan Giza'daki piramitler ve Sfenks'tir. Bunların yanı sıra turistler, antik Mısır uygarlığına, onun adetlerine, dinine ve sanatına dair bir bakış sunan **Krallar Vadisi**, **Karnak Tapınağı** ve **Mısır Müzesi**'ni de ziyaret edebilirler.

Mısır piramitlerine gömülen ilk firavunun kim olduğunu araştırın ve öğrenin!

Piramitler

Tunus, Afrika'nın kuzey kıyısında yer alır. Akdeniz plajları ile antik kentlerin birleşimiyle tanınır. Başkent Tunus, Roma, Arap ve Berberi dönemlerinden kalma tarihî anıtlarla doludur, antik Kartaca kenti ise UNESCO Dünya Kültür Mirası'nın bir parçasıdır. Turistler burada mükemmel şekilde korunmuş amfiteyatroların, antik tapınakların, pazarların ve Akdeniz yaşam tarzının tadını çıkarabilirler.

Ülkenin ve başkentin neden aynı isme sahip olduğunu öğrenin!

Tunus

Madagaskar, Afrika'nın doğu kıyısında yer alan bir ada devletidir. Kendine özgü florası ve faunasıyla ön plana çıkar. Başkent Antananarivo, idari merkezdir. Buranın gerçek sihri, dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmayan endemik hayvan ve bitki türlerini gözlemleme fırsatı sunan ulusal parkları ve koruma alanlarıdır. Plajları, mercan resifleri ve tropikal ormanları, Madagaskar'ı eko-turizm ve macera seyahatleri için özel bir destinasyon haline getirmektedir.

Madagaskar cennet sinekkapanı, Madagaskar'a özgü endemik bir kuş türüdür.

Madagaskar'da bu kuşun hangi milli parkta yaşadığını öğrenin!

Zanzibar

Zanzibar, Afrika'nın doğu kıyısında yer alan bir takımadadır. Beyaz kumsalları ve UNESCO Dünya Kültür Mirası'nın bir parçası olan tarihi Stone Town ile büyüler. Başkent **Zanzibar City**, dar sokakları, eski kaleleri, pazarları ve geleneksel müziği aracılığıyla Arap ve Afrika etkilerinin karışımını yansıtır. Takımada aynı zamanda baharat yetiştiriciliğiyle de tanınır ve turistlere otantik bir kültürü ve gastronomiyi deneyimleme fırsatı sunar.

Hint Okyanusu'ndaki **Seyşeller**, doğal güzellikleri, beyaz kumsalları, kristal berraklığındaki suları ve rengarenk mercan resifleri ile bilinir. **Mahe Adası**'ndaki başkent Victoria, idari merkezdir. Adalar, tropikal koruma alanları ile endemik flora ve fauna açısından zengindir. Seyşeller; lüks turizm, dalış, eko-turizm ve otantik bir deneyimin mükemmel bir kombinasyonu sunar.

Seyşeller

Zanzibar'ın tarihi merkezi olan Stone Town (Taş Kent); Arap, Hint, Portekiz, İngiliz ve Afrika geleneklerini harmanlayan benzersiz mimarisi nedeniyle UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır. Labirenti andıran dar, parke taşlı sokaklar gizli pazarlara, avlulara ve eski kalelere çıkarken, oyma ahşap kapılı ve cephe- li evler bölgenin zengin kültürel mirasını yansıtır. Stone Town aynı zamanda geleneksel müziği, el sanatları, baharatları ve köle ticaretindeki tarihi rolüyle de bilinir; bu da buraya yapılan her ziyareti unutulmaz bir deneyim haline getirir.

UNUTMAYIN

Afrika, çöller, savanlar, dağlar, nehirler ve millî parklarla dolu, doğa, kültür ve tarih açısından zengin bir kıtadır. Kıta, antik ve modern kültürü yansıtan eski şehirler ve tarihi anıtlarla doludur. Başlıca bölgeler arasında Kuzey Afrika (Kahire, Tunus), Doğu Afrika (Zanzibar, Nairobi, Dodoma), Güney Afrika (Pretoria, Cape Town) ve okyanus adaları (Madagaskar- Antananarivo, Seyşeller- Victoria) yer almaktadır. Bu destinasyonlar, eşsiz doğal manzaralar, kültürel deneyimler ve unutulmaz turistik maceralar sunmaktadır.

Bilgi testi soruları:

1. Kuzey Afrika'ya hangi ülkeler dahildir ve bu bölgeyi tarihsel olarak önemli kılan nedir?
2. Afrika'nın en kalabalık şehri hangisidir ve hangi bölgede yer almaktadır?
3. En büyük alana sahip ve en az nüfuslu bölge hangisidir?!

MISIR

Temel
coğrafi
terimler:

Mısır

Çağrışımlar: piramitler, Giza, develer, firavunlar, Kleopatra, çöl, Nil, krallar.

Piramitler ülkesi olarak bilinen Mısır, dünyadaki en eski ve en etkileyici uygarlıklardan birini temsil eder. Sahip olduğu anıtsal piramitler, gizemli tapınaklar ve zengin tarih, insanlık üzerinde kalıcı bir iz bırakmış bir kültürü gözler önüne serer. Görkemli yapıların yanı sıra Mısır, geçmişte tapılan, kutsal sayılan ve eski Mısırlıların günlük yaşamıyla yakından bağları olan kedilerin ülkesi olarak da bilinir. Afrika; her biri kendine özgü doğası, iklimi ve nüfusu olan birkaç ana bölgeye ayrılan, büyük bir coğrafi ve kültürel zenginliğe sahip bir kıtadır.

Başkent:

Resmî Dil:

Yönetim Biçimi:

Para Birimi:

Kahire

Arapça

Cumhuriyet

Mısır Lirası

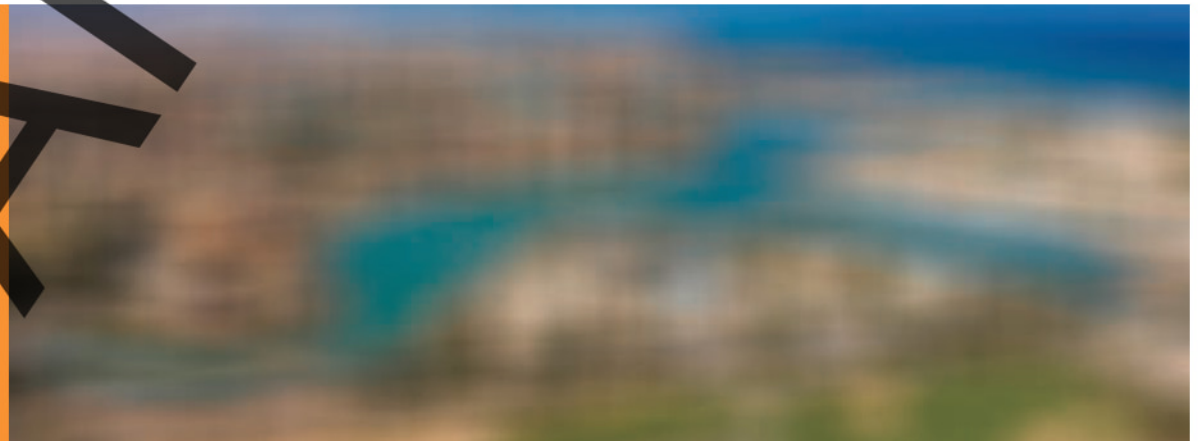
COĞRAFİ KONUM, SINIRLAR VE YÜZÖLÇÜMÜ

Mısır, Afrika'nın kuzeydoğusunda yer alan ve kıtanın en önemli tarihî merkezlerinden biri olan bir devlettir. Mısır'ı özel kılan bir diğer husus ise topraklarının bir kısmının, yani Sina Yarımadası'nın Asya kıtasında yer almasıdır. Bu durum, Mısır'ı iki kıtada (Afrika ve Asya) toprağı bulunan tek Afrika ülkesi yapmaktadır.

Mısır kuzeyde Akdeniz boyunca uzanır; doğuda Kızıldeniz, Filistin ve İsrail, batıda Libya, güneyde ise Sudan ile komşudur. Mısır'ın toplam yüzölçümü yaklaşık 1.001.450 km² olup, topraklarının büyük bir kısmı çöllerle kaplıdır; özellikle batıda Sahra Çölü ve doğuda Sina Yarımadası öne çıkar.

KIYI ŞERİDİ VE YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Mısır'ın kıyı şeridi Akdeniz ve Kızıldeniz boyunca uzanır. Kuzey kesimi kumsallara ve sığ körfezlere sahipken, doğu kesimi turizm için büyük önem taşıyan mercan resifleri ve berrak suları ile tanınır. Doğu tarafta yer alan Süveyş Kanalı, uluslararası deniz ticareti rotalarında Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağladığı için çok büyük bir stratejik ve ekonomik öneme sahiptir.

Kızıldeniz,
Süveyş
Kanalı

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Mısır'ın yeryüzü şekilleri genel olarak düzlüktür ve topraklarının yaklaşık %90'ını çöl alanları kaplar. Ülke iki ana çöle ayrılmıştır: Batı Çölü ve Doğu Çölü. Batı Çölü taşlık platolar, kum tepeleri ve çöküntü alanları (depresyonlar) ile karakterize edilirken; Nil Nehri'nden Kızıldeniz'e kadar uzanan Doğu Çölü, taşlık platolar, vadiler ve Kızıldeniz kıyıları boyunca uzanan dağ sıraları ile daha engebeli bir yapıya sahiptir. Sina Yarımadası ise dağlık ve kayalık bir yapıdadır; ülkenin en yüksek noktası olan Katerina Dağı (2.642 m) burada yer alır ve bu özelliğiyle Sina, belirgin bir yükseltiye sahip tek bölgedir.

İKLİM

Mısır, yaz aylarında çok yüksek sıcaklıklar ve çok az yağış ile karakterize edilen, genel olarak çöl iklimine sahiptir. Çöl bölgesinin neredeyse tamamında, gece ile gündüz arasında büyük sıcaklık farklarının görüldüğü kuru ve kurak bir iklim hüküm sürer. Kışlar ılık geçer, yağışlar nadirdir ve genellikle kuzey bölgelerinde etkili olur. Ülkenin kuzey kesiminde, Akdeniz kıyısı boyunca, özellikle kış aylarında daha ılıman sıcaklıkların, daha yüksek nemin ve daha sık yağmurların görüldüğü Akdeniz iklimi hâkimdir. Mısır'daki iklim; enlem, denizlere yakınlık, yeryüzü şekilleri ve hâkim rüzgarların etkisi altındadır; bu durum, güney ve iç kesimlerdeki sıcak ve kurak çöllerden, kuzeydeki daha ılıman ve nemli bölgelere kadar uzanan bir çeşitlilik yaratır.

HİDROGRAFYA (SU KAYNAKLARI)

Nil Nehri, Mısır'ın ana su damarıdır ve tarım, ulaşım ile su temini için hayati bir öneme sahiptir. Nil Nehri'nin vadisi ve deltası son derece verimli ve yoğun nüfusludur; sayısız kanal ve sulama sistemi tarım için su sağlamaktadır. Nil'in yanı sıra Mısır, çöl bölgelerinde yerel halk için su sağlayan birkaç vahaya ve nadir doğal su kaynaklarına da sahiptir.

*Katerina Dağı, Sina Yarımadası**Mısır'da çöl iklimi**Nil Nehri*

Süveyş Kanalı, Akdeniz ile Kızıldeniz arasında hızlı bir deniz ulaşımı sağlayarak dünyanın en önemli uluslararası ticaret rotalarından birini oluşturur. Ekonomik ve lojistik fonksiyonlarının yanı sıra Mısır'ın hidrografik ağı, özellikle Nil Nehri ve çevresindeki vahalar boyunca turizmin gelişmesinde de kilit bir rol oynamaktadır.

Mısırlılar / Nüfus

Giza'daki piramitler ve Sfenks

Tarihi Luksor şehri

NÜFUS

Mısır, yaklaşık 112 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu yerler, geleneksel olarak nehir kıyısında yaşayan, tarım ve balıkçılıkla uğraşan yerli halkın (Nilotlar) yoğunlaştığı Nil Vadisi ve Deltası'dır. Nüfusun büyük çoğunluğu Arap etnik grubuna aitken, daha küçük etnik topluluklar arasında Kıpti Hristiyanlar, Sina Yarımadası'ndaki Bedeviler ve çöl bölgelerindeki göçebe Bedevi kabileleri yer alır. Nüfus, 25 yaş altındaki bireylerin yüksek oranıyla nispeten genç bir yapıya sahiptir. Resmî ve ana dil Arapça, hâkim din ise İslam'dır; bununla birlikte başta Kıptiler olmak üzere küçük Hristiyan toplulukları da mevcuttur.

BÜYÜK ŞEHİRLER VE TURİSTİK YERLER

Mısır'ın başlıca kentsel merkezleri şunlardır: **Kahire** (siyasi, idari ve kültürel merkez), **İskenderiye** (tarihi ve liman kenti) ile birlikte **Giza, Luksor, Asvan ve Süveyş**. Bu şehirler sadece ekonomik ve kültürel birer çekim merkezi olmakla kalmayıp, aynı zamanda ülkenin zengin kültürel ve tarihi mirasını keşfetmek için de birer başlangıç noktasıdır.

Mısır, kendine özgü mimari ve doğal güzellikleri sayesinde dünya çapında tanınan bir turistik destinasyondur.

En tanınmış turistik yerler arasında Giza Piramitleri, Sfenks, Luksor'daki Krallar Vadisi, Karnak Tapınakları ve Sina Yarımadası'ndaki manastırlar yer alır. Kültürel mirasın yanı sıra turistler; Sahra Çölü, Nasır Gölü ve Asvan gibi doğal güzelliklerin de cazibesine kapılmaktadır. Nil Nehri'nde yapılan gemi turları ve Kızıldeniz'in mercan resiflerindeki dalış aktiviteleri de büyük öneme sahip olup; kültürel, rekreasyonel ve eko-turizmin bir arada sunulmasını sağlar.

Kızıldeniz'in mercan resiflerini araştırın!

Kızıldeniz'de dalış

DEVLET YÖNETİMİ

Mısır, yönetim biçimi olarak anayasal sisteme ve yasama meclisine sahip bir **cumhuriyettir**. Siyasi ve idari yaşam, devlet gücünün ve yönetimin merkezi olan başkent Kahire'de yoğunlaşmıştır.

DOĞAL KAYNAKLAR

Mısır; ekonomi için önemli bir role sahip olan **petrol, doğal gaz, fosfat, demir cevheri, altın** ve diğer maden kaynakları başta olmak üzere önemli doğal zenginliklere sahiptir. En hayati doğal potansiyel ise içme suyu, tarım ve ekonomik faaliyetler için temel kaynak olan **Nil Nehri**'dir. Nil Vadisi ve Deltası'ndaki verimli topraklar; tahıl, meyve ve sebze gibi ürünlerin yoğun bir şekilde yetiştirilmesine olanak tanıyarak hem halkın gıda ihtiyacını karşılar hem de ulusal tarım ekonomisinin temelini oluşturur.

Mısır'da, Fayum Vahası'nda bulunan "Timsah Nehri" adında bir nehir vardır. Burada nadir timsah türlerinin yanı sıra çöl flamingoları da bulunur.

UNUTMAYIN

Mısır, Afrika'nın kuzeydoğusunda yer alır ve topraklarının bir kısmı Asya'daki Sina Yarımadası'nda bulunur; bu da onu iki kıtada yer alan tek Afrika ülkesi yapar. Arazî çoğunlukla düz olup batı ve doğuda çöller bulunur, Sina ise dağlıktır ve en yüksek noktası Catherine Dağı'dır (2.642 m). Nil Nehri, su, tarım ve nüfus için önemli bir kaynaktır ve Nil Vadisi ve deltası yoğun nüfuslu ve verimlidir. En önemli şehirler Kahire, İskenderiye, Giza ve Luksor'dur ve en ünlü turistik yerler Giza piramitleri, Sfenks, Luksor'daki Krallar Vadisi ve Kızıldeniz'in mercan resifleridir.

Bilgi testi soruları:

1. Mısır'ın başkenti neresidir ve görevleri nelerdir?
2. Nil Nehri neden Mısır için önemli bir doğal kaynak olarak kabul edilir?
3. Mısır'ın neden iki kıtada yer alan bir ülke olduğunu açıklayın!

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ (GAC)

Temel
coğrafi
terimler:Devlet
Sistemi
Doğal
kaynaklar

Ümit Burnu nerededir? Afrika'nın en güney noktası neresi? Nerede bulunuyor?

Nelson Mandela, Güney Afrika'yı özgürlük ve eşitlik mücadelesinin sembolü haline getiren dünyanın en ünlü liderlerinden biridir. Uzun yıllar hapis yattıktan sonra, Güney Afrika'nın ilk demokratik olarak seçilmiş başkanı oldu ve ülkeyi farklı halkları arasında uzlaşmaya doğru yönlendirdi. Bugün, adı barış, adalet ve insan onurunun sembolü olarak kabul ediliyor.

Hayatı hakkında daha fazla bilgi edinin!**Başkent:**Pretorya (idari),
Cape Town (yaşama),
Bloemfontein (yargı).**Resmî Dil:**

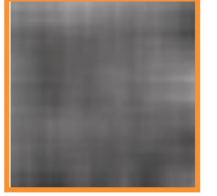
İngilizce, Afrikaans ve Zulu dahil olmak üzere 11 resmî dil.

Yönetim Biçimi:

Parlamentar Cumhuriyet

Para Birimi:

Rand

COĞRAFİ KONUM, SINIRLAR VE YÜZÖLÇÜMÜ

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC), Afrika kıtasının güney kesiminde yer alan; doğası, mineral zenginliği ve kültürel mirasının önemiyle tanınan bir devlettir. Güney Afrika, kuzeybatıda Namibya, kuzeyde Botsvana, kuzeydoğuda Zimbabve ve Mozambik, doğuda ise Esvatini ile sınır komşusudur; Lesotho ise Güney Afrika içinde bir enklavdır. Güneybatıda ve güneydoğuda Atlas ve Hint Okyanusu'na kıyısı vardır. GAC'nin yüzölçümü yaklaşık 1.221.000 km² olup, bu durum onu Afrika'nın büyük devletlerinden biri yapmakta ve stratejik coğrafi rolünü belirlemektedir.

KIYI ÇİZGİSİ ÇEŞİTLİLİĞİ

GAC, batıda Atlas ve doğu ile güneydoğuda Hint Okyanusu olmak üzere iki okyanusa uzanan uzun ve çeşitlilik gösteren bir kıyı şeridine sahiptir. Kıyılar; kumsallar, kayalık falezler, mercan reefs (aktif resifler) ve körfezler ile karakterize edilir. Güneybatı kesimde Saldanha ve False Bay gibi çok sayıda körfez öne çıkar. Doğu tarafında, Hint Okyanusu kıyısı boyunca Durban Körfezi ve East London gibi önemli limanlar yer alır. GAC, üzerinde ünlü Masa Dağı'nın bulunduğu Cape Yarımadası gibi birkaç yarımadaya ve Cape Town yakınlarında bulunan, biyolojik çeşitlilik ile turizm açısından önem taşıyan Robben Adası gibi birden fazla adaya sahiptir. Cape Town'un güneyinde, dik kıyıları ve Atlas ile Hint Okyanusu'nun birleşme noktası olmasıyla tanınan, GAC'nin coğrafi olarak önemli bir noktası olan Ümit Burnu yer alır. Ümit Burnu'nu hangi kaşif keşfetmiştir?

GAC'NİN YER ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Güney Afrika Cumhuriyeti; dağlar, platolar, ovalar ve çöl bölgelerinden oluşan oldukça çeşitli bir yer şekli yapısına sahiptir. En yüksek dağ sırası, ülkeni doğu kesiminde 3.000 metrenin üzerindeki yüksekliklerle uzanan **Drakensberg (Ejder) Dağları**'dır. Güneybatı kesimde ise **Kap Dağları** yer alır. Başlıca platolar; tarıma uygun olan **Yüksek Veld Platosu**, mineraller açısından zengin olan **Büyük Karoo** ve **Küçük Karoo**'dur. Ovalar, temel olarak GAC'nin dar kıyı şeridi boyunca uzanır, batı kesimde ise Orange Nehri'nin ovası yer alır. Güneybatıda Kalahari Çölü'nün bir kısmı bulunur.

Ejder Dağları.

İKLİM

GAC, güney ılıman kuşakta yer alır ve iklimi Atlas ile Hint Okyanusu'nun ve deniz akıntılarının etkisi altındadır. Batı kıyısındaki soğuk Benguela Akıntısı havadaki su buharı miktarını azaltır ve yağış oluşumunu sınırlandırır; doğu kıyısındaki sıcak Mozambik Akıntısı ise sıcaklığı ve yağış miktarını artırır. Doğudaki dağlar nemli havanın iç kesimlere sokulmasını engeller, bu nedenle doğu kesim batıya göre daha fazla yağış alır.

Başlıca iklim türleri: Kalahari'nin kuzeybatı kesiminde **çöl iklimi**, iç kesimlerde **step (bozkır) iklimi**, Cape Town çevresindeki güneybatıda **Akdeniz iklimi**, güneydoğu kıyısında **nemli subtropikal iklim**, Limpopo'nun kuzeydoğusunda ise **tropikal iklim**dir.

GAC topraklarının büyük bir kısmı az yağış alır (yılda 200-600 mm). En kurak kesim, 200 mm'den daha az yağış alan kuzeybatıdır. Sıcaklıklar dağlarda -15 °C'den Kalahari'de 50 °C'nin üzerine kadar değişkenlik gösterir.

Benguela Akıntısı'nın başlangıç noktasını keşfedin.

HİDROGRAFYA

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC) gelişmiş, ancak yer şekillerine ve iklim koşullarına güçlü bir şekilde bağımlı olduğu için düzensiz dağılmış bir hidrografik ağa sahiptir. Ülkenin büyük bir bölümü yarı kurak ila kurak iklim bölgelerinde yer alır, bu nedenle nehirler genellikle mevsimsel bir rejime sahiptir.

Orange Nehri, GAC'nin en uzun nehri ve Güney Afrika'nın en önemli su kaynaklarından biridir. Lesoto'daki Drakensberg Dağları'ndan doğar ve buradaki yukarı çığırında Senqu adıyla bilinir. GAC'nin iç kesimlerinde yaklaşık 2.200 km boyunca akar, ardından Namibya ile olan sınırı oluşturarak Atlas Okyanusu'na dökülür. Uzun olmasına rağmen, kurak bölgelerden geçtiği için Orange Nehri'nin su debisi nispeten düşüktür. Tarım, su temini ve elektrik enerjisi üretimi için muazzam bir öneme sahiptir. Üzerinde, aralarında Gariep ve Vanderkloof barajlarının da bulunduğu önemli hidroelektrik ve sulama sistemleri inşa edilmiştir.

Bu nehrin neden Orange River olarak adlandırıldığını araştırın.

Orange Nehri

Limpopo Nehri bölge için ikinci en uzun ve çok önemli bir nehirdir. GAC'nin kuzey kesimi boyunca bir yay çizerek akar; Botsvana ve Zimbabve ile olan sınırın bir kısmını oluşturur. Tropikal ve yarı kurak bölgelerden geçtiği için, yağışlı ve kurak dönemler arasında büyük farklar barındıran belirgin bir mevsimsel rejime sahiptir. Limpopo; tarım, hayvancılık ve nüfus için önemli bir su kaynağı teşkil eder ancak yoğun yağış dönemlerinde sık sık sellere maruz kalır.

GAC'nin belirgin derecede büyük doğal gölleri yoktur, ancak su temini, hidroenerji ve sulama amacıyla inşa edilmiş yaklaşık 5.000 yapay gölet (baraj gölü) bulunmaktadır.

Hidrografya GAC için büyük bir öneme sahiptir; çünkü ülke, iklimsel olarak her bir su kaynağına bağımlıdır. Su sistemleri tarımın, kentleşmenin, sanayinin ve elektrik enerjisi üretiminin gelişmesini sağlarken, aynı zamanda devletin ekonomik ve sosyal kalkınması için de kilit bir faktör oluşturur.

NÜFUS

GAC yaklaşık 60 milyon nüfusa sahiptir ve dünyadaki etnik açıdan en çeşitli devletlerden biridir. En büyük grubu Afrika halkları (%80 civarı) oluşturur; bunların arasında en baskın olanlar şunlardır: Temel olarak KwaZulu-Natal'da, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan en kalabalık halk olan **Zulu**; ardından Doğu ve Batı Cape'te yaşayan ve Cape Town'da da güçlü bir varlığı olan **Xhosa (Kosa)**; iç kesimlerdeki platolarda, özellikle de temel olarak kentsel merkezlerde yaşadıkları Johannesburg ve Pretoria'da yayılmış olan **Sotho** ve **Tswana**'dır.

Beyaz nüfus içinde en önemlileri Hollanda kökenli **Afrikanerler (Burlar)**'dır. Onlar bugün genel olarak Pretoria ve Johannesburg gibi kentsel merkezlerde yaşamaktadırlar. **Anglo-Güney Afrikalılar** ise İngiliz kökenli olup en çok Cape Town, Durban ve Johannesburg'da bulunurlar.

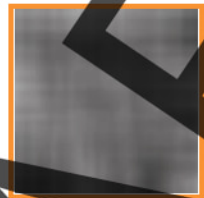
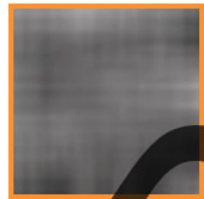
Durban'da yoğunlaşmış olan Hint topluluğu da önemli bir yere sahiptir.

Büyük şehirlerde, ekonomik fırsatların cazibesiyle komşu Afrika devletlerinden gelmiş çok sayıda göçmen de bulunmaktadır. .

Zulu Kabilesi - geleneksel dans

EN BÜYÜK ŞEHİRLER VE TURİZM MERKEZLERİ

Güney Afrika Cumhuriyeti, ekonomisini ve kültürünü şekillendiren birkaç önemli kentsel merkeze sahiptir. **Johannesburg** en büyük şehir; ana ekonomik ve finansal merkezdir. **Pretoria**, hükümet kurumları ve diplomatik temsilcilikleriyle tanınan idari başkent olarak hizmet verir. **Cape Town** yasama başkentidir; Masa Dağı ile tanınan en güzel turistik şehirlerden biridir. **Durban**, önemli bir limana ve sıcak bir iklime sahip büyük bir kıyı şehridir; **Bloemfontein** ise yargı başkenti ve önemli bir eğitim merkezidir.

**GAC'nin
neden üç
başkenti
olduğunu
araştır!**

GAC, doğal ve kültürel cazibe merkezleriyle de tanınır. En önemli turistik yerler arasında "Büyük Beşli"ye ev sahipliği yapan **Kruger Ulusal Parkı**, Cape Town'daki **Masa Dağı**, Durban'ın ünlü plajları ve büyüleyici **Drakensberg (Ejder) Dağları** yer alır. Kültürel-tarihsel alanlar arasından ise, ülkenin zengin ve karmaşık geçmişine tanıklık eden **Robben Adası** ve Johannesburg'daki müzeler öne çıkar.

DOĞAL KAYNAKLAR

Güney Afrika Cumhuriyeti, doğal kaynaklar bakımından Afrika'nın en zengin ülkelerinden biridir ve kıta ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Ülke, **platin** ve **altın** üretiminde dünya lideridir; ayrıca **manganez**, **krom**, **elmas**, **kömür** ve **demir** rezervleri de büyük önem taşımaktadır.

Farklı bölgeler tarım için de verimli topraklar sunmaktadır. İç kesimlerdeki platolar buğday ve mısır gibi tahıl ürünlerinin yanı sıra endüstriyel bitkiler için de uygunken; kıyı bölgeleri meyve, üzüm yetiştiriciliği ve şarap üretimi için idealdir, özellikle de **Batı Cape** ve **Doğu Cape**'te.

GAC, ekonomisinin madencilik ve turizme dayanması bakımından benzersizdir. Madenler, ülkenin toplam ihracatının yaklaşık %8'ini sağlarken; Kruger gibi doğa koruma alanları ve ulusal parklar tüm dünyadan turist çekerek önemli gelirler yaratmaktadır.

GAC'da üzüm bağı

GAC'da ne kadar elmas maden ocakları olduğunu araştır!

Kruger Ulusal Parkı, 1898'de kurulan Sabie Av Koruma Alanı'ndan doğmuştur ve 1926'da resmi olarak Kruger Ulusal Parkı adını almıştır. Park, Afrika savanının en görkemli beş sakini olan aslan, leopar, fil, gergedan ve buffalonun (Afrika mandası) sığınağı olarak bilinir. Bunların yanı sıra burada 500'den fazla kuş türü, 147 memeli türü ve 110 sürüngen türü yaşamaktadır. Yoğun ormanlardan kurak savanlara uzanan farklı ekosistemleriyle Kruger, zengin bir biyolojik çeşitlilik sunar. Ziyaretçiler, patikalar ve safari rotalarından oluşan bir ağ sayesinde doğayı neredeyse el değmemiş haliyle deneyimleyebilirler; vahşi yaşamın otantik bir şekilde yaşanabilmesi için ise bazı bölümlere yalnızca rehberler eşliğinde erişilebilmektedir.

UNUTMAYIN

Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika'nın güneyinde, Atlas ve Hint Okyanusu arasında yer alır ve Namibya, Botswana, Zimbabve, Mozambik, Svaziland (Esvatini) ve Lesotho ile komşudur. Ülke; yüksek dağlar, geniş platolar ve yeşil ovalardan oluşan muhteşem ve çeşitlilik gösteren bir yer şekli yapısına (relyefe) sahiptir.

İklim çeşitlilik göstermektedir: Güneybatıda Akdeniz, doğuda subtropikal ve kuzeybatıda yarı çöl iklimi hâkim olup, bu durum benzersiz doğal manzaralar yaratmaktadır.

Parçalanmış (girintili çıkıntılı) kıyı şeridi güzel kumsallar sunar; Johannesburg, Cape Town ve Durban gibi büyük şehirler ise yoğun nüfusludur.

GAC; ulusal parkları, zengin florası (bitki örtüsü) ve faunası (hayvanlar alemi) ile dünyanın dört bir yanından insanları çeken çok sayıdaki turistik destinasyonu ile tanınır.

Bilgi testi soruları:

1. Güney Afrika kıyıları hangi okyanuslarla sınır komşusudur?
2. Farklı iklim bölgelerinin Güney Afrika'nın flora, fauna ve tarımını nasıl etkilediğini açıklayın!
3. Hidrografi, milli parklar ve mineral kaynaklarının Güney Afrika ekonomisini ve turizmini nasıl desteklediğini açıklayın!

AMERİKA COĞRAFYASI

Amerika, yeryüzündeki en büyük ve en çeşitli kıtalardan biridir. Kuzey ve Güney Amerika'dan oluşan kıta, Cordillera ve And Dağları gibi yüksek sıradağlar, geniş ovalar, Amazon yağmur ormanları gibi tropikal yağmur ormanları, çöller ve uzun kıyı şeritleri gibi olağanüstü çeşitlilikte bir rölyef şekillerine sahiptir. Amerika, Mississippi, Amazon ve Orinoco gibi büyük nehirlerin yanı sıra çok sayıda göl ile zengin bir hidrografiye sahiptir. Kıta, petrol, doğal gaz, maden cevheri, ormanlar ve tarım ürünleri de dahil olmak üzere doğal kaynaklar açısından zengindir. Nüfus etnik ve kültürel olarak çeşitlidir ve New York, São Paulo ve Mexico City gibi büyük şehirler önemli ekonomik, kültürel ve siyasi merkezleri temsil etmektedir. Bazı bölgelerdeki yüksek gelişmişlik düzeyine rağmen, Amerika aynı zamanda kıtanın sürdürülebilir kalkınmasını etkileyen sosyal eşitsizlik, göç ve çevre sorunları gibi zorluklarla da karşı karşıyadır.

İÇERİKLER:

AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

KUZEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Amerika – Kuzey ve Güney Amerika Olarak Ayrılması

Kuzey Amerika Kiyi Şeridi

Kuzey Amerika Rölyefi

Kuzey Amerika İklimi

Kuzey Amerika Nehirleri

Kuzey Amerika Gölleri

Kuzey Amerika Doğal Kaynakları ve Coğrafi Dağılımı

GÜNEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Güney Amerika'nın Konumu ve Kıyıların Girintiliği ve Çıkıntılılığı

Güney Amerika Rölyefi

Güney Amerika İklimi

Güney Amerika Nehirleri

Güney Amerika Gölleri

Güney Amerika'nın Doğal Zenginlikleri ve Dağılımı

GÜNEY VE KUZEY AMERİKA'NIN SOSYO – COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ

Amerika Nüfusu: Dağılım, Yoğunluk ve Doğal Artış

Amerika'da Halklar, Diller ve Dinler

Amerika'nın Bölgesel Dağılımı: Kuzey, Orta ve Güney Amerika

Amerika'da Kentleşme: Büyük Şehirlerin Gelişmesi

Kuzey ve Güney Amerika Turistik Merkezleri

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Kanada

Brezilya

AMERİKA'NIN DOĞAL - COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

AMERİKA - KUZEY VE GÜNEY AMERİKA OLARAK AYRILMASI

Temel coğrafi terimler:

Amerika
Kuzey Amerika
Güney Amerika
Coğrafi Konum
Panama Kanalı
Orta Amerika
Kıyı Şeridi
Okyanuslar:
Atlantik Okyanusu
Pasifik Okyanusu
Arktik Okyanusu

Amerika haritasına bakın. Haritada Kuzey ve Güney Amerika'nın nerede bulunduğunu gösterin ve onları ayıran çizgiyi belirlemeye çalışın. Amerika tek bir kıta mı yoksa birden fazla kıta mı ve sizce bu iki bölümü farklı kılan nedir?

Panama Kanalı'nın en dar noktasında durduğunuzu hayal edin. Sola doğru bir adım atarsanız Kuzey Amerika'dasınız. Sağa doğru bir adım atarsanız Güney Amerika'dasınız demektir. Yeryüzünde, iki büyük kıtayı hem birbirine bağlayan hem de ayıran bu kadar net sembolik bir fiziksel sınır nadiren görülebilir. Amerika, uçsuz bucaksız alanları, etkileyici dağları, en derin kanyonları, en zengin nehirleri ve eşsiz halkları ve kültürleriyle bilinir. Onu daha iyi tanımak için öncelikle nasıl bölündüğünü ve kıtalarının nereye uzandığını anlamamız gerekiyor.

Amerika, gezegenimizin en büyük kara kütlelerinden birini temsil eder ve Batı Yarımkürenin devasa bir kısmını kaplar. Günlük konuşmada genellikle tek bir terim olarak "Amerika" şeklinde kullanılsa da aslında **iki büyük ve kalabalık kıtasal bölgeyi** kapsar:

- **Kuzey Amerika**, Arktik bölgelere doğru uzanır ve çok sayıda ada, yarımada ile çeşitli doğal bölgeleri kapsar.
- **Güney Amerika**, tropikal bölgeleri, yüksek And Dağları ve bitki ile hayvan türlerinin zenginliğiyle tanınan bir kıtadır.

Kuzey ve Güney Amerika, her iki kıta arasında bir köprü oluşturan ve **Orta Amerika** olarak bilinen daha dar bir kara parçasıyla birbirine bağlanır. Orta Amerika, tüm Amerika kıtasının tarihinde, kültüründe ve ulaşım bağlantılarında önemli bir rol oynayan bir dizi devleti ve ada grubunu içerir.

Bu konumu nedeniyle Amerika; kuzeydeki soğuk Arktik bölgelerden, Ekvator kuşağındaki tropikal ormanlara ve güney bölgelerindeki soğuk alanlara kadar büyük doğal tezatları bir araya getiren bir kıtadır. Kuzey ve Güney Amerika arasındaki farklılıklar yer şekillerinde, iklimde, hidrografyada, nüfusta ve kültürlerde belirgindir. Bu durum, Amerika'yı coğrafyada incelenmesi en ilginç bölgelerden biri yapmaktadır.

Kuzey Amerika

Güney Amerika

Orta Amerika

Amerika'nın Coğrafi Konumu

Kuzey Amerika'nın en kuzey noktasından Güney Amerika'nın en güney noktasına seyahat edecek olsaydınız, 15.000 km'den fazla yol kat ederdingiz. Bu Üsküp'ten Tokyo'ya gidip geri dönmekten daha uzun bir mesafe!

AMERİKA'NIN COĞRAFİ KONUMU

Amerika karası, uzak kuzeydeki Arktik bölgelerden başlayıp, Antarktika'ya yakın olan Güney Amerika'nın soğuk ve rüzgârlı bölgelerine kadar uzanır. Batıdan Büyük Okyanus (Pasifik), doğudan ise Atlas Okyanusu (Atlantik) ile çevrilidir. Bu konumu, Amerika'yı farklı iklim kuşakları ve doğal sistemler bakımından zengin kılmaktadır.

Kuzey Amerika, kuzeyde Arktik'e, güneyde Kolombiya-Panama sınırına, doğuda Atlantik Okyanusu'na ve batıda Pasifik Okyanusu'na kadar uzanır.

En kuzey noktası, Kuzey Kutbu'na çok yakın bir konumda bulunan Kanada'nın **Elsmer (Ellesmere)** adasındaki **Columbia Burnu**'dur (Cape Columbia).

Anakaradaki en güney noktası, **Meksika**'daki **Mariato Burnu**'dur (Punta Mariato).

En doğu noktası, Kanada'nın **Newfoundland ve Labrador** eyaletindeki **Saint Charles Burnu**'dur (Cape St. Charles).

En batı noktası ise, Bering Boğazı vasıtasıyla Asya'ya çok yakın olan **Alaska**'daki **Galler Prensi Burnu**'dur (Cape Prince of Wales).

Bu sınırlar dahilinde Kuzey Amerika yaklaşık 24 milyon km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, Asya ve Afrika'nın ardından yüzölçümü bakımından dünyanın üçüncü büyük kıtasıdır. Geniş yüzölçümü, kuzeydeki ebedi buzullardan güneydeki sıcak tropikal bölgelere ve çöllere kadar muazzam bir doğal çeşitlilik sağlamaktadır.

Güney Amerika, Kuzey ve Güney Amerika arasında itibari (şartlı) bir sınır oluşturan Kolombiya-Panama sınırının güneyinde başlar ve kıtanın güney kesimlerine kadar uzanarak, doğuda Atlas Okyanusu ile batıda Büyük Okyanus arasında yer alan Tierra del Fuego (Ateş Toprakları) ile son bulur.

Kıtanın gerçek büyüklüğü uç noktaları üzerinden görülmektedir:

İnsanlar neden sıklıkla hem ülkeler hem de kıtalar için aynı "Amerika" terimini kullanıyorlar?

Amerika kıtasının Kuzey ve Güney Amerika olarak nasıl ikiye ayrıldığını gösteren basit bir şema çizin!

1. Kuzey Amerika ve Güney Amerika olmak üzere iki sütunlu bir tablo oluşturun! Her sütuna, onları birbirinden ayıran 3 özelliği yazın!
2. Panama Kanalı ve dünya ulaşım ağı için önemi hakkında kısa bir açıklama (5-6 cümle) yazın!

En kuzey noktası, Kolombiya'da Karayip Denizi'ne uzanan bir kıyı burnu olan **Gallinas Burnu**'dur.

En güney noktası, Şili'deki, Amerika'nın kıtasal (anakara) kısmının en güney noktası olan **Froward Burnu**'dur.

En doğu noktası, Brezilya'daki **Seixas Burnu**'dur.

En batı noktası, Büyük Okyanus kıyısında, Peru'da bulunan **Parinas Burnu**'dur.

Bu sınırlar dahilinde Güney Amerika yaklaşık 18 milyon km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, bu durum onu Yeryüzünün yüzölçümü bakımından dördüncü büyük kıtası yapmaktadır.

Kuzey Amerika'dan daha küçük olmasına rağmen Güney Amerika büyük bir doğal çeşitliliğe sahiptir:

- And Dağları'nın yüksek dağları
- Amazon'un devasa yağmur ormanları
- Atacama Çölü
- Amazon Nehri ve Titicaca Gölü

Bu doğal tezathatlar, Güney Amerika'yı Dünya üzerindeki en çeşitli doğal alanlardan biri yapmaktadır.

KÜLTÜREL BÖLÜNME

Kuzey ve Güney Amerika'nın coğrafi bölünmesinin yanı sıra, bir de **Anglo-Amerika** ve **Latin Amerika** olarak kültürel bölünmesi de mevcuttur.

Anglo-Amerika'ya ABD ve Kanada dahildir. Onlar İngilizce kullanımı, gelişmiş sanayi ve güçlü ekonomilerle karakterize edilirler.

Latin Amerika; Orta ve Güney Amerika'daki devletlerin yanı sıra Karayip bölgesinin bir kısmını da kapsar. Bu ülkelerde İspanyolca ve Portekizce dilleri hakimdir. Bölge; zengin bir kültür, tarihi sömürge mirası ile büyük bir doğal ve demografik çeşitlilikle öne çıkar.

Coğrafi bölünüş Amerika'nın fiziki yapısını gösterirken, kültürel bölünme halklar arasındaki tarihî ve toplumsal farkların anlaşılmasına yardımcı olur. Her iki bölünme de Kuzey ve Güney Amerika kıtalarının eksiksiz bir resmini sunmaktadır.

UNUTMAYIN

Amerika kıtası Kuzey ve Güney Amerika olmak üzere ikiye bölünür ve bu iki bölümü birbirine bağlayan Panama Kistağı'nda sınır belirlenir. Kuzey ve Güney Amerika doğal özellikleri, iklimi ve nüfusu bakımından farklılık gösterir.

Bilgi testi soruları:

1. Amerika hangi iki kıtadan oluşmaktadır?
2. Amerika'yı hangi okyanuslar çevrelemektedir?
3. Coğrafi konum Amerika'nın iklimini neden etkiler?
4. Kültürel bölünmeye göre Kuzey Amerika'ya en sık hangi ülkeler dahil edilir ve bu ülkelerin ortak özellikleri nelerdir?
5. Orta ve Güney Amerika ülkeleri neden "Latin Amerika" terimi altında gruplandırılır ve bu bölgede en yaygın olarak hangi diller konuşulmaktadır?

KUZEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

KUZEY AMERİKA KIYI ŞERİDİ

Kuzey Amerika haritasına bakın. Kıyı şeridinin nasıl görüldüğüne dikkat edin ve düz mü yoksa girintili çıkıntılı mı olduğunu belirtin. Koy, yarımada veya ada örnekleri gösterin ve tüm kıyı şeritlerinin aynı olup olmadığını değerlendirin.

Kuzey Amerika kıyıları boyunca tekneyle seyahat ederseniz, buzla çevrili dev adaları, anakaraya uzanan derin koyları, ada gruplarıyla dolu sıcak Karayip sularını ve tüm okyanusları birbirine bağlayan dar boğazları fark edeceksiniz. Başka hiçbir kıtanın Kuzey Amerika kadar çeşitli ve etkileyici bir kıyı şeridi yoktur. Bu kıyı şeridi sadece kıtanın manzarasını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda iklimini, yaşam alanlarını, ekonomisini ve nüfus hareketlerini de etkiler.

Dünyanın en büyük adası olan Grönland ve uçsuz bucaksız Kanada Arktik Takımadaları, binlerce koy ve kanaldan oluşan bir kıyı şeridi oluşturmaktadır. Bu karmaşık kıyı şeridi, kıtayı şekillendiren uzun buzul çağı sürecinin bir sonucudur.

Kıyı çizgisi çeşitliliği, bir kıyının ne kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğunu; adalar, yarımadalar, derin körfezler ve dar deniz geçitleri (boğazlar) barındırıp barındırmadığını tanımlar. Kıyı şeridi ne kadar zenginse limanların, balıkçılığın, deniz taşımacılığının ve turizmin gelişmesi için o kadar büyük fırsatlar mevcut olur.

Kuzey Amerika, son derece çeşitlilik gösteren bir kıyı şeridine sahip bir kıta örneğidir. Kuzeyde buzullarla kaplı adalar, doğuda devasa körfezler ve güneyde ada gruplarıyla dolu sıcak Karayip suları ile karşılaşılabilir.

Kuzey Amerika, Dünya üzerindeki en büyük ve en çeşitli adalardan bazılarıyla çevrilidir. Uzak kuzeydoğuda, devasa büyüklükte ve neredeyse tamamen buzla kaplı olan, bu yüzden de sık sık “minyatür buz kıtası” olarak adlandırılan **Grönland** yükselir. Onun batısında, soğuk arktik bölgeleri ve kıyılarının uzun süreler boyunca buzla çevrili olmasıyla tanınan **Baffin Adası** yer alır. Kanada Arktik Takımadalarında ise

Temel coğrafi terimler:

Kıyı Şeridi
Adalar
Yarımadalar
Denizler
Boğazlar
Panama Kanalı

Knud Rasmussen Buzulu, Grönland

Kuzey Amerika

Grönland'dan Bahamalar'a
gemiyle seyahat ettiğinizi
hayal edin. Gördüğünüz
manzara ve iklimin nasıl
değişeceğini açıklayın.

Bahama Adaları

buzullaşmanın kıyı görünümü üzerinde güçlü bir etki bırakarak çok sayıda körfez, küçük adacık ve dar geçit oluşturduğu **Viktorya Adası** yer almaktadır. Kıtaların doğu kıyısında, uzun bir balıkçılık, okyanus taşımacılığı ve kıyı yerleşimlerinin gelişimi geleneğine sahip bir ada olan **Newfoundland** bulunur. Bu adayı çevreleyen soğuk okyanus akıntıları, iklimi ve yaşam koşullarını etkiler.

Kuzey Amerika sadece buz ve soğuk havalardan oluşan bir dünya değil. Güneye doğru ilerledikçe tablo tamamen değişiyor. Burada, tropikal iklimleriyle öne çıkan sıcak, turkuaz sular ve kumlu adalar hâkim. Bunların en ünlüleri arasında **Bahamalar**, Küba, Haiti ve Porto Riko'yu içeren **Büyük Antiller** ve uzun bir zincir halinde uzanan küçük volkanik ve mercan adalarından oluşan **Küçük Antiller** yer alıyor. Bu güney ada bölgeleri, doğal güzellikleri, çeşitli yaban hayatı ve kültürel miraslarıyla tanınan dünyaca ünlü turizm merkezleridir.

Kuzey Amerika kıyıları aynı zamanda büyük yarımadalar tarafından da şekillendirilmiştir. Uzak kuzeyde; dağları, buzul vadileri ve aktif yanardağlarıyla tanınan, sert ve görkemli bir yarımada olan **Alaska** uzanır. Batı kıyısında, Büyük Okyanus'un (Pasifik) derinliklerine doğru uzanan uzun ve dar **Kaliforniya Yarımadası** boy gösterir. Doğu tarafında ise kayalık ve soğuk bölgeleriyle etkileyici bir arktik manzara sunan **Labrador** ile karşılaşırız. Ancak güney bölgelerindeki manzara tamamen farklıdır; burada **Florida**, alçak ve bataklık kıyıları, sıcak iklimi ve gelişmiş turizmiyle öne çıkar. Daha da güneyde ise tarihi ve Maya medeniyetinin kalıntılarıyla zengin bir yarımada olan **Yucatan** yer alır.

Kuzey Amerika birçok denizle çevrilidir. Kuzeyde, yılın büyük bir bölümünde soğuk ve buzla kaplı olan **Beaufort Denizi** bulunur. Batıda, Asya ile Kuzey Amerika arasında uzanan **Bering Denizi**, deniz yaşamı ve balıkçılık açısından büyük önem taşır.

Alaska

Ada	Alan	Tanım
Grönland (Greenland)	2 166 000 km ²	Dünyanın en büyük adası (Avustralya'yı kıta olarak saymazsak). Yüzeyinin neredeyse %80'i buzla kaplı.
Baffin (Baffin Island)	507 000 km ²	Kanada'nın ikinci büyük adası ve dünyanın beşinci büyük adası. Kuzey Kutbu bölgesi derinliklerinde yer almaktadır.
Viktorya (Victoria Island)	217 000 km ²	Belçika, Danimarka ve Portekiz'in toplamından daha büyük. Yerleşimler seyrek ve iklimi kutup iklimi.
Ellesmere (Ellesmere Island)	196 000 km ²	Grönland'ın bir parçası olmayan, yeryüzündeki en kuzeydeki sıradağlardan biri.
Küba	110 860 km ²	Karayip adası olmasına rağmen coğrafi olarak Kuzey Amerika'da yer almaktadır. Karayip adalarının en büyüğüdür.

Kıtanın güneyinde, sıcak ve canlı türleri bakımından zengin olan ve bu özelliğiyle onu dünyadaki en cazip turistik bölgelerden biri haline getiren **Karayip Denizi** yer alır. Doğuda, Atlas Okyanusu'nda ise dünyada kıyıları olmayan tek deniz olan ilginç **Sargasso Denizi** bulunur; çünkü sınırları karalarla değil, Atlas Okyanusu'ndaki büyük bir akıntı sistemiyle belirlenmiştir ve **sargassum** adı verilen yoğun yüzen algleriyle tanınır.

Dünyanın en büyük körfezlerinden bazıları tam olarak Kuzey Amerika'da yer almaktadır. Bunlardan biri, Kanada karasının derinliklerine kadar sokulan, bölgedeki iklim ve yaşam ritmi üzerinde büyük bir etkiye sahip olan **Hudson Körfezi**'dir. Batıda, soğuk suları ve güçlü deniz akıntılarıyla bilinen **Alaska Körfezi** yer alır. Kuzey Amerika'nın batı kıyısında ise Kaliforniya Yarımadası'nı Meksika ana karasından ayıran uzun ve dar bir deniz körfezi olan **Kaliforniya Körfezi** bulunur.

Kuzey Amerika'nın güney kıyısında, kıtanın en önemli ve en tanınmış deniz alanlarından biri olan **Meksika Körfezi** uzanır. Üç taraftan karalarla çevrili; kuzeyde Amerika Birleşik Devletleri, batı ve güneyde Meksika ile kuşatılmış, güneydoğuda ise Karayip Denizi'ne bağlanan **büyük, devasa** bir Atlas Okyanusu körfezidir.

Coğrafi konumu nedeniyle Meksika Körfezi, çevre kıyılarının iklim koşullarında önemli bir rol oynar. Yıl boyunca sıcaktır ve sıcak deniz suyu, bazen ABD ve Meksika kıyılarına doğru hareket eden tropikal fırtınaların ve kasırgaların oluşumuna sıklıkla katkıda bulunur. Körfez, deniz yaşamı ile petrol ve doğalgaz yatakları bakımından zengindir; bu yüzden Kuzey Amerika'nın en önemli ekonomik bölgelerinden birini temsil eder. New Orleans ve Houston gibi çok sayıda liman, tam olarak bu körfezin yakınlığı ve okyanus aşırı ticaret imkanları sayesinde gelişmiştir.

Meksika Körfezi aynı zamanda uzun kumsalları, sıcak iklimi ve gelişmiş kıyı şehirleriyle tanınan önemli bir turizm bölgesidir. Doğal ekosistemlerden ekonomik faaliyetlere uzanan çeşitliliği, onu Kuzey Amerika kıyılarının özellikle önemli bir parçası haline getirmektedir.

Arktik ve Karayipler boyunca uzanan doğal boğazlar, farklı denizler arasında geçişler yaratır; deniz akıntılarını ve iklimi etkiler. Ancak en ünlü geçit, Atlas ve Büyük Okyanusu (Pasifik) birbirine bağlayan ve dünyadaki en önemli deniz kanallarından birini temsil eden yapay olarak oluşturulmuş **Panama Kanalı**'dır.

Panama Kanalı'nın bir bölümü

Meksika Körfezi ve Panama Kanalı'nın çevre ülkeler için neden bu kadar büyük ekonomik öneme sahip olduğunu düşünün.

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika, çok sayıda koy, yarımada ve adaya sahip, oldukça girintili çıkıntılı bir kıyı şeridine sahiptir. Atlantik, Pasifik ve Arktik Okyanusları olmak üzere üç okyanusla çevrili olması, kıyı şeritlerinin çeşitli görünümüne katkıda bulunur. En girintili olanlar, önemli limanların ve deniz yollarının geliştiği kuzey ve doğu kıyılarıdır.

Bilgi testi soruları:

1. Kıyı girintisinin ne anlama geldiğini kendi kelimelerinizle açıklayın!
2. Arktik adaları ile Karayip Denizi adaları arasındaki farklar nelerdir?
3. Kuzey Amerika'nın iki farklı yarımadasının doğal özelliklerini tanımlayın!
4. Dünyada kıyıları olmayan tek deniz hangisidir ve ayırt edici özelliği nedir?
5. Koylar, kıyı şeridinin şekillenmesinde ve nüfusun yaşamında ne gibi bir rol oynar?

Temel
coğrafi
terimler:

Büyük Havza
Colorado
Platosu
Meksika
Platosu
Cordillera
Appalachian
Dağları
Volkanlar
Mauna
Loa
Mauna
Kea
Popocatepetl
Orizaba
Çöl
Mojave

KUZAY AMERİKA RÖLYEFİ

Kuzey Amerika'nın fiziki haritasına bakın. Dağların, ovaların ve platoların nerede bulunduğu dikkat edin ve kıtanın hangi bölümünün en yüksek, hangi bölümünün en alçak olduğunu söylemeye çalışın.

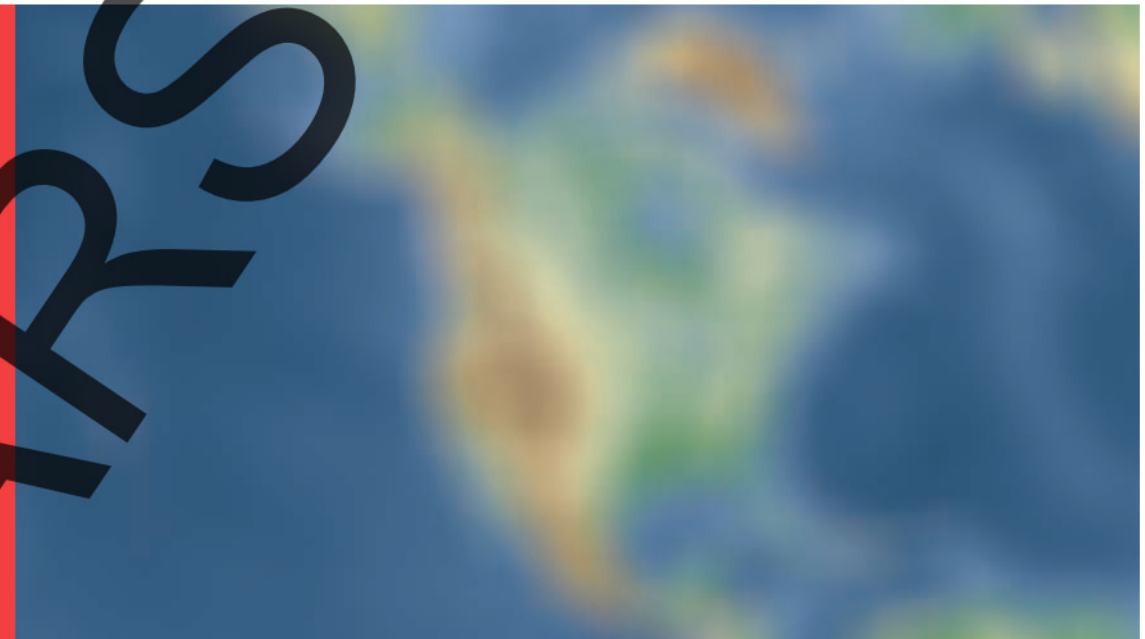
Kuzey Amerika haritasına baktığınızda, kıtanın doğu ve batı kısımları arasındaki büyük zıtlığı hemen fark edeceksiniz. Bir taraf yüksek, genç ve dik dağ sıralarıyla yükselirken, diğer taraf yuvarlak zirveli daha eski dağlar ve geniş ovalarla karakterize edilir. Bu farklılıklar tesadüfi değildir; milyonlarca yıldır kıtanın topoğrafyasını şekillendiren uzun jeolojik süreçlerin sonucudur.

Kuzey Amerika'nın batı kısmı, Yeryüzündeki en büyük, en görkemli ve en çeşitli dağ sistemlerinden biri olan **Kordiyeralar** tarafından kaplanmıştır. Bu devasa dağ sırası kuzeyde **Alaska**'dan başlayıp güneyde **Güney Amerika**'ya kadar uzanır. Yaklaşık 14.000 kilometre uzunluğa sahip olan Kordiyeralar; tüm kıtanın iklimini, hidrografyasını, nüfusunu ve yer şekillerini biçimlendiren doğal bir duvar teşkil eder. Kordiyeralar, tektonik levhaların hareketiyle oluşmuş **genç dağlar**dır; bu durum, zirvelerinin günümüzde de neden **yüksek, dik** ve **sarp** olduğunu açıklamaktadır. Bu dağlar; depremler, tektonik hareketler ve volkanizma gibi jeolojik faaliyetlere hâlâ maruz kalmaktadır.

Cordillera, yeryüzündeki en güçlü dağ sistemlerinden biridir. Keskin zirveleri ve Cascade Dağları ile Hawaii'deki volkanların varlığı, kıtanın batı kesimini bugün bile şekillendiren güçlü tektonik süreçlere tanıklık etmektedir.

Kuzey
Amerika'nın
yeryüzü
şekilleri
(rölyef)
haritası

Kayalık Dağları

Kordiyerelerin yapısında çok sayıda dağ sırası ve plato yer alır. **Kayalık Dağları**, en yüksek zirvesi **Mount Elbert** (4.401 m) olan, kuzey kesimdeki en tanınmış ve en kapsamlı dağ sırasıdır. **Sierra Nevada**, ABD'deki en yüksek zirvelerden biri olan **Mount Whitney**'yi (4.421 m) barındıran Kaliforniya'daki bir dağ kütesidir. **Kaskat Dağları** (Cascade Range) ise **Mount Rainier** ve **Mount Saint Helens** gibi volkanik zirveleriyle tanınır. Meksika'daki **Doğu Sierra Madre** ve **Batı Sierra Madre** dağları sistemin güney ucunu tamamlar. Bu dağ sıraları, Kuzey Amerika'nın batı kısmını dünyadaki en engebeli ve en dinamik doğal alanlardan biri haline getirmektedir.

Kordiyerelerin en tanınmış bölümlerinden biri, ABD'nin güneybatı kesiminde yer alan **Kolorado Platosu**'dur. Bu plato, nehirlerin ve özellikle de derin kanyonlar oluşturan Colorado Nehri'nin güçlü erozyonuyla şekillenmiştir. Bunların arasında en ünlüsü; muazzam derinliği, renkli kayaları ve milyonlarca yıllık jeolojik katmanlarıyla bilinen bir doğa harikası olan **Büyük Kanyon**'dur. Kolorado Platosu kurak, kayalık ve dramatik bir görünüme sahip olup, bu durum onu Kuzey Amerika'daki en tanınır doğal bölgelerden biri yapmaktadır.

Kuzey Amerika'nın En Yüksek Dağ Zirveleri			
Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Denali (Denali)	6 190 m	Alaska, ABD	Denali Dağı (eski adıyla McKinley), Kuzey Amerika'nın en yüksek zirvesidir. 2015'ten beri resmi olarak Denali ismiyle yeniden adlandırıldı; bu isim "Yüksek" veya "Büyük" anlamına geliyor.
Logan (Mount Logan)	5 959 m	Yukon, Kanada	Kanada'nın en yüksek zirvesidir. Devasa bir kütle ve çok sayıda buzula sahip olmasıyla öne çıkar.
Orizaba (Pico de Orizaba)	5 636 m	Meksika	Meksika'nın en yüksek dağı ve Kuzey Amerika'nın en yüksek yanardağıdır (volkanıdır).
Saint Elias (Mount Saint Elias)	5 489 m	Alaska (ABD) ve Yukon (Kanada) sınırında	ABD'nin en yüksek ikinci zirvesidir ve Saint Elias Dağları kütesinin bir parçasıdır.
Popocatepetl (Popocatepetl)	5 426 m	Meksika	Mexico City yakınlarında yer alan aktif bir yanardağ olup, kıtanın en tanınmış volkanik zirvelerinden biridir.

Büyük Kanyon

Mohave çölündeki Joshua ağacı

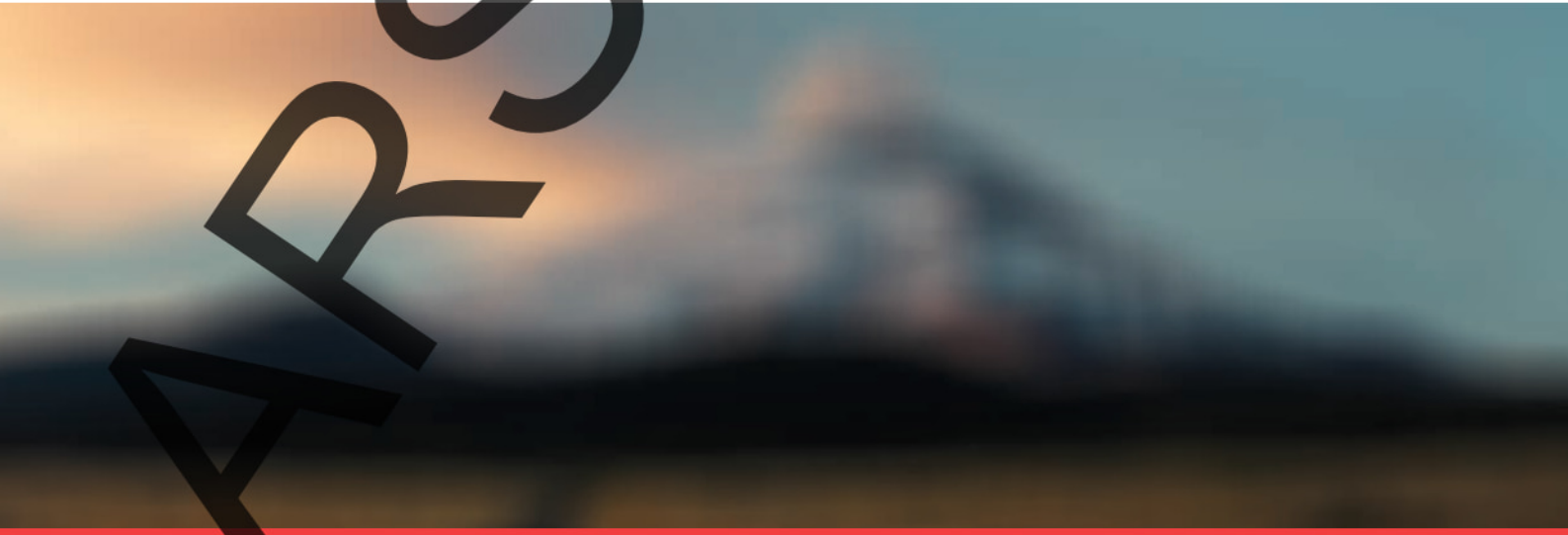
1. Mojave Çölü ile Colorado Platosu arasında kısa bir karşılaştırma yapın (3-4 cümle)!

2. Colorado Platosu'ndaki Büyük Kanyon'un nasıl oluştuğunu araştırın ve açıklayın!

Kordiyelerin dağ sıraları arasında, okyanusa doğal bir çıkışı olmayan devasa bir havza niteliğindeki **Büyük Havza** yer alır. Burada tüm nehirler, Büyük Tuz Gölü gibi **iç göllerde** son bulur ya da tamamen kurur. Bu bölge; az yağış, yazın yüksek sıcaklıklar ve gece ile gündüz arasında büyük sıcaklık farkları barındıran **çöl** ve **yarı çöl özelliklerine** sahiptir.

ABD'nin güneybatı kesiminde, son derece kurak koşullarıyla iyi bilinen **Mohave Çölü** uzanır. Burada, Mojave Çölü'ne özgü bir bitki türü olan Joshua ağacına ev sahipliği yapıyor.. Yüksek sıcaklıklar, düşük yağış miktarı ve kendine özgü florası, Mohave'yi Kuzey Amerika'nın en tanınır çöllerinden biri yapmaktadır.

Kuzey Amerika'nın batı kısmı tektonik levhaların etkisi altındadır, bu yüzden burada çok sayıda yanardağ bulunur. Meksika'da iki ünlü yanardağ yer alır: Sık sık patlamalar meydana gelen aktif bir yanardağ olan **Popocatepetl** ve 5.636 metrelik yüksekliğiyle Meksika'nın en yüksek zirvesi ve dünyadaki en yüksek yanardağlardan biri olan **Orizaba**. Bu yanardağlar; bölgenin iklimi, nüfusu ve doğal manzarası üzerinde muazzam bir etkiye sahiptir.

Popocatepetl

Mauna Loa

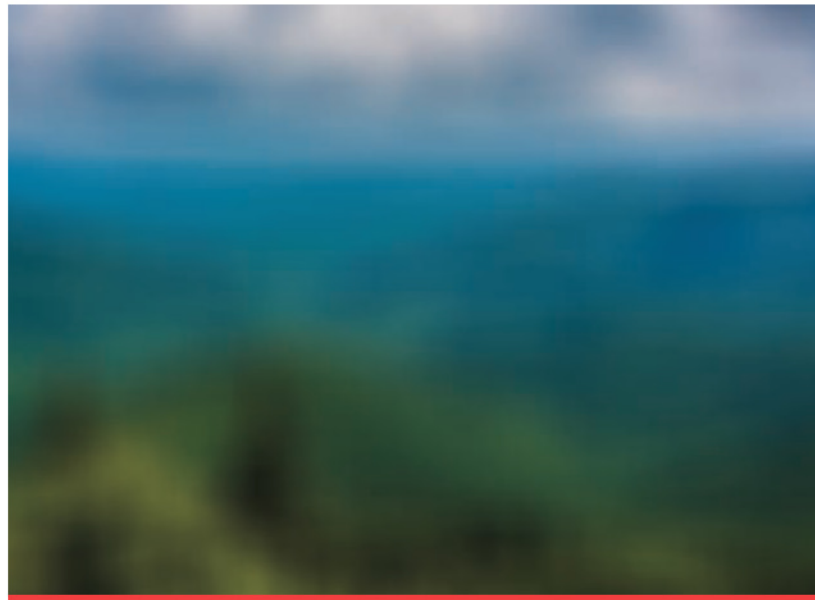
Büyük Okyanus'un (Pasifik) ortasında, okyanus tabanından itibaren olan yükseklikleri hesaba katıldığında Yeryüzünün en büyük iki kütlesi sayılan **Mauna Loa** ve **Mauna Kea** adlı iki devasa yanardağın yükseldiği **Hawaii Takımadaları** yer alır. Mauna Loa, dünyadaki en aktif yanardağlardan biridir.

Kuzey Amerika'nın doğu kısmında, Yeryüzündeki en eski dağ sistemlerinden biri olan **Apalaş Dağları** uzanır. Batıdaki Kordiyelerin genç ve dik dağ sıralarının aksine, Apalaş Dağları **mil-yonlarca yıl boyunca aşınmış** olup; bu yüzden bugün daha alçak, yuvarlak hatlı ve "daha sakin" görünürler. Zirveleri bir zamanlar çok daha yüksekti, ancak uzun süreli **erozyon**, **rüzgâr**, **yağmur** ve **don** süreçleri onları kademeli olarak düzleştirmiş ve biçimlerini yuvarlaklaştırmıştır. Bu nedenle günümüzdeki Apalaş Dağları, **alçak dağları** ve ormanlar ile otlaklar için elverişli olan **geniş bitki örtüsüyle** yaşlı dağlara bir örnek teşkil eder.

Apalaş Dağları, çok sayıda orman türü, hayvan çeşidi ve Atlas Okyanusu'na doğru akan nehirleriyle, sahip olduğu **zengin jeolojik çeşitlilik** ile tanınır. Bu dağ sistemi iklim açısından büyük bir öneme sahiptir; çünkü hava kütlelerinin batıdan doğuya doğru hızlı hareket etmesini engelleyen doğal bir bariyer oluşturur. Aynı zamanda Apalaş Dağları, bölgenin hidrografyasını da etkiler. Kıtanın doğu kesiminden akan birçok nehir buralardan doğmaktadır.

Batıdaki sarp Kordiyeler ile doğudaki yaşlı Apalaş Dağları arasında, Kuzey Amerika'nın en önemli doğal alanlarından biri olan **Merkezi Ovalar** uzanır. Bu ovalar **son derece geniş, düz ve verimli** olup, bu özellikleri onları tarımsal üretim için ideal kılmaktadır.

Boş (nema) Kuzey Amerika haritası üzerinde, derste adı geçen kıtanın batı kesimine ait tüm önemli fiziki-coğrafi birimleri işaretleyiniz; dağlar, platolar, çöller ve volkanik bölgeler için farklı renkler veya semboller kullanınız ve haritanın altında, her bir sembolün ve rengin anlamını açıklayacağınız bir lejant (harita anahtarı) oluşturunuz!

Apalaş Dağları

Missouri Nehri boyunca uzanan orta ovalar

Merkezi Ovalar; zengin alüvyon topraklar oluşturan **Mississippi, Missouri ve Ohio** gibi dünyanın en büyük nehirlerinden birkaçı tarafından baştan başa kesilir. Tam olarak bu doğal koşullar, bölgenin Kuzey Amerika'nın buğday, mısır, soya ve diğer tarım ürünlerinin üretimiyle tanınan bir "**ambarı**" (tahıl ambarı) haline gelmesini sağlamıştır. Burada iklim tarım için elverişlidir; düzlükler ise büyük çiftliklerin gelişmesine ve tarım arazilerinin işlenmesinde modern, mekanize tekniklerin uygulanmasına olanak tanır. Bu bölge, üzerinden önemli nehir ve kara taşıma rotaları geçtiği için ABD ve Kanada adına büyük bir ulaşım önemine de sahiptir.

Kuzey Amerika'nın güney kesiminde, Meksika topraklarında **Meksika Platosu** yükselir. Sierra Madre'nin batı ve doğu sıraları arasında yer alan bu plato; **yüksek, geniş ve yarı kurak** bir platodur. Bu bölge, Meksika'nın sıcak kıyı kesimlerinin aksine **ılıman bir iklime** sahip olmasıyla bilinir. Plato, çok sayıda yerleşim yerinin ve tarım alanının geliştiği **verimli ovalar** barındırır. Bu nedenle Meksika Platosu'ndaki insan faaliyeti, Aztekler gibi eski medeniyetlerin zamanından beri çok yoğunudur. Burada, günümüzde **başkent Mexico City**'nin yer aldığı devasa **Meksika Vadisi** bulunur. Bu vadi yüksek yanardağlarla çevrilidir; bunların arasında en tanınmışları, etkileyici görünümleriyle öne çıkan ve iklimi, su kaynaklarını ve nüfusun gelişimini etkileyen **Popocatepetl ve Orizaba**'dır.

Kuzey Amerika'nın batı kıyısından doğu kıyısına seyahat ettiğinizi hayal edin! Birkaç cümleyle, kıtanın **topoğrafyasının** nasıl değiştiğini açıklayın!

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika'nın **topoğrafyası** oldukça çeşitlidir; batıda yüksek dağlar, doğuda eski dağlar ve merkezde geniş ovalar bulunur. Bu çeşitlilik kıtanın iklimini, nehirlerini ve nüfusunu etkiler.

Bilgi testi soruları:

1. Cordillera Dağları'nı dünyanın en önemli dağ sistemlerinden biri yapan özellikler nelerdir?
2. Appalachian Dağları'nın Cordillera Dağları'ndan farkını açıklayın!
3. Orta Ovalara hangi doğal alanlar dahildir ve neden önemlidirler?
4. Meksika Platosunun ana özelliklerini tanımlayın.
5. Kuzey Amerika'daki iki volkanın adını ve nerede bulunduklarını söyleyin!

KUZEY AMERİKA İKLİMİ

Kuzey Amerika'nın iklim haritasına bakın. Hangi iklim kuşaklarının olduğunu fark ediniz ve iklimin neden tüm kıtada aynı olmadığını düşününüz.

Bir günde kar yağışının, çöl sıcaklığının ve sıcak tropikal havanın bir arada yaşanabileceği bir yer hayal edin. Kulağa bir fantezi gibi gelse de Kuzey Amerika'da tam olarak bu tür zıt iklim kuşakları görülür. Bu kıta, hem Kuzey Yarımkürenin en soğuk yerleşim yerlerinden birine, hem sıcaklığı 50°C'nin üzerine çıkan çöllere, hem de ortalama olarak tropikal yağmur ormanlarından daha fazla yağış alan bölgelere ev sahipliği yapar! Kuzeydeki buzlu arktik bölgelerden, ortadaki ılıman kuşaklara ve güneydeki sıcak ve nemli bölgelere kadar iklim o kadar dramatik bir şekilde değişir ki kıta adeta birden fazla "yüze" sahipmiş gibi görünür. Bu devasa farklılıklar birkaç önemli faktörün sonucudur: Kıtanın kuzey-güney doğrultusundaki büyük uzunluğu, okyanus akıntılarının büyük etkisi, karmaşık yer şekilleri (rölyef) ve hava kütlelerinin hareketidir. Kuzey Amerika, her bölgenin kendi rolü ve kendi hikayesi olduğu gerçek bir doğal "iklim tiyatrosudur".

Kuzey Amerika, Arktik'ten tropikal kuşaklara kadar uzanır; bu da sıcaklık ve yağışta büyük bir fark yaratır. En uzak kuzeyde; Grönland, Baffin Adası ve Kanada'nın kuzey kıyılarında **Arktik iklimi** hakimdir. Kışlar uzun ve olağanüstü soğuk, yazlar ise çok kısa ve serindir. Toprak sürekli donmuş haldedir ve bitki dünyası küçük otlar ve yosunlarla sınırlıdır.

Daha güneyde, kışların soğuk, yazların ise kısa ama biraz daha sıcak geçtiği **Subarktik iklim** görülür. Burada, **tayga** adı verilen geniş iğne yapraklı ormanlar hakimdir. Kıtanın iç (orta) kesimlerinde ise farklı çeşitleriyle **ılıman iklim** hüküm sürer: Doğuda **nemli karasal iklim**; Merkezi Ovalarda **step iklimi**, Kaliforniya'da **Akdeniz iklimi** ve güneybatı bölgelerinde **çöl iklimi**. Bu iklim tipleri; büyük tarım alanlarının, şehirlerin ve sanayinin gelişmesini sağlamıştır.

ABD'nin en güney ucu (Florida) ve Meksika'nın güney kesimi, yıl boyunca yüksek sıcaklıkların görüldüğü **tropikal iklim**e sahiptir. Karayipler'in bazı bölgelerinde ise bol yağış ve zengin bitki örtüsüyle karakterize edilen **nemli tropikal iklim** hakimdir.

Temel coğrafi terimler:

- Arktik (Kutup) iklimi
- Subarktik iklimi
- Ilıman iklim
- Sert karasal iklim
- Step iklimi
- Akdeniz iklimi
- Çöl iklimi
- Tropikal iklim
- Nemli tropikal iklim
- Tayga (iğne yapraklı ormanlar)
- Tundra

Kuzey Amerika'da İklim Bölgeleri

Arktik iklimi

Boş Kuzey Amerika haritası üzerinde, derste bahsedilen iklim bölgelerini (Arktik bölge, bozkır bölgeleri, çöl bölgeleri, tropikler ve Kaliforniya'daki Akdeniz iklimi) istediğiniz farklı renklerle boyayın ve ardından işaretlediğiniz her iklim bölgesini tanımlayan kısa bir cümle yazın!

Körfez Akıntısı

5-6 cümlelik kısa bir denemede, Kuzey Amerika'nın neden bu kadar çeşitli bir iklime sahip olduğunu açıklayın; kıtanın kuzey-güney uzantısı, okyanus akıntıları, dağ sıraları ve aşırı soğuklar ve kasırgalar gibi olayları birbirine bağlayın ve son olarak hangi iklim bölgesinin sizi en çok ilgilendirdiğini ve nedenini yazın!

Kuzey Amerika, okyanus akıntılarının güçlü etkisi altındadır. Doğudan gelen sıcak **Golfstrim** akıntısı, ABD kıyılarını ısıtır. Bu akıntı nedeniyle, Avrupa ve Kuzey Amerika'da aynı enlemlerde yer alan yerler farklı sıcaklıklara sahip olur. Batı kıyısında ise kuzeyden soğuk su getiren **Kaliforniya soğuk akıntısı** akar. Bu akıntı, Kaliforniya'da daha soğuk ve daha kurak bir iklime neden olur, ayrıca okyanus ve kıyı şeridi üzerinde sık sık sisler oluşturur.

Kıtanın güney kesimlerinde, Atlas Okyanusu'ndan nem getiren ve tropikal yağmurlar için koşullar oluşturan, bazen de Karayipler ile Meksika Körfezi'nin karakteristik özelliği olan **kasırgalara** yol açan **Alize rüzgarları** (Pasat rüzgarları) eser.

Kuzey Amerika'nın dağ sıraları, iklimin dağılışı üzerinde muazzam bir etkiye sahiptir. **Kordiyeralar**, Büyük Okyanus'tan (Pasifik) iç kesimlere doğru nemli deniz hava kütlelerinin girmesini engeller. Bu yüzden Kordiyeraların doğu yamacı daha kurakken, batı yamacı daha nemlidir. **Apalaş Dağları** ise iç kesimlerden Atlas Okyanusu'na doğru olan hava kütlelerinin hareketini yavaşlatır. Bu doğal bariyerler, dağ sıraları ile ovalar arasında farklı iklim kuşakları yaratır.

Kuzey Amerika'daki iklimin bu büyük çeşitliliği nedeniyle farklı doğa olayları meydana gelir: Kanada ve Alaska'da **aşırı soğuklar**, Mohave ve Arizona'da **sıcak çöl sıcaklıkları**, Karayipler ve Meksika Körfezi'nde **şiddetli kasırgalar**, dağlık bölgelerde **yoğun kar**, doğu kesimlerde ise **ılık, nemli yazlar**. Bu durum, Kuzey Amerika'yı hava ve iklim dinamikleri oldukça yüksek bir kıta haline getirmektedir.

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika'nın iklimi, geniş yüzölçümü, çeşitli yer şekilleri ve okyanusların etkisi nedeniyle oldukça çeşitlidir. Kıta, kutupsal bölgelerden tropikal bölgelere kadar neredeyse tüm iklim bölgelerini içerir.

Bilgi testi soruları:

1. Kuzey Amerika'nın kuzey, orta ve güney bölgelerinde hangi iklim tipleri görülür?
2. Kaliforniya kıyıları neden Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu kıyısından daha kuraktır?
3. Körfez Akıntısı iklim üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
4. Topografya, Kuzey Amerika'daki yağış dağılımını nasıl etkiler?
5. Orta Ovalar neden bu kadar gelişmiş bir tarıma sahiptir?

KUZEY AMERİKA NEHİRLERİ

Kuzey Amerika'nın nehir haritasına bakınız. En büyük nehirlerin hangi yönde aktığını ve hangi okyanuslara döküldüğünü bulun.

Temel
coğrafi
terimler:

Havza

Arktik Okyanusu

Pasifik Okyanusu

Atlantik
Okyanusu

Mackenzie
Nehri

Yukon

Kolombiya

Colorado

St. Lawrence

Mississippi

Missouri

Rio Grande

Neredeyse kıtanın yarısı boyunca akacak kadar uzun bir nehir ya da neredeyse bir buçuk kilometre derinliğinde bir kanyon oymayı başarmış bir nehir hayal edin. Kuzey Amerika'da gerçekten de böyle nehirler var! Missouri ile birlikte Mississippi, o kadar uzun bir nehir sistemidir ki eğer Montana'daki kaynağından ağzına kadar yola çıkarırsanız, yaklaşık 6.000 kilometre seyahat etmiş olursunuz. Colorado Nehri ise azmiyle, gezegenimizin en etkileyici doğa harikalarından biri olan Büyük Kanyon'u yaratmak için milyonlarca yıl boyunca "çalıştı". St. Lawrence gibi bazı nehirler devasa gölleri okyanusa bağlar, bu sayede okyanus gemileri kıtanın iç kesimlerine kadar seyahat edebilir! Rio Grande gibi diğer nehirler ise ülkeler arasında doğal sınırlar haline gelmiştir. Kuzey Amerika'da nehirler sadece akan sudan ibaret değildir; onlar doğaya, hayatta kalmaya, tarihe ve gelişime dair anlatılan birer hikayedir.

Nehir havzası (Akarsu havzası); tüm suyun tek bir nehirde, gölde, denizde veya okyanusta toplandığı alandır. Kuzey Amerika üç büyük su toplama havzasına sahiptir.

Kuzey Buz Denizi (Arktik Okyanusu) Havzası, kıtanın en uzak kuzeyinde yer alır. Burada kısa yazların yaşandığı soğuk bölgelerden geçen nehirler akar. En önemli nehir, Kanada'nın en uzun nehirlerinden biri olan **Mackenzie**'dir. Tayga ve tundra alanlarından geçerek Kuzey Buz Denizi'ne dökülür.

Büyük Okyanus (Pasifik) Havzası, kıtanın batı yakasını kapsar; buradaki nehirler, Kordiyera Dağları nedeniyle dik ve hızlı akışlıdır. Bunların arasında en tanınmış olanları: Kanada ve Alaska boyunca akan **Yukon**, hidroelektrik enerji açısından büyük önem taşıyan **Columbia** ve Büyük Kanyon'u oluşturmasıyla bilinen **Colorado**'dur.

Kuzey Amerika Hidrografik Haritası

Alaska'daki Yukon Nehri tamamen donabilir; öyle ki geçmişte insanlar kelimenin tam anlamıyla üzerinde yürümüş ve onu bir "kış yolu" olarak kullanmışlardır. İlkbaharda ise aynı nehir o kadar güçlü ve hızlı hale gelir ki, araba büyüklüğündeki bütün buz kütlelerini bile sürükleyebilir.

Missisipi Nehri

Atlas Okyanusu Havzası, kıtanın en büyük ve en önemli su toplama havzasıdır. En önemli nehirler; dünyadaki en büyük nehir sistemlerinden biri olan **Missouri ile birlikte Mississippi**, ticaret ile Büyük Göller'in okyanusa açılması açısından önemli bir nehir olan **St. Lawrence** ve ABD ile Meksika arasında doğal bir sınır oluşturan **Rio Grande**'dir.

Boş Kuzey Amerika haritasında, üç ana su havzasını (Arktik Okyanusu, Pasifik Okyanusu ve Atlantik Okyanusu) farklı renklerle işaretleyin ve her biri için birer nehir örneği yazın!

Kuzey Amerika'nın En Büyük Nehirleri			
Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Missouri	3 767 km	ABD	En uzun nehir, Kayalık Dağları'ndan doğar.
Mississippi	3 730 km	ABD	Önemli bir ulaşım nehri, büyük bir drenaj havzası.
Yukon	3 185 km	Kanada, ABD	Altın madenciliğiyle ünlü, soğuk bölgeler.
Rio Grande	3 051 km	ABD, Meksika	Meksika Doğal sınır, kurak bölgeler.
Colorado	2 330 m	ABD, Meksika	Meksika Büyük Kanyon'u oluşturdu, sulama ve enerji için önemli.

Mississippi Nehri, en büyük ve en uzun kolu olan **Missouri** ile birlikte dünyadaki en güçlü ve en geniş nehir sistemlerinden birini oluşturur. Bu nehir sisteminin **toplam uzunluğu yaklaşık 6.000 km** olup, bu da onu yeryüzündeki en uzun nehir sistemlerinden biri yapmaktadır. Mississippi Nehri'nin kendi uzunluğu yaklaşık 3.730 km, Missouri Nehri'nin uzunluğu ise yaklaşık 3.767 km'dir. Bu devasa nehir sistemi, verimli İç Ovalar (Merkez Ovaları) boyunca akar. Minneapolis, St. Louis, Memphis ve New Orleans gibi büyük şehirlerin yakınından geçer. Mississippi; devasa bir **ulaşım koridoru** olarak hizmet etmesi, **tarım** için su sağlaması, **elektrik enerjisi üretimi** için kullanılması ve farklı ekonomik bölgeleri birbirine bağlaması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir.

Yaklaşık 1.200 km uzunluğundaki **St. Lawrence** Nehri, Kuzey Amerika'daki en önemli su yollarından biridir. Bu nehir, **Büyük Göller** sistemini Atlas Okyanusu'na bağlayarak **büyük okyanus gemilerinin** bile kıtanın derinliklerine kadar sokulabilmesine olanak tanır.

Bu özelliğinden dolayı St. Lawrence; ticaret, endüstriyel bölgelerden mal ihracatı ve Toronto, Montreal, Quebec gibi şehirlerin gelişimi için hayati bir öneme sahiptir. Bu nehir, kıtanın

iç kısımları ile okyanusu birbirine bağlayan doğal ve ekonomik bir “koridor” niteliğindedir.

Yaklaşık **2.330 km** uzunluğundaki **Colorado** Nehri, en çok yeryüzü şekillerini biçimlendirmedeki inanılmaz yeteneğiyle tanınır. Milyonlarca yıl boyunca suyunun gücü, dünyadaki en görkemli doğal manzaralardan biri olan **Büyük Kanyon**'u oymuştur. Günümüzde nehir, çöl bölgelerine su sağladığı, Kaliforniya eyaletini beslediği ve ünlü Hoover Barajı da dahil olmak üzere **hidroelektrik santralleri** için kullanıldığı için ABD'nin güneybatısı adına devasa bir öneme sahiptir. Colorado, bir nehrin tüm bir bölgenin çehresini nasıl değiştirebileceğinin en net örneğidir.

Hoover Barajı, Colorado

Yaklaşık **3.034 km** uzunluğundaki **Rio Grande** Nehri, akışının büyük bir kısmının **Amerika Birleşik Devletleri** ile **Meksika** arasında doğal bir sınır oluşturması nedeniyle benzersiz bir role sahiptir. Kurak ve yarı kurak bölgelerden akması, nehir suyunu bölge halkı, tarım ve şehirlerin gelişimi için çok önemli bir kaynak haline getirmektedir. Bu rolü nedeniyle Rio Grande, sadece coğrafi açıdan değil, siyasi ve ekonomik açıdan da büyük önem taşır.

Kıtanın kuzeybatı kesiminde ise **Yukon** ve **Columbia** nehirleri öne çıkar. Yukon, yaklaşık **3.185 km** uzunluğundadır. Kanada ve Alaska'nın soğuk kutup (arktik) ve kutup altı bölgelerinden akar. Yukon, “altına hücum” (gold rush) döneminde tarihi bir öneme sahipti; günümüzde ise yerel topluluklar ve hidroenerji için önemini korumaktadır. **Columbia** Nehri ise yaklaşık **2.000 km** uzunluğundadır. Dik dağlık arazilerden akar ve birçok kanyon oluşturur. Yatağı üzerinde kurulu çok sayıda barajla ABD ve Kanada'daki hidroelektrik enerjisinin önemli bir kısmını sağlar. Bunlar; hızlı, dik ve enerji potansiyeli bakımından oldukça güçlü olan, dağlık batı bölgesinin tipik nehirleridir.

Kuzey Amerika'da bir nehrin kaynağından ağzına kadar olan yolculuğunuzu hayal edin ve (birkaç cümleyle) geçtiğiniz doğal alanları, nehir boyunca arazi yapısının ve iklimin nasıl değiştiğini ve nehrin aktığı yerlerdeki nüfus ve ekonomi için ne gibi bir öneme sahip olduğunu açıklayın!

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika nehirleri uzun ve su bakımından zengindir ve Atlantik, Pasifik ve Arktik Okyanuslarına dökülürler. Kıta genelinde ulaşım, tarım ve yerleşim için büyük önem taşırlar.

Bilgi testi soruları:

1. Havza alanı nedir?
2. Kuzey Amerika'daki üç büyük havza hangileridir?
3. Mississippi ve Missouri neden dünyadaki en önemli nehir sistemlerinden biridir?
4. St. Lawrence Nehri'nin rolü nedir?
5. Colorado Nehri Büyük Kanyon'u nasıl şekillendirdi?

Temel
coğrafi
terimler:

Büyük
Ayı Gölü
Büyük
Köle Gölü
Büyük
Amerikan
Gölleri
Yukarı
Michigan
Huron
Erie
Ontario

KUZAY AMERİKA GÖLLERİ

Kuzey Amerika'nın göller haritasına bakınız. En büyük göllerin nerede bulunduğuna dikkat edin ve neden kıtanın belirli bölgelerinde yoğunlaştıklarını düşünün.

Kuzey Amerika, bazen gerçek küçük okyanuslar gibi görünen muhteşem gölleriyle ünlüdür. Bazıları o kadar büyüktür ki, dalgalar deniz seviyesine ulaşabilir ve ufuk o kadar uzaktır ki, kıyı şeridinin en ufak bir izi bile görülemez. Burada dünyanın en büyük tatlı su gölleri sistemi olan Büyük Amerikan Gölleri'nin yanı sıra, suları yılın büyük bölümünde soğuk ve donmuş kalan kuzey kutup gölleri de bulunur. Bu kıtanın gölleri sadece doğal güzellikler değil, aynı zamanda geniş bölgelerin iklimi, yaşamı ve ekonomisi için gerçekten kilit unsurlardır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Büyük Göller, dünyanın tüm tatlı su kaynaklarının yaklaşık %20'sini oluşturan muazzam tatlı su rezervlerine sahiptir. O kadar büyüktürler ki ufukta denizler gibi görünürler ve yüzeyleri genellikle kendi iklim koşullarını yaratır.

Kuzey Amerika'nın En Büyük Gölleri

Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Superior	82 100 km ²	ABD / Kanada	Dünyanın en büyük tatlı su gölü.
Huron	59 600 km ²	ABD / Kanada	Manitoulin dahil 30.000'den fazla adaya sahip.
Michigan	58 000 km ²	ABD	Tamamen ABD'de bulunan tek büyük göl.
Erie	25 700 km ²	ABD / Kanada	En sığ göl; şarap bölgeleriyle bilinir.
Ontario	18 960 km ²	ABD / Kanada	Lawrence Nehri üzerinden Atlantik Okyanusu'na açılır.

Büyük Göller Dışındaki Kuzey Amerika'nın En Büyük Gölleri

Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Büyük Ayı Gölü	31 153 km ²	Kanada	Tamamen Kanada sınırları içinde yer alan en büyük göl; çok soğuk ve berrak.
Büyük Rop	28 568 km ²	Kanada	Kuzey Amerika'nın en derin gölü (614 m).
Büyük Tuz Gölü	4 400 – 6 000 km ²	ABD	Sürekli değişen büyüklükte bir tuz gölü.
İliyana	2 600 km ²	Alaska, ABD	Alaska'nın en büyük gölü; tatlı su foklarına ev sahipliği yapıyor.

Kanada'nın kuzey kesimlerinde yer alan **Büyük Ayı Gölü**, yaklaşık **31.000 km²**lik yüzölçümüyle sadece büyüklüğüyle bile öne çıkar. Dünyanın en büyük göllerinden biridir. Suları derin ve soğuk olup, maksimum derinliği **440** metreyi aşar; bu da onu gerçek bir doğal tatlı su deposu haline getirir.

Büyük Ropsko Gölü derinliğiyle daha da dikkat çekicidir. Yaklaşık 615 metre derinliğiyle Kuzey Amerika'daki en derin göldür. Yaklaşık 28.500 km²lik bir alanı kaplar. Büyük derinliği ve çok düşük sıcaklıkları nedeniyle, yüzeyi çözülse bile göldeki su yaz aylarında da soğuk kalır. Her iki göl de el değmemiş bir doğayla çevrili olduğundan, insan faaliyetlerinden neredeyse hiç etkilenmemiştir.

Büyük Göller kıtanın daha sıcak ve daha yoğun nüfuslu bir bölgesinde yer alır; ancak buna rağmen büyüklükleri ve doğal güçleri gerçekten hayranlık uyandırıcıdır. Çünkü burası beş büyük gölden oluşan benzersiz ve birbirine bağlı bir sistemdir: **Superior, Michigan, Huron, Erie ve Ontario**.

Alan bakımından bunların en büyüğü, yaklaşık **82.000 km²** büyüklüğündeki **Superior Gölü**'dür. Bu özelliğiyle yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük tatlı su gölüdür ve derinliği **406** metreye ulaşır.

Tamamı ABD sınırları içinde yer alan Michigan Gölü, **58.000 km²** yüzölçümüne sahiptir ve sularının derinliği yaklaşık **280** metreye kadar iner. Çevresinde büyük limanlar ve şehirler geliştiği için bu göl, ülkenin en önemli ulaşım sisteminin bir parçasıdır.

Çok sayıdaki adasıyla tanınan **Huron Gölü**, **59.600 km²** yüzölçümüne ve **229 metreye** varan derinliğe sahiptir.

Erie Gölü, Büyük Göller içindeki en sığ göldür; derinliği sadece **64 metre** civarındadır fakat suları en sıcak ve en hareketli olanıdır.

Yüzölçümü bakımından en küçük olan **Ontario Gölü**'nün derinliği **244 metreye** kadar ulaşır, yüzölçümü ise yaklaşık **18.960 km²**'dir. St. Lawrence Nehri sayesinde Atlas Okyanusu'na açılan doğal bir geçiş kapısı konumundadır.

Erie ve Ontario gölleri arasından, Büyük Amerikan Gölleri sistemindeki en önemli doğal bağlantılardan birini oluşturan Niagara Nehri akar. Akışının tam orta noktasında, dünyanın en ünlü çağlayanlarından biri ve bu su sisteminin taşıdığı doğal gücün sembolü olan **Niagara Şelaleleri** yer alır. Erie'den gelen su, yüksek kayalık basamaklardan aşağı dökülerek üç büyük şelale oluşturur; bunlardan en görkemlisi, kavisli şekliyle bilinen At Nalı Şelalesi'dir. Genişliği, gür su kütlesi ve suyun düşüşünden çıkan aralıksız uğultusuyla Niagara, her yıl milyonlarca turistini ziyaret ettiği büyüleyici bir manzara sunar.

Ancak Niagara, doğal güzelliğinin yanı sıra muazzam bir pratik öneme de sahiptir. Suyun gücü hidroelektrik enerjisi üretimi için kullanılmakta olup, Kuzey Amerika'daki en eski ve en önemli hidro-

Kuzey Amerika haritasında Büyük Ayı Gölü, Büyük Ropsko Gölü ve beş Büyük Amerikan Gölü'nü işaretleyin ve kuzey kutup göllerini ve liman bölgedeki gölleri göstermek için farklı tonlar kullanın!

Büyük Amerikan Gölleri

Niagara Şelaleleri

enerji tesislerinden bazıları tam da burada geliştirilmiştir. Su akışının düzenlenmesiyle Büyük Göller, Niagara'ya istikrarlı bir su akışı sağlayan doğal bir rezervuar görevi görür; bu da ABD ve Kanada'nın enerji ihtiyaçları açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüzde bu bölge; doğal güzelliğin, teknolojik gelişmenin ve enerjide sürdürülebilirliğin başarılı bir şekilde bir araya getirilmesinin en net örneğidir. Kuzey Amerika'daki göllerin doğa ve insanlar için çok yönlü bir önemi vardır. Bu göller devasa tatlı su rezervlerini temsil eder, çevrelerinde olumlu bir mikro iklim oluşturur ve içlerinde zengin ekosistemler barındırırlar. Birçok canlı; balıklar, kuşlar ve memeliler göl sularına bağımlıdır. İnsanoğlu da gölleri kullanma konusunda uzun bir geçmişe sahiptir. Günümüzde bu göller; su temini, balıkçılık, gemicilik ve elektrik enerjisi üretimi için büyük önem taşımaktadır. Göller sistemi ve St. Lawrence Nehri sayesinde, büyük yük gemileri kıtanın iç kısımlarından Atlas Okyanusu'na kadar hareket edebilmektedir; bu da burayı son derece önemli bir ulaşım koridoru haline getirir. Göller, büyüklükleri, güzellikleri ve ekonomik önemleriyle Kuzey Amerika'nın en etkileyici doğal zenginliklerinden biridir.

Ders içeriğinden bir göl seçin, araştırın ve kıyısının nasıl görüldüğünü, çevresindeki iklimi, içinde barındırdığı canlı dünyasını ve insanlar için en önemli rolünü belirtmek birkaç cümleyle tanımlayın.

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika'da çok sayıda göl bulunur; bunların en ünlüsü, dünyanın en büyük tatlı su göl sistemi olan Büyük Göller'dir. Göllerin çoğu buzulların etkisiyle oluşmuştur ve su temini, ulaşım, hidroelektrik enerji üretimi ve ekonomi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bilgi testi soruları:

1. Büyük Ayı Gölü ve Büyük Rop Gölü'nün özellikleri nelerdir?
2. Büyük Amerikan Gölleri neyle ünlüdür ve nerede bulunurlar?
3. Büyük Göller'den hangisi en derin, hangisi en sığdır?
4. Göller, çevre ülkeler için neden büyük ekonomik öneme sahiptir?
5. St. Lawrence Nehri, Büyük Göller sisteminde hangi rolü oynar?

KUZEY AMERİKA DOĞAL KAYNAKLARI VE COĞRAFI DAĞILIMI

Kuzey Amerika'nın doğal kaynakları haritasına bakın.

En önemli mineral ve enerji kaynaklarının nerede bulunduğunu not edin ve bunların kıta genelinde eşit dağılım gösterip göstermediğini değerlendirin.

Temel coğrafi terimler:

Petrol
Kömür
Altın
Bakır
Alüminyum
Demir
Doğalgaz
Ormanlar
Madenler
Kaynaklar

Kuzey Amerika'nın doğal kaynaklar açısından en zengin kıtalardan biri olduğunu biliyor muydunuz?

Kuzey Amerika, ekonominin, sanayinin ve insanların yaşam standardının gelişimini güçlü bir şekilde etkileyen muazzam doğal kaynaklara sahiptir. Dünyanın en büyük petrol kaynaklarından bazıları burada bulunur, gerçek bir "yeşil zenginlik"i temsil eden uçsuz bucaksız ormanlar ve altın, bakır ve boksit gibi değerli metaller içeren madenler mevcuttur. Bu kaynaklar olmadan, birçok ülke güçlü sanayiler geliştiremez, modern şehirlere ve modern teknolojilere sahip olamazdı. Kuzey Amerika, doğal kaynakların Alaska'nın soğuk enginliklerinden Meksika çöllerine ve orta kesimdeki Büyük Ovalara kadar çeşitli bölgelere yayılmış olması nedeniyle sıklıkla "zenginlik kıtası" olarak adlandırılır.

Kanada'nın Alberta eyaleti, Suudi Arabistan ve Venezuela'dan sonra dünyanın üçüncü büyük petrol rezervine sahip olduğu düşünülen çok büyük petrol kumlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle bölgeye "Kuzey Amerika'nın Suudi Arabistanı" denmektedir.

Petrol, modern sanayinin, ulaşımın ve enerji sisteminin gelişmesinde temel oluşturduğu için Kuzey Amerika'nın en önemli doğal zenginliklerinden birini temsil eder. Kıta, dünyanın en büyük ve en zengin petrol yataklarından bazılarını sahiptir; petrolün çıkarılması ve işlenmesi ise ABD, Kanada ve Meksika üzerinde devasa bir ekonomik etkiye sahiptir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en büyük petrol bölgeleri, XX. yüzyılın başlarından beri geniş petrol sahalarıyla tanınan **Teksas** eyaletinde yer almaktadır. Diğer önemli bölgeler ise petrolün soğuk arktik bölgelerde bulunduğu **Alaska** ve uzun bir madencilik geleneğine sahip olan **Kaliforniya'dır**. Kuzeydeki en ünlü petrol altyapılarından biri, petrolü arktik kıyılarından Alaska'nın güney limanlarına taşıyan 1.200 km'den uzun **Trans-Alaska boru hattıdır**.

Kuzey Amerika'nın En Büyük Petrol Üreticileri

Ülke/Bölge	Başlıca petrol alanları	Üretim	Tanım
ABD	Teksas, Alaska, Kaliforniya, Meksika Körfezi.	Günde 12 milyon varil	Dünyanın en büyük üreticilerinden biri.
Kanada	Alberta (petrol kumları), Britanya Kolombiyası.	Günde 5 milyon varil	En büyük "ağır petrol" rezervleri.
Meksika	Campeche, Meksika Körfezi.	Günde 1,7 milyon varil	Önemli petrol ihracatçısı

Kuzey Amerika'nın En Büyük Petrol Rezervleri			
Ülke/ Bölge	Öngörülen rezervler	Başlıca yataklar	Tanım
Kanada	170 milyar varil	Alberta (petrol kumları)	Dünyanın üçüncü büyük rezervleri.
ABD	70 milyar varil	Teksas, Alaska, Kuzey Dakota	Büyük miktarda şeyl gazı ve petrol rezervi içerir.
Meksika	7 milyar varil	Cantrell (Campeche), Meksika Körfezi.	Açık deniz platformlarında önemli rezervler.

Meksika'da petrol, özellikle Campeche bölgesi civarındaki **Meksika Körfezi** alanında yoğunlaşmıştır. Burada, deniz üzerinde birçok platform bulunmakta ve buralardan çıkarılan petrol, Meksika ekonomisinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Petrol, modern yaşam tarzı için hayati bir öneme sahiptir; çünkü araçlar için benzin ve dizel, uçak yakıtı, plastik, sentetik malzemeler ve çeşitli kimyasal ürünler petrolden elde edilir. Bunun bir sonucu olarak, Kuzey Amerika nüfusunun büyük bir kısmı; mühendislerden teknisyenlere, rafineri işçilerinden nakliyecilere kadar doğrudan petrole bağlantılı endüstrilerde çalışmaktadır.

Teksas'da petrol çıkartma işlemi

Doğal gaz, Kuzey Amerika'nın en önemli enerji zenginliklerinden biri olup evler, sanayi ve ulaşım için kilit bir enerji kaynağı teşkil eder. Evlerin ısıtılmasında, elektrik santrallerinin çalıştırılmasında, kimyasalların ve gübrelerin üretiminde kullanılır; son yıllarda ise kömüre kıyasla giderek daha fazla "daha temiz" bir alternatif olarak tercih edilmektedir. Kuzey Amerika, dünyadaki doğal gaz çıkarımı için **en büyük rezervlerden ve en zengin kaya gazı yataklarından** bazılarına sahiptir.

Kanada, özellikle Alberta ve Britanya Kolombiyası eyaletlerinde devasa doğal gaz rezervlerine sahiptir. Buralarda gaz bakımından zengin büyük yeraltı katmanları bulunur. Kanada, dünyanın en büyük doğal gaz ihracatçılarından biridir ve bu kaynağın büyük bir kısmı uzun boru hatları vasıtasıyla ABD'ye ihraç edilmektedir.

ABD, birkaç bölgedeki zengin yatakları sayesinde dünyanın en büyük doğal gaz üreticileri arasında yer almaktadır; büyük rezervlere sahip geleneksel bölgeler olan **Teksas ve Luizyana**, petrol ve gaz endüstrisinin merkezi olan **Oklahoma** ve son yıllarda kaya gazı üretimiyle üretimi önemli ölçüde artıran **Pensilvanya** buna örnektir. Hidrolik çatlatma gibi teknolojik yenilikler, yeni yataklara erişim sağlamış ve Amerikayı bu enerji sektöründe lider bir güç haline getirmiştir.

Kuzey Amerika'nın En Büyük Doğalgaz Üreticileri			
Ülke	Yıllık Üretim (Yaklaşık)	Başlıca üretim alanları	Tanım
ABD	Yaklaşık 950–1.000 milyar m ³	Teksas, Louisiana, Pensilvanya (kaya gazı), Oklahoma, Colorado	Dünyanın en büyük üreticisi
Kanada	Yaklaşık 180–200 milyar m ³	Alberta, Britanya Kolumbiyası	Üretimin büyük kısmı Amerika Birleşik Devletleri'ne ihraç ediliyor
Meksika	Yaklaşık 45-50 milyar m ³	Meksika Körfezi çevresindeki alanlar	Gazın bir kısmı petrol arama faaliyetlerinin yan ürünü olarak elde ediliyor.

Kuzey Amerika'nın En Büyük Doğalgaz Rezervleri			
Ülke	Öngörülen rezervler	Başlıca yataklar	Tanım
ABD	Yaklaşık 17-18 trilyon m ³	Appalachian bölgesi (Marcellus Şeyli), Teksas, Louisiana, Permiyen Havzası	Büyük şeyl rezervleri → istikrarlı üretim
Kanada	Yaklaşık 2,0-2,5 trilyon m ³	Alberta, Britanya Kolombiyası, Kuzeybatı Toprakları	Rezervlerin çoğu yoğun koruma altındaki ekosistemler altında bulunuyor.
Meksika	Yaklaşık 0,3-0,4 trilyon m ³	Campeche, Chiapas, Meksika Körfezi bölgeleri	Yeni keşiflerle rezervler artıyor

Meksika, esas olarak Meksika Körfezi çevresindeki bölgelerde doğal gaz rezervlerine sahiptir. Gazın bir kısmı, petrol çıkarımı sırasında yan ürün (asosiy gaz) olarak elde edilir. Üretim, ABD ve Kanada'ya kıyasla daha az olsa da doğal gaz, Meksika sanayisi ve ekonomisi için çok önemlidir.

Bu devasa rezervler sayesinde Kuzey Amerika, **dünyadaki en büyük doğal gaz üreticilerinden ve tüketicilerinden biridir**. Bu kaynak büyük bir ekonomik öneme sahip olup istihdam yaratmakta, sanayi bölgelerini geliştirmekte ve istikrarlı enerji kaynakları sağlamaktadır.

Kömür, insanoğlunun kullandığı en eski enerji kaynaklarından biridir ve günümüzde daha temiz enerji kaynaklarıyla kademeli olarak değiştirilse de Kuzey Amerika'da hâlâ büyük bir öneme sahiptir. Kömür; uzun süre boyunca elektrik üretimi, sanayinin gelişmesi ve madencilik bölgeleri ile buralarda yaşayan nüfusun şekillenmesi için temel bir kaynak oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kömür yaygın olarak bulunur ve en önemli enerji zenginliklerinden birini temsil eder. En ünlü kömür bölgeleri, madenciliğin asırlık bir geleneğe sahip olduğu **Apalat Dağları'dır**. Batı Virginia, Kentucky ve Pensilvanya eyaletlerinde bütün şehirler tam olarak kömür madenleri sayesinde gelişmiştir. Bugün bu bölgeler, derin yeraltı madenleri ve madenciliğin yerel halkın ekonomisi ile yaşam tarzı üzerindeki güçlü etkisiyle tanınmaktadır.

ABD'deki en büyük kömür rezervleri, **Powder River Havzası'nın** yer aldığı batı eyaleti **Wyoming'de** bulunmaktadır. Bu havza, dünyadaki en büyük açık kömür ocaklarından birkaçına ev sahipliği yapmaktadır. Burada kömür, yatakların yüzeye yakın ve kolayca erişilebilir olması sayesinde muazzam miktarlarda çıkarılmaktadır. Amerikan elektrik santrallerinde kullanılan kömürün büyük bir kısmı bu bölgeden gelmektedir.

Kanada'da kömür en çok batı eyaletleri olan **Alberta ve Britanya Kolombiyası'nda** yaygındır. Buralarda elektrik üretimi için kullanılan termal kömür ile çelik üretiminde kullanılan yüksek kaliteli metalürjik kömür çıkarılmaktadır. Kanada dünyadaki birçok ülkeye yüksek kaliteli kömür tedarik ettiğinden, bu bölgeler Kanada ekonomisi ve ihracatı için büyük önem taşımaktadır.

Kuzey Amerika, sanayi, teknoloji ve ekonomik kalkınma için istisnai bir öneme sahip devasa **metal** rezervlerine sahiptir. Çeşitli yeryüzü şekilleri, dağ kütleleri ve kadim jeolojik süreçler sayesinde kıta; **altın, bakır, demir ve boksit** (alüminyum elde edilen cevher) bakımından zengin yataklara sahiptir. Bu metaller ulaşım, inşaat, elektronik üretimi, enerji ve yüksek teknoloji gibi birçok sanayi dalının temelini oluşturur.

Altın her zaman en değerli metallerden biri olmuştur ve Kuzey Amerika'da altının keşfi tüm bölgelerin kaderini şekillendirmiştir. Bunun en ünlü örneği, XIX. yüzyılın sonlarında **Alaska'daki "Klondike Altına Hücumu"**dur. Dünyanın dört bir yanından binlerce insan, zengin olma ümidiyle soğuk arktik bölgelerine doğru yola çıktı. Madencileri desteklemek için şehirler hızla büyüdü, yeni yollar ve liman-

Alaska'da altın madeni

lar inşa edildi. Alaska tek altın bölgesi değildir; **Kanada'da**, özellikle bugün de en önemli altın üretim alanları arasında yer alan **Yukon, Ontario ve Keubek'te** zengin yataklar bulunmaktadır. ABD'de ise günümüzde en büyük üretim, modern madenleri ve büyük rezervleriyle tanınan Nevada eyaletinden sağlanmaktadır. Bu nedenle Nevada, dünyadaki en önemli altın merkezlerinden biri olarak kabul edilir.

Bakır, modern dünyada son derece önemli bir metaldir. Elektrik tesisatlarında, kablolarda, motorlarda, yenilenebilir enerjide ve otomobil üretiminde kullanılır. En önemli bölgeler **ABD'de**, özellikle Amerikan bakırının büyük kısmının üretildiği ve "Bakır Eyaleti" olarak bilinen **Arizona**, dünyadaki en büyük açık bakır ocaklarından biri olan Bingham Kanyonu madeninin bulunduğu **Utah** ve uzun bir madencilik geleneği ile büyük rezervlere sahip olan **Yeni Meksika'dır**. **Kanada'da** bakır en çok, dağlık bölgelerinin mineraller ve metal cevherleri bakımından zengin olduğu **Britanya Kolombiyası'ndan** elde edilir.

Alüminyum, boksit cevherinden elde edilir. Kanada, büyük boksit rezervleriyle değil, **devasa alüminyum üretimiyle** tanınır. Bunun nedeni basittir: Alüminyum elde etmek için muazzam miktarda elektrik enerjisine ihtiyaç duyulur ve Kanada, ucuz ve temiz elektrik sağlayan birçok hidroelektrik santrale sahiptir. Bu yüzden Keubek ve Britanya Kolombiya'sındaki şehirler, alüminyum üretiminde büyük dünya merkezleri haline gelmiştir.

Çelik üretiminde kullanılan **demir cevheri** de ekonomi için son derece önemlidir. Kanada'da, özellikle devasa madenlerin dünya pazarına demir cevheri ihraç ettiği Labrador ve Keubek'te büyük yataklar bulunur. ABD'deki **Minnesota** eyaletinde ise bir asırdan fazla bir süredir Amerikan çelik üretimini besleyen, Mesabi bölgesindeki ünlü madenler yer almaktadır.

Ormanlar, Kuzey Amerika'nın en değerli doğal zenginliklerinden birini temsil eder. Özellikle kıtanın kuzey ve batı kesimlerinde devasa alanları kaplarlar; iklimin korunmasında, biyolojik çeşitlilikte ve ekonomik kalkınmada kilit bir rol oynarlar. Soğuk kuzey bölgelerine özgü olan ve **tayga** olarak bilinen geniş iğne yapraklı ormanlar özellikle önemlidir. Ormanların büyük bir kısmı, dünyanın en çok ormana sahip ülkelerinden biri olan **Kanada'da** yer alır. Kanada taygası binlerce kilometre boyunca uzanır; çam, göknar, ladin ve diğer dayanıklı iğne yapraklı ağaçlardan oluşur.

Bu ormanlar; ayı, mus (Kanada geyiği) ve kurt gibi birçok hayvana ev sahipliği yapmanın yanı sıra ülkeye kereste, kâğıt ve inşaat malzemesi sağlayan önemli bir doğal kaynak teşkil eder. Kanada'daki ormanların büyük bir iklimsel rolü de vardır. Muazzam miktarda karbondioksit emerek küresel iklimin düzenlenmesine yardımcı olurlar.

**Kuzey Amerika
haritasında, en
önemli doğal kaynakların
(petrol, kömür, altın, bakır,
ormanlar) bulunduğu
bölgeleri işaretleyin!**

İğne yapraklı orman, Oregon

Ormanlık alanlar, tayga ile nemli kıyı ormanlarının birleşiminin gezegendeki en vahşi ve en az dokunulmuş ormanlık alanlardan birini oluşturduğu **Alaska'ya** doğru devam eder. Alaska, ağaçların muazzam yüksekliklere ve büyük yaşlara ulaştığı devasa yaşlı (kadim) orman kuşaklarıyla tanınır. Bu ormanlar sadece ekosistemler için değil, onları odun, avcılık ve geleneksel kaynaklar için kullanan yerel toplumlar için de önemlidir.

ABD'nin kuzeybatı kesiminde, özellikle **Oregon ve Washington** eyaletlerinde nemli, gür ve ılıman yağmur ormanları yer alır. Buralar, 100 metrenin üzerinde büyüeyebilen **kıyı sekvoyası (veya Douglas göknarı)** gibi dünyanın en yüksek ağaçlarından bazılarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölge, ABD'nin kereste endüstrisi için son derece önemli olmakla birlikte, birçok nadir ve endemik türe ev sahipliği yaptığı için doğanın korunması açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Günümüzde Kuzey Amerika ormanları farklı şekillerde kullanılmaktadır: **Ahşap sanayisi** için ham madde, **kâğıt** üretimi ve **inşaat malzemesi** olarak; çeşitli bir **biyolojik dünya (canlı popülasyonu)** için yuva olarak; **turizm**, ulusal parklar ve rekreasyon (eğlence/dinlenme) için doğal alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Büyük bir doğal zenginlik olmalarına rağmen ormanlar; yangınlar, aşırı kesim ve iklim değişikliği gibi sayısız tehditle karşı karşıyadır. Bu nedenle, Kuzey Amerika ülkeleri bu "yeşil zenginliğin" gelecek nesiller için korunması amacıyla ormanların sürdürülebilir yönetimi ve korunmasına büyük yatırımlar yapmaktadır.

UNUTMAYIN

Kuzey Amerika, petrol, doğal gaz, kömür, maden cevherleri, ormanlar ve su gibi bol miktarda doğal kaynağa sahiptir. Bu kaynaklar eşit olarak dağılmamış, aksine belirli bölgelerde yoğunlaşmıştır; bu durum kıtanın ekonomik kalkınmasını ve nüfusunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Bilgi testi soruları:

1. Kuzey Amerika'da petrol bakımından en zengin eyaletler hangileridir?
2. Appalachian Dağları neden kömür madenciliğinin merkeziydi?
3. Kuzey Amerika'da en çok bakır nerede üretilir?
4. Kanada neden büyük kereste rezervlerine sahiptir?
5. Doğal kaynakların ülkelerin ekonomik kalkınmasını nasıl etkilediğini açıklayın!

GÜNEY AMERİKA'NIN DOĞAL-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

GÜNEY AMERİKA'NIN KONUMU VE KIYILARIN GİRİNTİLİĞİ VE ÇIKINTILILIĞI

Güney Amerika haritasına bakın. Kıtanın ekvator ve okyanuslara göre konumunu not edin ve kıyı şeridinin az mı yoksa çok mu girintili olduğunu belirtin.

Doğuda güneşin uçsuz bucaksız tropikal kumsalların üzerinden doğduğu, güneyde ise rüzgarların buzlu fırtınalar ve ev yüksekliğindeki dalgalarla yarıştığı bir kıta hayal edin. Amazon ormanlarının yeşil bir deniz gibi uzandığı ve Pasifik kıyılarının yüksek, dik dağlarla kesiştiği bir kıta. İşte Güney Amerika, coğrafi konumuyla gezegenimizdeki en çeşitli doğılardan birini yaratan bir yer. En sıra dışı gerçeklerden biri de kıtanın güney ucunda, Tierra del Fuego yakınlarında, Atlantik ve Pasifik Okyanuslarının buluşması ve sularının bazen farklı renklerde olması ve hemen karışmamasıdır. Güney Amerika, şekli, konumu ve kıyı şeridiyle benzersizdir. Ekvatordan Antarktika yakınlarındaki buzlu kenarlara kadar, kıyıları, adaları ve yarımadaları doğa, tarih ve yaşam hakkında bir hikâye anlatır.

GÜNEY AMERİKA COĞRAFI KONUMU

Güney Amerika tamamen Batı Yarımkürede yer alır ve topraklarının büyük bir kısmı Güney Yarımkürededir. Kıtanın kuzey kesimini, sıcak ve nemli bir ekvatorial iklimin hâkim olduğu **Ekvator çizgisi (Ekvator)** keserken, güney kesimleri ise Antarktika'ya yakın soğuk bölgelere yaklaşmaktadır.

Kıta doğuda **Atlantik Okyanusu (Büyük Okyanus)**, batıda ise **Pasifik Okyanusu (Büyük Okyanus)** ile sınırlanmıştır; bu da ona son derece önemli ve stratejik bir konum kazandırır. Kuzey-güney doğrultusundaki bu uzunluk boyunca, ekvatordan Tierra del Fuego'nun buzlu bölgelerine kadar iklim, bitki örtüsü ve hayvan türleri değişmektedir.

Güney Amerika, kuzeydeki kıtaya **Panama Kana- lı Bölgesi (Panama Kıştağı)** adı verilen dar bir kara parçasıyla bağlanır. Coğrafi konumu, onu Amazon'dan Patagonya'ya kadar eşsiz doğal zenginliklerin evi yapmaktadır.

Güney Amerika'nın coğrafi konumu

Güney Amerika, Tierra del Fuego'nun buzlu sularından Galapagos'un sıcak volkanik adalarına kadar en muhteşem doğal manzaralardan bazılarıyla çevrilidir. Kıyı şeridi Kuzey Amerika'ninkinden daha az girintili çıkıntılıdır, ancak başka hiçbir yerde bulunmayan benzersiz ekosistemler içerir.

Güney Amerika'nın coğrafi konumunu Kuzey Amerika ile karşılaştırın ve aralarındaki farkları 4-5 cümleyle açıklayın (ekvatora göre konum, kuzey-güney uzantısı, iki okyanusa yakınlık, iklim üzerindeki etki).

GÜNEY AMERİKA KIYI ÇİZGİSİ

Kuzey Amerika'nın aksine, Güney Amerika'nın kıyı şeridi **az girintili çıkıntılıdır**; ancak daha sade olmasına rağmen içinde birçok doğa harikası barındırır. Doğu kıyısında Atlantik Okyanusu düz ve uzun kıyı hatları oluştururken, batı kıyısı ise oldukça dik ve dardır; çünkü burada And Dağları sistemi neredeyse denizin hemen kıyısına kadar dik bir şekilde iner.

Güneye doğru gidildikçe kıyı şeridi çok daha karmaşık ve etkileyici bir hal alır. Burada, soğuk rüzgarları, keskin kıyıları ve dramatik manzaralarıyla bilinen bir takımada olan **Tierra del Fuego** yer alır. Tierra del Fuego, Güney Amerika ana karasından, dünyadaki en ünlü deniz geçitlerinden biri olan **Macellan Boğazı** ile ayrılır. Bu boğaz, Panama Kanalı inşa edilmeden önce denizcilerin Atlantik Okyanusu'ndan Pasifik Okyanusu'na geçmelerine olanak tanıdığı için yüzyıllar boyunca gemiciler adına hayati bir öneme sahipti.

Güney Amerika kıyı şeridi

Güney Amerika'nın en büyük adaları

Ada	Alan	Konum	Tanım
Tierra del Fuego (Isla Grande de Tierra del Fuego)	47 992 km ²	Şili (güney ve batı) ve Arjantin (kuzey ve doğu) arasında bölünmüştür.	Soğuk, rüzgârlı iklimi, buzulları, dağları ve yerli halklarının zengin tarihiyle bilinir.
Marajó (Ilha de Marajó)	40 100 km ²	Brezilya, Amazon Nehri'nin ağzında.	Nemli tropikal iklimi nedeniyle, büyük bir kısmı yağmur mevsiminde sular altında kalır. Burada yaşayan eşsiz su bufalolarıyla bilinir.
Chiloé (Isla de Chiloé)	8 394 km ²	Şili	Chiloé, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan ahşap kiliseleriyle geleneksel mimarisi ve zengin deniz yaşamıyla tanınır.
Soledad (Isla Soledad)	6 353 km ²	Falkland Adaları	Falkland Adaları'nın doğu grubundaki en büyük ada. Adalar, soğuk iklimi, güçlü rüzgarları ve büyük penguen ve albatros kolonileriyle bilinir.

Güney Amerika haritasında Galapagos Adaları, Tierra del Fuego ve Macellan Boğazı'nı işaretleyin ve her birinin hangi okyanusta bulunduğunu gösterin!

Güney Amerika'nın kıyı şeridi çok girintili çıkıntılı olmasa da kıta son derece önemli birkaç adaya sahiptir. Bunların en ünlüsü, Ekvador'un batısında, Pasifik Okyanusu'nda yer alan **Galapagos Adaları'dır**. Bu volkanik adalar, çeşitlilik sunan doğasıyla ve Charles Darwin'in evrim fikirlerini burada geliştirmiş olmasıyla dünya çapında tanınır. Galapagos; dev kaplumbağalara, deniz iguanalarına ve dünyada başka hiçbir yerde bulunmayan birçok kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Güney uçlarda ise **Tierra del Fuego (Ateş Toprakları)**, soğuk iklimi, dik kıyıları ve çok sayıda adasıyla büyük ve vahşi bir takımadadır. Bu bölge, dalgaların ve sislerin benzersiz ama bir o kadar da acımasız doğal koşullar yarattığı, dünyanın en rüzgârlı yerlerinden biridir.

Güney Amerika, diğer kıtalar gibi büyük yarımadalara sahip olmasa da güney ve batı kıyıları, kıtanın doğal manzarasını zenginleştiren ilginç körfezler, dar geçitler ve ada gruplarıyla doludur.

Güney Amerika'nın çok sayıda iç denizi bulunmaktadır; ancak birkaç önemli körfeze ve boğaza sahiptir. Bunların arasında en ünlüsü **Macellan Boğazı'dır**. Boynuz Burnu etrafındaki aşırı tehlikeli seyir kıyasla daha güvenli bir rota sunduğu için bu boğaz, denizcilik tarihi açısından muazzam bir öneme sahiptir.

Doğu kıyısında ise Atlantik Okyanusu, özellikle Brezilya ve Arjantin'de günümüzde yoğun nüfuslu ve ekonomik açıdan önemli olan geniş körfezler ve uzun bir kıyı şeridi oluşturur.

Macellan Boğazı

UNUTMAYIN

Güney Amerika, ağırlıklı olarak Güney Yarımkürede yer alır ve Atlantik ve Pasifik Okyanuslarına kıyısı vardır. Kıyı şeridi, özellikle Kuzey Amerika'ya kıyasla, az sayıda koy ve yarımada ile seyrek girintilidir.

Bilgi testi soruları:

1. Güney Amerika'nın yarım küreler ve okyanuslara göre coğrafi konumu nedir?
2. Kıtanın batı ve doğu kıyıları arasındaki kıyı girintisi farkı nedir?
3. Galapagos Adaları'nı benzersiz kılan doğal özellikler nelerdir?
4. Macellan Boğazı neden denizcilik açısından önemlidir?
5. Tierra del Fuego'yu doğası ve iklimi bakımından farklı kılan nedir?

GÜNEY AMERİKA RÖLYEFİ

Güney Amerika'nın fiziki haritasına bakın.

Yüksek dağların ve düz alanların nerede bulunduğuna dikkat edin ve kıtanın hangi bölümünün en yüksek olduğunu söylemeye çalışın.

Temel coğrafi terimler:

Ovalar

Cisco

Sıradağları

Dağlar

And Dağları

Guyana

Dağları

Brezilya

Dağları

Volkanlar

Ojos Del Salado

Cotopaxi

Atacama Çölü

Binlerce kilometre boyunca uzanan dağların, okyanus sislerinin karaya ulaşmadığı yerlerde çöllerin ve dünyanın en yüksek volkanlarından bazılarının gökyüzüne "dokunduğu" bir ülke hayal edin. Güney Amerika, güçlü doğal güçler, tektonik plakaların hareketi, volkanik patlamalar ve nehirlerin ve buzulların erozyonu sonucu oluşmuş bir kıtadır. Batı ucunda dünyanın en uzun dağ sistemi olan And Dağları yükselirken, iç kesimlerde uçsuz bucaksız Amazon Havzası'ndan kuru ve soğuk Atacama Çölü'ne kadar birçok farklı plato ve ova bulunur. Bu kıtanın yer şekilleri, her bir bölümünün kendi hikayesine sahip olduğu doğal bir ansiklopedi gibidir.

Güney Amerika'dan bir yer şekli seçin (çöl, dağ, ova veya plato olması fark etmez) ve 5-6 cümleyle tanımlayın: nasıl görüldüğünü, ne tür bir iklime sahip olduğunu, hangi doğal olayların karakteristik olduğunu ve kıta için neden önemli olduğunu açıklayın!

OVALAR

Güney Amerika devasa ovaların kıtasıdır; ancak hiçbir **Amazon Ovası** kadar tanınmış ve önemli değildir. Burası yeryüzündeki en büyük tropikal ova olup, sıklıkla "gezegenin akciğerleri" olarak da adlandırılan, dünyanın en gür ve en çeşitli yağmur ormanı olan **Amazon Yağmur Ormanı**'na ev sahipliği yapar. Ova, yaklaşık altı milyon kilometrekarelik devasa bir alana yayılır; bu da onu dünyadaki en büyük alçak bölgelerden biri yapar (yaklaşık olarak Avrupa'nın üçte ikisi büyüklüğündedir). Brezilya, Peru, Kolombiya ve Venezuela gibi birçok ülkenin topraklarına uzanır ve dünyanın en yüksek su debisine sahip nehri olan Amazon Nehri'nin akışı tarafından şekillendirilmiştir.

Muazzam miktardaki yağışlar ve tropikal nem nedeniyle Amazon Ovası neredeyse her zaman yeşildir. Burada milyonlarca bitki ve hayvan türü yaşar; bunların birçoğu benzersizdir ve gezegenin başka hiçbir yerinde bulunamaz. Gür yağmur ormanları, nehir bolluğu ve yüksek sıcaklıklar; yaşam, ses ve renklerle dolu doğal bir labirenti andıran bir çevre yaratmaktadır.

Güney Amerika'nın yeryüzü şekilleri (rölyef) haritası

Amazon Ovası

Güney Amerika boş haritası üzerinde Amazon Ovası, Orinoco Ovası ve La Plata Ovası'nı, bölgelerini farklı renklerle daire içine alarak işaretleyin! İşaretlediğiniz her bölgenin altına, o ovayı özel kılan birer kısa cümle yazın (örneğin: yağmur ormanı, otlaklar veya bataklıklar)!

Bu ova sadece biyolojik açıdan önemli olmakla kalmayıp, yeryüzünün iklim dengesinde de kilit bir rol oynamaktadır. Bitkilerden ve nehirlerden salınan büyük miktardaki su buharı, tüm kıtanın ve kısmen dünyanın diğer bölgelerinin yağışlarını ve iklimini etkiler. Amazon Ovası, doğanın muazzam bir güce sahip olduğu ve yaşamın binlerce yıl boyunca kesintisiz olarak geliştiği bir yerdir.

Amazon Bölgesi'nin yanı sıra Güney Amerika başka önemli ovalara da sahiptir. And Dağları'nın doğusunda, Orinoco Nehri'nin akışını takip eden ve Güney Amerika'nın kuzey kesiminde, ağırlıklı olarak Venezuela ile Kolombiya'nın bir bölümünde uzanan **Orinoco Ovası** yer alır. Burası bataklık alanları ve zengin hayvan dünyasıyla tanınır. Güneydoğu kesimde ise Arjantin, Uruguay ve Paraguay'ın bir kısmını kapsayan **La Plata Ovası** bulunur. Burası kıtanın en önemli tarım alanlarından biridir. Bu bölgede verimli toprakların geniş alanları, **Pampa** adı verilen otlaklar (savanlar) ve kıyı bölgelerindeki yoğun nüfuslu alanlar uzanmaktadır.

Bu ovalar iklim, bitki örtüsü ve görünüm açısından farklı olsalar da hepsinin ortak bir noktası vardır: Güney Amerika'daki yaşamı, iklimi ve ekonomiyi şekillendiren büyük ve zengin doğal alanlardır.

YÜKSEK PLATOLAR

Güney Amerika sadece büyük ovaların kıtası değil, aynı zamanda onun jeolojik kökenine tanıklık eden etkileyici platoların da kıtasıdır. Yuvarlak zirvelere ve düzleştirilmiş formlara sahip eski ve yüksek platolar olan Guayana ve Brezilya Dağları (Platoları) bu tür alanlardır.

Kıtanın kuzey kesiminde, yeryüzündeki en eski kaya kütlelerinden biri olan **Guayana Dağları** yükselir. Buradaki kayalar milyonlarca yıllık erozyonla şekillenmiştir ve bu durum onlara çatlamış kaleler ve sütunlar görünümü verir. Özellikle **Tepui** olarak bilinen, düz zirvelere ve birkaç yüz metre yüksekliğinde dik dikey duvarlara sahip taş dağlar çok ünlüdür. Bu tepuiler, uzun süre boyunca çevredeki dünyadan doğal olarak izole kalmıştır; tam da bu yüzden üzerlerinde başka hiçbir yerde bulunmayan **endemik bitkiler ve hayvanlar** gelişmiştir. Tepuiler sıklıkla bulutlar ve sislerle çevrilidir, bu yüzden mistik bir görünüme sahiptirler ve adeta doğal "gökyüzündeki adalar" gibidirler. Birçok bilim insanı, binlerce yıl boyunca izole bir şekilde hayatta kalan bu kadim manzarayı ve sıra dışı canlılar dünyasını incelemek

Roraima

için buraya gelmektedir.

En ünlü tepuilerden biri, Venezuela, Brezilya ve Guyana sınırında yer alan **Roraima'dır**. Bu plato, yerden yükselen devasa bir masayı andırır; kaya duvarlarının yüksekliği 400 **metrenin** üzerindedir. Platonun uzunluğu 10 **kilometreden** fazla, genişliği ise 5 **kilometreye** kadardır. Yüzeyinde küçük nehirler, şelaleler, sıra dışı kaya oluşumları ve binlerce yıldır izole bir şekilde gelişen bitkiler bulunur.

Anhel Şelalesi Venezuela'da yer alır ve **dünyanın en yüksek kesintisiz şelalesi** olarak kabul edilir. Toplam yüksekliği 979 **metre** olup, bunun 807 **metresi** dikey ve kesintisiz düşüşten oluşur. Şelale, Karoni nehrinin kollarından biri olan ve yerel dilde **Kerepakupai Meru** olarak adlandırılan Churun nehrinin yatağında yer alır. Churun nehri, daha büyük olan Caroní nehrinin bir koludur ve o da ileride Orinoko nehrine dökülür.

Kıtanın doğu tarafında, Güney Amerika'nın en büyük yüksek alanlarından biri olan **Brezilya Dağları** uzanır. Brezilya'nın büyük bir kısmını kaplayan bu bölge, yerleşime uygun ve verimli topraklara sahip olup üzerinde birçok şehir, tarım alanı ve maden gelişmiştir. Bu dağlar, aslında Atlantik Okyanusu'na doğru kademeli olarak alçalan çok sayıda plato, tepe ve vadiden oluşur.

Brezilya Dağları, kıtanın **nehir ağları üzerinde güçlü bir etkiye** sahiptir. Parana, Sao Francisco ve Amazon havzasının bir kısmı gibi birçok büyük nehir tam olarak buradan, bu platolardan doğar. Yeryüzü şekilleri; ulaşım, enerji ve tarım için önem taşıyan şelaleler, kanyonlar ve uzun nehir vadileri meydana getirir. İklim de bunların etkisiyle değişir; okyanustan gelen nemli havayı tutarak doğu yamaçlarında yağışlara, iç kesimlerde ise daha kurak koşullara yol açarlar.

Doğal kaynakların, verimli toprakların ve hoş iklimin bir araya gelmesi sayesinde Brezilya Dağları yoğun nüfusludur ve ekonomik açıdan büyük önem taşır. Brasília, Belo Horizonte ve Sao Paulo gibi büyük şehirler tam olarak bu plato dünyasında yer almaktadır.

Güney Amerika'nın platoları, sundukları çeşitlilikle iklimin, nehirlerin ve insan yaşamının büyük bir kısmını şekillendirerek kıtanın rölüfeyini daha da çeşitli ve etkileyici kılmaktadır.

DAĞLAR

Güney Amerika'nın batı ucunda, gezegenimizin en etkileyici doğal sistemlerinden biri olan **And Dağları** uzanır. Yaklaşık 7.000 **kilometre** uzunluğundaki bu dağ sırası, dünyanın en uzun dağ sistemidir. And Dağları, kuzeyde Venezuela ve Kolombiya'nın tropikal bölgelerinden, güneyde Patagonya'nın soğuk ve rüzgarlı bölgelerine kadar kıtanın neredeyse tüm uzunluğu boyunca uzanır.

Angel (Anhel). Dünyaca ünlü şelale

Güney Amerika'nın boş haritası üzerinde Guayana ve Brezilya Dağları'nı farklı renklerle işaretleyin! Ardından işaretli her bölgenin altına, o platoyu özel kılan birer kısa cümle yazın (örneğin: tepui, nehir kaynakları, verimli topraklar veya yoğun nüfuslu şehirler)!

Güney Amerika'nın En Yüksek Dağ Zirveleri

Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Aconcagua	6 961 m	Arjantin	Güney Amerika'nın ve Asya dışındaki en yüksek zirvesi
Ojosdel Salado	6 893 m	Arjantin / Şili	Dünyanın en yüksek aktif yanardağı
Monte Pisi	6 793 m	Arjantin	Buz alanlarıyla kaplı devasa volkanik kütle
Huascarán	6 768 m	Peru	Peru'nun en yüksek zirvesi
Cerro Bonete	6 759 m	Arjantin	Kuzey Arjantin'de yüksek volkanik zirve

And Dağları'nda, bazıları ünlü Avrupa Alpleri'nin zirvelerinden daha yüksekte bulunan göller ve köyler vardır. 4.000 metrenin üzerindeki rakımlarda insanlar, havanın o kadar ince olduğu koşullarda yaşarlar ki, birçok ziyaretçinin normal nefes alabilmesi için günlerce iklimlendirme yapması gerekir.

Aconcagua

Bu büyük dağ sırası, **tektonik levhaların çarpışması** sonucu meydana gelmiştir. Bu nedenle Andlar **genç kıvrımlı dağlar** olarak kabul edilir; zirveleri yüksek, dik ve hâlâ güçlü tektonik hareketlere maruz kalmaktadır. Depremler, volkanik faaliyetler ve dağların kademeli olarak yükselmesi, günümüzde de bu bölgede etkisini sürdüren doğal süreçlerden sadece bazılarıdır.

Andlar, bünyesinde yüzlerce aktif ve sönmüş volkanın yanı sıra bulutların çok üzerine yükselen karlı zirveleri barındırmasıyla bilinir. Ateş (volkanlar) ve buz (buzullar) arasındaki bu kontrast, bu dağ sırasını benzersiz ve büyüleyici kılmaktadır.

Tüm masifteki en yüksek zirve, Arjantin'de bulunan ve neredeyse **6.960 metre** yüksekliğe ulaşan **Aconcagua'dır**.

Şili-Arjantin sınır bölgesinde, **6.800 metrenin** üzerinde bir yüksekliğe sahip olan **Ohos del Salado** yükselir. Bu volkan, gezegen üzerindeki en yüksek aktif volkan olarak kabul edilir. Çevresi aşırı kurak, soğuk ve erişilmezdir, bu yüzden zorlu koşullardaki yaşamı ve volkanik süreçleri inceleyen bilimsel keşif gezilerinin sıkça hedefi olmaktadır.

Peru'da ise büyük buzulları ve dramatik dağ yamaçlarıyla tanınan, yaklaşık **6.768 metre** yüksekliğindeki göz alıcı **Huascaran** zirvesi hakimdir. Bu zirve, tüm dağ sırası boyunca tırmanması en zor olanlardan biridir.

Ekvador'un en ünlü volkanlarından biri, kusursuz konik şekli ve karlı şapkasıyla öne çıkan **Cotopaxi'dir**. O aktif bir volkandır ve uzaktan da görülebilen And Dağları'nın doğal gücünün bir sembolünü temsil eder.

Cotopaxi

Andlar sadece yüksek dağlar değildir; onlar kıtanın **iklimi** üzerinde muazzam bir etkiye sahip doğal bir bariyerdir. Batı yamaçlarında, yüksek dağlar nedeniyle yağmurlar neredeyse hiç ulaşmaz, bu yüzden yüzyıllardır neredeyse hiç yağmur görmemiş yerlerin bulunduğu, gezegenin en kurak yeri olarak kabul edilen **Atakama Çölü** ortaya çıkar. Doğu tarafında ise Amazon Havzası'ndan gelen sıcak ve nemli hava bol yağış ve zengin bir bitki örtüsü yaratır.

Andlar aynı zamanda **nehirleri** de etkiler. Güney Amerika'daki Amazon, Orinoko ve verimli tarım alanlarını besleyen çok sayıdaki kol da dahil olmak üzere pek çok nehir onların yamaçlarından doğar.

Doğanın yanı sıra Andlar, **tarihte ve kültürde** de muazzam bir role sahiptir. Antik İnkalar imparatorluklarını tam da bu dağ sistemi boyunca inşa etmiş; taş yollar, tarım için teraslar ve **Machu Picchu** gibi şehirler yaratmışlardır. Bugün La Paz, Quito ve Cusco gibi birçok şehir, dağ vadilerinde ve platolarda yer almakta, yüksekliğe ve iklim koşullarına uyum sağlamaktadır.

Andlar, dünyadaki en çeşitli ve en görkemli doğal sistemlerden birini temsil eder. Onlar soğukun, sıcaklığın, çöllerin, buzulların, volkanların ve en farklı koşullarda gelişmiş canlılar dünyasının evidir. Andlar dağlardan daha fazlasıdır; onlar tüm Güney Amerika'nın geleceği, tarihi ve kültürüdür.

Machu Picchu

Güney Amerika haritasında, Amazon Havzası, Guyana

Dağları, Brezilya Dağları ve And Dağları sistemini, ovaları yaylalardan ve dağlardan ayırt etmek için farklı renkler veya gölgelendirme kullanarak işaretleyin!

UNUTMA

Güney Amerika'nın yeryüzü şekilleri, batıda yüksek genç dağlar olan Andlar ile orta ve doğu kesimlerdeki geniş ovalar ve platolarla belirgin bir kontrast oluşturur. Bu yeryüzü şekli çeşitliliği, kıtanın iklimi, nehirleri ve ekonomisi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Bilgiyi kontrol etme soruları:

1. Güney Amerika'daki en önemli geniş ovalar hangileridir ve nerede bulunurlar?
2. Guyana ve Brezilya Platoları (Dağları) ne ile tanınırlar?
3. And dağ sistemini uzunluk ve yükseklik bakımından benzersiz kılan nedir?
4. Dünyadaki en yüksek aktif volkan hangisidir ve nerede bulunur?
5. Atacama Çölü neden Dünya üzerindeki en kurak yerlerden biridir?

Temel
coğrafi
terimler:

Tropikal
iklim
Nemli
ekvator iklimi
Savana iklimi
Bozkır iklimi
Çöl iklimi
Ilıman iklim
Dağ
iklimi
Atacama
Amazon
And
Dağları

GÜNEY AMERİKA İKLİMİ

Güney Amerika'nın iklim haritasına bakın.

Hangi iklim bölgelerinin temsil edildiğini inceleyin ve ekvatorun ve yer şekillerinin iklimi nasıl etkilediğini değerlendirin.

Güney Amerika, yeryüzündeki iklimsel çeşitlilik açısından en zengin kıtalardan biridir. Ekvatordaki sürekli nemli ve sıcak yağmur ormanlarından, güney bölgelerdeki ılıman bozkırlara ve gezegenin en kurak çöllerinden birine kadar neredeyse tüm iklim tipleri bu kıtada bulunur. Bu çeşitlilik tesadüf değildir. Kıtanın kendine özgü coğrafi konumu, kuzeyden güneye uzanan büyük uzunluğu, okyanus akıntılarının etkisi ve geniş alanlarda hava koşullarını şekillendiren And Dağları'nın varlığı nedeniyle ortaya çıkar.

Güney Amerika'nın iklimini birkaç önemli faktör belirler: kıtanın ekvatordan ılıman enlemlere kadar uzanması nedeniyle **coğrafi konum**; yeryüzü şekillerinin etkisi, özellikle Andlar; soğuk Humboldt akıntısı gibi okyanus akıntıları, hava kütlelerinin hareketi; her şeyden önce Atlas ve Büyük Okyanus olmak üzere büyük su kütlelerinin yakınlığı. Tüm bu faktörler sayesinde Güney Amerika çok sayıda iklim tipine sahiptir.

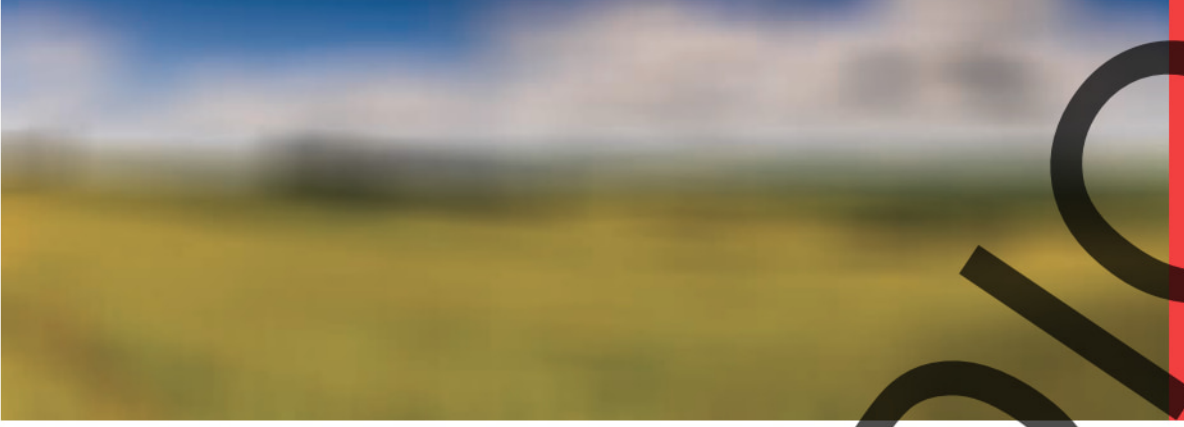
Güney Amerika'nın kuzey kesiminde, özellikle Amazon Havzası'nda, **tropikal, ekvatorial iklim** hakimdir. Kıtanın bu bölümü tam ekvator çizgisi üzerinde yer alır, bu nedenle burada sıcaklıklar yıl boyunca yüksektir ve neredeyse hiçbir zaman önemli ölçüde değişmez. Hava nemli ve boğucudur, yağmurlar ise o kadar sık yağar ki bazı bilim insanları "Amazonya'da bulutsuz gün yoktur" derler. Bu iklim koşulları, Dünya üzerindeki en büyük gür yağmur ormanını, yani inanılmaz sayıda bitki ve hayvan türünün evini oluşturur.

Tropikal kuşağın güneyinde ve kuzeyinde iklim kademeli olarak değişir. Sürekli nem yerine, ardışık yağışlı ve kurak mevsimlerin görüldüğü bir iklim ortaya çıkar. Bu iklim tipine **savan** denir ve Brezilya ile Venezuela'nın büyük bölümleri için karakteristiktir. Yağışlı mevsimde bitki örtüsü yeşil ve gürdür, ancak kurak dönem başladığında toprak sararır ve nehirler önemli ölçüde çekilir. Savan; otlakların, seyrek ağaçların ve değişken koşullara uyum sağlamış hayvanların evidir.

İklim bölgeleri

Güney Amerika'da kaydedilen en düşük sıcaklık, 1907'de Arjantin'in güneyindeki Sarmiento'da ölçülen $-32,8^{\circ}\text{C}$ 'dir. Antarktika'dan gelen soğuk ve kuru hava, bu bölgeyi bazen gerçek bir "donmuş çöle" dönüştürür. Kıtanın en yüksek sıcaklığı ise 1905'te Arjantin'in Rivadavia kentinde ölçülen $48,9^{\circ}\text{C}$ 'dir. Bu bölgede hava o kadar sıcak ve kuru olabilir ki bitkiler saatler içinde kurur ve rüzgarlar çöl bölgelerinden sıcak kum taşır.

Pampasi

İklim daha da kuraklaştığında, yıllarca yağmur düşmeyen alanlar ortaya çıkar. Bu alanlarda çöl iklimi hakimdir. Bunun en bilinen örneği Şili'deki Atacama Çölü'dür. And Dağları'nın batı yamaçlarında yer alan bu çöl, Dünya üzerindeki en kurak bölgelerden biridir. Atacama'nın bazı bölgelerinde bir asırdan fazla süredir yağmur kaydedilmemiştir. Bu olağanüstü kuraklığın nedeni, soğuk Humboldt okyanus akıntısı, nemli havanın girişini engelleyen yüksek And Dağları ve bulut oluşumunu önleyen istikrarlı atmosferik koşulların birleşimidir. Bu özelliklerinden dolayı Atacama, sık sık Mars'ın yüzeyi ile karşılaştırılır ve bilimsel araştırmalar için doğal bir laboratuvar görevi görür.

Kıtanın güney kesimlerinde iklim ılıman ve subtropikal bir hal alır. Arjantin ve Uruguay'da pampa olarak bilinen geniş step (bozkır) alanları uzanır. Burada yıllık sıcaklıklar daha ılımandır ve yağmurlar düzensiz dağılmıştır, bu da zengin bir tarımın gelişmesi için koşullar yaratır. Bu bölgeler; verimli toprakları ve buğday, mısır yetiştirilmesi ile gelişmiş hayvancılığa olanak tanıyan ılıman iklimi sayesinde dünyanın en önemli tarım bölgeleri arasında yer alır.

Yüksek And dağ silsilesi, özel bir iklim dünyasını temsil eder. Dağlardaki iklim, rakıma bağlı olarak aniden değişir. Alçak yamaçlarda iklim tropikaldir, ancak sadece birkaç bin metre yüksekte sıcaklıklar önemli ölçüde düşer ve en yüksek zirvelerde kutup bölgelerine benzer koşullar hâkim olur. And Dağları'nda, tropikal sıcaklıktan yıl boyunca erimeyen karlı soğuk platolara kadar birbirini takip eden farklı iklim "kuşakları" görülebilir. Bu fenomen, bilim insanlarının "Andlar dünyadaki tüm iklimleri barındırır" demelerinin nedenidir.

Boş Güney Amerika haritasında, ekvator, savana, çöl, bozkır ve dağ iklim bölgelerini farklı renkler kullanarak işaretlemeye çalışın! Defterinize, her iklim bölgesinin neden orada bulunduğu dair kısa bir açıklama yazın!

UNUTMAYIN

Güney Amerika'nın iklimi çeşitlidir ve kıtanın büyük bir kısmı ekvatora yakınlığı nedeniyle sıcak bir iklime sahiptir. Arazi yapısı, özellikle And Dağları ve okyanus akıntıları, sıcaklık ve yağış dağılımını önemli ölçüde etkiler.

Bilgi testi soruları:

1. Amazon Havzası neden sürekli sıcak ve nemlidir?
2. Atacama Çölü'nü Dünya'nın en kurak bölgelerinden biri yapan nedir?
3. And Dağları'ndaki iklim, rakım arttıkça nasıl değişir?
4. Savana iklimini hangi koşullar karakterize eder?
5. Pampalar neden Güney Amerika'nın en önemli tarım bölgelerinden biridir?

Temel
coğrafi
terimler:

Nehirler
Pasifik
Okyanusu
Havzası
Atlantik
Okyanusu
Havzası
Orinoco
Amazon
Paraná

GÜNEY AMERİKA NEHİRLERİ

Güney Amerika nehirlerinin haritasına bakın. En büyük nehirlerin hangileri olduğunu, hangi yöne aktıklarını ve hangi okyanuslara döküldüklerini not edin.

Güney Amerika, dünyanın en etkileyici nehirlerinden bazılarını ev sahipliği yapıyor. Gezegenin en büyük su kaynağına sahip nehri olan Amazon'un yanı sıra, kıtanın doğasını, tarihini ve kültürünü şekillendiren sayısız başka nehir de burada bulunuyor. Buradaki nehirler sadece su yolları değil, ormanları, savanları, dağları ve verimli ovaları birbirine bağlayan gerçek doğal "otoyollar"dır. Güney Amerika'daki birçok yer, yollarından o kadar uzakta ki, onlara ulaşmanın tek yolu nehir yoluyla. Bu nedenle, nehirler kıtanın can damarı olarak kabul edilir; alışılmadık ve çeşitli manzaralar arasında su, yaşam, yiyecek, enerji ve yollar taşırlar.

Iguazu Şelaleleri, yaklaşık üç kilometre boyunca uzanan 270'den fazla şelaleden oluşan bir sistemdir. En ünlü kısmı, devasa miktarda suyun derin, at nalı şeklinde bir uçuruma döküldüğü "Şeytan Boğazı" olarak adlandırılır. Iguazu'da su o kadar büyük bir kuvvetle düşer ki, şelalenin etrafındaki tüm hava titreşir. Güçlü su sütunları, onlarca metre yüksekliğe ulaşan bir sis oluşturur ve gürültü o kadar yüksektir ki, bazen bir konuşmayı duymak zorlaşır.

Büyük Okyanus havzası kıtanın batı tarafında, And Dağları'nın yamaçları boyunca uzanır. Burada nehirler kısa, dik ve hızlıdır; çünkü yüksek dağlardan doğarlar ve hızla okyanusa doğru inerler. Dik arazi nedeniyle bu nehirlerin çoğunda şelaleler ve çağlayanlar bulunur ancak çok uzun değildir. En önemlileri, kısa akışlarına rağmen, Andlar'ın batısındaki kurak çöl bölgelerinde tarım için su sağladıklarından büyük bir yerel öneme sahip olan Peru ve Şili'deki nehirlerdir.

Güney Amerika'daki en büyük ve en önemli havza sistemi ise **Atlas Okyanusu havzasıdır**. Bu havza, aralarında Amazon Havzası, Brezilya Platosu'nun bölümleri, Pampalar ve kıtanın güney bölgelerinin de bulunduğu muazzam genişlikteki alanları kapsar. Burada Atlas Okyanusu'na dökülen büyük nehirlerin çoğunun suyu; verimli vadiler, bataklıklar ve zengin tarım alanları yaratır. Bu havzada, yüzlerce koldan su toplayan ve gezegendeki en büyük taşkın ovasını oluşturan, dünyanın en çok su taşıyan nehri **Amazon** yer alır. Havzanın kuzey kısmını Venezuela ve Kolombiya'dan akan **Orinoko** nehri şekillendirmiştir. Güney kısmında ise **Parana, Paraguay ve Uruguay** nehirlerinin dahil olduğu La Plata sistemi gelişir. Bu nehirler muazzam bir ekonomik öneme sahiptir; çünkü vadileri dünyadaki en verimli tarım bölgeleri arasında yer alır.

Güney Amerika'nın hidrografik ağı

Güney Amerika'nın En Büyük Nehirleri			
Nehir	Uzunluğu	Geçtiği Ülkeler	Açıklama
Amazon	6 400–7 062 km (ölçüme bağlı)	Peru, Kolombiya, Brezilya	Dünyanın en büyük nehri; devasa bir drenaj havzası oluşturur ve Dünya'nın en büyük yağmur ormanından geçer.
Parana	4 880 km	Brezilya, Paraguay, Arjantin	Iguazu Şelaleleri ve Itaipu hidroelektrik barajı ile bilinen önemli bir Güney Amerika nehri.
Madeira	3 380 km	Brezilya, Bolivya	Amazon'un önemli bir kolu; güçlü akıntıları ve geçtiği tropikal ormanlarıyla bilinir.
Purus	3 211 km	Peru, Brezilya	Çok kıvrımlı, yavaş akan bir nehir; yoğun Amazon yağmur ormanlarından geçer.
Sao Francisco	3 160 km	Brezilya	Brezilya'nın doğusu için önemli bir nehir; çeşitli iklimlerden geçiyor ve ulaşım, sulama ve enerji amaçlı kullanılıyor.

Daha küçük bir alan kaplamasına rağmen, **Karayip Denizi havzası** önemli bir bölgesel anlama sahiptir. Kolombiya ve Venezuela'nın kuzey kesimlerindeki bazı daha küçük nehirler doğrudan bu denize dökülür. Bu nehirler daha kısadır, ancak sıcak ve nemli iklime sahip bölgelerdeki yerel nüfus için önemlidirler.

Güney Amerika'nın havzaları, suyun kıtadaki yaşamla ne kadar bağlantılı olduğunu göstermektedir. Amazon, Orinoco ve Parana gibi büyük nehirler verimli alanlar yaratır, zengin bir biyosferi destekler ve birçok insan topluluğunun gelişmesine olanak tanır. Havza sistemlerini anlamak, doğayı anlamamıza ve yaşamın sürdürülmesinde nehirlerin önemine değer vermemize yardımcı olur.

Güney Amerika'nın nehirlerinden bahsederken, birçok doğal göstergeye göre rekor kıran ve sık sık Dünya üzerindeki en güçlü nehir olarak tanımlanan Amazon ile başlamamak imkansızdır. Amazon sadece uzun ve geniş bir nehir değildir; o milyonlarca insanın, hayvanın ve bitkinin yaşamını şekillendiren muazzam bir su sistemidir. Onun su gücü o kadar büyüktür ki, Atlas Okyanusu'na döküldüğü yerde taşıdığı tatlı su miktarı nedeniyle okyanus suyu kıyıda **200 kilometre** mesafeye kadar tuzluluğunu kaybeder. Bu fenomene dünyadaki başka hiçbir nehirde rastlanmaz. Amazon, derin vadileri yaran hızlı, soğuk ve güçlü bir dağ nehri olarak başladığı **And Dağları'nın yüksek zirvelerinde doğar**. Dağlık bölgeden ayrılıp **Amazon Havzası'na** girer girmez, geniş, sakin ama son derece güçlü bir nehre dönüşür. Bazı bölümlerinde genişliği o kadar büyüktür ki bir kıyıda diğeri görülemez. Yağışlı mevsim boyunca nehir daha da taşar ve taşkın suları çevredeki gür yağmur ormanlarının 50 kilometre kadar içine işleyebilir. Bu devasa su sistemi, en az 15 tanesi 1.000 kilometreden daha uzun olan 1.100'den fazla koldan su toplar.

Boş Güney Amerika haritası üzerinde, kıtanın üç ana su havzasını dikkatlice işaretleyin.

Amazon Nehri

Güney Amerika haritasında Amazon, Orinoko ve Parana nehirlerinin akış yollarını işaretlemeye çalışın! Bunu yaparken, defterinize bu üç nehrin her birini özel kılan birer cümle yazın; örneğin: doğduğu yer, aktığı bölgeler veya doğal bir özellik!

Bu devasa su sistemi, en az 15 tanesi 1.000 kilometreden daha uzun olan **1.100'den fazla koldan** su toplar. Rio Negro veya Madeira gibi bunlardan bazıları, kendi başlarına diğer kıtalar-daki en büyük nehirlerle karşılaşılabilir nehir sistemleridir. Bu ağ sayesinde Amazon, neredeyse tüm Avrupa kadar büyük bir alanı kaplayan, dünyanın en büyük nehir havzasına sahiptir.

Amazon Havzası özel bir doğa dünyasıdır. Yıl boyunca nehir kenarındaki muazzam alanlar sular altında kalır. Bunların içinde **tropikal yunuslar, anakondalar, piranalar** gibi benzersiz türlerin yanı sıra ağaçların taç kısımlarında yaşayan yüzlerce kuş türü yaşar. Amazon sadece doğal bir mucize değil, aynı zamanda devasa bir iklim "motorudur". Sularının ve gür yağmur ormanlarının üzerinde gerçekleşen buharlaşma ile nehir, sadece Güney Amerika'da değil, dünyanın diğer bölgelerinde de havayı düzenleyen muazzam miktarda nemli hava yaratır.

Amazon bölgesinde 30 milyondan fazla insan yaşamaktadır ve bunların birçoğu ulaşım, balıkçılık, tarım ve günlük yaşam için nehre güvenmektedir. Birçok yerde yol yoktur; yerleşim yerlerine erişimi yalnızca nehir sağlar, bu da onu tüm bölge genelinde paha biçilmez bir ekonomik ve kültürel bağ haline getirir. Büyüklüğü, yaşam zenginliği ve doğal önemi ile Amazon, gezegenin gerçek bir mucizesini ve bir nehrin nasıl kendi özel, benzersiz dünyasını yaratabileceğinin en kusursuz örneğini temsil eder.

Güney Amerika'nın kuzey kesiminde, Venezuela ile Kolombiya'nın bir bölümünün coğrafyasını şekillendiren, büyüklük bakımından ikinci nehir olan **Orinoko** akar. Orinoko, Guyana Platoları'nın yakınında başlar ve geniş savanlar ile bataklıklar arasından akar. Bazı bölümlerinde devasa kanal, gölcük ve ada ağları oluşturur. Orinoko, yağışlı mevsimde nehir ovasının birçok bölümünün sular altında kalması ve devasa sulak alanlara dönüşmesiyle tanınır. Bu taşkın alanları; aralarında nadir bulunan pembe yunus, karıncayiyenler, kapibaralar ve çok sayıda kuşun da bulunduğu çok sayıda hayvana ev sahipliği yapar.

Kıtanın güney kesiminde, Paraguay ve Uruguay nehirleriyle birlikte devasa **La Plata** nehir sistemi ni oluşturan **Parana** nehri hakimdir. Parana; Brezilya, Paraguay ve Arjantin'den akar; elektrik enerjisi üretimi, tarım ve ulaşım için önemlidir. Dünyanın en büyüklerinden biri olan ünlü "Itaipu" hidroelektrik santrali tam da bu nehir üzerine kurulmuştur. Parana; üzerinde birçok şehrin ve tarım bölgesinin geliştiği verimli ovalar, otlaklar ve vadiler yaratır.

Güney Amerika'da yaşayan insanların hayatının, Amazon veya Parana nehirlerinin kuruması veya su seviyesinin düşmesi durumunda nasıl olacağını birkaç cümleyle açıklayın.

UNUTMAYIN

Güney Amerika nehirleri çok su taşır ve bunların en büyüğü, dünyanın en çok su taşıyan nehri olan Amazon'dur. Nehirlerin çoğu Atlantik Okyanusu'na akar ve ulaşım, tarım ve nüfusun yaşamı için büyük önem taşır.

Bilgi testi soruları:

1. Amazon Nehri ne kadar uzundur?
2. Orinoko Nehri, kıtanın kuzey kesimlerindeki çevreyi nasıl etkiler?
3. Parana Nehri hangi ülkeleri birbirine bağlar ve ekonomi için neden önemlidir?
4. Amazon Havzası'nda nehirler ve taşkın ovaları arasındaki ilişki nedir?
5. Nehirler, kıtanın iç kesimlerindeki yerel halkın yaşamını nasıl kolaylaştırır?

GÜNEY AMERİKA GÖLLERİ

Güney Amerika göllerinin haritasına bakın. Daha büyük göllerin nerede bulunduğu dikkat edin ve Kuzey Amerika'ya kıyasla neden daha az yaygın olduklarını düşünün.

Temel
coğrafi
terimler:

Göller
Titikaka
Marakaibo
Tuz Gölü
Yüksek Ova
And Dağları

Güney Amerika, Kuzey Amerika kadar çok büyük göllere sahip olmasa da bu kıtada bulunan göller son derece önemli ve benzersizdir. Bazıları, suyun soğuk, berrak ve sakin olduğu And Dağları'nın yükseklerinde yer alırken, diğerleri Amazon veya Paragvay ovalarının alçak ve sıcak bölgelerinde oluşmuştur. Bunların en ünlüsü olan Titicaca Gölü, o kadar yüksek bir rakımda yer almaktadır ki, yerel halk sık sık "gökyüzüne dokunuyor" der. Güney Amerika gölleri, yüzyıllardır insanların ve hayvanların yaşamlarını şekillendiren eski kültürlere, doğa rezervlerine ve önemli su kaynaklarına ev sahipliği yapmaktadır.

And Dağları'nda, 5.000 metrenin üzerinde rakımlarda bulunan, yılın bir bölümünde donmuş ve karla kaplı küçük göller vardır. Bazılarının suyu alışılmadık renklerde, yeşil, turkuaz veya kırmızımsı tonlardadır. Aşırı koşullar nedeniyle, burada sadece soğuğa ve ince havaya uyum sağlamış birkaç organizma türü yaşamaktadır.

Güney Amerika'nın en tanınmış ve en görkemli gölü, Peru ile Bolivya arasındaki sınırda, geniş ve rüzgârlı Altiplano platosunda yer alan Titikaka'dır. Yaklaşık 3.812 metre olan rakımıyla bu göl, dünyanın en yüksek ulaşılabilir gölü olarak kabul edilir. Bu, göl sularının teknelerin, balıkçı ve turistik gemilerin yelken açabilmesi için yeterince derin ve sakin olduğu anlamına gelir. Büyük yüksekliği nedeniyle, gölün etrafındaki hava seyreltilmiş ve son derece temizdir. Güneş And Dağları'nın üzerine yükseldiğinde, ışınları suyun yüzeyinden yansıyarak, dağ zirveleri arasında genellikle devasa bir ayna gibi görünen etkileyici bir mavi renk yaratır. Işık ve suyun bu oyunu, binlerce yıldır burada yaşamış olan halklar üzerinde güçlü bir izlenim bırakmıştır.

Titikaka Gölü

**Uros
halkının
yüzən
adaları**

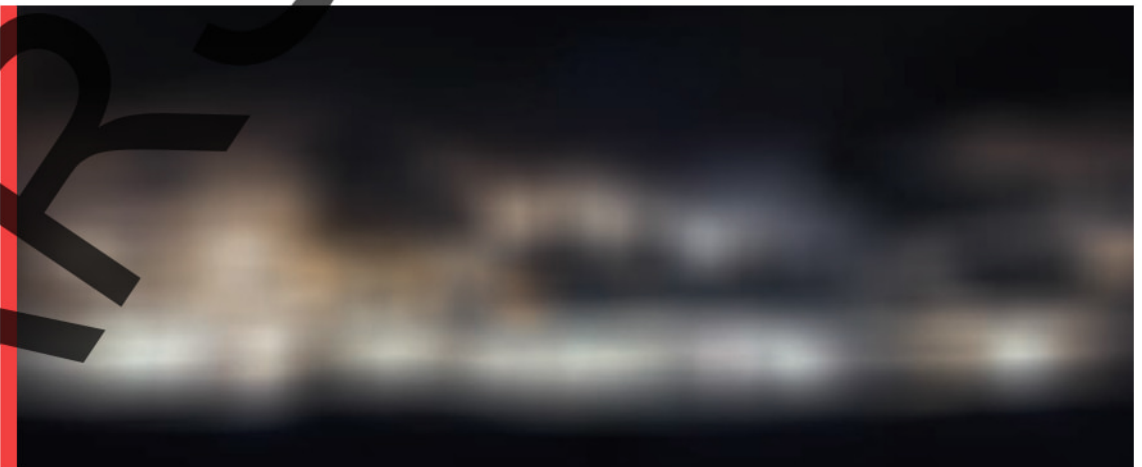
Titikaka aynı zamanda çok **derin bir göldür**, bazı yerlerde derinliği **280 metreyi** aşar ve yüzey alanı **8.000 km²**'den fazladır, bu da onu Güney Amerika'daki en büyük göllerden biri yapar. Sularının üzerinde bazıları doğal, bazıları ise insan eliyle yapılmış çok sayıda ada yayılmıştır. En sıra dışı olanları Uros halkının yüzən adalarıdır. Bu adalar, gölün sığ kısımlarından topladıkları totora adı verilen kamış katmanlarından inşa edilmiştir. Yüzyıllardır **Uros** halkı adalarını yenilemekte, kamıştan evler inşa etmekte ve aynı malzemeden yapılmış teknelerle yelken açmaktadır. Bu adalar, insanın doğaya nasıl uyum sağlayabileceğinin ve onunla nasıl uyum içinde yaşayabileceğinin gerçekten inanılmaz bir örneğidir.

Titikaka Gölü muazzam bir tarihi ve kültürel öneme sahiptir. Tam da onun çevresinde, Güney Amerika'daki en etkili ve en güçlü medeniyetlerden biri olan İnka medeniyetinin başladığı kabul edilir. Ef-sanelerine göre ilk İnkalar Titikaka'nın sularından çıkmıştır, bu da gölü onların geleneğinde kutsal bir yer haline getirir. Bugün bile çevre şehirler, adalar ve tapınaklar, kadim tarihe ve gölün bu medeniyetin gelişmesinde sahip olduğu öneme tanıklık etmektedir.

Venezuela'nın kuzey kesiminde, Güney Amerika'daki en ilginç göllerden biri olan **Maracaibo** Gölü yer alır. Görünüşü ve büyüklüğü bakımından bir gölü andırsa da bilim insanları, dar bir kanalla Karayip Denizi'ne bağlı olduğu için burayı sık sık bir körfez olarak da adlandırırlar. İçindeki su, tatlı ve tuzlu suyun bir karışımıdır ve bu da benzersiz bir ekosistem yaratır.

Maracaibo aynı zamanda sıra dışı bir doğa olayı ile de tanınır; onun bölgesinde "Catatumbo yıldırımları" olarak bilinen, dünyadaki en sık yıldırımlar meydana gelir. Bazı geceler yıldırımlar, gök gürültüsü olmaksızın saatlerce sürekli olarak çakar ve kilometrelerce uzaktan görülebilen doğal bir ışık gösterisi yaratır. Bu sayede Maracaibo Gölü, Venezuela'daki en tanınmış doğal yerlerden biridir.

**Maracaibo
gölünde
Catatumbo
yıldırımları**

Güney Amerika'nın En Büyük Gölleri			
Zirve	Rakım	Konum	Açıklama
Maracaibo	13 000 km ²	Venezuela	Büyük göl/körfez; dünyaca ünlü Catatumbo şimşekleriyle tanınır
Titikaka	8 372 km ²	Peru/Bolivya	Dünyanın en yüksekte bulunan, gemiyle geçilebilir gölü
Poopo	3 000 – 4 000 km ²	Bolivya	Tarihsel olarak büyük bir tuz gölüydü, şimdi neredeyse kurumuş durumda.
Buenos Aires / General Carrera	1 850 km ²	Arjantin / Şili	Turkuaz suları ve mermer mağaraları olan buzul gölü
Lago Argentino	1 466 km ²	Arjantin	Arjantin'deki en büyük tatlı su gölü; Perito Moreno buzulu

Titikaka ve Maracaibo en ünlüleri olsa da, kıtada başka önemli göller de bulunmaktadır. Paraguay ve kuzey Arjantin'de, göçmen kuşlar ve tarım için önemli olan çok sayıda sığ göl ve lagün vardır. And Dağları'nda ise eriyen kar ve buzdan oluşan, yerel topluluklar için su kaynağı görevi gören birçok küçük buzul gölü bulunmaktadır. Şili ve Arjantin'in güney bölgelerinde, mineraller ve yeraltı kaynaklarından oluşan, inanılmaz mavi veya yeşil renkte volkanik göl sistemleri gelişmiştir.

Güney Amerika'daki göller, sayıları az olsa da, doğada ve insanların yaşamında büyük rol oynar; bazıları manevi merkezlerdir, bazıları ekonomik açıdan önemlidir, diğerleri ise dünyanın dört bir yanından bilim insanlarını ve turistleri kendine çeken doğal harikalar.

Güney Amerika'da bir kaşif olduğunuzu hayal edin. Hangi gölleri ziyaret etmek istediğinizi ve nedenini tek bir cümleyle yazın!

UNUTMAYIN

Güney Amerika'da daha az sayıda göl bulunur; bunların en ünlüsü, dünyanın en yüksekte bulunan ve gemiyle geçilebilir gölü olan Titikaka Gölü'dür. Göllerin çoğu dağlık bölgeler ve tektonik süreçlerle ilişkilidir, bu nedenle kıta genelinde eşit olarak dağılmamışlardır.

Bilgi Testi Soruları:

1. Titikaka Gölü nerede bulunur ve neyle ünlüdür?
2. Maracaibo Gölü neden bazen koy olarak kabul edilir?
3. Titikaka Gölü ile İnka uygarlığı arasındaki bağlantı nedir?
4. "Catatumbo Şimşegi" fenomenini sıra dışı kılan nedir?
5. And Dağları'nda başka hangi göl türleri bulunur ve bunların oluşumunda ne rol oynar?

Temel
coğrafi
terimler:

Bakır
Gümüş
Altın
Lityum
Demir
Petrol
Doğalgaz
Amazon
Ormanlar
Kaynaklar

GÜNEY AMERİKA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ VE DAĞILIMI

Güney Amerika'nın doğal kaynakları haritasına bakın. Mineral, enerji ve orman kaynaklarının nerede bulunduğuna dikkat edin ve bunların kıta genelinde eşit olarak dağılıp dağılmadığını değerlendirin.

Güney Amerika, ekonomik kalkınmasını, sanayisini ve uluslararası ticaretini büyük ölçüde şekillendiren doğal kaynaklar açısından zengin bir kıtadır. And Dağları'nda gizli olanengin mineral zenginliğinden Amazon'un uçsuz bucaksız ormanlarına ve Arjantin ile Brezilya'daki verimli tarım arazilerine kadar, doğa bu kıtanın insanlarının yaşamları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bakır, altın, gümüş ve demir gibi mineral kaynakları en çok dağlık bölgelerde yoğunlaşırken, nehirler ve nemli tropikal ormanlar ovalarda son derece verimli bölgeler yaratmaktadır. Güney Amerika, devasa hidroelektrik santralleri ve zengin petrol ve doğalgaz yataklarıyla enerji açısından da önemlidir.

Petrol ve doğalgaz, Güney Amerika'nın en değerli doğal zenginlikleri arasındadır. Birçok ülkenin enerji sisteminin, ihracatının ve sanayisinin temelini oluştururlar. Çeşitli jeolojik süreçler ile zengin volkanik ve tektonik faaliyetler nedeniyle, bu kıtanın yer altında büyük enerji rezervleri gizlidir.

Venezuela, 300 milyar varilin üzerinde olduğu tahmin edilen, dünyanın en büyük petrol rezervlerinden birine sahiptir. En büyük yataklar, işlenmesi için özel teknoloji gerektiren ağır ve yoğun petrolün söz konusu olduğu **Orinoko** kuşağı bölgesinde yer almaktadır. Venezuela'da petrol, ekonominin temelidir. Gelirlerin, sanayinin ve ihracatın büyük bir kısmı tam da bu kaynağa dayanmaktadır. Bu nedenle ülke, dünya petrol endüstrisindeki en önemli üreticilerden biri olarak uzun bir geçmişe sahiptir.

Güney Amerika'da, Şili, Bolivya ve Arjantin arasındaki bir bölge olan ve "Lityum Üçgeni" olarak adlandırılan yer bulunur. Dünya lityum rezervlerinin %50'sinden fazlası burada yer almaktadır; bu metal, elektrikli otomobillerin ve cep telefonlarının bataryaları için kritik bir öneme sahiptir.

Petrol platformu

Brezilya, modern petrol teknolojisinde Güney Amerika'da lider konumdadır. En büyük yatakları, Atlas Okyanusu yüzeyinin çok derinlerinde, kalın tuz tabakalarının altındaki katmanlarda bulunmuştur. Bu söz konusu "tuzaltı" rezervleri çok büyük derinliklerde keşfedilmiştir ve işletilmeleri ileri teknoloji gerektirmektedir, ancak muazzam miktarda yüksek kaliteli petrol içermektedirler. Petrol endüstrisi, büyük petrol platformlarının ve limanların bulunduğu Rio de Janeiro ve Santos gibi şehirlerin gelişmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

Arjantin, özellikle sanayide ve elektrik enerjisi üretiminde önemli olan doğalgaz zenginliğiyle tanınır. Son on yıllardaki en önemli keşif, dünyadaki en büyük kayaç gazı ve petrolü yataklarından biri olan Vaca Muerta formasyonudur. Bu bölge, milyarlarca metreküp gaz ve yüz milyonlarca varil petrol olarak tahmin edilen muazzam rezervler barındırdığından Arjantin'i bir enerji gücüne dönüştürebilir.

Bakır, insanlığın gelişiminde öteden beri muazzam bir öneme sahip olan ve bugün elektronikte, ulaşımda ve modern teknolojide yeri doldurulamaz bir metaldir. Güney Amerika, bakır üretimi için dünya genelinde bir merkezdir; çünkü bu kıtanın yer altında gezegendeki en zengin bakır rezervlerinden bazıları bulunmaktadır. Bunun nedeni, And Dağları'nda meydana gelen, volkanizmanın ve Dünya'nın iç kısımlarındaki basınçların zengin mineral yatakları oluşturduğu uzun jeolojik süreçlerde gizlidir.

Maden çıkartma, Şili.

Güney Amerika haritasında, en önemli doğal kaynakların (bakır, lityum, altın, petrol ve yoğun tropikal ormanlar) bulunduğu bölgeleri işaretleyin!

Şili, dünyadaki en büyük bakır üreticisidir ve dünya üretiminin yaklaşık dörtte birini karşılar. Ülkenin neredeyse tüm batı kesimi And Dağları'nın bir parçasıdır, bu yüzden gezegendeki en büyük madenlerden bazıları tam da burada yer almaktadır. En bilineni, devasa bir kayalık amfiteyatroya benzeyen çok büyük bir açık ocak madeni olan Escondida'dır. Burada binlerce insan çalışmaktadır ve üretim o kadar büyüktür ki maden tek başına devlet gelirlerinin önemli bir kısmını sağlamaktadır.

Peru, bölgedeki ikinci en önemli bakır üreticisidir. Orada madencilik büyük rakımlarda, genellikle 3.000 metrenin üzerinde gerçekleşir. Seyreltilmiş hava, soğuk iklim ve karmaşık arazi nedeniyle koşullar zordur, ancak madenler dünyadaki en zenginler arasındadır. Peru köklü bir madencilik geleneğine sahiptir. Eski İnka medeniyeti alet, süs eşyası ve silah yapımı için bakır çıkarmış ve işlemiştir. Peru'daki Antamina ve Las Bambas gibi modern madenler, Amerika kıtasının en üretken madenleri arasında yer almaktadır. Bakır üretimi, ülkedeki en önemli ekonomik sütunlardan biridir ve ihracat ile gelirleri önemli ölçüde etkilemektedir.

Lityum; cep telefonları, dizüstü bilgisayarlar, elektrikli otomobillerin bataryaları ile güneş ve rüzgar enerjisi santrallerinden enerji depolama sistemlerinin üretimindeki kritik rolü nedeniyle modern dünyada giderek daha önemli hale gelen bir metaldir. Güney Amerika, dünya lityum üretiminin ve rezervlerinin merkezidir; bunun nedeni ise yüksek And platolarının özel doğal koşullarında gizlidir.

Şili, Bolivya ve Arjantin arasındaki sınırda, bir zamanlar devasa göller olan tuz çölleri, yani salarlar adı verilen kurak, yüksek platolar uzanır. Zamanla su buharlaşarak geride mineraller açısından zengin tuz tabakaları ve bunların arasında da büyük miktarda lityum bırakmıştır. Bu salarların yüzeyi, düzgün geometrik çatlaklara sahip devasa beyaz tarlalar gibi görünür. Ancak asıl zenginlik, lityumun özütlendiği mineralli tuzlu su içeren muazzam yeraltı rezervuarlarının bulunduğu tuz tabakasının altında yer almaktadır. Kuzey Şili'de, Dünya üzerindeki en zengin lityum yataklarından biri olan **Salar de Atacama** bulunur. Lityum, tuzlu suyun sıg havuzlara pompalanmasıyla elde edilir; burada güneş ısısu buharlaştırır ve metali geride bırakır.

Bolivya'daki **Salar de Uyuni**, yaklaşık 10.500 km²lik yüzey alanıyla dünyadaki en büyük tuz havzasıdır. Sonsuz beyaz bir deniz gibi görünür ve uzaydan bile görülebilmektedir. Bu bölge gezegendeki en büyük lityum rezervlerini barındırmaktadır, ancak teknik zorluklar nedeniyle daha az işletilmektedir. Mineralli su daha seyreltiktir ve iklim koşulları Şili'dekinden farklıdır. Yine de Uyuni, gelecekte bir enerji merkezi olmak için muazzam bir potansiyele sahiptir.

Salar de
Uyuni

Arjantin, kuzey eyaletleri olan Jujuy, Salta ve Catamarca'da büyük lityum rezervlerine sahiptir. Orada Salar del Hombre Muerto ve Salar de Rincon gibi salarlar dünyadaki en umut verici yataklar arasında yer almaktadır. Arjantin hızla yeni madenler geliştirmektedir ve önümüzdeki yıllarda dünyanın önde gelen lityum üreticilerinden biri olması beklenmektedir.

Altın ve gümüş, Güney Amerika'nın tarihinde ve kalkınmasında özellikle önemli bir role sahiptir. Bu değerli metaller bölgede iki bin yılı aşkın bir süredir, yani onları tanrıların hediyesi olarak gören İnkaların zamanından beri çıkarılmaktadır. İnanışlarına göre altın "Güneş'in gözyaşları", gümüş ise "Ay'ın gözyaşları" idi. Bu yüzden İnkalar, bugün o dönem için gerçek teknolojik mucizeler olarak kabul edilen gelişmiş madencilik ve işleme teknikleri geliştirmişlerdir.

Peru, muazzam gümüş ve altın rezervleriyle dünya çapında tanınan bir madencilik ülkesidir. Bugün dünyadaki en büyük gümüş üreticilerinden biridir. Pasco ve Puno gibi bölgelerde, derin yeraltı koridorlarına sahip madenler bulunmaktadır. Peru aynı zamanda önemli bir altın üreticisidir. Cajamarca ve Madre de Dios'taki madenler Güney Amerika'nın en büyük ve en ünlü madenleri arasındadır. Yanacocha gibi bazı madencilik alanları, Batı Yarımküre'deki en büyük altın madenlerinden birini temsil etmektedir.

Brezilya ve Kolombiya, alüvyonlarında hâlâ altın taneleri bulunan nehirleri, yani "altın nehirleri" ile tanınırlar. Garimpeiros (Brezilya) veya mineros (Kolombiya) olarak bilinen küçük madenci yerleşimlerindeki insanlar, nehirlerdeki kum ve çakılları yıkayarak geleneksel yöntemlerle altın çıkarmaya devam etmektedir. Bu zahmetli ve tehlikeli bir çalışma şeklidir ancak yerel topluluklar için uzun bir tarihi değere sahiptir. Brezilya'da Minas Gerais ("madenler ülkesi") bölgesi, 18. yüzyıldan beri altın üretiminin merkezidir. Kolombiya ise altının yanı sıra aynı mineral kuşaklarında bulunan yüksek kaliteli zümrütleriyle de tanınır.

Demir ve boksit, metal sanayisi ile modern teknolojilerin gelişiminin temelini oluşturdukları için Güney Amerika'nın en değerli maden kaynaklarından biridir. Bu cevherler olmadan köprüler, gökdelenler, otomobiller, demiryolları, uçaklar ve hatta teneke kutular, kablolar veya elektronik cihaz parçaları gibi en sıradan nesneler bile inşa edilemezdi.

Brezilya, tüm dünyada en büyük demir madeni ihracatçılarından biridir. Üretimin çok büyük bir kısmı Minas Gerais eyaletinden gelmektedir. En ünlü madencilik kompleksi, gezegendeki en büyük ve en zengin demir yataklarından biri olan Carajás'tır. Brezilya'dan çıkan demir, yüksek bir kaliteye ve çok az yabancı maddeye sahiptir, bu da onu çelik üretimi için mükemmel kılmaktadır. Bu demirin en büyük kısmı Çin, Japonya ve Avrupa ülkeleri gibi sanayi devletlerine ihraç edilmektedir.

Boksit, modern dünyada en çok kullanılan metallerden biri olan alüminyumun elde edildiği mineraldir. Güney Amerika, özellikle kıtanın kuzey kesimindeki ülkelerde zengin bir boksit kaynağına sahiptir. Demirin yanı sıra Brezilya da muazzam boksit rezervlerine sahiptir. Pará eyaletinde yılda milyonlarca ton üretim yapan madenler bulunmaktadır. Brezilya, dünyadaki en büyük üç boksit üreticisi arasında yer almakta ve cevherin büyük bir kısmı sanayileşmiş ülkelere ihraç edilmektedir.

**Demir
madeni
çıkartma,
Brezilya**

Gayana, boksit açısından zengin kırmızı topraklarıyla tanınır. Bu mineral, ülke ekonomisi için kritik bir öneme sahiptir ve on yıllardır temel ihracat ürününü oluşturmaktadır. Gayana'da işleme fabrikaları da bulunmaktadır; böylece boksitin bir kısmı ham olarak ihracat edilmek yerine, alüminyum elde edilmesinde önemli bir adım olan alüminaya dönüştürülür.

Güney Amerika'nın en küçük devletlerinden biri olmasına rağmen, **Surinam** önemli boksit rezervlerine ve madencilikte köklü bir geleneğe sahiptir. 20. yüzyılda dünyanın en büyük üreticilerinden biri olmuştur. Bugün, üretim azalmış olsa da madencilik endüstrisi ekonomide hâlâ büyük bir rol oynamaktadır.

Amazon yağmur ormanı, Dünya üzerindeki en büyük yağmur ormanıdır ve sadece Güney Amerika'nın değil, tüm gezegenin sahip olduğu en değerli doğal zenginliklerden biridir. Dokuz ülkeye yayılmış olup, en büyük kısmı Brezilya'da yer almaktadır. Ormandan oluşan bu devasa yeşil okyanus, tüm Avrupa Birliği'nden daha büyük olan **5,5 milyon km²**'den fazla bir alanı kaplamaktadır. Bilim insanlarına göre Amazonlar, Dünya üzerindeki tüm canlı türlerinin yaklaşık **%10'una ev sahipliği** yapmaktadır; bu da onu dünyanın en zengin biyolojik ekosistemi kılmaktadır.

Amazon ormanı, muazzam miktarda oksijen ürettiği ve aynı zamanda büyük miktarda karbondioksit emdiği için **"gezegenin akciğerleri"** olarak bilinir. Bu sayede tüm dünyanın iklimini düzenler ve küresel ısınmanın hızlanmasını önler. Amazonlar nem ve sıcaklık; bitkilerin ve ağaçların sürekli büyümesi için koşullar yaratır, bunların arasında henüz tamamen araştırılmamış binlerce şifalı tür bulunmaktadır. Birçok modern ilaç, tam da Amazon gümr yağmur ormanlarından köken alan bitkilere dayanmaktadır.

Bu devasa ormanda boyu 60 metreyi bulan ağaçlar büyümekte, baltalık ormanı yeşil bir şapka gibi örten yoğun bir çatı oluşturmaktadır. Bunların altında; karmaşık bir ekosistem meydana getiren bitki, sarmaşık ve alçak ağaç katmanları yer alır. Amazonlar aynı zamanda çok sayıda hayvana da ev sahipliği yapmaktadır: jaguarlar, karıncayiyenler, tapirler, harpi kartalları, papağanlar ile binlerce böcek türü ve Amazon yunusu gibi nadir su canlıları.

Doğal zenginliğinin yanı sıra Amazonlar, büyük bir **ekonomik öneme** de sahiptir. Ormanlar; kereste, eczacılık endüstrisi için bitkiler, meyveler ve yerel toplulukların kullandığı diğer kaynakları sağlar. Ancak aynı zamanda bu bölge, uygunsuz kesimler, yangınlar ve tarımın genişlemesi nedeniyle çok hassastır ve tehditlere maruz kalmaktadır. Bu yüzden çok sayıda devlet ve uluslararası kuruluş, bu doğa hazinesini gelecek nesiller için korumak amacıyla Amazon gümr yağmur ormanlarının korunması için çalışmaktadır.

UNUTMAYIN

Güney Amerika, mineraller, petrol, doğal gaz, ormanlar ve su gibi önemli doğal kaynaklara sahiptir. Bu kaynaklar, genellikle yer şekilleri ve jeolojik yapıyla ilişkili olarak düzensiz bir şekilde dağılmıştır ve kıtanın ekonomik kalkınması üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Bilgi Testi Soruları:

1. Güney Amerika'da en büyük bakır üreticileri hangi ülkelerdir?
2. "Lityum Üçgeni" nedir ve nerede bulunur?
3. And Dağları neden bu kadar mineral bakımından zengindir?
4. Kıtadaki en büyük petrol üreticileri arasında hangi ülkeler yer almaktadır?
5. Amazon yağmur ormanları neden küresel bir doğal kaynak olarak kabul edilir?

GÜNEY VE KUZEY AMERİKA'NIN SOSYO - COĞRAFİK ÖZELLİKLERİ

AMERİKA NÜFUSU: DAĞILIM, YOĞUNLUK VE DOĞAL ARTIŞ

Amerika'daki nüfus dağılımını gösteren haritaya bakın. En çok ve en az insanın nerede yaşadığını not edin ve nüfus yoğunluğunu neyin belirlediğini düşünün.

Amerika'da kilometrekare başına 20.000'den fazla insanın yaşadığı yerler bulabileceğinizi, ancak saatlerce tek bir insanla karşılaşmadan seyahat edebileceğiniz uçsuz bucaksız alanlar da olduğunu biliyor muydunuz? Aynı kıtada milyonlarca nüfusa sahip mega şehirler ve doğanın tam hakimiyetinde olan yoğun ormanlar, çöller ve dağlarla dolu vahşi alanlar var. İşte bu büyük zıtlık, Amerika'yı nüfus araştırması için en ilginç kıtalardan biri yapıyor. Bu derste, Amerika'da kaç kişinin yaşadığını, en yoğun olarak nerede yaşadıklarını, bazı bölgelerin neden yoğun, diğerlerinin neden neredeyse boş olduğunu ve nüfusun zaman içinde nasıl değiştiğini keşfedeceğiz.

Temel coğrafi terimler:

Nüfus sayısı

Nüfus

dağılımı

Nüfus yoğunluğu

Doğal artış

Gelişmiş

bölgeler

Seyrek nüfuslu alanlar

AMERİKA'DA NÜFUS SAYISI VE DAĞILIMI

Amerika, dünyadaki en kalabalık kıtalardan biridir. Bugün Amerika kıtasında, dünya nüfusunun yaklaşık %13'ünü oluşturan **1 milyarın üzerinde** insan yaşamaktadır. Kuzey ve Güney Amerika muazzam bir yüzey alanı kaplar, bu nedenle nüfus eşit olarak dağılmamıştır. Net bir şekilde ayrılmış yoğun nüfuslu bölgeler ile çok az sayıda sakini olan büyük alanlar mevcuttur. Bu düzensiz dağılım; doğal koşulların, tarihi gelişimin ve ekonomik imkanların bir sonucudur.

KUZEY AMERİKA NÜFUSU

Kuzey Amerika yaklaşık **600 milyon** insana sahiptir ve nüfusunun %80'inden fazlası şehirlerde yaşadığı için dünyadaki en kentleşmiş kıtalardan biridir. En fazla nüfusa **340 milyon** insan ile **Amerika Birleşik Devletleri** sahiptir, onu yaklaşık **130 milyon** insan ile **Meksika** takip eder; Kanada ise yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük ikinci ülkesi olmasına rağmen, yaklaşık **40 milyon** gibi nispeten az sayıda bir nüfusa sahiptir.

Kuzey Amerika'nın en kalabalık on eyaleti

Sıra no.	Ülke	Nüfus sayısı
1	Amerika Birleşik Devletleri	347.276.000
2	Meksika	131.947.000
3	Kanada	40.126.700
4	Guatemala	18.687.900
5	Haiti	11.906.100
6	Dominik Cumhuriyeti	11.520.500
7	Honduras	11.005.800
8	Küba	10.937.200
9	Nikaragua	7.007.500
10	El Salvador	6.365.500

Kuzey Amerika'daki nüfus hareketleri

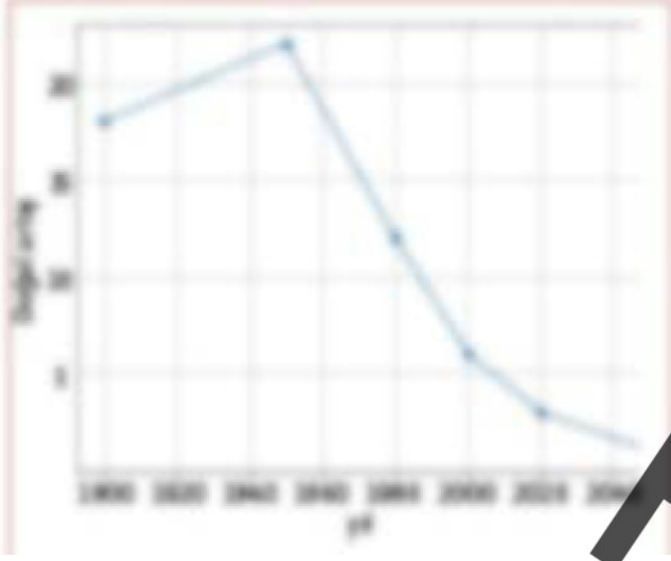
Kaynak: <https://worldpopulationreview.com/continents/north-america>

Kuzey Amerika'da **ortalama nüfus yoğunluğu** km² başına 25 kişidir. En yoğun nüfuslu alanlar, ABD'nin **doğu kıyısı boyunca**, Kuzey Amerika'daki Büyük Göller çevresi ve Meksika Havzası bölgeleridir. Buna karşılık, **Alaska, kuzey Kanada** ve iç kısımlardaki dağlık ile çöl bölgeleri gibi devasa alanlar oldukça seyrek nüfusludur. Nedenleri ise sert iklim, düşük sıcaklıklar, elverişsiz yeryüzü şekilleri ve zorlu yaşam koşullarıdır.

Doğal nüfus artışı, bir yıl içinde **doğanların sayısı ile ölenlerin sayısı arasındaki farkı** temsil eder. Eğer doğanların sayısı ölenlerin sayısından fazlaysa, nüfus büyür ve doğal nüfus artışı **pozitif**dir. Doğanların ve ölenlerin sayısı yaklaşık olarak aynıysa, artış **düşüktür**; ölenlerin sayısı doğanların sayısından

fazla olduğunda ise **negatif doğal nüfus artışından** ve nüfusun azalmasından bahsedilir. Amerika'da doğal nüfus artışı Kuzey ve Güney Amerika arasında önemli ölçüde farklılık gösterir; bu farklılıklar ekonomik kalkınma, eğitim, sağlık hizmetleri ve yaşam tarzı ile yakından bağlantılıdır.

Kuzey Amerika'nın büyük bölümünde, özellikle **Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da**, doğal nüfus artışı **düşüktür** ve yaklaşık olarak ‰3 (binde 3) civarındadır. Bu, her 1.000 kişi başına yıllık yaklaşık **3 kişi daha fazla** olduğu anlamına gelir. Bunun nedenleri çok çeşitlidir. Nüfusun büyük bir kısmı şehirlerde yaşadığı için aileler genellikle **daha az sayıda çocuğa** sahiptir. Yüksek eğitim düzeyi, kadınların istihdamı ve sağlık hizmetlerine erişilebilirlik de daha küçük aileler kurma kararı üzerinde etkili olmaktadır. Doğal nüfus artışı düşük olmasına rağmen, Kuzey Amerika'daki nüfus önemli ölçüde azalmamaktadır. Bu durum, kıtanın dünyanın farklı yerlerinden göçmenleri çekmesi nedeniyle, yüksek orandaki yerleşim ve göç akışından kaynaklanmaktadır. Bu şekilde göçler, düşük doğal nüfus artışını kısmen telafi etmektedir.

Kuzey Amerika nüfusun doğal artışı

Kuzey Amerika nüfusunun %80'inden fazlası şehirlerde yaşarken, Güney Amerika'daki Amazon'un bazı bölgelerinde nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 1 kişiden azdır; bu da orada Makedonya'daki bazı dağ köylerinden daha az insanın yaşadığı anlamına gelir.

GÜNEY AMERİKA NÜFUSU

Güney Amerika yaklaşık **430–450 milyon** insana sahiptir ve farklı bir mekânsal nüfus dağılımı gösterir. Kıta büyük doğal zenginliklere sahip olmasına rağmen, nüfus belirli bölgelerde yoğun bir şekilde toplanmıştır. En kalabalık ülke, **210 milyonun** üzerindeki insan sayısı ile onu dünyanın da en kalabalık ülkelerinden biri yapan **Brezilya'dır**. Onu **Kolombiya, Arjantin ve Peru** takip eder.

Güney Amerika'da ortalama nüfus yoğunluğu km² başına 24,5 kişidir. Güney Amerika'nın en yoğun nüfuslu alanları, Brezilya'nın güneydoğu kıyıları ve Parana nehri çevresindeki düzlük alanlardır. Diğer taraftan, Amazon gür yağmur ormanları, And Dağları'nın yüksek kesimleri ve bazı çöl alanları neredeyse hiç yerleşimsizdir. Amazonlar'da nüfus yoğunluğu bazı yerlerde **km² başına 1 kişiden daha azdır**; bu da buraların gezegendeki en seyrek nüfuslu alanlar arasında yer aldığı anlamına gelir. Nedenleri ise yoğun bitki örtüsü, yüksek nem ve altyapı eksikliğidir.

Güney Amerika'daki ülkelerin çoğunda doğal nüfus artışı Kuzey Amerika'dakinden **daha yüksektir**. Bugün Güney Amerika'daki doğal nüfus artışı yaklaşık **‰9** (binde 9) civarındadır. Bu, her 1.000 kişi başına yıllık nüfusun yaklaşık 9 kişi arttığı anlamına gelir. Aileler sıklıkla **daha fazla çocuğa** sahiptir ve nüfus daha gençtir. Son on yıllarda doğum oranlarında bir düşüş gözlenirse de doğanların sayısı hâlâ

Güney Amerika'nın en kalabalık on eyaleti

Sıra no.	Ülke	Nüfus sayısı
1	Brezilya	212 812 000
2	Kolombiya	53 425 600
3	Arjantin	45 851 400
4	Peru	34 576 700
5	Venezuela	28 516 900
6	Şili	19 859 900
7	Ekvador	18 289 900
8	Bolivya	12 581 800
9	Paraguay	7 013 080
10	Uruguay	3 384 690

Kaynak: <https://worldpopulationreview.com/continents/south-america>

ölenlerin sayısından fazladır. Bu daha yüksek olan doğal nüfus artışı, beraberinde belirli zorluklar da getiren daha **hızlı bir nüfus artışına** yol açmaktadır.

Devletlerin yeterli miktarda okul, iş yeri, sağlık hizmeti ve konut sağlaması gerekmektedir. Aynı zamanda, nüfus artışı bir fırsat da olabilir; çünkü genç nüfus, iş gücünü ve ekonomik kalkınma potansiyelini temsil eder.

Kuzey ve Güney Amerika toprak büyüklüğü bakımından birbirine benzer olsalar da nüfus sayıları, kentleşme düzeyleri ve nüfus dağılım biçimleri açısından farklılık gösterirler. Kuzey Amerika daha fazla nüfusa, daha yüksek yaşam standardına ve şehirlerde daha büyük bir nüfus yoğunluğuna sahipken; Güney Amerika daha hızlı bir nüfus artışına ve yoğun nüfuslu alanlar ile neredeyse boş bölgeler arasında daha büyük zıtlıklara sahiptir. Amerika'daki nüfus dağılımı, insanların çoğunlukla daha elverişli iklim, düzlük veryüzü şekilleri, su ve ekonomik imkanların bulunduğu yerlere yerleştiğini açıkça göstermektedir.

Boş Amerika haritasında, nüfus yoğunluğunun en yüksek ve en düşük olduğu bölgeleri işaretleyin ve ardından bu farkın nedenini tek bir cümleyle açıklayın!

UNUTMAYIN

Amerika'nın nüfusu eşit olmayan bir şekilde dağılmıştır; en yüksek yoğunluk kıyı ve kentsel alanlardadır. Doğal artış bölgeler arasında farklılık gösterir ve ekonomik koşullara, iklime ve gelişmişlik düzeyine bağlıdır.

Bilgi Testi Soruları:

1. Amerika'da yaklaşık olarak kaç kişi yaşıyor?
2. Amerika'nın hangi bölgeleri en yoğun nüfusludur ve neden?
3. Nüfus yoğunluğunu etkileyen doğal faktörler nelerdir?
4. Doğal büyüme nedir?
5. Kuzey ve Güney Amerika'da doğal büyüme neden farklıdır?

Temel
coğrafi
terimler:

Halklar

Yerli

nüfus

Göçmenler

Diller

İngilizce

İspanyolca

Portekizce

Fransızca

Dinler

Hristiyanlık

Katoliklik

Protestanlık

AMERİKA'DA HALKLAR, DİLLER VE DİNLER

Amerika'da hangi halkların yaşadığını ve hangi dillerin konuşulduğunu düşünün. Sizce en yaygın konuşulan diller hangileri ve Amerika'nın neden bu kadar büyük bir kültürel çeşitliliğe sahip olduğunu bize anlatın.

Amerika kıtasında 1000'den fazla farklı dil konuşulduğunu ve dünyanın dört bir yanından insanların yaşadığını biliyor muydunuz? New York veya Sao Paulo gibi bazı şehirlerde, tek bir sokakta yürürken onlarca dil duyabilirsiniz. Amerika, yerli halklar, Avrupalılar, Afrikalılar ve Asya'dan gelen göçmenlerin karışımından oluşan nüfusu nedeniyle sıklıkla "halklar kıtası" olarak adlandırılır.

Amerika kıtasının ilk sakinleri, on binlerce yıl önce, muhtemelen Asya'dan Bering Boğazı üzerinden gelen yerli halklardı. Kıtanın dört bir yanına kademeli olarak yerleştiler ve yaşadıkları doğal koşullara uyum sağlamış farklı kültürler geliştirdiler. Kuzey Amerika'da yerli nüfus daha küçük kabile toplulukları halinde yaşarken, Orta ve Güney Amerika'da güçlü ve gelişmiş medeniyetler ortaya çıktı.

Amerika tarihinde, Avrupalıların gelişinden ve Büyük Coğrafi Keşiflerden önce gelişmiş olan **Mayaların, Azteklerin ve İnkalara** kadim medeniyetleri özellikle önemli bir yer tutar. Bu halklar; yüksek düzeyde gelişmiş kültür, bilim ve organizasyona sahip ileri toplumlar yaratmışlardır.

Mayalar, Orta Amerika bölgesinde, bugünkü **Güney Amerika'da**, Meksika, Guatemala, Belize ve Honduras'ın bazı bölümlerinin topraklarında yaşamışlardır. Chichen Itza ve Tikal gibi büyük taş şehirler inşa etmiş, gelişmiş tarım, karmaşık bir takvim, yazı sistemi ve derin astronomi bilgisi geliştirmişlerdir. Mayalar, zaman döngülerini doğru bir şekilde tahmin etmelerini sağlayan Güneş, Ay ve yıldızların hareketlerini dikkatle incelemişlerdir.

İnka, Maya ve Aztek uygarlığının durumu

Uxmal
Maya
arkeolojik
alanı

*El Castillo
veya Kukulkan
Piramidi, Maya
uygarlığı*

Amerika kıtası, dünyanın en kültürel çeşitliliğe sahip toplumlarından birine ev sahipliği yapıyor ve Güney Amerika nüfusunun yarısından fazlası, kıta Avrupa'dan binlerce kilometre uzakta olmasına rağmen, Avrupa kökenli bir dil konuşuyor.

Aztekler, Meksika'nın merkezi kesiminde, **Meksika Havzası** topraklarında geliştiler. Başkentleri **Tenochtitlan**, bir göl içindeki ada üzerine inşa edilmişti ve o dönemde dünyanın en büyük ve en düzenli şehirlerinden birini temsil ediyordu. Aztekler güçlü bir devlete, gelişmiş ticarete, tarıma ve dinî sisteme sahipti. İmparatorlukları XVI. yüzyılda İspanyolların gelişiyle yıkıldı, ancak mirasları bugün bile Meksika kültüründe ve dilinde mevcuttur.

İnkalar, **Güney Amerika'daki** en büyük devleti kurdular; bu devlet And Dağları boyunca bugünkü Ekvador'dan başlayarak Peru, Bolivya üzerinden Şili ve Arjantin'e kadar uzanıyordu. İnkalar, yüksek dağlık bölgelerde yaşama ve şehirler inşa etme yetenekleriyle öne çıkıyorlardı. Binlerce kilometre uzunluğunda bir yol ağı inşa ettiler, teraslı tarımı geliştirdiler ve taş işçiliğinde usta idiler. İnkaların en ünlü mirası, bugün bile onların gelişmiş mimarisine ve organizasyonuna tanıklık eden **Machu Picchu** şehridir.

Bu medeniyetler, Kuzey ve Güney Amerika arasında doğal ve kültürel bir köprü oluşturan **Orta Amerika vasıtasıyla coğrafi olarak birbirine bağlıydı**. Bu bölge üzerinden insanların, fikirlerin, bitkilerin ve kültürel etkilerin hareketleri gerçekleşiyordu. Bu nedenle Orta Amerika, iki kıtayı sadece coğrafi olarak değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel olarak da birbirine bağlayan bir alan olarak özellikle büyük bir

*Çichen
Itza, Maya
arkeolojik
alanı*

Amerika kıtasının boş haritasını kullanarak, İngilizce, İspanyolca ve Portekizcenin baş-
kın olduğu alanları işaretleyin ve ardından yerleşimin tarihinin kıtanın etnik ve dilsel
yapısını nasıl etkilediğini açıklayan kısa bir metin yazın!

öneme sahiptir. Avrupalıların gelişinden sonra devletleri yıkılmış olsa da **Mayaların, Azteklerin ve İn-
kaların izleri** Amerika'daki birçok halkın dillerinde, adetlerinde, geleneklerinde, mimarisinde ve yaşam
tarzında **hâlâ yaşamaktadır**.

XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupa kolonizasyonunun başlamasıyla birlikte, Amerika'ya başta İspanya, Por-
tekiz, İngiltere ve Fransa olmak üzere Avrupa'dan kitlesel göçler gerçekleşti. Buna paralel olarak, özellikle
Karayipler, Brezilya ve Kuzey Amerika'nın güney bölgelerine milyonlarca Afrikalı zorla köle olarak getirildi.
Zamanla yerli, Avrupalı ve Afrikalı nüfusun karışmasıyla yeni etnik gruplar ortaya çıktı; günümüzde Güney
Amerika'da sayıca çok fazla olan **Mestizolar** (Avrupalı ve yerli İndiyen nüfusun karışımı) ve **Mulatolar**
(Avrupalı ve Afrikalı nüfusun karışımı) bunlardandır. Yakın dönemde ise Amerika; Asya ve Orta Doğu
da dahil olmak üzere tüm dünyadan göçmenlerin hedefi haline gelmiştir. Bu nedenle günümüz Amerika
nüfusu; yerli halkların, Avrupalı ve Afrikalıların torunlarının yanı sıra yeni göçmen topluluklarının bir
birleşimini temsil etmektedir.

Amerika'nın dil haritası, kolonizasyon tari-
hiyle doğrudan bağlantılıdır. Kıta başlangıçta
çok sayıda yerli dile sahip olsa da bugün en
yaygın olan diller fetihlerle birlikte getirilen
Avrupa dilleridir.

Kuzey Amerika'da Amerika Birleşik Devlet-
leri'nin ana dili ve Kanada'nın resmi dillerin-
den biri olan **İngilizce** hakimdir. Fransızca da
Kanada'da, özellikle nüfusun büyük bir kısmı
tarafından anadil olarak konuşulduğu Quebec
eyaletinde önemli bir yere sahiptir.

Güney Amerika ülkelerinin büyük bir bölü-
münde konuşulan **İspanyolca**, en yaygın dil-
dir. Portekiz kolonizasyonu sebebiyle resmi
dilin Portekizce olduğu Brezilya, bu durumun
istinasını oluşturur. Fransızca ise bazı Karayip
ülkelerinde ve bölgelerinde mevcuttur.

Bu dillerin yanı sıra birçok bölgede yerli dil-
ler de günümüzde hâlâ konuşulmaktadır. Örne-
ğin And Dağları'nda **Keçuva** dili önemli bir yere
sahipken, Paraguay'da **Guarani** dili yaygın ola-
rak konuşulmaktadır. Bu diller, kültürel mirasın
önemli bir parçasını oluşturmakta ve bazı ülke-
lerde resmi statüye de sahip bulunmaktadır.

Amerika'nın dinî yapısı da tarihsel süreç-
lerin bir sonucudur. Nüfusun en büyük kısmı,
Avrupalılar tarafından getirilen **Hristiyanlığa**
mensuptur. Güney Amerika'da ve Meksika'da,

**XVI-XVIII. Yüzyıllarda Amerika'daki Avrupalı
Kolonileri**

Amerika'nın Dini Yapısı			
Din	Amerika'daki Oranı	En Yoğun Olduğu Bölgeler ve Ülkeler	Açıklama
Hristiyanlık – Katoliklik	En yaygın din %48	Güney Amerika (Brezilya, Arjantin, Peru), Meksika, Orta Amerika	Katoliklik, İspanyollar ve Portekizliler tarafından getirilmiş olup Latin Amerika'da hakimdir.
Hristiyanlık – Protestanlık	Çok yaygın %32	ABD, Kanada, Karayipler'in bazı kısımları	Protestanlık, en yaygın olarak Anglo-Sakson ülkelerinde yayılmıştır.
Ortodoks Hristiyanlık	Düşük oranda %2	ABD ve Kanada'nın bir kısmı	Genel olarak Doğu Avrupa'dan gelen göçmenler arasında mevcuttur.
İslam	Küçük bir yüzde %1	ABD, Kanada, Güney Amerika'nın bazı kısımları	Afrika, Asya ve Orta Doğu'dan gelen göç dalgalarıyla getirilmiştir.
Yahudilik	Küçük ama önemli bir topluluk %1	ABD, Kanada, Arjantin	Yahudi toplulukları güçlü bir kültürel ve ekonomik etkiye sahiptir.
Geleneksel ve yerli inançlar	Sınırlı ancak kültürel açıdan önemli %3	Amazon, And Dağları, Orta Amerika	Doğa ile ilgili inançlar, yerli halklar arasında yaygın.
Dinsiz/ateist	%10 artıyor	ABD, Kanada, kentsel merkezler	Giderek artan sayıda insan herhangi bir dine mensup olmadığını belirtiyor.

günlük yaşam, bayramlar, sanat ve mimari üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan **Katolik Hristiyanlık** hakimdir.

Kuzey Amerika'da, özellikle ABD ve Kanada'da, İngiliz ve diğer Kuzey Avrupa kolonizasyonlarıyla ortaya çıkan **Protestan Hristiyanlık** önemli bir yere sahiptir. Burada, çok sayıda Protestan kilisesi ve topluluğu ile büyük bir dini çeşitlilik bulunmaktadır.

Hristiyanlığın yanı sıra Amerika'da **İslam, Yahudilik, Hinduizm ve geleneksel yerli inançlar** gibi diğer dinler de mevcuttur. Bu dini çeşitlilik, dünyanın farklı bölgelerinden insanların yaşadığı büyük şehirlerde özellikle belirgindir.

Amerika; olağanüstü bir kültürel, dilsel ve dini çeşitliliğe sahip bir kıtadır. Bu kıtada yaşayan halklar farklı kökenlere sahip olsalar da, birlikte dinamik ve zengin bir toplum oluştururlar. Halkların yapısını, dillerini ve dinlerini anlamak; Amerika'nın sosyo-coğrafi özelliklerini ve dünyadaki rolünü tam olarak kavrayabilmek için büyük bir öneme sahiptir.

UNUTMA

Amerika; yerli nüfus ile Avrupa, Afrika ve Asya'dan gelen göçmenler tarafından şekillendirilmiş, kültürel ve etnik açıdan çeşitlilik barındıran bir kıtadır. En yaygın diller Avrupa dilleri, en yaygın din ise Hristiyanlıktır; ancak çok sayıda yerli dil ve inanç da varlığını sürdürmektedir.

Bilgi Kontrol Soruları:

1. Amerika kıtasının ilk sakinleri kimlerdi?
2. Avrupa kolonizasyonu Amerika'nın halk yapısını (etnik yapısını) nasıl etkiledi?
3. Güney Amerika'da İspanyolca ve Portekizce dilleri neden hakimdir?
4. Kuzey ve Güney Amerika'da en yaygın dinler hangileridir?
5. Amerika neden kültürel açıdan en çeşitli kıta olarak kabul edilir?

Temel
coğrafi
terimler:

Bölgesel
dağılım

Kuzey Amerika

Orta Amerika

Güney Amerika

Panama
kanalı

Ülkeler

Başkentler

Coğrafi birimler

AMERİKA'NIN BÖLGESEL DAĞILIMI: KUZAY, ORTA VE GÜNEY AMERİKA

Amerika kıtasının daha büyük bölgelere nasıl bölünebileceğini düşünün. Kuzey, Orta ve Güney Amerika'nın hangi bölgeleri kapsadığını ve aralarındaki farkları söylemeye çalışın.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, kuzeydeki buzlu Arktik bölgelerinden Antarktika yakınlardaki soğuk bölgelere kadar uzanan tek kara parçası olduğunu biliyor muydunuz? Bu uzun yolculukta doğa, insanlar ve kültürler büyük ölçüde değişiyor. Geniş alanı ve parçaları arasındaki büyük farklılıklar nedeniyle Amerika, tek bir varlık olarak değil, üç büyük bölgesel birime ayrılmış olarak inceleniyor: Kuzey Amerika, Orta Amerika ve Güney Amerika. Bu birimlerin her birinin kendine özgü coğrafi, demografik ve ekonomik özellikleri var. Bu ayrım, coğrafyacıların kıtanın doğal ve sosyal özelliklerini daha kolay anlamalarına yardımcı oluyor.

Kuzey Amerika, kuzey kıtasal kütle'nin bir parçasını temsil eder ve Dünya'nın en büyük ve en çeşitli bölgelerinden biridir. Kuzeyde buzlu ve kutup bölgelerinin hakim olduğu **Kuzey Kutup Dairesi'nden**, güneyde **Meksika** topraklarına kadar uzanır. Kuzey Amerika, doğuda **Atlantik Okyanusu**, batıda ise **Büyük Okyanus (Pasifik)** ile çevrilidir; bu da ona önemli bir denizcilik konumu kazandırarak Avrupa ve Asya ile olan bağlantısını kolaylaştırır.

Bu bölge yaklaşık **24 milyon kilometrekarelik** bir yüz ölçümüne sahip olup, bu özelliğiyle gezegendeki en büyük kıtasal bölgelerden biridir. Bugün Kuzey Amerika'da **600 milyondan**

fazla insan yaşamaktadır, ancak nüfus eşitsiz dağılmıştır. **Kanada ve Alaska'nın kuzey bölgelerindeki** tundralardan ve buzullardan başlayarak, verimli ovalar ve nehir vadileri üzerinden geçip **ABD ve Meksika'nın güney bölgelerindeki** çöl ve yarı çöl alanlarına kadar uzanan büyük doğal farklılıklar, yaşam tarzı ve nüfus yoğunluğu üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir.

Kuzey Amerika'nın bünyesinde **üç büyük devlet** yer alır: Başkenti **Ottawa** olan **Kanada**, başkenti **Washington** olan **Amerika Birleşik Devletleri (ABD)** ve başkenti **Mexico City** olan **Meksika**.

Bu devletler dünya ekonomisinde, siyasetinde ve kültüründe önemli bir role sahiptir. **ABD**, gelişmiş sanayisi, teknolojisi ve finans merkezleriyle dünyanın önde gelen güçlerinden biridir. **Kanada** yüksek yaşam standardı, zengin doğal kaynakları

Kuzey Amerika bölgesi siyasi haritası

Kuzey ile Güney Amerika'yı birbirinden ayıran Panama Kanalı, dünyadaki en önemli yapay kanallardan biridir. Gemilerin, tüm Güney Amerika kıtasını dolaşmak zorunda kalmadan Atlantik ile Pasifik Okyanusu arasında seyahat etmelerini sağlar.

Toronto, Kanada

ve geniş ama seyrek nüfuslu alanları ile öne çıkar. Bölgenin en kalabalık ülkesi olan **Meksika** ise gelişmiş kuzey ile Latin Amerika ülkeleri arasında önemli bir bağ oluşturur.

Kuzey Amerika aynı zamanda **yüksek düzeyde şehirleşmiş bir bölgedir**. Nüfusun büyük bir kısmı şehirlerde yaşamaktadır. ABD'deki **New York, Los Angeles ve Chicago**; Kanada'daki **Toronto ve Vancouver**; Meksika'daki **Mexico City** gibi şehirler küresel ekonomik, kültürel ve siyasi öneme sahiptir. Bu şehirler sanayi, ticaret, eğitim, kültür ve ulaşım merkezleridir. Kuzey Amerika; elverişli coğrafi konumu, doğal kaynakları ve gelişmiş altyapısı sayesinde, küresel ekonomik ve siyasi süreçler üzerinde güçlü bir etkiye sahip, **dünyanın en gelişmiş ve en ilerici bölgelerinden birini** temsil etmektedir.

Orta Amerika ise Kuzey ve Güney Amerika'yı birbirine bağlayan dar ama jeostratejik açıdan son derece önemli bir kara köprüsünü oluşturur. Orta Amerika, kuzeyde Meksika'nın güney sınırından başlayıp, güneyde Kuzey ve Güney Amerika arasındaki doğal kara bağlantısını oluşturan Panama Kanalına kadar uzanır. Bu dar kuşak üzerinde Panama Kanalı inşa edilmiştir. Amerika'nın diğer bölgelerine kıyasla nispeten küçük bir yüz ölçümüne sahip olmasına rağmen, **coğrafi konumu muazzam bir öneme sahiptir**. Orta Amerika, doğuda **Atlantik Okyanusu (Karayip Denizi)**, batıda ise **Büyük Okyanus (Pasifik)** arasında yer alır; bu da deniz ticaretinin ve stratejik limanların gelişmesine olanak tanır. Bölgedeki en önemli yapı, Atlantik ile Pasifik Okyanusu arasında doğrudan sey-rüsefer imkânı sağlayan, yapay olarak inşa edilmiş bir su yolu olan **Panama Kanalı**'dır. Bu sayede Orta Amerika, **dünya deniz ticareti ve taşımacılığında** kilit bir role sahiptir. Orta Amerika'nın anakara kısmında şu devletler yer alır: **Guatemala**, başkenti **Guatemala City**; **Belize**, başkenti **Belmopan**; **Honduras**, başkenti

Orta Amerika bölgesinin siyasi haritası

Managua, Nikaragua

Boş Amerika haritası üzerinde, üç bölgesel birimi farklı renklerle boyayın, her birinin bir özelliğini yazın ve Kuzey, Orta ve Güney Amerika'dan birer ülke işaretleyin!

Tegucigalpa; El Salvador, başkenti San Salvador; Nikaragua, başkenti Managua; Kosta Rika, başkenti San Jose ve Panama, başkenti Panama City.

Bu devletlerin yanı sıra, daha geniş bir anlamda, Küba, Haiti, Dominik Cumhuriyet, Jamaika ve diğerleri gibi **Karayipler'in ada devletleri ve bölgeleri** de sıklıkla Orta Amerika'ya dahil edilir. Bu adalar, bölgenin anakara kısmı ile güçlü kültürel, tarihi ve ekonomik bağlara sahiptir.

Orta Amerika, yıl boyunca yüksek sıcaklıkların görüldüğü, belirgin yağışlı ve kurak dönemlerin yaşandığı **tropikal iklim** ile karakterize edilir. Bölge tektonik olarak aktif bir kuşakta yer aldığı için yeryüzü şekilleri **dağlık ve volkaniktir**. Bu nedenle burada tarımın gelişmesini sağlayan çok sayıda volkan, deprem faaliyeti ve verimli volkanik topraklar mevcuttur.

Bu bölge aynı zamanda **olağanüstü derecede zengin bir kültürel-tarihi geleneğe sahiptir**. Amerika'daki Kolomb öncesi en gelişmiş medeniyetlerden biri olan **Maya medeniyeti** burada gelişmiştir. Mayalar büyük şehirler, piramitler ve tapınaklar inşa etmiş; karmaşık bir takvim, astronomi ve yazı sistemi geliştirmişlerdir. Bugün onların mirası Tikal, Chichen Itza ve Copan gibi arkeolojik sit alanlarının yanı sıra modern nüfusun dilinde, adetlerinde ve geleneklerinde açıkça görülmektedir.

Konumu, doğal koşulları ve tarihi mirası nedeniyle Orta Amerika; **Kuzey ve Güney Amerika arasında coğrafi ve kültürel bir köprü** oluşturmalarının yanı sıra, kendi kimliğine, çeşitliliğine ve küresel coğrafi ve tarihi süreçlerde önemli bir role sahip bir bölgedir.

Güney Amerika, Amerika kıtasal kütesinin en güney kısmını temsil eder ve Orta Amerika'dan ayrıldığı nokta olan **Panama Kıstağı'nın**, yani bugün üzerinde **Panama Kanalı'nın** inşa edildiği bölgenin güneyinden başlar. Kıta, Antarktika yakınlarında **Güney Amerika'nın en güney ucunu** simgeleyen bir takımada olan Tierra del Fuego'ya (Ateş Toprakları) kadar uzanır. Belirgin bir kuzey-güney uzanışına sahip olan Güney Amerika; ekvatorundan soğuk güney bölgelerine kadar farklı iklim kuşaklarını kapsar.

Doğu tarafından Güney Amerika, kıtanın iklimi ve deniz yolu bağlantıları üzerinde büyük bir etkiye sahip olan **Atlantik Okyanusu** ile çevrilidir; **batı tarafında** ise Dünya'nın en büyük okyanusu olan **Büyük Okyanus (Pasifik)** yer alır. Bu konum, dağlık yeryüzü şekilleriyle birlikte kıtanın iklimi, su sistemleri ve nüfus dağılımı üzerinde güçlü bir etki yaratır.

Güney Amerika yaklaşık **18 milyon kilometrekarelik** bir yüz ölçümüne sahip olup, bu yönüyle dünyanın dördüncü büyük kıtasıdır. Bugün kıtada **430 milyondan fazla insan yaşamaktadır**, ancak nüfus eşitsiz bir şekilde dağılmıştır. Nüfusun en yoğun olduğu yerler, özellikle Brezilya ve Arjantin'deki doğu ve güneydoğu kıyı şeritleri ile verimli ovalardır.

Kıta, **olağanüstü derecede çeşitlilik gösteren bir**

Güney Amerika bölgesinin siyasi haritası

Buenos Aires, Arjantin

yeryüzü şekline sahiptir. Batı kıyısı boyunca, **Yeryüzündeki en uzun dağ silsilesi olan And Dağları** uzanır. Bu dağ sistemi; kıyı bölgeleri ile kıtanın iç kısımları arasında doğal bir bariyer oluşturduğundan iklim, nehirler ve insanların yaşamı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Kıtanın iç kesimlerinde, gezegenin en fazla su taşıyan nehri olan Amazon Nehri'ne ve Amazon Yağmur Ormanları'na ev sahipliği yapan, **dünyadaki en büyük ova olan Amazon Havzası** yer alır. Bu bölge; yoğun ormanlar, nemli iklim ve ulaşım zorluğu nedeniyle seyrek nüfusludur ancak muazzam bir ekolojik öneme sahiptir.

Güney Amerika şu devletleri ve onların başkentlerini kapsar: Başkenti **Brasilia** olan **Brezilya**, başkenti **Buenos Aires** olan **Arjantin**, başkenti **Santiago** olan **Şili**, başkenti **Lima** olan **Peru**, başkenti **Bogota** olan **Kolombiya**, başkenti **Karakas** olan **Venezuela**, başkenti **Kito** olan **Ekvador**, anayasal başkenti **Sucre** ve hükümet merkezi **La Paz** olan **Bolivya**, başkenti **Asuncion** olan **Paraguay**, başkenti **Montevideo** olan **Uruguay**, başkenti **Georgetown** olan **Guyana**, başkenti **Paramaribo** olan **Surinam** ve başkenti **Cayenne** olan **Fransız Guyanası** (Fransa'nın denizaşırı toprağı). Kıtanın en büyük ve en önemli şehirleri, milyonlarca nüfusa sahip ekonomik, kültürel ve ulaşım merkezleri olan Sao Paulo, Rio de Janeiro ve Buenos Aires'tir.

Güney Amerika nüfusu **en yoğun şekilde** kıyı bölgelerinde, verimli ovalarda ve büyük şehirlerde toplanmışken; And Dağları'nın dağlık alanları, Amazon yağmur ormanları ve Atacama gibi çöl bölgeleri ise oldukça seyrek nüfusludur. Bu eşitsiz dağılım; doğal koşulların, iklimin ve ekonomik kalkınma olanaklarının bir sonucudur.

Güney Amerika; büyüklüğü, doğal zenginlikleri ve kültürel çeşitliliği nedeniyle küresel düzeydeki doğal ve sosyal süreçlerde önemli bir role sahip, **Yeryüzündeki en etkileyici ve en çeşitli bölgelerden birini** temsil etmektedir.

UNUTMA

Amerika kıtası, coğrafi konumu ve doğal özelliklerine göre genellikle Kuzey, Orta ve Güney Amerika olmak üzere üç bölüme ayrılır. Bu bölümlere, kıtanın doğal ve sosyal özelliklerinin daha kolay incelenmesini sağlar.

Bilgi Kontrol Soruları:

1. Amerika Birleşik Devletleri hangi üç bölgesel birime ayrılmıştır?
2. Panama Kanalı nerede bulunur ve neden önemlidir?
3. Kuzey Amerika'ya hangi ülkeler dahildir?
4. Orta Amerika diğer iki bölgeden nasıl farklıdır?
5. Güney Amerika'ya özgü iki doğal özelliği sayın!

Temel
coğrafi
terimler:

Kentleşme
Şehir
Megapolis
Nüfus
Ekonomi
Sanayi
Ulaşım
Kültür

AMERİKA'DA KENTLEŞME: BÜYÜK ŞEHİRLERİN GELİŞMESİ

İnsanların neden büyük şehirlerde yaşamayı sevdiklerini düşünün. Amerika'daki hangi büyük şehirleri bildiğinizi ve neden önemli hale geldiklerini düşünün.

Amerika'daki bazı şehirlerin, tüm ülkelerden daha fazla nüfusa sahip olduğunu biliyor muydunuz? Örneğin, Sao Paulo şehrinin 20 milyondan fazla sakini var ve Meksika Şehri dünyanın en eski ve en büyük şehirlerinden biridir. Amerika'nın büyük şehirleri, milyonlarca insanın, farklı kültürlerin, dillerin ve yaşam biçimlerinin bulunduğu yerlerdir. Ekonominin, kültürün ve bilimin kalbidirler ve tüm kıtanın gelişiminde büyük bir etkiye sahiptirler.

Kentleşme, şehirlerde yaşayan insan sayısının artması ve kentsel yerleşimlerin genişlemesi sürecidir. Amerika'da modern kentleşme, 19. yüzyılda sanayi, demiryolları ve ticaretin gelişmesiyle önemli ölçüde hızlandı ve özellikle 20. yüzyılda büyük ilerleme kaydetti. Bugün, **Kuzey Amerika nüfusunun %80'inden fazlası ve Güney Amerika nüfusunun %75'inden fazlası** şehirlerde yaşamaktadır. İnsanlar iş olanakları, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetleri, gelişmiş ulaşım, kültürel ve sosyal yaşam nedeniyle şehirlere göç etmektedir.

KUZAY AMERİKA'DA BÜYÜK ŞEHİRLER

New York, Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük şehri olup dünyadaki en gelişmiş ve en bilinen şehirlerden biridir. ABD'nin doğu kıyısında, Hudson Nehri'nin ağzında yer alır; bu konumu onun erken dönemlerde önemli bir liman ve ticaret merkezi olarak gelişmesini sağlamıştır. Elverişli coğrafi konumu sayesinde New York, daha XIX. yüzyıldan itibaren daha iyi bir yaşam arayışıyla Amerika'ya gelen milyonlarca göçmen için ana giriş kapısı haline gelmiştir.

Şehir bugün **küresel bir finans merkezidir** ve onun bir parçası olan **Manhattan**'da, dünya finansının kalbi olarak kabul edilen **Wall Street** caddesi yer almaktadır. Burada, tüm dünya ekonomisi üzerinde etkisi olan New York Borsası ile çok sayıda banka, sigorta şirketi ve finans kuruluşu bulunmaktadır. Bu nedenle, New York'ta alınan kararların sonuçları genellikle ABD sınırlarının çok daha ötesine ulaşmaktadır.

New
York asla
uyumaz.

Şehrin

metroları,
dükkanları ve
restoranları 24
saat boyunca
çalışır ve her gün
8 milyondan fazla
insan şehre giriş
çıkış yapar.

New York, aralarında **Empire State binası**, **Chrysler binası** ile diğer bir çok sayıda modern iş merkezinin öne çıktığı **yüksek gökdelenleri** ile de tanınır. Bunlar, şehrin ekonomik gücünün ve hızlı gelişiminin simgesidir. İş binalarının yanı sıra şehir, kentin “yeşil kalbi” olan, dinlenme ve rekreasyon alanı sunan **Central Park** gibi büyük yeşil alanlara da sahiptir.

New York’un en büyük özelliklerinden biri de **kültürel çeşitliliğidir**. Şehirde neredeyse **dünyadaki tüm ülkelerden** insanlar yaşamakta, bu da burayı gezegenin en çok kültürlü şehirlerinden biri yapmaktadır. Bu nedenle New York’a sık sık “**Dünyanın Şehri**” denir. New York, muazzam bir **kültürel öneme** de sahiptir. İçinde ünlü müzeler, tiyatrolar ve sanat merkezleri barındırır; dünyaca ünlü tiyatro oyunlarının sahnelendiği **Metropolitan Müzesi** ve **Broadway** ile özgürlük ve demokrasinin simgesi olan Özgürlük Heykeli bunlardandır. Tüm bunlar New York’u sadece Amerika’nın değil, tüm dünyanın en önemli şehirlerinden biri haline getirmektedir.

Los Angeles, Amerika Birleşik Devletleri’nin **batı kıyısında**, Kaliforniya eyaletinde, Büyük Okyanus (Pasifik) kıyısında yer alır. Elverişli konumu, hoş iklimi ve doğal güzellikleri sayesinde şehir, Amerika’nın en ünlü ve en nüfuzlu kentlerinden biri olarak gelişmiştir. Dünyanın **film ve sinema endüstrisinin** merkezidir ve şehrin **Hollywood** adı verilen bölgesi, küresel ölçekte sinema, televizyon ve eğlence sektörünün sembolüdür.

Los Angeles, **muazzam bir alana yayılan** şehir modeline bir örnektir; otoyol ve bulvar ağı dünyadaki en büyüklerden biridir. Günlük trafik sıkışıklığı, şehrin karşı karşıya olduğu ana sorunlardan biridir. Los Angeles, özellikle uluslararası ticaret alanında **büyük bir ekonomik öneme** de sahiptir. **Los Angeles** ve **Long Beach** limanları, birlikte Kuzey Amerika’nın en büyük liman kompleksini oluşturarak ABD ile Asya ülkeleri arasında Büyük Okyanus üzerinden önemli bir bağ kurarlar.

Şehir aynı zamanda **Santa Monica** ve **Venice Beach** gibi plajları, film stüdyoları ve kültürel çeşitliliği ile tanınan önemli bir **turizm merkezidir**. Los Angeles’ta çok farklı kültürlerden ve halklardan insanlar yaşamakta, bu da şehre belirgin birçok kültürlü karakter kazandırmaktadır. Tüm bunlardan dolayı Los Angeles, Amerika kıtasının en dinamik ve en kalabalık şehirlerinden birini temsil eder.

Chicago, Amerika Birleşik Devletleri’nin **orta kesiminde**, Illinois eyaletinde, **Michigan Gölü’nün** güneybatı kıyısında yer alır. Bu konumu sayesinde Chicago, ABD’nin doğu ve batı kesimlerini birbirine bağlayan **önemli bir ulaşım ve ticaret merkezi** olarak gelişmiştir. Şehir; **demiryolu, karayolu ve hava ulaşımında** kilit bir role sahiptir. Büyük Göller sistemi ve Saint Lawrence Nehri vasıtasıyla Chicago’nun Atlantik Okyanusu ile su yolu bağlantısı vardır; bu da ticaret ve sanayinin hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamıştır. Chicago, ABD’deki **en büyük sanayi merkezlerinden biri** olarak bilinir. Geçmişte özellikle metal, gıda ve makine sanayisinin gelişimi için çok önemliydi. Bugün, sanayinin yanı sıra şehir; çok sayıda üniversitesi, araştırma kurumu ve müzesiyle bir **finans, eğitim ve kültür merkezidir**.

Empire State Binası

Los Angeles

Chicago

Chicago'da, zengin bir kültürel yaşama katkı sağlayan, farklı etnik ve kültürel topluluklardan oluşan çeşitlilik barındıran bir nüfus yaşamaktadır. Şehir, kültürel kimliğinin bir parçası olan **müziğin gelişiminde**, özellikle de caz ve blues alanında önemli bir role sahiptir. Coğrafi konumu, taşımacılıktaki rolü ve ekonomik gücü sayesinde Chicago, **Kuzey Amerika'nın en önemli şehirlerinden birini** ve Amerika kıtasının gelişimi için kilit bir faktörü temsil eder.

Mexico City, Meksika'nın başkenti olup **dünyadaki en büyük ve en kalabalık şehirlerden** biridir. **Meksika'nın merkezinde, Meksika Platosu** üzerinde, yaklaşık **2.200 metrelik** bir rakımda yer alır. Dağlar ve volkanlarla çevrili yüksek bir havzadaki konumu nedeniyle şehir, gelişimini etkileyen özel doğal ve iklimsel koşullara sahiptir. Şehir, Kolomb öncesi Amerika'nın en büyük ve en gelişmiş kentlerinden biri olan antik Aztek şehri **Tenochtitlan'ın** yerine inşa edilmiştir. Bugün Mexico City; arkeolojik kalıntıların, kolonyal mimarinin ve modern binaların bir arada var olduğu, kadim bir tarih ile modern kentsel yaşamın bir birleşimini temsil eder.

Geniş kentsel aglomerasyonda (metropol alanında) **20 milyondan fazla nüfusuyla** Mexico City, tipik bir **megalopoldür**. Ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel merkezidir. Şehirde hükümet kurumları, üniversiteler, müzeler ve Meksika'nın en önemli finans ile ticaret merkezleri yer almaktadır. Mexico City gelişmiş bir sanayi, ticaret ve hizmet sektörüne sahiptir; ancak aynı zamanda hava kirliliği, trafik sıkışıklığı ve alan yetersizliği gibi ciddi kentsel sorunlarla karşı karşıyadır. Nüfusun hızlı büyümesi nedeniyle şehir sürekli genişlemekte, bu da altyapı ve çevre üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır.

Bu zorluklara rağmen Mexico City, aynı zamanda önemli bir kültürel merkezdir. Ulusal Antropoloji Müzesi gibi müzeleri, UNESCO koruması altında olan tarihi şehir merkezi, zengin kültürel yaşamı, gelenekleri ve festivalleri ile tanınır.

 Boş Amerika haritasında en büyük şehirleri (New York, Los Angeles, Mexico City, São Paulo ve Rio de Janeiro) işaretleyin ve bu yerlerin neden büyük kentsel merkezler haline geldiğini açıklamaya çalışın!

Mexico City

Kuzey Amerika'daki En Büyük Metropollerinin Nüfusu			
Şehir	Ülke	Yaklaşık nüfus sayısı (milyon)	Açıklama
Mexico City	Meksika	21-22	Meksika'nın siyasi, ekonomik ve kültürel merkezi; dünyanın en büyük şehirlerinden biri.
New York	ABD	19	Dünya finans merkezi (Wall Street), kültür ve ticaret merkezi.
Los Angeles	ABD	13	Film endüstrisinin (Hollywood), ticaretin ve turizmin merkezi.
Chicago	ABD	9-10	Önemli ulaşım ve sanayi merkezi.
Toronto	Kanada	6-7	Kanada'nın en büyük şehri, finans ve kültür merkezi.
Houston	ABD	7	Enerji endüstrisi ve uzay araştırmalarının merkezi.
Washington	ABD	6	Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti, siyasi merkezi.
Dallas-Fort Worth	ABD	7	Önemli ekonomik ve ulaşım bölgesi.
Guadalajara	Meksika	5	Önemli sanayi ve kültür merkezi.
Monterrey	Meksika	5	Sanayi merkezi ve finans merkezi.

GÜNEY AMERİKA'DA BÜYÜK ŞEHİRLER

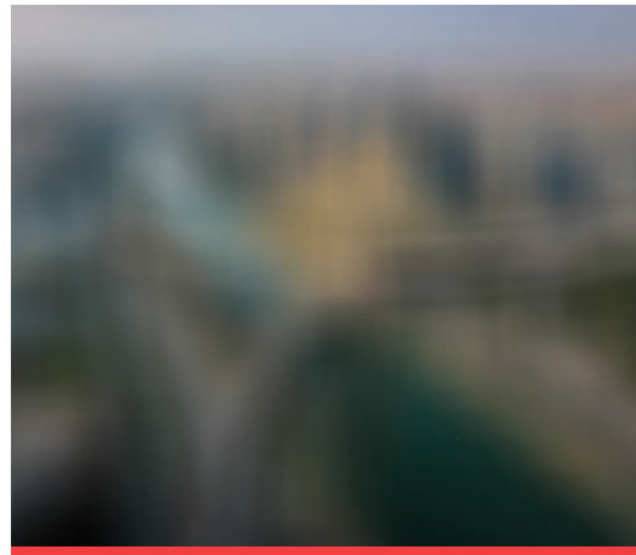
Sao Paulo, Brezilya'nın ve tüm Güney Amerika'nın en büyük şehri olup aynı zamanda **dünyadaki en büyük şehirlerden biridir**. Brezilya'nın güneydoğu kesiminde, Atlantik Okyanusu'na çok uzak olmayan; elverişli bir iklime, gelişmiş bir altyapıya ve zengin ekonomik fırsatlara sahip bir bölgede yer alır. Bu koşullar sayesinde şehir, kıtanın en önemli **ekonomik ve finans merkezi** olarak gelişmiştir.

Geniş kentsel **aglomerasyonda (metropol alanında) 20 milyondan fazla nüfusuyla** Sao Paulo, tipik bir megalopoldür. Bugün şehirde büyük şirketlerin, bankaların ve sanayi tesislerinin merkezleri bulunmakta olup Sao Paulo, Brezilya'nın gayri safi yurtiçi hasılasının önemli bir kısmını tek başına üretmektedir.

Şehir, **belirgin kentsel yapısı ve zıtlıkları** bile tanınır. Merkez bölgelerde modern gökdelenler, iş alanları ve alışveriş merkezleri yükselirken; çevre çeperlerde ise yaşam koşullarının çok daha zor olduğu, **favelalar** olarak bilinen yoksul mahalleler yer almaktadır. Sao Paulo aynı zamanda bir **göçmenler şehridir**. Şehirde farklı kökenlerden insanlar yaşamaktadır: Avrupalılar, Afrikalılar, Asyalılar ve Brezilya'nın iç kesimlerinden gelenler. Bu karışım; farklı dillerin, mutfakların, geleneklerin ve yaşam tarzlarının bir arada bulunduğu zengin bir kültürel ortam yaratmıştır.

Ekonominin yanı sıra şehir, önemli bir **kültürel ve eğitsel öneme** de sahiptir. Sao Paulo'da ulusal ve uluslararası düzeyde üniversiteler, tiyatrolar, müzeler ve kültürel kurumlar yer almaktadır. Rio de Janeiro kadar turizm odaklı olmasa da Sao Paulo, Güney Amerika'nın kalkınmasının gerçek bir **motorunu** temsil etmektedir.

Rio de Janeiro, Brezilya'nın ve tüm Güney Amerika'nın en

Sao Paulo

bilinen ve en etkileyici şehirlerinden biridir. Brezilya'nın güneydoğu kıyısında, Atlantik Okyanusu'nun kenarında yer alır. Konumu sayesinde Rio de Janeiro; **liman, kültür ve turizm merkezi** olarak önemli bir role sahiptir. Şehir, bu rolü Brasilia şehrinin üstlendiği 1960 yılına kadar **Brezilya'nın başkenti** idi. Buna rağmen Rio, bugün de ülkenin en önemli şehirlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Geniş kentsel aglomerasyonda (metropol alanında) **12 milyondan fazla nüfusuyla** şehir, önemli bir ekonomik ve kültürel etkiye sahip **büyük bir kentsel merkezi** temsil eder.

Rio de Janeiro, özellikle ticaret, hizmetler ve enerji sektöründe **büyük bir ekonomik öneme** sahiptir. Geniş çevre bölgesinde petrol sanayisi ve liman taşımacılığı ile ilgili faaliyetler de gelişmiştir. Birçok büyük şehir gibi Rio da çeşitli **kentsel zorluklarla** karşı karşıya kalmaktadır.

Güney Amerika'daki En Büyük Metropollerinin Nüfusu			
Şehir	Ülke	Yaklaşık nüfus sayısı (milyon)	Açıklama
São Paulo	Brezilya	22	Kıtadaki en büyük şehir, Brezilya'nın ekonomik kalbi.
Buenos Aires	Arjantin	15	Başkent, kültür ve ticaret merkezi.
Rio de Janeiro	Brezilya	12	Turizm ve kültür merkezi.
Lima	Peru	11	Başkent ve en önemli liman merkezi.
Bogota	Kolombiya	10	Başkent, bir platoda yer almaktadır.
Santiago	Şili	7	Başkent, ekonomik merkez.
Belo Horizonte	Brezilya	6	Sanayi ve madencilik bölgesi.
Karakas	Venezuela	5	Başkent, Karayip Denizi yakınında.
Medellin	Kolombiya	4	Sanayi ve teknolojik gelişim.
Quito	Ekvador	3	Başkent, And Dağları'nın yükseklerinde yer almaktadır.

UNUTMA

Amerika'da kentleşme hızı ve belirgin bir şekilde gerçekleşmekte olup, büyük şehirler ve metropoller gelişmektedir. Bu şehirler ekonomik, ulaşım ve kültür merkezleri olarak oluşmakta ve çevre bölgelerden nüfusu kendine çekmektedir.

Bilgi Kontrol Soruları:

1. Kentleşme nedir?
2. İnsanlar neden büyük şehirlere taşınır?
3. Kuzey Amerika'daki üç büyük şehri ve önemlerini belirtin!
4. Hangi şehirler megaşehir olarak kabul edilir?
5. Büyük şehirler hangi sorunlarla karşı karşıyadır?

KUZAY VE GÜNEY AMERİKA TURİSTİK MERKEZLERİ

İnsanların neden seyahat ettiğini ve turist olarak hangi yerleri ziyaret ettiğini düşünün. Bildiğiniz Kuzey ve Güney Amerika turistik yerlerinden birkaçını adlandırın ve neyle ünlü olduklarını söyleyin.

Amerika'da bir gün gökdelenler arasında yürürken, ertesi gün kendinizi bir ormanın ortasında, bir çölde veya dünyanın en yüksek şalesinin önünde bulabileceğinizi biliyor muydunuz? Kuzey ve Güney Amerika, dünyaca ünlü şehirlerden ve eğlence merkezlerinden muhteşem doğal güzelliklere ve antik medeniyetlere kadar son derece çeşitli turistik mekanlara sahip kıtalardır. İşte tam da bu çeşitlilik nedeniyle Amerika, dünyanın en çok ziyaret edilen turistik bölgeleri arasında yer almaktadır.

Niagara Şaleleri her yıl 12 milyondan fazla turist tarafından ziyaret ediliyor.

KUZAY AMERİKA'DA TURİSTİK MERKEZLER

Kuzey Amerika, dünyadaki en gelişmiş turizm bölgelerinden biridir. Burada turizm; büyük şehirler, kültürel kurumlar, ulusal parklar ve eğlence sektörü ile yakından bağlantılıdır.

New York, dünyadaki en ünlü turistik merkezlerden biridir. Şehir; gökdelenleri, Özgürlük Heykeli, Central Park, müzeleri ve Broadway tiyatroları ile milyonlarca ziyaretçiyi kendine çekmektedir. Modern kent turizminin bir simgesidir.

ABD'nin başkenti olan **Washington**, güçlü bir kültürel ve tarihi öneme sahip bir turizm merkezidir. Burada Beyaz Saray, Capitol (Kongre Binası), çok sayıda anıt ve ziyaretçiler için ücretsiz olan müzeler yer almaktadır.

Las Vegas, eğlence sektörü, otelleri, kumarhaneleri ve görkemli şov programlarıyla dünya çapında tanınmaktadır. Çöl bölgesinde yer almasına rağmen ABD'nin en çok ziyaret edilen şehirlerinden birini temsil eder.

Temel coğrafi terimler:

Turizm

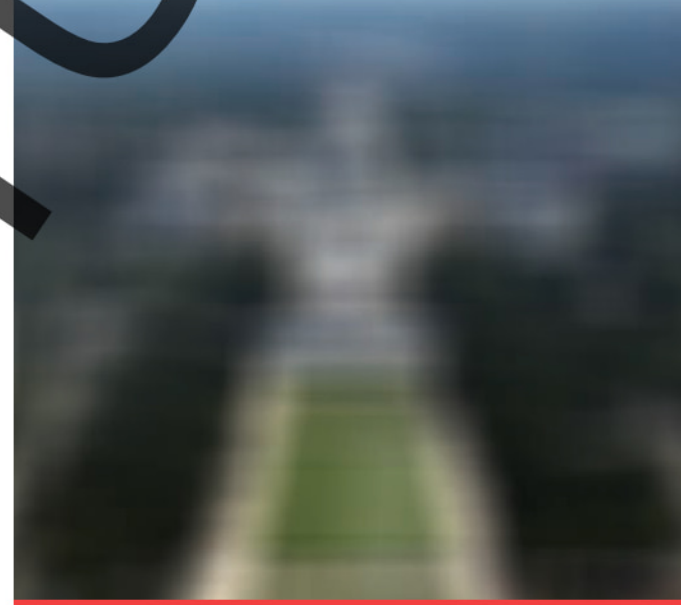
Turistik merkezleri

Kent turizmi

Doğal atraksiyonlar

Kültürel - tarihsel bölgeler

Milli parklar

Washington, Kapitol Hill

Las Vegas

Amerika'nın En Gelişmiş Turizm Ülkesi				
Sıra	Ülke	Turist Sayısı Yıllık (milyon)	Turizm Cirosu (Milyar ABD Doları)	Açıklama
1	ABD	Yaklaşık 75-80	230'un üzerinde	Dünyanın en büyük turizm pazarı
2	Meksika	Yaklaşık 45	Yaklaşık 30	Latin Amerika'nın önde gelen turizm ülkesi
3	Kanada	Yaklaşık 22	Yaklaşık 28	Doğal parklar ve kentsel turizm
4	Dominik Cumhuriyeti	Yaklaşık 7-8	Yaklaşık 9	Güçlü sahil ve tatil beldesi turizmi
5	Brezilya	Yaklaşık 6-7	Yaklaşık 6	Büyük şehirler ve doğal güzellikler
6	Arjantin	Yaklaşık 6	Yaklaşık 5	Kültürel ve kentsel turizm
7	Kolombiya	Yaklaşık 5	Yaklaşık 6	Hızla büyüyen turizm destinasyonu
8	Şili	Yaklaşık 4-5	Yaklaşık 4	Ekoturizm ve doğal manzaralar
9	Peru	Yaklaşık 4	Yaklaşık 4	Kültürel-tarihsel turizm (Machu Picchu)
10	Küba	Yaklaşık 3-4	Yaklaşık 3	Kültürel ve plaj turizmi

Boş Amerika haritası üzerinde, Kuzey Amerika'da en az beş ve Güney Amerika'da en az beş turistik merkezi işaretleyip adlandırın ve farklı semboller kullanarak kentsel, doğal ve kültürel-tarihsel turistik merkezleri birbirinden ayırmaya çalışın!

Florida eyaletinde yer alan **Orlando**, "eğlence parklarının şehri" olarak bilinir. Burada, dünyanın dört bir yanından aileleri kendine çeken Disneyland, Universal Studios ve diğer tematik parklar yer almaktadır. **Los Angeles** ve **San Francisco**, batı kıyısının önemli turistik merkezleridir.

Los Angeles, Hollywood'a ve film endüstrisine ev sahipliği yaparken; San Francisco, "Golden Gate" köprüsü, dik caddeleri ve kültürel çeşitliliği ile tanınır.

Hawaii; volkanik adaları, tropikal iklimi ve okyanus plajlarıyla eşsiz bir turizm bölgesini temsil eder ve bu da burayı dünyadaki en popüler tatil yerlerinden biri haline getirir.

Doğal güzellikler arasında, gayzerleri ve vahşi yaşamıyla bilinen **Yellowstone Ulusal Parkı**, yeryüzündeki en muhteşem doğal harikalardan biri olan **Büyük Kanyon** ve Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada sınırında yer alan önemli bir doğal ve turistik cazibe merkezi olan **Niagara Şelaleleri** öne çıkmaktadır.

Golden Gate, San Francisco

Waikiki Plajı, Honolulu, Hawaii, ABD

Galapagos vahşi yaşamı: dev kaplumbağa ve flamingo

GÜNEY AMERİKA'DA TURİSTİK MERKEZLER

Güney Amerika; tropikal doğanın, zengin kültürel mirasın ve canlı, dinamik şehirlerin iç içe geçtiği, farklı ama bir o kadar da cazip bir turizm deneyimi sunar. **Rio de Janeiro**, kıtanın en ünlü turistik şehirlerinden biridir. Copacabana ve Ipanema plajları, Kurtarıcı İsa heykeli ve dünyadaki en büyük etkinliklerden biri olan karnavalı ile tanınır.

Peru'da, And Dağları'nın yükseklerinde yer alan **Machu Picchu**, dünyadaki en önemli arkeolojik sit alanlarından biridir. İnka medeniyetinin simgesi olup Güney Amerika'nın en çok ziyaret edilen turistik cazibe merkezlerinden biridir.

Ekvador'a bağlı olan **Galapagos Adaları**, benzersiz yaban hayatıyla dünya çapında tanınmaktadır. Charles Darwin, evrimle ilgili fikirlerini burada geliştirmiştir.

Amazonya (Amazon Havzası); yağmur ormanları, nehirleri ve zengin biyoçeşitliliği ile bilinen macera dolu bir turizm destinasyonudur. Doğal harikalar arasında Brezilya ve Arjantin sınırında yer alan **Iguazu Şelaleleri**, Venezuela'da bulunan dünyanın en yüksek şelalesi **Angel Şelalesi**'nin yanı sıra ünlü arkeolojik sit alanı **Chichen Itza** ve kıyı turizm merkezi **Acapulco** öne çıkmaktadır.

Kuzey ve Güney Amerika'nın turistik merkezleri özelliklerine göre farklılık gösterir, ancak hepsinin büyük bir ekonomik ve kültürel önemi vardır. Kent, kültür, doğa ve macera turizmi, Amerika'yı dünyadaki en önemli turizm bölgelerinden biri haline getirmektedir.

Iguazu Şelaleleri

UNUTMA

Kuzey ve Güney Amerika, doğal güzellikleri, kültürel ve tarihî yapıları ve büyük şehirleri sayesinde gelişmiş çok sayıda turizm merkezine sahiptir. Turizm, bu bölgelerin ekonomisi ve uluslararası bağlantısı için büyük önem taşımaktadır.

Bilgi Kontrol Soruları:

1. Amerika'da ne tür turizm merkezleri bulunmaktadır?
2. New York ve Rio de Janeiro neden dünya turizm merkezleri olarak kabul edilir?
3. Kuzey Amerika'da hangi doğal turistik yerler bulunur?
4. Machu Picchu'nun Güney Amerika turizmi için önemi nedir?
5. Turizm, ülkelerin ekonomisini nasıl etkiler?

Temel
coğrafi
terimler:

Coğrafi
konum
Sınırlar
Yer şekilleri
İklim
Nehirler
Nüfus
Sanayi
Ekonomi
Kentleşme

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)

Amerika Birleşik Devletleri hakkında bildiklerinizi düşünün. Bize nerede bulunduğunu, neyle tanındığını ve günümüz dünyasında neden bu kadar önemli olduğunu anlatın.

Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinin birçok ülkenin ekonomisinin toplamından daha büyük olduğunu ve Washington veya New York'ta alınan kararların çoğu zaman tüm dünyayı etkilediğini biliyor muydunuz? Amerika Birleşik Devletleri, modern dünyada siyaset, ekonomi, bilim ve kültürde öncü rol oynayan bir ülkedir. Elverişli coğrafi konumu, geniş toprakları ve çeşitli doğal kaynakları sayesinde Amerika Birleşik Devletleri, gezegendeki en güçlü ve etkili ülkelerden biri haline gelmiştir.

ABD'NİN COĞRAFİK KONUMU, SINIRLARI VE BÜYÜKLÜĞÜ

Amerika Birleşik Devletleri, **Kuzey Amerika'nın orta ve kuzey kesiminde** yer alır. Doğuda **Atlantik Okyanusu'na**, batıda ise kıyıları olup bu durum, tüm dünya ile ticaret ve deniz taşımacılığı geliştirmelerine olanak tanır.

ABD, kuzeyde **Kanada**, güneyde ise **Meksika** ile komşudur. Ülke, ana kıta topraklarının yanı sıra kıtanın kuzeybatısında yer alan **Alaska'yı** ve Büyük Okyanus'taki bir ada grubu olan **Hawaii'yi** de kapsamaktadır.

Yaklaşık **9,8 milyon km²** yüz ölçümü ile ABD; Rusya ve Kanada'nın hemen ardından dünyadaki üçüncü büyük devlettir. Bu büyüklük, muazzam bir doğal ve iklimsel çeşitlilik sağlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, **Atlantik ve Büyük Okyanus (Pasifik) olmak üzere iki büyük okyanusa** ve ayrıca **Meksika Körfezi'ne** kıyısı olduğundan oldukça çeşitli ve girintili çıkıntılı bir kıyı şeridine sahiptir. Atlantik Okyanusu kıyısındaki doğu sahili genel olarak düzlüktür; çok sayıda körfez, haliç ve yarımada ile belirgin şekilde şekillenmiştir, bu da büyük limanların ve kıyı kentlerinin gelişmesini sağlamıştır.

Güney sahili, **Meksika Körfezi** boyunca alçak ve kumludur ve **Florida** gibi geniş körfez ve yarımada-lara sahiptir; turizm ile deniz ulaşımı için de oldukça elverişlidir. Batı sahili ise Büyük Okyanus boyunca daha dik ve kayalık olup daha az doğal limana sahiptir, ancak **Los Angeles** ve **San Francisco** gibi güçlü bir şekilde gelişmiş kıyı şehirleri vardır.

ABD'nin kıyı şeridinin girintili çıkıntılı yapısı **ticaret, turizm ve deniz ulaşımı** için büyük bir öneme sahiptir ve kıyı boyunca doğal ve ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğine katkıda bulunur.

ABD'NİN DOĞAL-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Amerika Birleşik Devletleri, dünyada doğal çeşitliliği en yüksek olan ülkelerden biri olarak öne çıkar. Muazzam büyüklükteki toprakları, farklı coğrafi enlemleri ve karmaşık yeryüzü şekli yapısı; çok çeşitli doğal alanların, iklim kuşaklarının ve ekosistemlerin gelişmesini sağlamıştır.

ABD'nin batısında, Kuzey Amerika'nın en önemli dağ sistemlerinden biri olan ve bünyesinde **Kayalık Dağlar, Sierra Nevada** ve diğer dağ sıralarını barındıran **Kordiyeralar (Denali, 6.190 m)** yer alır. Bu dağlar genç, yüksek ve dik olup keskin zirvelere, derin vadilere ve güçlü bir şekilde kendini gösteren jeolojik süreçlere sahiptir. Batı bölgesi, özellikle Kaliforniya ve ülkenin kuzeybatı kesimi **volkanik ve sismik aktivitesiyle** tanınır. Bu bölgede, Colorado Nehri'nin milyonlarca yıllık erozyonuyla oluşmuş, dünyadaki en ünlü doğa harikalarından biri olan **Büyük Kanyon** da yer almaktadır. Kanyonun derinliği 1.500 metreden fazla olup Dünya'nın jeolojik tarihini incelemek için gerçek bir doğa laboratuvarı temsil eder.

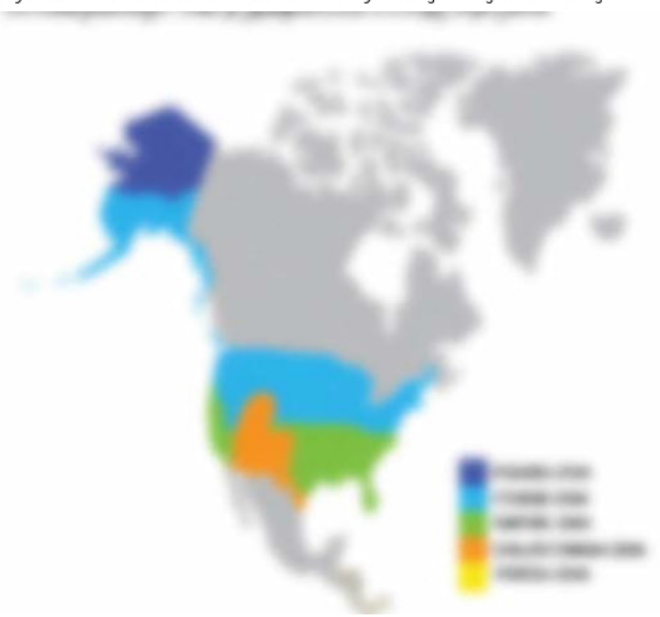
ABD'nin orta kesimini, gezegendeki en geniş ve en verimli düzlüklerden biri olan **Merkez Ovaları** kaplar. Bu bölgeler düz veya hafif dalgalı bir yüzeye, zengin topraklara ve elverişli iklim koşullarına sahip olduğundan tarım için son derece önemlidir. Merkez Ovaları boyunca, Kuzey Amerika'nın en büyük nehirlerinden olan ve birlikte devasa bir nehir sistemi oluşturan **Mississippi ve Missouri** akar. Bu nehirler, ülkenin farklı bölgelerini birbirine bağlamaları ve verimli bir iç ulaşım sağlamaları nedeniyle **sulama, taşımacılık ve ekonomik kalkınma** açısından büyük bir öneme sahiptir.

ABD'nin doğu kesiminde, batıdaki dağlara kıyasla belirgin şekilde daha yaşlı olan **Apalaş Dağları (Mount Mitchell, 2.307 m)** uzanır. Uzun süreli erozyon nedeniyle Apalaşlar bugün **daha alçak, yuvarlak zirvelere** ve daha geniş vadilere sahiptir. Bu ormanlar, maden kaynakları ve yerleşim yerleri açısından zengin olup tarihsel olarak madencilik ve sanayinin gelişmesinde rol oynamıştır.

ABD'deki iklim koşulları da çok çeşitlidir. **Alaska'da**, uzun, soğuk kışlar ve kısa yazların yaşandığı **arktik ve subarktik iklim** hüküm sürer. Toprakların büyük bir bölümünde tarım ve yerleşim için elverişli olan **ılıman iklim** hakimdir. **Güney kesimleri**, özellikle Florida, sıcak yazlar ve ılık kışların görüldüğü **subtropikal iklime** sahipken; **Hawaii** yıl boyunca **tropikal iklim** özellikleri ile ayırt edilir.

Bu iklim çeşitliliği; tundra, tayga, yaprak döken ve karma ormanlar, çayırlar (preriler), çöller ve tropikal bitki örtüsü gibi farklı **doğal ekosistemlerin** gelişmesini sağlamıştır. Bu sayede ABD, zengin doğal kaynaklara ve çeşitli ekonomik faaliyetler için elverişli koşullara sahip olmuş; bu da ülkenin ekonomik kalkınmasına ve küresel önemine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nin **hidrografyası**, geniş toprakların, çeşitli yeryüzü şekillerinin ve farklı iklim koşullarının bir sonucu olarak son derece gelişmiş ve çeşitlidir. ABD; doğa, nüfus ve ekonomi için

ABD İklim şeritleri

ABD'nin hidrografik ağı

muazzam bir öneme sahip olan **yoğun bir nehir ağına, çok sayıda göle, büyük havzalara ve önemli yeraltı sularına** sahiptir.

ABD topraklarının büyük bir bölümü, ülkenin en uzun ve en önemli nehirlerinin döküldüğü **Atlantik Okyanusu havzasına** aittir. Dünyanın en büyük nehir sistemlerinden birini oluşturan **Missouri ile Mississippi nehir sistemi** bunların en önemlisidir. Bu sistem, Merkez Ovaları'nın devasa bir kısmının suyunu toplar; **sulama, taşımacılık, balıkçılık ve nüfusun** gelişmesinde kilit bir rol oynar. Mississippi Nehri, yüzyıllar boyunca devletin doğal bir ulaşım bağı ve ekonomik eksenidir.

Ülkenin doğu kesiminde, sanayi ve ticarete önemli bir role sahip olan **Ohio, Tennessee** ve Hudson gibi diğer önemli nehirler de akar. Hudson, New York'un kıtanın iç kesimleriyle bağlantısını sağlaması bakımından özellikle önemlidir.

ABD'nin batı kesimi, esas olarak **Büyük Okyanus (Pasifik) havzasına** aittir. Buradaki nehirler, dağlık yeryüzü şekilleri nedeniyle daha kısa, ancak daha hızlı ve daha diktir. En bilineni, **Büyük Kanyon'u** oluşturan **Colorado Nehri**'dir. Colorado, güneybatının kurak bölgelerinde su temini ve hidroelektrik enerji üretimi için büyük bir öneme sahiptir.

ABD'nin kuzey kesiminde, özellikle Alaska'da, nehirlerin bir kısmı **Kuzey Buz Denizi (Arktik Okyanusu) havzasına** aittir. Burada, soğuk bölgelerden akan ve yerel nüfus ile doğal ekosistemler için büyük önem taşıyan Yukon Nehri öne çıkar.

ABD, en önemlileri **Büyük Kuzey Amerika Gölleri** olan çok sayıda doğal ve yapay göle sahiptir. Bu göller ABD ile Kanada sınırında yer alır ve **dünyadaki en büyük tatlı su göl sistemini** temsil eder. Bu sistemin içinde **Süperior, Michigan, Huron, Erie ve Ontario** gölleri yer almaktadır. Bu göller **gemicilik (ulaşım), sanayi, balıkçılık ve su tedariki** açısından büyük bir öneme sahiptir.

Bunların yanı sıra ABD'de, barajların inşasıyla oluşturulan ve **elektrik enerjisi üretimi, taşkın kontrolü ve su temini** için hizmet eden çok sayıda yapay göl (baraj gölü) de bulunmaktadır. Zengin hidrografyası sayesinde ABD, su kaynaklarının ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlar için kullanılması konusunda dünyadaki lider ülkeler arasında yer almaktadır.

Mississippi ırmağında ulaşım

ABD'İN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Amerika Birleşik Devletleri, 330 milyondan fazla nüfusuyla dünyadaki en kalabalık devletler arasında yer almaktadır. Nüfus eşitsiz bir şekilde dağılmış olup en yüksek yoğunluk kıyı bölgelerinde, özellikle doğu ve batı kıyısında ve ayrıca Büyük Kuzey Amerika Gölleri çevresinde görülmektedir. İç kesimler, özellikle bazı kırsal ve çöl alanları belirgin şekilde daha seyrek nüfusludur.

ABD, nüfusun büyük bir kısmının şehirlerde ve kentsel aglomerasyonlarda yaşadığı yüksek düzeyde bir şehirleşme (kentleşme) oranı ile karakterize edilir. Ülkede çok sayıda megapol, yani milyonlarca sakini barındıran devasa kentsel bölgeler mevcuttur. Bunlar arasında en önemlileri New York, Los Angeles, Chicago, Hyuston, Washington ve San Francisco megapolleridir. Bu şehirler sadece nüfusun toplandığı yerler değil; aynı zamanda ekonomi, kültür, bilim ve siyaset merkezleri olup ülkenin kalkınması üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

ABD nüfusu, devletin yüzyıllar boyunca dünyanın farklı yerlerinden göç alması nedeniyle etnik ve kültürel açıdan çok çeşitlidir. Bu çeşitlilik; farklı dillerin, dinlerin ve kültürel geleneklerin bir arada bulunduğu dinamik bir toplumun oluşmasına katkı sağlamış, bu da ülkenin sosyal ve ekonomik yaşamını daha da zenginleştirmiştir. Bugün Amerika Birleşik Devletleri nüfusu etnik ve ırksal yapısı bakımından oldukça heterojendir. Şu anda nüfusun yaklaşık %60'ı beyazlardan oluşmaktadır, bu da onların hâlâ ülkedeki en kalabalık grubu temsil ettiği anlamına gelir. XXI. yüzyılın ortalarına kadar beyazlar en büyük tekil grup olarak kalmaya devam edecek, ancak artık toplam nüfusun mutlak çoğunluğunu oluşturmayacaklardır. Önümüzdeki 40 yıl içinde sayılarının neredeyse üç katına çıkacağı tahmin edilen Latinoamerikan (Hispanik) ve Asya kökenli nüfusta hızlı bir büyüme öngörülmektedir. Tahminlere göre, 2055 yılı civarında ABD nüfusu yaklaşık %48 beyazlar, %24 Latinoamerikalılar, %14 Asyalılar ve %13 Afro-Amerikalılardan oluşacaktır. Bu değişimler göç hareketlerinin yanı sıra münferit gruplar arasındaki farklı doğal nüfus artış hızlarının da bir sonucudur.

ABD Nüfus hareketleri

ABD'nin en büyük şehirleri	
Şehir	Ülke nüfusu
New York	8.412.513
Los Angeles	3.874.297
Chicago	2.715.336
Hyuston	2.412.920
Feniks	1.688.306

Washington, D.C., Amerika Birleşik Devletleri'nin başkentidir, ancak herhangi bir eyalete ait değildir. Şehrin resmi adı Columbia Bölgesi'dir; bu da federal hükümetin merkezi olması için özel olarak oluşturulmuş ayrı bir federal bölge olduğu anlamına gelir. Washington, D.C.'nin herhangi bir eyalete bağlı olmamasının nedeni, başkentin siyasi olarak tarafsız olması ve herhangi bir eyaletten etkilenmemesi isteğidir. Şehir, Beyaz Saray, Kongre ve Yüksek Mahkeme gibi Amerikan hükümetinin en önemli kurumlarına ev sahipliği yapmaktadır. "D.C." kısaltması, Washington eyaletinin başkentini, Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeybatısında bulunan Washington eyaletinden ayırmak için kullanılır.

Kuzey Amerika'nın boş haritasında şunları işaretleyin: Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırları, kıyısı olan iki okyanus, bir sıradağ, bir büyük nehir ve bir büyük şehir.

Dış ve iç göç hareketlerinin Amerikan toplumunun gelişimi üzerinde büyük bir etkisi vardır. 2015 yılında ABD nüfusunun yaklaşık %14'ü yabancı ülkelerde doğmuş kişilerden oluşmaktaydı, bu oran, söz konusu yüzdenin yalnızca %5 olduğu 1965 yılı ile kıyaslandığında belirgin bir artışa işaret etmektedir. 1965 yılından bugüne kadar ABD'ye, çoğunluğu Asya ve Latin Amerika'dan olmak üzere yaklaşık 39 milyon göçmen gelmiştir. Meksika'dan sonra en fazla göçmen Çin ve Hindistan kökenlidir. Bugün ABD'de Çin kökenli yaklaşık 3,8 milyon insan ve Hindistan kökenli 4,4 milyon insan yaşamaktadır.

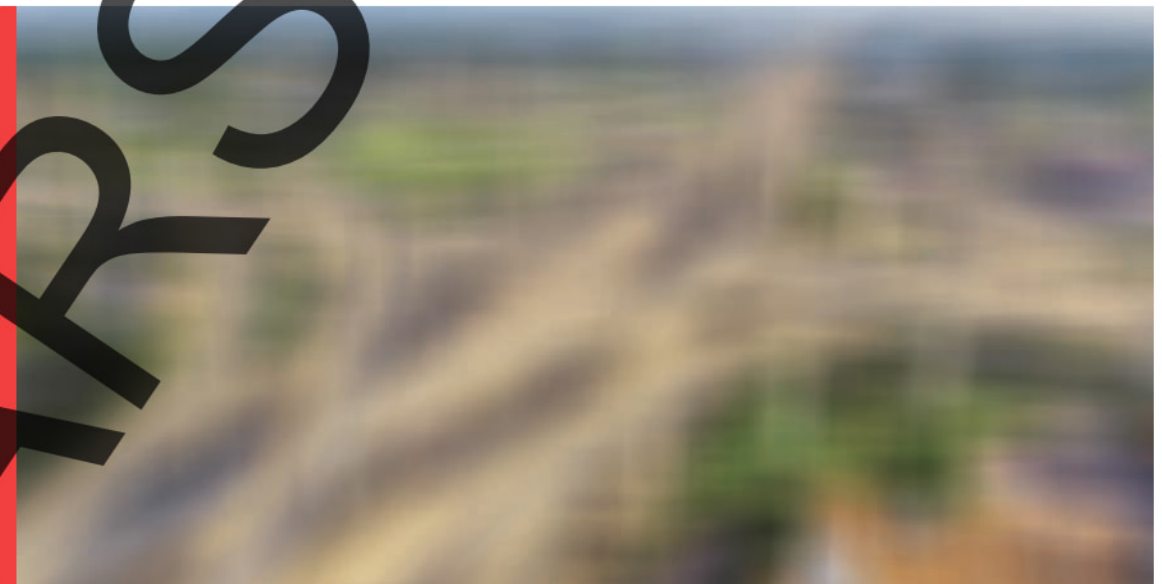
Etnik değişimlerin yanı sıra, nüfusun yaş yapısındaki değişimler de önem arz etmektedir. 2060 yılına gelindiğinde Amerikan nüfusu ortalama olarak bugünkünden daha yaşlı olacaktır. Nüfusun neredeyse her dört sakinden birinin 65 yaş veya üzerinde olacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda, çalışma çağındaki (18 ila 64 yaş arası) insan oranının bugün yaklaşık %63 iken 2060 yılında %52 civarına gerilemesi beklenmektedir. Bu değişimlerin toplum ve ekonomi üzerinde büyük etkileri olacaktır. Daha az sayıdaki çalışma çağındaki insanın, sayıca sürekli artan yaşlı nüfusun emekli maaşlarını ve sağlık hizmetlerini karşılamak için kaynak sağlaması gerekecektir. Bu nedenle nüfus, göç ve yaşlanma ile ilgili konular, Amerika Birleşik Devletleri'nin gelecekteki kalkınmasının önündeki en önemli zorluklar arasında yer almaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, dünyadaki en gelişmiş ve en güçlü ekonomilerden biridir. Küresel ticaret, finans ve teknolojik gelişim üzerinde büyük bir etkiye sahiptirler. Amerikan ekonomisi; zengin doğal kaynaklara, gelişmiş bir altyapıya, ileri teknolojiye ve yüksek eğitimli iş gücüne dayanmaktadır. Ülke; inovasyon, bilimsel araştırmalar ve modern teknolojiler alanında öncü bir role sahiptir.

Sanayi bakımından ABD; otomotiv endüstrisi, havacılık endüstrisi, elektronik ve bilişim endüstrisi ile modern askeri ve uzay teknolojisi üretimiyle tanınır. Son on yıllarda, teknolojik inovasyonların küresel merkezi olan Silikon Vadisi gibi odak noktalarıyla Bilişim Teknolojisi sektörü özellikle hızlı bir gelişim göstermektedir.

ABD'deki tarım sektörü yüksek düzeyde makineleşmiş (modernize edilmiş), modern ve üretkendir. Geniş verimli ovalar ve modern teknolojiler sayesinde ülke; tahıl, mısır, soya fasulyesi ve et üretiminde dünyanın en büyük üreticilerinden ve ihracatçılarından biridir. Tarım sektöründe nüfusun nispeten kü-

Hyuston -
Teksas'ta
gelişmiş ulaşım
altyapısı

çük bir kısmı çalışıyor olsa da ekonomide önemli bir yere sahiptir.

Sanayi ve tarımın yanı sıra, **hizmet sektörü** de ABD ekonomisinde baskın bir role sahiptir. Finansal hizmetler, ticaret, turizm, medya ve kültür endüstrisi, ulusal gelirin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri; gökdelenleri ve kültürel simge yapılarıyla **New York**, çok sayıdaki müzesiyle bir siyasi merkez olan **Washington**, eğlence şehri olarak **Las Vegas**, dünyaca ünlü tematik parklarıyla **Orlando**, tropikal plajları ve yanardağlarıyla **Hawaii**, gayzerleri ve yaban hayatıyla **Yellowstone Ulusal Parkı** ve yeryüzündeki en etkileyici doğa harikalarından biri olan **Büyük Kanyon** gibi dünyanın en tanınmış turistik yerlerinden bazılarına sahiptir.

Bu ekonomik güç sayesinde ABD; yüksek bir yaşam standardına, gelişmiş bir eğitim sistemine ve küresel ekonomik ile siyasi süreçler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Apple Park, Silikon Vadisi, San Francisco

Yellowstone Milli Parkı

UNUTMAYIN

Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Amerika'da 50 eyaletten oluşan federal bir ülkedir. Dünyada büyük siyasi, ekonomik ve kültürel etkiye sahiptir ve en gelişmiş ülkelerden biridir.

Bilgi testi soruları:

1. Amerika Birleşik Devletleri nerede bulunur ve hangi ülkelerle sınır komşusudur?
2. Amerika Birleşik Devletleri'nin coğrafi konumu ticaret ve kalkınma için neden elverişlidir?
3. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başlıca doğal ve coğrafi alanlar nelerdir?
4. Amerika Birleşik Devletleri'nin iklimi nasıldır ve neden bu kadar çeşitlidir?
5. Amerika Birleşik Devletleri neden dünyanın en güçlü ekonomilerinden biri olarak kabul edilir?

Temel
coğrafi
terimler:Coğrafi
konum

Sınırlar

Yer şekilleri

İklim

Nehirler

Göller

Nüfus

Doğal
kaynaklar

Ekonomi

Kentleşme

KANADA

Kanada hakkında bildiklerinizi düşünün.

Bize nerede bulunduğunu, nasıl bir iklime sahip olduğunu ve doğası ve nüfusu açısından onu benzersiz kılan özelliklerini anlatın.

Kanada'nın yüzölçümü bakımından dünyanın ikinci büyük ülkesi olmasına rağmen, birçok küçük ülkeden daha az nüfusa sahip olduğunu biliyor muydunuz? Bu ülkede uçsuz bucaksız ormanlar, buzullar, tundralar ve yüksek yaşam standardına sahip modern şehirler bulabilirsiniz. Geniş toprakları, zengin doğal kaynakları ve istikrarlı toplumu sayesinde Kanada, dünyanın en gelişmiş ve iyi organize olmuş ülkelerinden biri ve Kuzey Amerika kıtasının önemli bir parçasıdır.

KANADA COĞRAFİ KONUMU, SINIRLARI VE BÜYÜKLÜĞÜ

Kanada, Kuzey Amerika'nın kuzey kesiminde yer alır. **Kuzeyde Kuzey Buz Denizi'ne**, doğuda **Atlantik Okyanusu'na** ve batıda **Büyük Okyanus'a** kıyısı olup bu durum ona üç okyanusa birden açılan bir konum kazandırır. Kanada, güneyde dünyadaki en uzun kara sınırlarından birine sahip olduğu Amerika Birleşik Devletleri ile komşudur.

Yaklaşık **9,98 milyon km²** yüz ölçümü ile Kanada, Rusya'nın hemen ardından **dünyadaki ikinci büyük** devlettir. Bu devasa topraklar, doğal koşullarda büyük bir çeşitlilik sağlamakta; ancak aynı zamanda birçok bölgede nüfusun seyrek olmasına yol açmaktadır.

Kanada, dünyanın en uzun ve en girintili çıkıntılı kıyı şeridinde sahiptir. Atlantik Okyanusu boyunca uzanan doğu kıyısı, **Newfoundland ve Labrador** gibi çok sayıda koy, ada ve yarımada ile derin girintilere sahiptir; bu da balıkçılığın ve limanların gelişmesine olanak sağlamıştır. Pasifik Okyanusu boyunca uzanan batı kıyısı, Vancouver Adası gibi birçok ada ve koy ile dağlık ve kayalıktır ve Asya ile ticaret için önemlidir. Kuzey Kutbu boyunca uzanan kuzey kıyısı soğuk ve seyrek nüfusludur, ancak büyük stratejik öneme sahiptir.

KANADA DOĞAL-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Kanada büyük bir doğal çeşitlilik ile ayırt edilir. Batı kesiminde yüksek dağlar, derin vadiler ve buzullarla Kordiyeralar yükselir. **Mount Logan, 5.959 metrelik** yüksekliğiyle **Kanada'daki en yüksek zirvedir**. Bu dağlar genç ve dik olup doğal bir engel ve iklimsel bir bariyer oluştururlar.

Ülkenin orta kesimini; alçak tepeleri, devasa ormanları ve binlerce gölü olan eski bir jeolojik kütle olan **Kanada Kalkanı** kaplar. Bu bölge mineraller açısından zengin olup madenciliğin temelini oluşturur.

Güney kesimlerde, özellikle **Büyük Kuzey Amerika Gölleri** ve **Saint Lawrence** Nehri çevresinde, Kanada'nın en verimli ve en yoğun nüfuslu alanları yer alır. En büyük şehirler ve sanayi merkezleri burada gelişmiştir.

Kanada'daki **iklim** genel olarak **soğuk ve ılıman soğuk** karakterdedir. Kuzeyde uzun ve soğuk kışların yaşandığı arktik ve subarktik iklim hakimken, güney kesimler yerleşim ve tarım için elverişli olan ılıman bir iklime sahiptir. Geniş coğrafi enlem ve okyanusların etkisi nedeniyle iklimsel farklılıklar oldukça belirgindir.

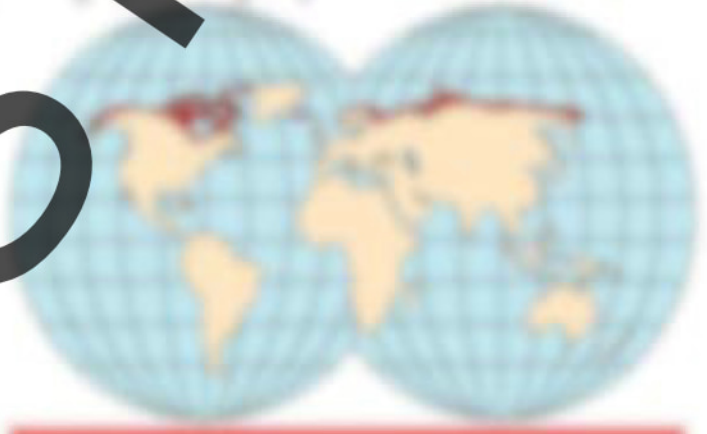
Bu koşullar; kuzeyde tundra, orta kesimlerde tayga (iğne yapraklı ormanlar), güneyde ise karma ormanlar ve çayırlar olmak üzere farklı doğal kuşakların gelişmesini sağlamıştır.

Kanada, dünyadaki en zengin hidrografik ağlardan birine sahiptir. Binlerce göl ve çok sayıdaki nehir; doğa, nüfus ve ekonomi için muazzam bir öneme sahiptir. Büyük Kuzey Amerika Göllerini Atlantik Okyanusu'na bağlayan ve önemli bir ulaşım arteri olan **Saint Lawrence** nehir sistemi en bilinenidir.

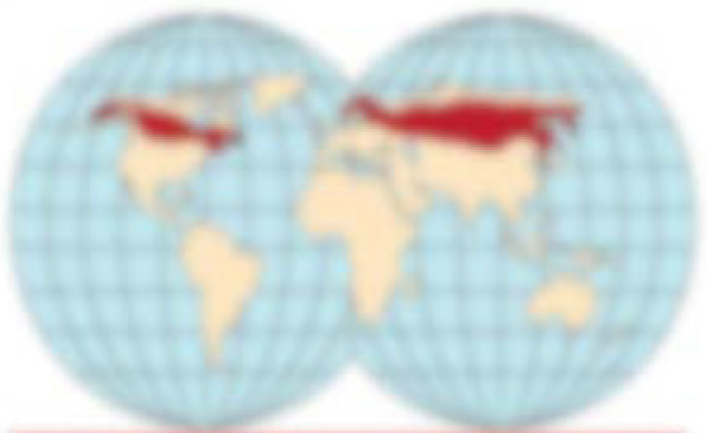
Büyük Amerikan Gölleri – **Superior, Michigan, Huron, Erie ve Ontario** – dünyadaki en büyük tatlı su göl sistemidir ve muazzam bir ekonomik ve doğal öneme sahiptir. Kanada da dünyaca ünlü olduğu **hidroelektrik enerji** üretimi için nehirlerinin çoğunu kullanmaktadır.

Boş Kuzey Amerika haritasında Kanada'yı, kıyı şeridini oluşturan okyanusları, bir sıradağları, bir büyük gölü ve bir büyük şehri işaretleyin!

Tayga Bölgesi

Tayga Bölgesi

Kanada'da iki milyondan fazla göl bulunuyor ve bu da dünyadaki tüm doğal göllerin yaklaşık %60'ını temsil ediyor. Göllerin sayısı o kadar fazla ki, bazı haritalar hepsini göstermeye yetmiyor bile.

Kanada Hidrografik Haritası

KANADA'NIN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Kanada, ülkenin yüzölçümüne kıyasla nispeten küçük bir sayı olan yaklaşık **40 milyon nüfusa** sahiptir. Nüfus gelişmiş bir şekilde dağılmıştır. Büyük bir kısmı ABD sınırı yakınlarındaki güney bölgelerinde yaşamaktadır. Kuzey kesimleri ise sert iklimi nedeniyle çok seyrek nüfusludur.

Kanada yüksek oranda kentleşmiş bir ülkedir; en büyük şehirleri Toronto, Montreal, Vancouver, Calgary, Edmonton ve başkent Ottawa'dır. Bu şehirler sanayi, kültür, eğitim ve siyaset merkezleridir.

Kanada, çok sayıda etnik gruptan oluşan nüfusuyla dünyanın en çok kültürlü ülkelerinden biridir. Nüfusun en büyük kısmı, yaklaşık üçte biri, güçlü bir ulusal kimlik duygusu sergileyerek etnik kökenlerinin **Kanada kökenli olduğunu beyan etmektedir. Bunun yanı sıra, Kanadalıların önemli bir kısmı, Avrupa'dan göçün tarihsel bir sonucu olarak İngiliz, Fransız, İskoç, İrlandalı ve Alman kökenlidir.** Son zamanlarda, ülkedeki en kalabalık Avrupalı olmayan etnik gruplardan birini oluşturan **Çin kökenli nüfus da giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır.**

Kanada'nın yerli nüfusu (Kızılderililer, **Inuitler** ve Metisler) **toplam nüfusun yaklaşık %4'ünü** oluşturmaktadır, ancak sayıları ulusal ortalamadan daha hızlı artmaktadır. Onların yanı sıra, nüfusun yaklaşık %16'sı Avrupa kökenli olmayan etnik gruplara aittir.

Bugün ülke toplam nüfusunun **neredeyse %22'si yurt dışında doğmuştur**; bu da onu dünyadaki önde gelen göçmen ülkelerinden biri yapmaktadır. Yeni göçmenlerin büyük bir kısmı **Asya'dan, özellikle Çin ve Hindistan'dan** gelmektedir.

Kanada, tarihi İngiliz ve Fransız etkisinin bir sonucu olarak **iki resmî dile sahiptir: İngilizce ve Fransızca.** Nüfusun yarısından fazlası **İngilizceyi ana dili olarak kabul ederken**, yaklaşık beşte biri özellikle Quebec eyaletinde Fransızca'yı ana dili olarak kullanmaktadır. Bunun yanı sıra, Kanada'da 12 dil ailesinde gruplandırılan

70'ten fazla yerli dil bulunmaktadır. Bunlar arasında en yaygın olanı, ülkenin farklı bölgelerinde konuşulan Algonkin dil ailesidir. Bu dilsel ve etnik çeşitlilik, Kanada'yı farklı kültürlerin ve geleneklerin bir arada yaşadığı ve geliştiği **çok kültürlü ve hoşgörülü bir toplum örneği** haline getirmektedir.

Kanada ekonomisi, dünyadaki en gelişmiş ve en istikrarlı ekonomilerden biridir. Son derece zengin **doğal kaynaklara**, modern sanayiye, gelişmiş tarıma ve güçlü bir hizmet sektörüne dayanmaktadır. Geniş toprakları ve çeşitlilik gösteren doğal koşulları sayesinde Kanada; önemli **petrol, doğal gaz, kömür, demir, altın, nikel ve uranyum** rezervlerinin yanı sıra muazzam orman ve su kaynaklarına sahiptir. Bu zenginlikler, birçok sanayi dalının gelişmesi ve ulusal ekonomi için büyük önem taşıyan ihracat için bir temel oluşturmaktadır.

Enerji sektörü Kanada için özellikle önemlidir. Ülke; çok sayıdaki nehir, şelale ve dağlık bölgeleri sayesinde dünyadaki en büyük **hidroelektrik enerji** üreticilerinden biridir. Hidroelektrik santralleri ihtiyaç duyulan elektrik enerjisinin büyük bir kısmını sağlamakta olup, nispeten temiz ve yenilenebilir bir kaynak teşkil etmektedir. Buna ek olarak Kanada, özellikle büyük petrol kumlarının bulunduğu Alberta eyaletinde, **petrol ve doğal gaz çıkarımında da öncü ülkeler arasında yer almaktadır.**

Kanada'daki sanayi modern ve teknolojik olarak gelişmiştir. Özellikle **metal sanayisi, araç üretimi, uçak sanayisi, otomotiv sanayisi ile kâğıt ve selüloz üretimi** büyük önem taşımaktadır. Muazzam ormanlık alanları sayesinde Kanada; ahşap hammadde, kâğıt ve ahşap ürünlerinde dünyanın en büyük ihracatçılarından biridir. Sınai üretim, esas olarak ülkenin güney kesimlerinde, özellikle en büyük şehirlerin ve ulaşım bağlantılarının bulunduğu Büyük Amerikan Gölleri ve Saint Lawrence Nehri çevresindeki kuşakta yoğunlaşmıştır.

Kanada'da petrol çıkartma

Kanada'nın En Büyük Şehirleri	
Şehir	Ülke nüfusu
Toronto	3.358.275
Montreal	1.943.903
Calgary	1.678.073
Edmonton	1.284.480
Ottawa	1.218.903

Kanada'da tarım yüksek düzeyde mekanize edilmiştir ve büyük çiftlikler halinde organize edilmiştir. Ülkenin büyük bölümünde iklim soğuk olmasına rağmen, güney ve merkezi bölgelerde **tahıl ürünleri, buğday, arpa, mısır** yetiştirilmekte olup hayvancılık da önemli bir yer tutmaktadır. Kanada, dünyadaki önde gelen tahıl ve tarım ürünleri ihracatçılarından biridir.

Hizmet sektörü Kanada ekonomisinde giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır. Bu sektör; **ticaret, bankacılık, eğitim, sağlık, turizm ve bilişim hizmetlerini** kapsamaktadır. Toronto ve Vancouver gibi finans merkezleri sadece ulusal düzeyde değil, uluslararası düzeyde de önemli bir rol oynamaktadır. Aynı şekilde turizm de önemli bir ekonomik kol oluşturmaktadır; çünkü Kanada el değmemiş doğası, ulusal parkları, şehirleri ve kültürel çeşitliliği ile milyonlarca ziyaretçiyi kendine çekmektedir. İstikrarlı ekonomisi sayesinde Kanada, **yüksek bir yaşam standardına**, gelişmiş bir eğitim ve sağlık sistemine ve güçlü bir sosyal korumaya sahiptir. Devlet, kaliteli yaşam koşulları sunmakta, bu da ülkeyi dünyanın farklı yerlerinden göç etmek için cazip kılmaktadır. Tüm bunlar, Kanada'yı küresel ekonomide önemli bir role sahip, ekonomik açıdan güçlü, istikrarlı ve refah içinde bir ülke olarak konumlandırmaktadır.

Kanada'da tarım çiftliği

UNUTMAYIN

Kanada, yüzölçümü bakımından dünyanın ikinci büyük ülkesidir ve Kuzey Amerika'nın kuzeyinde yer almaktadır. Ormanlar, göller ve doğal kaynaklar bakımından zengindir ve nüfusu, çoğunlukla güney sınırında olmak üzere, düzensiz bir şekilde dağılmıştır.

Bilgi testi soruları:

1. Kanada nerede bulunur ve hangi okyanuslarla sınır komşusudur?
2. Kanada'nın nüfus yoğunluğu neden düşüktür?
3. Kanada'nın başlıca doğal ve coğrafi bölgeleri nelerdir?
4. Hidrografi Kanada ekonomisi için neden bu kadar önemlidir?
5. Kanada dünya ekonomisinde neyle tanınır?

BREZİLYA

Brezilya hakkında bildiklerinizi düşünün. Nerede bulunduğunu, neyle ünlü olduğunu ve bu ülkeyle ilişkilendirdiğiniz doğal veya sosyal özellikleri söyleyin.

Kanada'nın yüzölçümü bakımından dünyanın ikinci büyük ülkesi olmasına rağmen, birçok küçük ülkeden daha az nüfusa sahip olduğunu biliyor muydunuz? Bu ülkede uçsuz bucaksız ormanlar, buzullar, tundralar ve yüksek yaşam standardına sahip modern şehirler bulabilirsiniz. Geniş toprakları, zengin doğal kaynakları ve istikrarlı toplumu sayesinde Kanada, dünyanın en gelişmiş ve iyi organize olmuş ülkelerinden biri ve Kuzey Amerika kıtasının önemli bir parçasıdır.

Temel
coğrafi
terimler:

Coğrafi
konum

Sınırlar

Yer şekilleri

İklim

Amazon

Nüfus

Ekonomi

Kentleşme

Doğal kaynaklar

COĞRAFİ KONUMU, SINIRLARI VE BÜYÜKLÜĞÜ

Brezilya, Güney Amerika'nın doğu ve orta kesiminde yer alır. Doğuda, limanların, ticaretin ve turizmin gelişmesini sağlayan çok uzun ve çeşitli bir kıyı şeridinde sahip olan **Atlantik Okyanusu'na** kıyısı vardır. Karada neredeyse tüm Güney Amerika ülkeleriyle sınır komşusudur: Arjantin, Uruguay, Paraguay, Bolivya, Peru, Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam ve Fransız Guyanası (yalnızca Şili ve Ekvador ile sınırı yoktur).

Yaklaşık **8,5 milyon km²** yüzölçümü ile Brezilya, **Güney Amerika'nın en büyük ülkesi ve dünyanın en büyük beşinci ülkesidir**. Başkenti, dengeli bir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla ülkenin iç kesimlerinde planlanıp inşa edilen Brasilia'dır.

Başkent:
Resmî dil:
Hükümet:
Para birimi:

Brezilya
Portekizce
Federal Başkanlık Cumhuriyeti
Brezilya Reali

BREZİLYA'NIN FİZİKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Brezilya'nın **yeryüzü şekilleri** esas olarak ovalardan ve platolardan oluşur. Ülkenin büyük bir kısmını, gür tropikal ormanlarla kaplı devasa ve düz bir alan olan **Amazon Havzası** kaplar. Bu ova, iklimin ve su döngüsünün düzenlenmesinde kilit bir rol oynadığı için Yeryüzünün en önemli doğal alanlarından biridir.

Pico da Neblina zirvesi, 2.995 metre yüksekliği ile Brezilya'nın en yüksek zirvesidir. Brezilya'nın kuzey kesiminde, Venezuela sınırında, Amazon Eyaleti sınırları içinde yer alır. Zirve, Guyana Dağları'nın bir parçasıdır. Doğu ve güneydoğuda ise mineral kaynakları bakımından zengin, eski ve yuvarlak platolar olan **Brezilya Dağları yükselir.** Ülkenin en yoğun nüfuslu ve ekonomik açıdan en gelişmiş bölgelerinden bazıları burada yer almaktadır.

Brezilya'daki iklim, ülkenin geniş topraklarının ve ekvatorial bölgelerden güneydeki subtropikal enlemlere kadar uzanmasının bir sonucu olarak Güney Amerika'daki en çeşitli iklimlerden biridir. Ülkenin büyük bir kısmı, sıcaklıkların yıl boyunca yüksek olduğu ve mevsimler arası farkların ılıman bölgelere göre daha az olduğu tropikal iklim kuşağında yer almaktadır.

Amazon bölgesinde, yıl boyunca sürekli yüksek sıcaklıklar (genellikle 25 °C'nin üzerinde) ve bol yağış ile karakterize edilen **ekvatorial iklim** hakimdir. Burada kurak dönem yoktur ve havadaki yüksek nem oranı, dünyanın en büyük yağmur ormanlarının gelişmesi için koşullar yaratır. Bu iklim koşulları, binlerce bitki ve hayvan türü ile Amazon'un olağanüstü biyolojik çeşitliliğinin temelini oluşturur.

Brezilya'nın orta ve doğu kesimlerinde, özellikle Brezilya Dağları'nda, iklim, belirgin nemli ve daha kurak mevsimleri olan **tropikal bir iklimdir.** Yazlar sıcak ve yağışlı, kışlar ise daha kurak geçer; bu durum tarım için, özellikle kahve, şeker kamışı, soya fasulyesi ve mısır yetiştiriciliği için elverişlidir. Bu bölgeler, ülkenin en yoğun nüfuslu ve ekonomik açıdan en gelişmiş kesimleri arasında yer alır.

Brezilya'da iklim bölgeleri

daha belirgin olduğu **subtropikal iklim** hakimdir. Orada yazlar sıcak, kışlar ise daha serindir; bazen ülkenin geri kalanında nadir görülen don olayları meydana gelir. Bu koşullar, ılıman bölgelere özgü mahsullerin yetiştirilmesine olanak tanır ve tropikal kuzeye kıyasla farklı bir yaşam tarzına katkıda bulunur.

Bu iklim çeşitliliği sayesinde Brezilya; **zengin ve çeşitli bir bitki örtüsüne,** büyük tarımsal potansiyellere sahiptir ve en önemli doğal alanlardan biridir. İklim; ülkenin nüfusu, ekonomisi ve doğal kaynakları üzerinde büyük bir etkiye sahip olup Brezilya'yı dünyadaki en önemli iklimsel ve ekolojik bölgelerden biri haline getirmektedir.

Brezilya, geniş topraklarının, bol yağışlarının ve ülkenin yeryüzü şekillerinin çeşitliliğinin bir sonucu olarak **dünyadaki en yoğun ve en güçlü nehir ağlarından birine** sahiptir. En önemli ve en ünlü nehir,

Boş Güney Amerika haritasında Brezilya'yı işaretleyin ve şunları etiketleyin: Atlantik Okyanusu, Amazon Nehri, Amazon Havzası, büyük bir şehir ve başkent Brasilia.

Brezilya hem Atlantik Okyanusu'na kıyısı olan hem de dünyanın en büyük nehir havzasına (Amazon havzası) sahip olan tek ülkedir; Amazon havzası tek başına tüm Avrupa nehirlerinin toplamından daha fazla su taşır.

dünyada su debisi en yüksek (en çok su taşıyan) nehir olarak kabul edilen **Amazon'dur**. Brezilya topraklarının neredeyse yarısını kaplayan devasa **bir havzadan su toplamaktadır**. Amazon, yüzlerce koluyla birlikte Amazon Yağmur Ormanları boyunca karmaşık ve dallı budaklı bir nehir sistemi oluşturur. Nehir, birçok bölgede tek ulaşım bağlantısı olduğu için taşımacılık açısından muazzam bir öneme sahip olduğu gibi bölgenin ekosistemleri, balıkçılığı ve iklim dengesi için de hayati bir öneme sahiptir.

Brezilya'nın güney ve güneydoğu kesimlerinde, Güney Amerika'nın en uzun nehirlerinden biri olan **Parana Nehri** öne çıkmaktadır. Ekonomik açıdan en gelişmiş bölgelerden geçmektedir; sanayi ile enerji sektörü için muazzam bir öneme sahiptir. Parana Nehri üzerinde, Brezilya ve komşu ülkelerdeki milyonlarca insana elektrik enerjisi sağlayan, dünyanın en büyük hidroelektrik santrallerinden biri olan **Itaipu Hidroelektrik Santrali** inşa edilmiştir. Bu durum, Parana Nehri'ni su enerjisinin kullanılmasının bir simgesi haline getirmektedir.

Sao Francisco Nehri, kuzeydoğu Brezilya'nın iç ve daha kurak kesimleri için özel bir öneme sahiptir. Az yağış alan bölgelerde sulama, su temini ve tarımın gelişmesini sağladığı için sıkça "yaşam nehrİ" olarak adlandırılır. Bunun yanı sıra Sao Francisco, hidroelektrik enerji üretimi ve farklı bölgelerin birbirine bağlanması açısından da önemlidir. Tocantins Nehri, Araguaia Nehri ile birlikte, tamamen Brezilya topraklarında yer alan en büyük nehir sistemlerinden birini oluşturur. Büyük bir hidroenerji potansiyeline sahiptir ve üzerinde birkaç önemli hidroelektrik santrali inşa edilmiştir; bu da Brezilya'nın yenilenebilir su enerjisinin kullanılmasında **küresel bir lider olarak** rolünü daha da pekiştirmektedir.

Itaipu Hidroelektrik Santrali

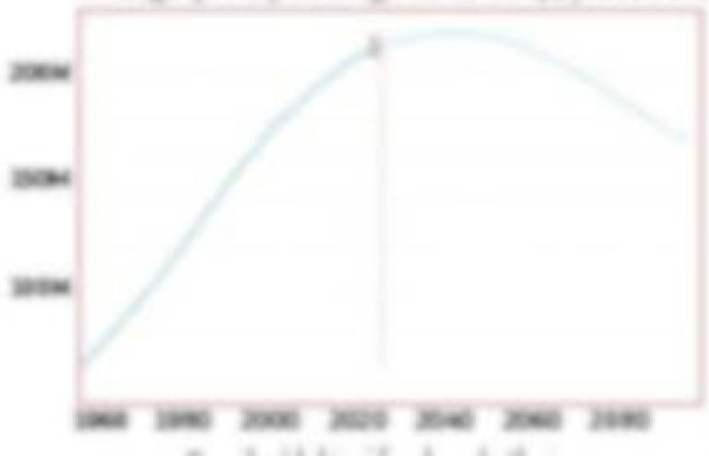

Brezilya Hidrografik Haritası

NÜFUS VEYA YERLEŞİM YERLERİ

Brezilya **210 milyonun üzerinde** nüfusa sahiptir, bu da onu **Güney Amerika'nın en kalabalık ülkesi** yapmaktadır. Nüfus çok düzensiz dağılmıştır. En yoğun nüfus kıyı bölgelerinde ve ülkenin güneydoğu kesimindeyken, Amazon bölgesi seyrek nüfusludur.

Brezilya; aralarında **Sao Paulo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte** ve başkent Brasilia'nın da bulunduğu çok sayıda mega kente sahip, yüksek oranda kentleşmiş bir ülkedir.

Brezilya'daki nüfus hareketleri

Brezilya'nın en büyük şehirleri	
Şehir	Ülke nüfusu
Sao Paulo	12.005.878
Rio de Janeiro	6.772.868
Brezilya	3.043.900
Fortaleza	2.609.729
Salvador	2.593.321

Brezilya'da nüfusun etnik ve ırksal yapısı geleneksel olarak ten rengine göre tanımlanır; bu durum birçok diğer ülkeye kıyasla spesifik bir yaklaşımdır. Nüfus sayımlarında sakinler kendilerini birkaç kategoriye ayırırlar: **beyazlar, siyahılar, melez nüfus, sarılar (genellikle Asya kökenliler) ve yerli nüfus**. Bu sınıflandırma biçimi, Brezilya toplumunun etnik olarak ne kadar karmaşık ve çeşitli olduğunu göstermektedir.

Sakinlerin yaklaşık %48'i kendilerini beyaz, %44'ü melez nüfus, %7'si ise siyahi olarak beyan ederken, çok küçük bir yüzde Asya ve yerli nüfusa aittir. Yerli halklar bugün toplam nüfusun küçük bir kısmını oluştursa da ülke için muazzam bir kültürel ve tarihi öneme sahiptirler.

Dini açıdan Brezilya, dünyadaki en Hristiyan ülkelerden biridir. **Nüfusun yaklaşık %90'ı Hristiyan dinine mensuptur**; bunun içinde **Katolikler yaklaşık %65'i, Protestanlar ise yaklaşık %22'yi** oluşturur. 120 milyondan fazla

Katolik ile Brezilya, dünyadaki en büyük Katolik nüfusa sahip ülkedir. Hristiyanlığın yanı sıra, **spiritüalizm, geleneksel Afrika dinleri** ve diğer çeşitli dini topluluklar gibi başka dinler ve inançlar da mevcuttur. Nüfusun bir kısmı kendini **dindar olmayan** olarak da beyan etmektedir. Brezilya'daki resmi ve en yaygın dil **Portekizce** olup, bu durum ülkeyi İspanyolcanın hâkim olmadığı tek Güney Amerika ülkesi yapmaktadır. Portekizce dili, Brezilya'nın ulusal kimliğinin ve kültürünün önemli bir parçasıdır.

Nüfusun yaş ortalaması yaklaşık **32 yıldır**; bu da ülkenin hala nispeten genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle ilginç bir veri de **Brezilya'nın, dünyada modern medeniyetle henüz teması olmayan en fazla sayıda izole yerli kabileye** sahip olmasıdır. Ülkede **200'den fazla farklı kabileye** dağılmış, yaklaşık **900.000 yerli sakinin** yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu sayı, Avrupalıların Güney Amerika'ya ulaştığı döneme kıyasla önemli ölçüde azdır; ancak yerli halklar bugün bile Brezilya'nın kültürel mirasının ve doğal tarihinin önemli bir parçasını temsil etmektedir.

SOSYAL-EKONOMİK ÖZELLİKLER

Brezilya, **dünyanın önde gelen ekonomilerinden biri** ve bölgesel ile küresel pazar üzerinde büyük bir etkiye sahip olan **Güney Amerika'nın açık ara en güçlü ekonomisidir**. Geniş toprakları, kalabalık nüfusu ve zengin doğal kaynakları, Brezilya'nın birincil sektörden hizmet sektörüne kadar tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan **çeşitli ve karmaşık bir ekonomik yapı** geliştirmesine olanak tanımıştır.

Brezilya ekonomisinin temelini **doğal kaynaklar ve tarım** oluşturmaktadır. Elverişli iklimi ve muazzam bereketli arazileri sayesinde Brezilya; kahve, soya, şeker kamışı, mısır, pirinç ve etin dünyadaki **en büyük üreticileri ve ihracatçıları arasında** yer almaktadır. Özellikle, Brezilya'nın on yıllardır dünyada öncü ülke olduğu **kahve** üretimi büyük önem taşımaktadır. Şeker kamışı sadece şeker üretimi için değil, aynı zamanda **biyo-yakıt (etanol)** için de kullanılmakta, bu da ülkeyi yenilenebilir enerji kaynaklarında önemli bir faktör haline getirmektedir.

Brezilya'daki sanayi, özellikle ülkenin güneydoğu kesiminde, Sao Paulo ve Rio de Janeiro gibi büyük şehirlerin çevresinde **iyi gelişmiş ve çeşitlilik** göstermektedir. **Otomotiv sanayisi, gıda, metal, kimya ve enerji sanayisi** güçlü bir şekilde gelişmiştir. Brezilya aynı zamanda,

çelik sanayisi ile inşaat sektörünün gelişmesi için bir temel oluşturan **demir cevherinin** dünyadaki en büyük ihracatçılarından biridir. Brezilya'nın hidroelektrik enerji kullanımında küresel bir lider olduğu **enerji sektörü** de büyük bir öneme sahiptir. Dünyanın en büyüklerinden biri olan **Itaipu** gibi hidroelektrik santralleri, milyonlarca hane ve sanayi tesisi için elektrik enerjisi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra ülke, yenilenebilir enerji kaynaklarına giderek daha fazla yatırım yapmaktadır.

Hizmet sektörü ekonomide baskın bir role sahiptir ve nüfusun en büyük kısmını istihdam etmektedir. Ticaret, finansal hizmetler, eğitim, sağlık ve turizm, ulusal gelirin önemli bir kısmına katkıda bulunmaktadır. Doğal güzellikler, Amazon bölgesi, plajlar, kültürel miras ve ünlü şehirler sayesinde **turizm** özellikle önemlidir. **Kültür ve spor**, bilhassa da futbol, sadece toplumsal değil aynı zamanda ekonomik bir öneme de sahiptir. Büyük spor etkinlikleri, kulüpler ve oyuncular, Brezilya'nın uluslararası alanda tanınmasına ve spor turizminin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Brezilya'daki kahve plantasyonu

Maraçana Stadyumu

UNUTMAYIN

Brezilya, yüzölçümü ve nüfusu bakımından Güney Amerika'nın en büyük ülkesidir. Dünyanın en büyük tropikal yağmur ormanı olan Amazon Havzası'na ev sahipliği yapar ve kıtanın ekonomisi ve kültüründe önemli bir rol oynar.

Bilgi testi soruları:

1. Brezilya nerede bulunur ve hangi ülkelerle sınır komşusudur?
2. Brezilya'daki başlıca doğal ve coğrafi alanlar nelerdir?
3. Amazon Havzası sadece Brezilya için değil, tüm dünya için neden önemlidir?
4. Brezilya'da nüfus yoğunluğu en yüksek nerede bulunur ve neden?
5. Brezilya ekonomisi için en önemli sektörler hangileridir?

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA COĞRAFYASI

Avustralya, uzun süre dünyanın yollarından uzak kalmış bir kıtadır. Kaşifler nihayet oraya vardıklarında, büyük bir çeşitliliğe sahip bir toprak buldular: kuzeyde tropikal ormanlar, iç kesimlerde kurak çöller, güneydoğuda soğuk dağlar ve doğu kıyısı boyunca uzanan geniş Büyük Bariyer Resifi.

Avustralya ayrıca inanılmaz plajlarıyla da ünlüdür; 10.000'den fazla plajı vardır ve her gün birini ziyaret etseniz, hepsini görmek neredeyse 28 yılınızı alırdı. Coğrafi olarak Avustralya, en küçük kıta ve aynı zamanda eyalet olan tek ülkedir. Hint ve Pasifik Okyanusları ile çevrilidir ve bu izolasyon, gezegendeki diğer hiçbir şeye benzemeyen bir doğal dünya yaratmıştır.

Bugün Avustralya, etkileyici doğal kaynakları ve kültürleriyle dünyada eşsiz kılan modern bir kıtadır.

STUDIO

İÇERİKLER:

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA FİZİKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Okyanusya ile Birlikte Avustralya'nın Coğrafi Konumu ve Kıyı Çizgisi

Okyanusya ile Birlikte Avustralya'nın Yeryüzü Şekilleri Özellikleri

Okyanusya ile Birlikte Avustralya'nın İklimi ve İklim Özellikleri

Okyanusya ile Birlikte Avustralya'nın Hidrografyası

Avustralya'nın Doğal Zenginlikleri

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN SOSYO-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Okyanusya ile Birlikte Avustralya'nın Demografik Özellikleri

Avustralya'ya Bölgesel Bakış – Büyük Şehirler ve Kültürel-Tarihî Merkezler

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA FİZİKİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN COĞRAFI KONUMU VE KIYI ÇİZGİSİ

Temel coğrafi terimler:

Coğrafi konum

Kıyı çizgisi

Adalar:

Tazmanya

Yeni Zelanda

Yeni Gine

Ada grupları:

Melanezya

Mikronezya

Polinezya

Yarımadalar:

York

Arnhem Land

Denizler:

Timor Denizi

Arafura Denizi

Tazman Denizi

Mercan Denizi

Körfezler:

Carpentaria

Körfezi

Büyük

Avustralya

Körfezi

Melbourne veya Sydney'deki bir akrabanızı ziyaret etmeniz gerektiğini hayal edin. Harita üzerinde hayali uçuşunuzu hangi nehir takip ediyor, hangi kıtalardan ayrılıyorsunuz, Avustralya'ya varmadan önce hangi okyanusların üzerinden uçuyorsunuz?

Avustralya, Dünya'nın en istikrarlı tektonik plakalarından biri olan Avustralya tektonik plakasının bir parçasıdır. Bu istikrar, kıyı şeridinin diğer kıtaların derin koyları ve karmaşık yarımadaları olmadan, basit ve az girintili olmasının nedenidir.

Ancak levha sabit olsa da durağan değildir. Aksine, Avustralya yılda yaklaşık 7 santimetre kuzeye doğru hareket ediyor ki bu, gezegendeki en hızlı tektonik hareketlerden biridir. Bu, kıtanın yavaş yavaş Asya'ya yaklaştığı anlamına gelir.

İlginç bir şekilde, bu yavaş ama sürekli hareket, Avustralya'yı „geçiş halindeki bir kıta” yapar; yani sabit ama her zaman hareket halinde.

AVUSTRALYA'NIN COĞRAFI KONUMU

Avustralya, Yeryüzündeki en küçük kıtadır ve tamamı tek bir ülkeye ait olan tek kıtadır. **Tazmanya** Adası ve çevresindeki birkaç küçük ada ile birlikte **7,7 milyon km²** yüzölçümüne sahiptir; bu da onu dünyadaki en büyük altıncı ülke yapmaktadır. **Bu ülkeler hangileridir?**

Güney Yarımkürede yer alır ve dünyanın bu bölgesindeki tek yerleşik (nüfuslu) kıtadır. **Düşün:** **Avustralya dışında, tamamen Güney Yarımkürede yer alan diğer kıta hangisidir?**

Okyanusya ile Avustralya'nın coğrafi konumu

En yakın kıta, Avustralya'nın sığ denizler ve adalarla ayrıldığı Asya'dır. Doğuda Büyük Okyanus'a (Pasifik), batıda ve güneyde ise Hint Okyanusu'na açılır. Bu konumu nedeniyle doğal olarak izole olmuştur, ancak aynı zamanda **Okyanusya'nın** ada dünyası ile bağlantılıdır.

KIYI ÇİZGİSİ

Avustralya'nın kıyı şekilleri sadedir. Kıyıları az girintili çıkıntılı olup küçük girintilere sahiptir; bu da kıtaya kompakt bir form kazandırır. Güneyde **Büyük Avustralya Körfezi**, kuzeyde ise **Carpentaria Körfezi** yer alır. En belirgin yarımadalar, Avustralya'nın en kuzey noktasını oluşturan York Yarımadası ve Arnhem Yarımadası'dır.

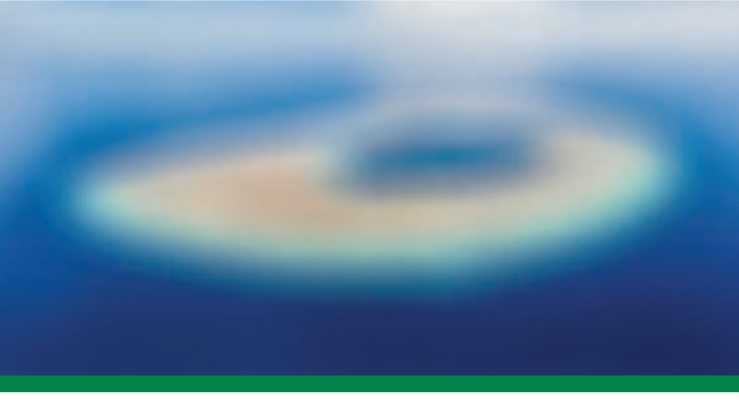
AVUSTRALYA ÇEVRESİNDEKİ DENİZLER

Avustralya birkaç önemli denizle çevrilidir. **Bunları coğrafya haritasında bulunuz!** Kuzeybatıda, Avustralya'yı Timor Adası'ndan ayıran **Timor Denizi** yer alır. Ardından, kuzey Avustralya ile Yeni Gine arasında uzanan **Arafura Denizi** gelir. Kuzeydoğuda ise Büyük Set Resifi ile ünlü olan Mercan Denizi uzanır. Büyük Set Resifi o kadar büyüktür ki uzaydan bile görülebilir, adaları ise Yeryüzündeki en zengin ekosistemlerden biri olarak kabul edilir. Güneydoğuda, Avustralya'yı Yeni Zelanda'dan ayıran **Tazman Denizi** bulunur.

AVUSTRALYA ÇEVRESİNDEKİ KÖRFEZLER, YARIMADALAR VE ADALAR

Güney kıyısında, kıtanın en büyük körfezi olan **Büyük Avustralya Körfezi** yer alır. Kuzeyde, kuzey kıyısını şekillendiren **Carpentaria Körfezi** uzanır. **York Yarımadası ve Arnhem Toprağı**, en önemli yarımadalar olup Avustralya'nın kuzey kesiminin karakteristik görünümünü oluştururlar.

Atol

Kıyı girintiliği ve çıkıntılığı sade olmasına rağmen, Avustralya birkaç önemli adaya sahiptir. En büyüğü ve en önemlisi, güneydoğu kıyısında yer alan ve ana karadan Bass Boğazı ile ayrılan **Tazmanya** adasıdır. Avustralya'nın yakınında, kendisine ait olmayan ancak coğrafyası için önem taşıyan iki büyük ada daha bulunur: kuzeyde **Yeni Gine** ve güneydoğuda **Yeni Zelanda**. Adaların yanı sıra bu bölgede, Mercan Denizi ve Büyük Okyanus'ta (Pasifik) yer alan mercan adaları olan **atoller** de görülür.

OKYANUSYA'DA ADA GRUPLARI

Avustralya; üç büyük ada grubuna ayrılan, Okyanusya'nın daha geniş olan ada dünyasının bir parçasıdır. **Melanezyan** Avustralya'nın kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alır ve büyük, yüksek adaları kapsar. **Mikronezya** ("küçük adalar"), Melanezyan'ın kuzeyinde, Büyük Okyanus'ta yer alan adalardır. **Polinezya** ise Büyük Okyanus'un orta ve güney kesimlerinde yer alan ve aralarında **Hawaii, Samoa ve Tonga**'nın da bulunduğu çok sayıda adayı kapsar.

Ada grubu	Konum	Özellikler	Ada/ülke örnekleri
Melanezya	Avustralya'nın kuzeyi ve kuzeydoğusu	Büyük, yüksek ve genellikle volkanik adalar	Yeni Gine, Fiji, Solomon Adaları, Vanuatu
Mikronezya	Pasifik Okyanusu'nun kuzeybatı ve orta kısmı	Küçük, alçak, dağınık mercan adaları	Guam, Kiribati, Marshall Adaları, Mikronezya
Polinezya	Orta ve Güney Pasifik	Geniş bir alana yayılmış çok sayıda ada	Hawaii, Samoa, Tonga, Tahiti, Yeni Zelanda*

*Yeni Zelanda, kültürel ve tarihi bağlar nedeniyle coğrafi olarak Polinezya'ya dahildir.

Keşfedin: Avustralya ve Okyanusya arasındaki farkı nasıl tanımlarsınız?

Avustralya ve Okyanusya'nın uydu görüntüsü Avustralya ve Okyanusya

Sualtı mercan resifi

Büyük Bariyer Resifi'nin mercan adalarının çevresinde, güneş ışığını güçlü bir şekilde yansıtan sıg mercan platformlarının oluşturduğu turkuaz bir "ışıklı kuşak" belirir ve denizin parıldamasını sağlar. Küçük kum adaları, yani caylar, bir gecede tamamen kaybolabilir ve dalgaların sürekli kumu hareket ettirmesiyle birkaç gün sonra yeniden ortaya çıkabilir.

Resifin sakin koylarında, doğal heykelleri andıran ve gezegendeki en zengin deniz ekosistemlerinden bazılarını temsil eden karmaşık yapılar olan su altı mercan „bahçeleri“ oluşur. Bazı yerlerde, dalgalar belirli kaya oluşumlarına çarptığında, dar çatlaklardaki su ve havanın titreşimlerinden kaynaklanan yumuşak bir "şarkı söyleme"ye benzeyen bir ses duyulabilir.

Büyük Bariyer Resifi boyunca uzanan turkuaz "ışık kuşağı"

UNUTMAYIN

Avustralya, 7,7 milyon km²'lik yüzölçümüyle dünyanın en küçük kıtası ve altıncı büyük ülkesidir. Güney Yarımkürede yer alır ve doğal olarak izole edilmiş olup Asya'ya en yakın kıtadır. Kıyı şeridi girintili çıkıntısızdır ve Büyük Avustralya Körfezi ile Carpentaria Körfezi olmak üzere iki büyük körfeze sahiptir. En önemli yarımadaları York ve Arnhem Land'dir. Avustralya'nın çevresinde Timor, Arafura, Mercan ve Tazman Denizleri bulunur. En büyük adası Tazmanya'dır ve yakınında Yeni Gine ve Yeni Zelanda yer alır. Avustralya, Melanezya, Mikronezya ve Polinezya'ya ayrılan Okyanusya'nın bir parçasıdır.

Bilgi testi soruları:

1. Dünyanın en küçük kıtası hangisidir?
2. Avustralya'yı hangi denizler çevreler?
3. Avustralya neden doğal olarak izole edilmiş olmasına rağmen Okyanusya'ya bağlıdır?
4. Okyanusya'yı oluşturan üç ada grubu hangileridir?
5. Büyük Avustralya Körfezi ve Carpentaria Körfezi'ni konum ve önem açısından karşılaştırın!?

Temel
coğrafi
terimler:

Yer Şekilleri

Ovalar

Avustralya

Ovaları

Dağlar

Büyük

Bölücü

Sıradağlar

Yüksek

Bölgeler

Çöller

Büyük

Kum Çölü

Büyük

Victoria Çölü

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ ÖZELLİKLERİ

Avustralya'yı nasıl hayal ediyorsunuz, düz mü yoksa dağlık mı? Sizce Avustralya'da çöller var mı? Avustralya'da yüksek dağlar olduğunu düşünüyor musunuz?

Simpson Çölü, Avustralya'nın merkezinde yer alır ve ülkenin en büyük çöllerinden biridir. Yaklaşık 176.500 km² bir alanı kaplar; bu da onu yüzölçümü bakımından neredeyse Macaristan devleti ile eşit kılar. Simpson Çölü'nün en çarpıcı unsurlarından biri, birbirine paralel uzanan ve yüzlerce kilometre boyunca yayılan kırmızı kum tepeleridir (kumullarıdır). Kırmızı renkleri, kumun içindeki demirin zamanla güçlü Güneş altında paslanmasından kaynaklanmaktadır. Bazı kum tepelerinin yüksekliği 40 metrenin üzerine çıkarken, bazılarının uzunluğu 200 kilometreye kadar ulaşabilmektedir.

Avustralya'nın yeryüzü şekilleri çok çeşitlidir; büyük ovalar, dağ sıraları, platolar, tek başına yükselen kayalıklar ve büyük çöl alanlarından oluşur. Kıtanın ortalama rakımı (deniz seviyesinden yüksekliği) yaklaşık 330 metredir; bu da Avustralya'yı Yeryüzündeki en alçak ve en düz kıta yapmaktadır. Bu doğal yapılar tüm federal eyaletlere ve bölgelere dağılmış olup; bereketli kıyı alanlarının, yüksek doğu dağlarının, kurak iç kesimlerin ve izole dağ kütlelerinin birbirine karıştığı karmaşık ve tezatlar barındıran bir coğrafi yapı oluşturur.

Avustralya'nın yeryüzü şekilleri (rölyef) haritası

AVUSTRALYA OVASI

Avustralya Ovaları, Carpentaria Körfezi'nden başlayarak Eyre Gölü havzasını geçip Murray Darling Nehri havzasına kadar uzanır. Ova; düzlükleri, kurak bölgeleri, çölleri ve büyük tortul havzaları kapsar.

Bunların arasında en önemlisi, devasa bir yer altı su rezervuarı olan Büyük Artezyen Havzası'dır. Bu havza sayesinde Queensland, Güney Avustralya, Kuzey Bölgesi ve Yeni Güney Galler'in (bazı kısımları, kurak iklime rağmen hayvancılık ve tarım için kullanılabilir).
Coğrafya haritasında Carpentaria Körfezi'ni bulunuz!

BÜYÜK SUPAN HATLARI

Doğu kıyısı boyunca, Avustralya'nın en önemli ve en uzun dağ sistemi olan Büyük Supan Hatları yükselir. Bu dağlar Queensland, Yeni Güney Galler, Victoria ve Avustralya Başkent Bölgesi'nin bir kısmından geçerek uzanır.

Bu dağ sırası, nehir ağını kıyı havzaları ve iç havzalar olarak ikiye ayırır ve kıtanın doğu kesimindeki iklim üzerinde etki sahibidir. En yüksek zirvesi, Yeni Güney Galler'de bulunan Kosciuszko Dağı'dır (2.228 m).

Kosciuszko Dağı Zirvesi**TEK BAŞINA YÜKSELEN DAĞ KÜTLELERİ**

Avustralya'nın iç ve batı kesimlerinde, çok eski kaya kütlelerinden oluşmuş tek başına yükselen dağlar ve kayalık sıraları yer alır.

En bilinenleri Kuzey Bölgesi'ndeki MacDonnell Sıradağları, Güney ve Batı Avustralya boyunca uzanan Musgrave Sıradağları ve Batı Avustralya'daki Hamersley Sıradağları'dır. Bu dağ grupları izole durumdadır, ancak jeolojik açıdan çok önemlidir.

Haritada bu tek başına yükselen dağları bulunuz!

PLATOLAR (YAYLALAR)

Kıtanın orta ve batı kesimlerinde, orta yükseklikte platolar ile tatlı veya dik yamaçlara sahip kayalık bölgeler yer alır. Bunlar Batı Avustralya, Kuzey Bölgesi, Güney Avustralya ve Queensland'in batı kesimlerinde yaygındır.

Kurak koşullar nedeniyle çoğunlukla hayvancılık için kullanılırlar.

ÇÖLLER

Avustralya'nın iç kesimlerinin büyük bir kısmı çöllerle kaplıdır. En büyükleri; Batı Avustralya ve Kuzey Bölgesi boyunca uzanan **Büyük Kum Çölü** ile Batı ve Güney Avustralya'da yer alan **Büyük Viktorya Çölü**'dür. Bu çöller; kum tepeleri, taşlık düzlükler ile alçak çalılar ve otlardan oluşan nadir bir bitki örtüsüyle karakterize edilir.

Büyük Viktorya Çölü

Yer şeklini doğru özelliğiyle eşleştirin:

1. Büyük Bölme Sıradağları	a) Kırmızı kum tepeleriyle kaplı çöl
2. Avustralya Ovaları	b) Avustralya'daki en büyük sıradağlar
3. Büyük Kum Çölü	c) İç kesimlerde yer alan çok eski bir dağ grubu
4. MacDonnell Sıradağları	d) Yeraltı suyu bulunan alçak ve düz alan

Emu, Avustralya'nın en büyük ve deve kuşundan sonra dünyanın ikinci en büyük kuşudur. Uçamasa da saatte 50 km'ye kadar koşabilen güçlü bacakları sayesinde farklı arazilerde kolayca hareket edebilir. Kuş, yeterli alan ve bitki besini bulunan kuru çöllerde, otlak ovalarında, bozkırlarda ve alçak platolarda yaşar. Mükemmel görme ve işitme duyusuna sahiptir ve koyu yeşil yumurtaları çok kolay tanınır. Yumurtaları kuluçkaya yatıran ve yavrulara bakanın erkek olması karakteristik bir özelliktir. Dayanıklılığı ve farklı arazilere uyum sağlama yeteneği nedeniyle emu, Avustralya'nın doğal manzaralarının en sembolik hayvanlarından biri olarak kabul edilir.

Emu

UNUTMAYIN

Avustralya, ortalama yüksekliği düşük ve geniş kurak alanlara sahip, Dünya'nın en düz kıtasıdır. En önemli yer şekilleri Avustralya Yaylaları, Orta Ovalar ve Büyük Bölücü Sıradağlar'dır. Avustralya Yaylaları, Büyük Victoria Çölü, Büyük Kum Çölü ve diğer çöl alanlarını içerir. Avustralya'nın yer şekilleri eski, istikrarlı ve erozyonla güçlü bir şekilde şekillenmiştir.

Bilgi testi soruları:

1. Avustralya'nın doğu kesimindeki en önemli sıradağ hangisidir?
2. Avustralya'nın neden Dünya'nın en alçak kıtası olarak kabul edildiğini açıklayın!
3. Avustralya'nın topoğrafyası orada yaşayan hayvanları nasıl etkiler? Bir kanguru veya bir emu örneği verin!

OKYANUSA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

Avustralya kelimesini duyduğunuzda aklınıza ilk gelen şey nedir? Avustralya ile hangi hayvanları ilişkilendiriyorsunuz ve sizce ne tür bir iklimde yaşıyorlar? Avustralya'daki iklimin her yerde aynı olduğunu düşünüyor musunuz? Nedenini açıklayın!

Temel
coğrafi
terimler:

İklim
İklim
türleri

Flora
Okalıptüs
Akasya
Hayvanlar
Kanguru
Koala
Emu
kuşu
Dingo
köpeği
Tazmanya
Şeytanı

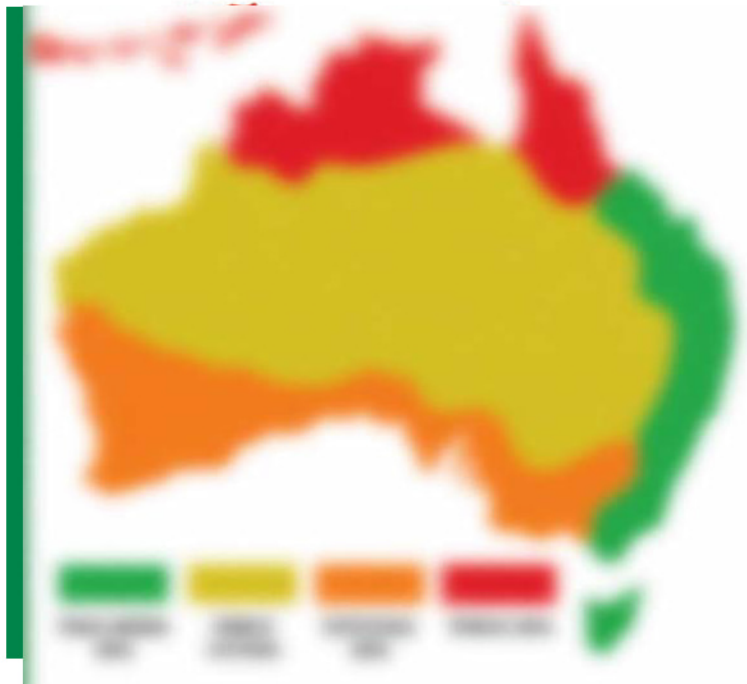
Avustralya, dünyanın en sıra dışı kıtalarından biridir. Uzak ve sıcak görünse de iklimi oldukça çeşitlidir. Ülkenin bir kısmı tropikal ve nemli, diğer bir kısmı kuru ve çöldür; güneyde ise daha ılıman sıcaklıklar ve daha fazla yağış vardır. Bu farklılıklar, Avustralya'nın iki iklim bölgesi arasında yer alması ve iklimi büyük ölçüde etkileyen okyanuslarla çevrili olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, kıtanın her bir bölümünün kendine özgü görünümü, bitki örtüsü ve hayvanları vardır. Aşağıdaki metinde, iklimin kuzeyden güneye nasıl değiştiğini ve Avustralya'nın doğasının neden bu kadar eşsiz olduğunu keşfedeceğiz.

AVUSTRALYA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

Avustralya'nın iklimini belirleyen temel iklimsel faktör **coğrafi konumudur**. Güney Tropik Hattı kıtanın tam ortasından geçer, bu nedenle Avustralya'nın kuzey yarısı sıcak (tropikal) bölgede, güney yarısı güney ılıman bölgede ve subtropikal bölge de bunların arasında yer alır. Bu konum, iklim ve iklim tiplerinde büyük bir çeşitlilik yaratır. Güçlü güneş radyasyonu ve yüksek buharlaşma nedeniyle, özellikle Güney dönencesi çevresindeki bölgelerde Avustralya'nın büyük bir kısmı kuraktır. Orta ve batı kesimler en kurak bölgelerdir ve buralardaki toprak, içindeki demir oksitler nedeniyle karakteristik grimsi-kırmızımsı bir renge sahiptir.

Kuzey Avustralya tropikal kuşakta yer alır; yüksek sıcaklıklara, belirgin bir yağışlı ve kurak mevsime sahip tropikal bir iklim hüküm sürer. Bu bölgede, okyanustan sıcak ve nemli hava taşıyan yaz musonları güçlü bir etkiye sahiptir; yıllık genellikle 1.000 ila 1.500 mm, bazı yerlerde ise daha fazla bol yağışa neden olurlar. Avustralya'nın orta kesimi subtropikal kuşakta yer alır ve yıllık yağış miktarının çoğunlukla 250 mm'nin altında olduğu sıcak bir çöl iklimine sahiptir. Çöllerin çevresinde ise çöl iklimi ile doğu kıyısının nemli subtropikal iklimi arasında bir geçiş oluşturan step (bozkır) iklimi görülür.

Avustralya'nın iklim bölgeleri

Avustralya'nın doğu kıyısı, sıcak yazlara ve yıl boyunca daha fazla yağışa sahip **nemli subtropikal bir iklime** sahiptir. Burada, Büyük Okyanus'tan (Pasifik) nemli hava taşıyan ve yıllık 800 ila 1.200 mm, Queensland'de ise 1.600 mm'ye kadar yağış bırakan güneydoğu alize rüzgarları güçlü bir etkiye sahiptir.

Batı Avustralya'nın iklimi çeşitlilik gösterir. İç kesimlerde çöl iklimi hakimken, batı kıyısı boyunca iklim kuzeyde tropikalden güneybatıda Akdeniz iklimine doğru kademeli olarak değişir.

Avustralya'da, Gympie Meshmate veya Queensland Meshmate olarak da bilinen *Eucalyptus cloeziana* adlı gerçekten olağanüstü bir ağaç vardır. Normal bir okaliptüs ağacına benzese de, Aborjinler tarafından alet ve inşaat yapımında kullanılan sert odunuyla bilinir. Ağaç çok yükseklerle ulaşabilir, pürüzlü bir kabuğa ve yaz aylarında ortaya çıkan beyaz çiçeklere sahiptir. Bilim insanları, böceklerle karşı kovucu görevi gören doğal yağları nedeniyle bu ağacı değerli bulmaktadır. Koalalar için okaliptüs ağaçları özellikle önemlidir çünkü yaprakları önemli bir besin ve barınak kaynağı sağlar. *Eucalyptus cloeziana* en sevilen besin türlerinden biri olmasa da, onlara ev sahipliği yapan daha büyük okaliptüs ormanının bir parçasıdır.

Akasya bitkisi

Dingo köpeği

Avustralya'nın güney bölgeleri ve **Tazmania** adası, güney ılıman bölgede yer alır ve ılıman **okyanus iklimine** sahiptir. Burada batı rüzgarları hakimdir ve Hint Okyanusu'ndan nemli ve soğuk hava getirir; bu nedenle yıllık yağış miktarı 600 ila 1000 mm arasında değişir ve dağlık bölgelerde daha da fazladır. Güneybatı ve güney Avustralya'nın bazı bölgelerinde ise sıcak, kuru yazlar ve ılıman, yağışlı kışlar ile Akdeniz iklimi görülür. Bu bölge daha ılıman sıcaklıklara ve daha belirgin mevsimlere sahip olup, kıtanın en hoş iklim bölgelerinden biridir.

Okyanuslar ve denizler Avustralya'nın iklimi üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Kıyı şeridindeki sıcaklıkları yumuşatırlar, nem taşırlar ve deniz akıntıları yağış miktarını belirler. Doğu kıyısındaki dağ sıraları nemli havayı tutar, bu yüzden iç kesimler kurak ve sıcak kalır.

Avustralya'nın bitki örtüsü zengin ve benzersizdir. En yaygın ağaç, kuraklığa ve yüksek sıcaklıklara uyum sağlamış olan **okaliptüstür**; **akasya** ise ulusal bir semboldür ve kurak ile yarı çöl bölgelerinde yetişir. Hayvanlar alemi de kendine hastır ve kurak ile otluk alanlarda yaşayan kanguru, okaliptüs yapraklarıyla beslenen koala, uçamayan ancak hızlı koşan **emu kuşu**, çöllerde ve ormanlarda yaşayan **dingo köpeği** ve sadece Tazmania'da yaşayan güçlü bir etçil olan **Tazmania canavarı** gibi endemik türleri içerir.

Kangurular, koalar ve dingolar hangi iklim bölgelerinde yaşar? Avustralya neden bu kadar çok endemik türe sahip?

UNUTMAYIN

Avustralya'nın iklimi çeşitlidir. Kuzey kesiminde tropikal iklim, orta kesiminde ağırlıklı olarak çöl ve bozkır iklimi, doğu kıyısında nemli subtropikal iklim, güneybatı ve güney kıyısının bazı kısımlarında Akdeniz iklimi, Tazmania ve en güneydoğu kesiminde ise ılıman okyanus iklimi hakimdir. Okyanuslar, rüzgarlar ve dağlar iklimi büyük ölçüde etkiler. Bu iklim farklılıkları nedeniyle Avustralya, okaliptüs, akasya, kanguru, koala ve Tazmania şeytanı gibi benzersiz bitki ve hayvanlara sahiptir.

Bilgi testi soruları:

1. Avustralya'nın iklimini en çok etkileyen iklim faktörü hangisidir?
2. Doğu kıyısındaki iklimi hangi rüzgarlar etkiler?
3. İklim farklılıklarının kıtadaki bitki dünyasını nasıl etkilediğini açıklayın!

Avustralya, tamamen sularla çevrili bir kıtadır ve bu durum ona belirgin ve tanınabilir bir kıyı biçimi kazandırır. Doğu kıyısı **Büyük Okyanus'a (Pasifik)** açılırken, batı ve güneybatı kıyılarını **Hint Okyanusu** sarmalar. Kuzey tarafında ise Yeryüzündeki en büyük mercan sistemi olan Büyük Set Resifi ile ünlü **Mercan Denizi'nin yanı sıra Arafura Denizi ve Timor Denizi** gibi birkaç önemli deniz uzanır.

Avustralya en kurak yerleşik kıta olmasına rağmen, doğu ve güneydoğu kesimlerinde birkaç önemli nehir gelişmiştir. En uzun ve en önemlisi, Yeni Güney Galler ile Victoria sınırındaki Avustralya Alpleri'nden doğan **Murray** nehridir. Darling Nehri ile birlikte, iç kesimlerdeki tarım için hayati bir rol oynayan geniş bir nehir sistemi oluşturur. Murray Nehri, Güney Avustralya'daki Encounter Körfezi'nde **Hint Okyanusu**'na dökülür.

Haritada Murray nehrini ve kollarını bulunuz!

Avustralya'da on binlerce **göl** vardır, ancak bunların büyük bir kısmı küçük, sığ ve geçicidir; yani sadece şiddetli yağmurlardan sonra suyla dolarlar. Kurak iklim nedeniyle birçoğu tuzludur ve çoğunlukla tuz düzlükleri şeklinde görünürler. En önemli göller arasında, kıtanın en büyük tuz gölü ve en alçak noktası olan **Erie Gölü** yer alır.

Erie Gölü büyük bir coğrafi öneme sahiptir. Yılın büyük bir bölümünde kurudur ve üzeri tuzlu bir kabukla kaplıdır; ancak şiddetli yağışların olduğu nadir yıllarda devasa bir su kütlesine dönüşerek benzersiz bir doğal manzara yaratır ve çok sayıda kuşu kendine çeker.

Mari Nehri

Erie Gölü'nün uydu görüntüsü

Cooper Creek Nehri denize ulaşmıyor. Nerede bittiğini ve nedenini araştırın!

UNUTMAYIN

Avustralya, Pasifik ve Hint Okyanusları ile çevrilidir ve kuzeyde birkaç deniz bulunur (Arafura, Timor, Coral). Kıta çok kuraktır, bu nedenle nehirler azdır ve genellikle kesintilidir. En önemli nehir, Avustralya Alplerinden doğan ve Hint Okyanusu'na dökülen Murray Nehri'dir. Avustralya'da birçok tuzlu ve kesintili göl vardır; bunların en büyüğü, çoğunlukla kuru olan Erie Gölü'dür.

Bilgi testi soruları:

1. Avustralya'nın doğu kıyısında hangi okyanus bulunur?
2. Avustralya'nın nehirlerinin çoğu neden kesintili akar veya denize ulaşmadan kaybolur?
3. Kurak iklimin Erie Gölü gibi tuz göllerinin görünümünü ve özelliklerini nasıl etkilediğini açıklayın!

Temel
coğrafi
terimler:Doğal
zenginlikler

Petrol

Kömür

Doğalgaz

Elmaslar

Altın

Gümüş

Demir

Nikel

Alüminyum

AVUSTRALYA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ

Sizce petrol ve doğal gaz Avustralya'nın doğal kaynakları arasında mı yer alıyor? Eğer öyleyse, en büyük yataklar karada mı yoksa denizde mi bulunuyor? Avustralya çöllerinde değerli doğal kaynaklar mı saklı?

Dünyanın en kurak kıtalarından birinin aynı zamanda doğal kaynaklar açısından en zengin kıtalardan biri olması nasıl olurdu? İlk bakışta Avustralya kuru ve çorak bir alan gibi görünse de jeolojik araştırmalar ve uydu gözlemleri, yüzeyinin altında önemli doğal kaynakların bulunduğunu gösteriyor. Bu, uzun vadeli jeolojik gelişim ve yer kabuğunun istikrarlı yapısından kaynaklanmaktadır. Milyonlarca yıl boyunca, büyük yeraltı yatakları oluşmuş ve kaya katmanlarının güçlü hareketleri ve bozulmaları olmadan korunmuştur. Bilimsel araştırmaların ve uydu görüntülerinin sonuçları, bunların dağılımını açıkça göstermektedir. Bu nedenle Avustralya bugün dünya sanayisinde ve ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır.

Avustralya, coğrafi dağılımı eyaletleri ve bölgeleri arasında farklılık gösteren önemli ve çeşitli doğal kaynaklara sahiptir. En önemli maden ve enerji zenginlikleri; petrol, doğal gaz, kömür, demir cevheri, altın, elmas, gümüş, nikel, boksit (alüminyum cevheri) ve uranyumdur.

Petrol ve doğal gaz esas olarak Batı Avustralya'nın yanı sıra Kuzey Bölgesi (Northern Territory) ve Güney Avustralya'da yoğunlaşmıştır. Özellikle deniz tabanındaki (açık deniz) yataklar enerji üretiminde büyük bir role sahiptir. Bu bölgeler, dünyadaki sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) üretimi için en önemli alanlar arasında yer almaktadır.

Açık deniz petrol sahalarının nasıl görüldüğünü keşfedin!

Kömür en çok Avustralya'nın doğu kesiminde yaygındır. **Queensland**, yüksek kaliteli metalürjik kömürün en önemli üreticisidir; Yeni Güney Galler ise hem termik hem de metalürjik kömür üretmektedir.

Avustralya, neredeyse tamamen Batı Avustralya'nın Pilbara bölgesinde yoğunlaşmış olan demir cevheri üretiminde dünya lideridir. Aynı eyalet, altın üretiminde ve Kambalda ile Ravensthorpe çevresinde elde edilen nikel üretiminde de baskındır.

Avustralya demir madeninden ne üretiyor?

Kömür madeni

Batı Avustralya'daki Argyle Madeni, 2020'de kapanana kadar, özellikle nadir pembe elmaslarıyla bilinen, dünyanın en önemli elmas madenlerinden biriydi.

Kurşun, çinko ve gümüş ile birlikte en çok Güney Avustralya'daki Broken Hill maden kuşağında ve ayrıca Queensland'de yaygındır.

Boksit (alüminyum madeni) ülkenin kuzey ve batı kesimlerinde, özellikle Queensland, Kuzey Bölgesi (Northern Territory) ve Batı Avustralya'da (Darling Sıradağları) yaygındır.

Ülkenin büyük **uranyum** rezervleri olmasına rağmen, Avustralya'nın nükleer güç santralleri bulunmadığından bu maden elektrik enerjisi üretimi için kullanılmamaktadır. Bu kaynak, araştırma reaktörlerine yakıt sağlanması da dahil olmak üzere, esas olarak ihracat ve bilimsel amaçlar için kullanılmaktadır.

Batı Avustralya'nın Kimberley bölgesinde bulunan Argyle Elmas Madeni

"Avustralya'nın gücünü şekillendiren doğal kaynaklar" konusu üzerine bir deneme yazın.

XIX. yüzyılda Avustralya'da altın keşfi "altın hücumuna" yol açtı. Dünyanın dört bir yanından insanlar zenginlik arayışı içinde göç etti ve bu da hızlı bir nüfus artışına neden oldu. Bugün Avustralya, dünyanın en büyük altın ihracatçılarından biridir. İhracatın çoğu, özellikle Çin ve Hindistan olmak üzere Asya-Pasifik bölgesine gidiyor; burada altın mücevher, yatırım ve finansal rezerv olarak kullanılıyor. Madencilikten sonra altın, özel tesislerde saflaştırılıyor ve tam olarak tanımlanmış saflıkta külçeler halinde dökülüyor. Eskiden madenlerdeki işler elle yapılıyordu ve çok zordu, ancak bugün modern makineler ve bilgisayar sistemleri kullanılıyor, bu da süreci daha verimli ve güvenli hale getiriyor.

UNUTMAYIN

Avustralya, mineral ve enerji kaynakları açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. En önemli doğal kaynaklar petrol, doğal gaz, kömür, demir cevheri, altın, elmas, gümüş, nikel, boksit ve uranyumdur. Demir cevheri çoğunlukla Pilbara bölgesinde çıkarılır ve buradaki madenler o kadar büyüktür ki uzaydan bile görülebilir. Pembe elmaslar Avustralya'ya özgü nadir bir taştır ve Argyle maden ocağından çıkarılır. Petrol ve doğal gaz çoğunlukla Batı Avustralya açıklarındaki deniz yataklarında bulunur. Avustralya ayrıca büyük uranyum rezervlerine sahiptir, ancak elektrik üretimi için kullanılmaz; tamamı ihrac edilir.

Bilgi testi soruları:

1. Avustralya'da çıkarılan en önemli üç doğal kaynak hangileridir?
2. Pilbara bölgesindeki madenler neden Avustralya için özellikle önemli kabul ediliyor?
3. Avustralya, büyük uranyum rezervlerine sahip olmasına rağmen neden uranyumdan elektrik üretmiyor?

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN SOSYO-COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Temel
coğrafi
terimler:

Nüfus

Nüfus
yoğunluğu

Doğal
büyüme

Dinler

Hristiyanlık

İslam

Hinduizm

Budizm

Halk grupları

Yerli halklar

Turizm

merkezleri

Büyük

Bariyer

Resifi

Bora Bora

Fiji

OKYANUSYA İLE BİRLİKTE AVUSTRALYA'NIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Avrupa'nın neredeyse tamamı büyüklüğünde devasa bir ülke hayal edin. Kenarlarında hayat, ışıklar, şehirler, dünyanın dört bir yanından insanlar. Ama merkezinde sessizlik. Boşluk. Binlerce kilometre boyunca şehirler, otoyollar, yerleşim yerleri yok.

Avustralya neredeyse tüm Avrupa kadar büyük, ancak sadece yaklaşık 26 milyon nüfusa sahip; bu da Polonya gibi tek bir Avrupa ülkesinin nüfusundan daha az. Avustralya ile karşılaştırıldığında, Avrupa'da daha yoğun bir nüfus ve iç kesimlerde daha fazla yerleşim yeri bulunmaktadır. Başkent Canberra'nın yaklaşık yarım milyon nüfusu var; bu da büyük bir ülkenin siyasi merkezi olmasına rağmen, Üsküp'ün nüfusuyla neredeyse aynı. Avustralya, dünyanın en çok kültürlü ülkelerinden biri; nüfusunun neredeyse üçte biri ülke dışında doğmuş, bu da çoğu Avrupa ülkesinden çok daha fazla. Okyanusya ise tamamen farklı görünüyor. Küçük nüfuslu yüzlerce adadan oluşuyor; tüm bölgenin yaklaşık 15 milyon nüfusu var, bu da Yunanistan'ın nüfusuyla yaklaşık aynı. Ancak buradaki nüfus çok genç; birçok ada ülkesinde nüfusun yarısından fazlası 25 yaşın altında; bu da nüfusun yaşlanmasının büyük bir sorun olduğu Avrupa'nın tam tersi. Dolayısıyla, Avustralya ve Okyanusya ilginç bir tezat oluşturmaktadır: küçük nüfuslu ve yüksek kentleşme oranına sahip geniş bir ülke; küçük adaları, genç nüfusu ve güçlü kültürel çeşitliliğiyle dikkat çeken bir bölge.

NÜFUS

Avustralya, dünyanın yüzölçümü en geniş ancak nüfus yoğunluğu en az olan ülkelere biridir. Birleşmiş Milletlerin 2024 yılı tahminlerine göre ülke, toprak genelinde son derece düzensiz bir dağılım sergileyen yaklaşık **26,6 milyon nüfusa** sahiptir. **Nüfusun büyük çoğunluğu**, Sidney, Melburn, Brisbane ve Adelaide gibi en büyük kentsel merkezlerin geliştiği doğu ve güneydoğu kıyıları boyunca yoğunlaşmıştır. Bu bölgeler; elverişli iklimleri, gelişmiş altyapıları ve yüksek ekonomik faaliyetleri ile öne çıkmakta, bu da onları nüfus ve göç için bir cazibe merkezi haline getirmektedir.

Avustralya'da Makedonlar yaşıyor mu ve en çok hangi şehirlerde bulunuyorlar?

NÜFUS YOĞUNLUĞU

Avustralya yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük altıncı ülkesi olmasına rağmen, ortalama **nüfus yoğunluğu** kilometrekare başına sadece 3,5 kişi civarındadır ve bu durum onu en seyrek nüfuslu ülkeler arasına yerleştirmektedir. Doğu ve güneydoğu kıyıları kentleşme ve ekonomik yoğunlaşma nedeniyle en yüksek nüfus yoğunluğuna sahipken, iç kesimler su kıtlığı, kurak iklim, uzun mesafeler, yetersiz ulaşım olanakları ve kalıcı yerleşim için sınırlı koşullar nedeniyle neredeyse ıssızdır. Batı Avustralya'da nüfus esas olarak Perth şehri çevresinde toplanmışken, bölge topraklarının büyük bir kısmı seyrek nüfuslu kalmaya devam etmektedir.

DOĞAL NÜFUS ARTIŞI VE DEMOGRAFİK HAREKETLER

Avustralya, yıllık %01-2 oranında düşük ancak pozitif bir doğal nüfus artışına sahiptir. Ekonomik, sosyal ve demografik faktörlerin birleşimi nedeniyle nispeten düşük bir doğum oranına sahiptir. Bunlar; yüksek yaşam maliyetleri, evlilik ve ebeveynliğin ertelenmesi, kadınların yükseköğrenime ve iş gücü piyasasına daha fazla katılması, kentleşme, yaşam değerlerinin değişmesi ve diğer etkenlerdir. Toplam doğurganlık oranı kadın başına yaklaşık 1,5-1,6 çocuktur ve basit üreme için gerekli seviyenin altındadır.

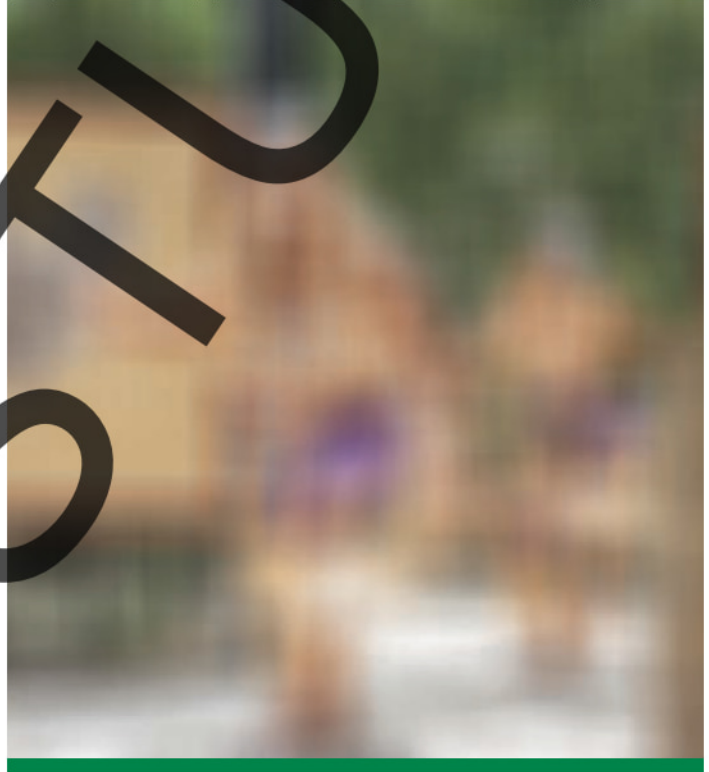
DİNİ YAPI

Avustralya belirgin şekilde çok kültürlü ve çok dinli bir toplumdur. En yaygın din, tüm bölgelerde yayılmış olan Hristiyanlıktır. **İslam**, **Budizm** ve **Hinduizm** en çok Sidney, Melburn, Brisbane ve Perth gibi büyük şehirlerde mevcuttur. **Aborjinlerin** geleneksel inançları ise Kuzey Bölgesi'nde ve Batı Avustralya ile Queensland'in kırsal alanlarında bulunmaktadır.

HALK GRUPLARI

60.000 yılı aşkın bir kültürel tarihe sahip olan yerli halklar, yani **Aborjinler** ve **Torres Boğazı Adalıları**nın yanı sıra Avustralya; Avrupa ve Asya'dan gelen çok sayıda etnik topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. En büyük topluluklar, tarihsel olarak ülkenin dilini ve kurumlarını şekillendiren İngiliz ve İrlanda kökenlilerdir. Son on yıllarda Çin, Hindistan, Filipinler, Vietnam, Lübnan, Güney Afrika, İtalya, Yunanistan'ın yanı sıra Yeni Zelanda ve çeşitli Pasifik ada ülkelerinden gelen göçmenlerin sayısı önemli ölçüde artmaktadır. Bu geniş etnik ve kültürel çeşitlilik, modern Avustralya'nın dilini, kültürünü, yaşam tarzını ve toplumsal dinamiklerini güçlü bir şekilde etkilemektedir.

Avustralya'da hangi dil konuşuluyor?

Torres Boğazı Adalıları, Queensland

Doğru ve yanlış olarak cevaplayın.

No.	İddia	D/Y
1.	Avustralya'daki insanların çoğu doğu ve güneydoğu kıyıları boyunca yaşamaktadır.	☐
2.	Batı Pasifik. Aborjin ve Torres Boğazı Adalıları, Avustralya'nın yerli halkıdır.	☐
3.	Hristiyanlık, Avustralya'da en yaygın olarak uygulanan dindir.	☐
4.	Büyük Bariyer Resifi, Avustralya'nın ünlü bir doğal kaynağıdır.	☐

Aborjinler tören dansını yapıyor

Aborjinler, Avustralya'nın yerli halkıdır ve 60.000 yıldan fazla geçmişe sahip dünyanın en eski kültürlerinden birini temsil ederler. Kuzeydeki tropik bölgelerden iç kesimlerdeki çöllere kadar kıtanın her yerinde yaşadılar ve doğayla güçlü bir bağ kurmuş bir yaşam biçimi geliştirdiler. Yaklaşık 250 farklı dil konuşuyorlardı ve nokta motifleriyle tanınan bir sanat yarattılar. Mitolojilerinde, insanların, hayvanların ve toprağın nasıl ortaya çıktığını açıklayan bir "Rüya Zamanı" (Dreamtime) dönemi vardır. Aborjinler olağanüstü avcı ve toplayıcılardı, bumerang kullanıyorlardı ve doğayı yenilemek için kontrollü yangınlar kullanıyorlardı. Bugün çoğunlukla Kuzey Bölgesi, Batı Avustralya ve Queensland'de yaşıyorlar ve kültürleri ve bilgileri Avustralya kimliğinin önemli bir parçasını oluşturuyor.

UNUTMAYIN

Avustralya'nın nüfusu yaklaşık 26,6 milyondur ve en yoğun nüfus doğu ve güneydoğu kıyılarındadır. Ortalama nüfus yoğunluğu çok düşüktür, yaklaşık 3,5 kişi/km², bu da onu dünyanın en düşük nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerinden biri yapmaktadır. Doğal artış düşük ancak pozitifdir ve toplam büyümenin büyük kısmı göçten kaynaklanmaktadır. Avustralya çok dinli bir toplumdur; Hristiyanlık en yaygın dindir, ancak İslam, Hinduizm, Budizm ve yerli inançlar da mevcuttur. Yerli halklar olan Aborjinler ve Torres Boğazı Adalarına ek olarak, ülke Avrupa ve Asya'dan çok sayıda etnik topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. Avustralya; Sidney Opera Binası (Sydney Opera House), Büyük Bariyer Resifi, Uluru ve Canberra'daki Parlamento gibi ünlü doğal ve kültürel simge yapılarına sahiptir.

Bilgi testi soruları:

1. Avustralya nüfusu en çok nerede yoğunlaşmıştır ve neden?
2. Avustralya'nın düşük doğum oranına hangi faktörler katkıda bulunur?
3. Avustralya'da en yaygın dinler hangileridir ve ülkeyi çok dinli yapan nedir?
4. Yerli topluluklar dışında Avustralya'da hangi halklar ve etnik gruplar yaşamaktadır?

AVUSTRALYA'YA BÖLGESEL BAKIŞ - BÜYÜK ŞEHİRLER VE KÜLTÜREL-TARİHİ MERKEZLER

Bu ülkede kangurular, koalalar ve çöller var. Bu bölgede binlerce küçük ada bulunuyor. Sidney nerede?

Avustralya ve Okyanusya, Avustralya kıtasını ve Pasifik Okyanusu'ndaki Okyanusya olarak bilinen çok sayıda adayı kapsayan coğrafi bir bölgedir. Bu bölge, çöllerden tropikal ormanlara, volkanik ve mercan adalarına kadar büyük bir doğal çeşitlilikle karakterize edilir. Genişliği ve büyük okyanuslar arasındaki konumu nedeniyle dünya coğrafyasında önemli bir rol oynar.

Okyanusya, aralarında en büyükleri Avustralya, Yeni Zelanda ile Melanezya, Mikronezya ve Polinezya ada gruplarının bulunduğu Büyük Okyanus'taki binlerce adadan oluşur.

Avustralya bir kıta devletidir ve yaklaşık 7,7 milyon km²'lik yüzölçümüyle Okyanusya'nın en büyük ülkesidir. Avustralya'nın başkenti, yaklaşık 470 bin nüfusa sahip olan Canberra'dır. Siyasi olarak Avustralya altı eyalete bölünmüştür: Yeni Güney Galler, Victoria, Queensland, Güney Avustralya, Batı Avustralya ve Tazmanya. Eyaletlerin yanı sıra iki bölge bulunmaktadır: Avustralya Başkent Bölgesi ve Kuzey Bölgesi. Kendi içinde idari bölünmelere sahip olsa da coğrafi verilerde Avustralya tek bir bütün olarak kabul edilir, bu nedenle Okyanusya tablolarında sadece "Avustralya" olarak listelenir. Avustralya ismi, "Güney Toprağı" anlamına gelen Latince *Terra Australis* ifadesinden türemiştir.

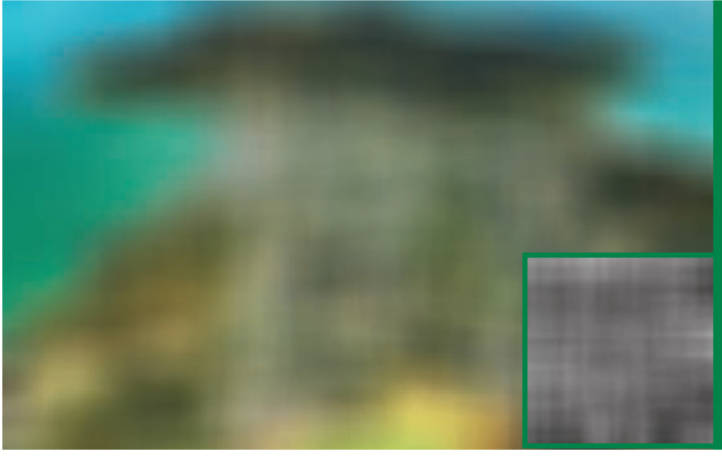
Temel
coğrafi
terimler:

Bölgeler

Avustralya
Yeni Zelanda
Melanezya
Mikronezya
Polinezya
En büyük
şehirlere
Sidney
Melburn
Brisbane
Pert
Adelaide
Okland
Sidney
Operası
Krallık
Sergi Sarayı

YENİ ZELANDA

Yeni Zelanda ismi, "Deniz Toprağı" anlamına gelen ve Zeeland eyaletine ithafen verilen Felemenkçe (Hollandaca) *Nieuw Zeeland* adından gelmektedir. Coğrafi olarak ülke Kuzey ve Güney Adası'ndan oluşur. Kuzey Adası volkanları, gayzerleri ve kaplıcaları ile tanınırken, Güney Adası Yeni Zelanda Alpleri ile bilinir. İklimi bol yağışlı ve yeşil bitki örtüsüne sahip ılıman okyanusal iklimdir.

Yeni Zelanda (Kuzey Adası)

Ada	Alan (km ²)	Başkent/En Büyük Şehir	Nüfus
Kuzey Adası	113.729	Wellington (Kuzey Adası'nda bulunan eyalet başkenti)	nüfusu 4,04 milyon
Güney Adası	151.215	Christchurch (Güney Adası'ndaki en büyük şehir)	nüfusu 1,24 milyon

Nüfus verileri, Birleşmiş Milletlerin 2024 yılı tahminlerine göre verilmiştir.

MELANEZYA

Melanezya adı, Yunanca melas ve nesos kelimelerinden türeyen tarihi bir geçmişe sahiptir. Günümüzde ise Pasifik Okyanusu'nun güneybatısındaki ada bölgeleri için coğrafi bir isim olarak kullanılmaktadır. Coğrafi olarak bölge, Büyük Okyanus'un (Pasifik) güneybatı kesiminde yer alır; tropikal iklime, gür yağmur ormanlarına ve zengin bir biyoçeşitliliğe sahip büyük volkanik adaları kapsar. Depremler ve volkanik patlamalar yaygındır.

Ülke	Alan (km ²)	Başkent	Nüfus
★ Papua Yeni Gine	462 840	Port Moresby	10 000 000
★ Solomon Adaları	28 400	Honiara	740 000
★ Vanuatu	12 189	Port Vila	335 000
★ Fiji	18 274	Suva	930 000
• Yeni Kaledonya (Fransa)	18 576	Nouméa	290 000

Nüfus verileri, Birleşmiş Milletlerin 2024 yılı tahminlerine göre verilmiştir. Egemen devletler ★, bölgeler ise • ile işaretlenmiştir.

Port
Moresby,
Papua
Yeni Gine,
Melanezya

MİKRONEZYA

Mikronezya adı, Yunanca mikros (küçük) ve nesos (ada) kelimelerinden gelir ve “Küçük Adalar” anlamına gelir. Bölge, Batı Pasifik Okyanusu’nda binlerce küçük mercan atolü ve alçak adadan oluşmaktadır. Küçük alanları ve düşük rakımları nedeniyle, adaların çoğu yükselen deniz seviyelerine karşı savunmasızdır. İklim tropikaldir, yüksek nem oranına ve sınırlı doğal kaynaklara sahiptir.

Mercan atolü nedir öğrenin!

Keyangel Atolü, Palau, Mikronezya

Ülke	Alan (km ²)	Başkent	Nüfus
★ Mikronezya Federal Devletleri	702	Palikir	105.000
★ Kiribati	811	Güney Tarawa	125.000
★ Marshall Adaları	181	Majuro	42.000
★ Nauru	21	Jaren – fiili hükümet merkezi; ülkenin resmi bir başkenti yok.	12.000
★ Palau	459	Ngerulmud	18.000
◦ Guam (ABD)	549	Hagatna	165.000
◦ Kuzey Mariana Adaları (ABD)	464	Saipan	50.000

Nüfus verileri, Birleşmiş Milletlerin 2024 yılı tahminlerine göre verilmiştir. Egemen devletler ★, bölgeler ise ◦ ile işaretlenmiştir.

POLİNEZYA

Polinezya adı, Yunanca poly (çok) ve nesos (ada) kelimelerinden gelir ve “Çok Ada” anlamına gelir. Bu bölge, Hawaii, Yeni Zelanda ve Paskalya Adası arasında “Polinezya Üçgeni” olarak adlandırılan bölgeyi oluşturur. Adalar volkanik veya mercan olup, tropikal ve subtropikal iklimlere sahiptir. Polinezya halkları, denizcilikleri, geleneksel kültürleri ve okyanusla olan güçlü bağlarıyla bilinir.

Hawaii Adaları’nın nasıl oluştuğunu keşfedin!

Ülke	Alan (km ²)	Başkent	Nüfus
★ Samoa	2 842	Apia	225.000
★ Tonga	747	Nuku'alofa	107.000
★ Tuvalu	26	Funafuti	11.000
◦ Amerikan Samoası (ABD)	199	Pago Pago	55.000
◦ Cook Adaları (Yeni Zelanda ile serbest birlik içinde özerk devlet)	236	Avarua	17.000
◦ Paskalya Adası (Şili)	163	Hanga Roa	7.800
◦ Niue (Yeni Zelanda ile serbest birlik içinde özerk devlet)	261	Alofi	1.600
◦ Pitcairn (İngiltere)	47	Adamstown	50
◦ Tokelau (Yeni Zelanda)	12	Faafu	1.500
◦ Wallis ve Futuna (Fransa)	274	Matu-Utu	11.000
◦ Fransız Polinezyası (Fransa)	4.167	Papeete	281.000
◦ Hawaii (Amerika Birleşik Devletleri’nin federal eyaleti)	16.638	Honolulu	1.430.000

Nüfus verileri, Birleşmiş Milletlerin 2024 yılı tahminlerine göre verilmiştir. Egemen devletler ★, bölgeler ise ◦ ile işaretlenmiştir.

Sidney şehri

Büyük şehirler olarak Avustralya ve Yeni Zelanda'da kentsel enerjileri, kültürel canlılıkları ve ekonomik güçleriyle tanınırlar. **Sidney**, modern Avustralya'nın simgesi olan limanı ve Opera Binası ile tanınır. **Melburn** sürekli büyüyen ve gelişen bir şehir olup sanatın, sporun ve kültürel festivallerin merkezidir. **Brisbane** ise önemli bir teknoloji ve eğitim merkezidir.

Perth, batı kıyısında uzak bir mesafede yer alsa da madencilik ve ticaret sayesinde ekonomik olarak güçlüdür. **Adelaid**, sakin yaşam ritmi, kültürel etkinlikleri ve çevresindeki ünlü şarap bölgeleriyle öne çıkar. Yeni Zelanda'nın en büyük şehri olan **Auckland**, Avrupa, Maori ve diğer kültürlerin benzersiz bir kentsel ortamda birleştiği kozmopolit bir merkezdir.

Dünyanın en derin noktası, Batı Pasifik Okyanusu'ndaki Mariana Çukurunun güney kesiminde yer almaktadır. Deniz seviyesinin yaklaşık 10.935-11.000 metre altında bulunan bu nokta, gezegendeki en uç okyanus derinliğidir. Konum, Okyanusya'nın Mikronezya bölgesine ait Mariana Adaları'nın hemen doğusundadır. Bu derinlik, Pasifik Plakasının Filipin Plakasının altına dalması sonucu oluşan derin bir okyanus çukurunun oluşumuyla meydana gelmiştir.

Dünyanın en derin okyanus çukuru olan Mariana Çukuru'nun haritası.

Avustralya'nın başkenti Canberra

TURİSTİK VE KÜLTÜREL-TARİHİ SİMGELER

Avustralya, bu kıtanın en tanınmış simgelerinden bazılarının öne çıktığı çok sayıda doğal ve **kültürel-tarihî simgeye** sahiptir. Sydney Opera Binası, dünyaca ünlü bir mimari sembol ve Sydney şehrinin tanınabilir bir simgesidir. **Büyük Set Resifi**, olağanüstü biyolojik çeşitliliğiyle bilinen, Dünya üzerindeki en büyük mercan ekosistemidir. **Uluru** (Ayers Rock), yerli halklar için kutsal bir yer ve ülkedeki en etkileyici doğal oluşumlardan biridir. **Canberra**, Avustralya Parlamentosu'na ev sahipliği yaparken, Melbourne ise Federasyon Meydanı, Kraliyet Botanik Bahçeleri ve sayısız kültürel kurumuyla tanınır.

Okyanusya haritası üzerinde, Avustralya'dan başlayıp şu noktalardan geçen bir çizgiyle bir "yolculuk" çizin: Melanezya'da bir ülke → Mikronezya'da bir ülke → Polinezya'da bir ülke → Yeni Zelanda.

UNUTMAYIN

Okyanusya, Pasifik Okyanusu'nda Avustralya, Yeni Zelanda ve üç ada grubundan (Melanezya, Mikronezya ve Polinezya) oluşan bir bölgedir. Avustralya, yaklaşık 7,7 milyon km²lik alanı ile Okyanusya'nın en büyük ülkesidir ve başkenti Canberra'dır. "Avustralya" adı, Latince "Terra Australis" yani "Güney Toprakları" ifadesinden gelmektedir.

Bilgi testi soruları:

1. Okyanusya'nın en büyük ülkesi hangisidir ve başkenti neresidir?
2. Okyanusya'yı oluşturan üç ada grubunu kısaca açıklayın!
3. Fiji ülkesini bu üç ada grubundan hangisine yerleştirirsiniz ve neden?
4. Melanezya ve Mikronezya'yı adaların büyüklüğüne ve nüfus sayısına göre karşılaştırın!

KUTUP BÖLGELERİ COĞRAFYASI

Kutup bölgeleri, Dünya'nın en soğuk bölgeleridir. Kuzeyde, adını Kuzey Kutbu'nun üzerinde görülen Büyük Ayı takımyıldızından alan ve Yunanca "ayı" anlamına gelen arktos kelimesinden türeyen Arktik bulunur. Güneyde ise, adı "Arktik'in karşısında" veya "ayının karşısında" anlamına gelen Antarktika yer alır.

Bu bölgeler, dünyanın bilinmeyen kısımlarını keşfetmek isteyen Roald Amundsen, Robert F. Scott, Ernest Shackleton ve Fridtjof Nansen gibi kaşifleri uzun zamandır cezbetmiştir. Kutup bölgeleri ayrıca, en muhteşem doğal olaylardan biri olan renkli ışık perdeleri olan kuzey ışıklarına da ev sahipliği yapmaktadır.

Günümüzde, kutup bölgelerindeki bilim insanları, Dünya'nın ikliminin gelecekte nasıl değişeceğini daha iyi tahmin etmek için iklim değişikliği, buzullar, okyanus akıntıları ve vahşi yaşamı inceliyorlar.

ARS STUDIO

İÇERİKLER:

KUTUP BÖLGELERİ

Doğal ve Coğrafi Özellikler

Sosyo-Coğrafi Özellikler

KUTUP BÖLGELERİ

DOĞAL VE COĞRAFİ ÖZELLİKLER

Temel
coğrafi
terimler:

Arktik
(Kuzey Kutbu)
Antarktik (Güney Kutbu)
Grönland
Kutup iklimi
Buzullar
Buzdağları
Buz parçaları
Ren
geyiği
Penguenler
Kutup ayısı
Foklar
Balinalar

Etkileşimli tartışma: Sizce hangi kutup daha soğuk – Kuzey Kutbu mu yoksa Güney Kutbu mu? İki kutuptan biri o kadar soğuk ki, havanın bile donduğu hissediliyor. Sıcaklığı etkileyen faktörleri düşünün: konum, buz, rüzgâr... Arktikte (Kuzey Kutbu) hangi hayvanlar, Antarktika'da (Güney Kutbu) hangileri yaşıyor? Aylarca karanlık olan bir yerde yaşamak nasıl olurdu? Güneşin doğuşu, gün ışığı yok, sadece karanlık ve soğuk olduğunu hayal edin. Nasıl başa çıkardınız? Bu ruh halinizi nasıl etkilerdi? Antarktika'nın Dünya'nın tatlı suyunun yaklaşık %70'ini içerdiğini, ancak bu suyun buzda hapsediğini ve kullanımının zor olduğunu biliyor muydunuz?

Antarktik, Dünya'nın en soğuk, en rüzgarlı ve en kurak kıtasıdır. Devasa dağların, derin vadilerin ve geniş buzul yapılarının kilometrelerce buz altında gizlendiği, tamamen buzla kaplı bir kıta hayal edin. Dünya'da kaydedilen en düşük sıcaklık olan -89,2 °C, işte burada! Antarktik, dünyanın tatlı su kaynaklarının yaklaşık %70'ini içermesine rağmen, kalıcı buz örtüsü nedeniyle erişilemez durumdadır.

COĞRAFİ KONUM

Kutup bölgeleri Dünya'nın her iki ucunda yer alır. Kuzeyde Arktik (Kuzey Kutbu), güneyde ise Antarktik (Güney Kutbu) bulunur.

Arktik, suları kısmen buzla kaplı okyanusal bir bölgedir; merkezini ise Atlas ve Büyük Okyanus ile bağlantılı olan Kuzey Buz Denizi oluşturur. Çevresinde Kanada, Rusya, Norveç, ABD (Alaska) ve İzlanda gibi adalar ve kara toprakları yer alır. En büyük ada, Danimarka Krallığı içinde özerk bir bölge olan ve neredeyse 3 km kalınlığa ulaşan kalın bir buzul örtüsüyle kaplı Grönland'dır. Grönland, Antarktika'dan sonra Dünya'daki ikinci en büyük buzul kütesidir. Arktik'in yüz ölçümü yaklaşık 14,5 milyon km²'dir.

Kuzey Kutbu (Arktik) ve Güney Kutbu'nun (Antartik) kutup bölgelerini coğrafi bir haritada bulun!

Arktik ve Antartik'in coğrafi konumu

Antarktik ise, tamamen kalın bir buzul örtüsüyle kaplı ve Atlas, Hint ve Büyük Okyanus'u (Pasifik) birbirine bağlayan Güney Okyanusu'nun (2000 yılında Uluslararası Hidrografi Örgütü tarafından beşinci okyanus ilan edilmiştir) suları ile çevrili, yaklaşık 14 milyon km² yüz ölçümüne sahip gerçek bir kıtadır. Son derece düşük yağış miktarı nedeniyle Antarktika, Dünya'nın en büyük buz çölü olarak kabul edilir.

İKLİM ÖZELLİKLERİ VE HAVA KOŞULLARI

Kutup bölgeleri; uzun, çok soğuk kışlar ve kısa, soğuk yazlar sergileyen kutup iklimi ile karakterize edilir. Yağışlar son derece azdır; buz ve kar yıl boyunca mevcuttur. Sıcaklıklar, Arktik ve Grönland'da yazın yaklaşık 10 °C ile kışın -40 °C arasında değişirken, Antarktika'da yaz sıcaklıkları -20 °C civarındadır ve kışın -80 °C'ye kadar ulaşabilmektedir. Dünya üzerinde ölçülen en düşük sıcaklık da Antarktika'da kaydedilmiştir: -89,2 °C.

BUZULLAR VE BUZ ŞEKİLLERİ

Bu ekstrem koşullarda, sürekli hareket eden ve okyanus akıntılarını etkileyen buzullar, buz dağları (aysbergler) ve buz kütleleri (buz suları/buz tabakaları) oluşur.

En büyük buzul, Antarktika'da bulunan, yaklaşık 400 km uzunluğunda ve 100 km genişliğindeki Lambert Buzulu'dur.

Buzdağı

Antarktika'daki Lambert Buzulu

Kuzey Işıkları (Aurora Borealis)

Güney Işıkları (Aurora Australis)

POLAR GÜN, POLAR GECE VE KUTUP IŞIKLARI

Kutup bölgeleri; Güneş'in aylarca batmadığı polar gün (kutup günü) ve Güneş'in uzun bir süre ufku üzerine çıkmadığı polar gece (kutup gecesi) olaylarıyla bilinir.

Bu dönemlerde sıkça kutup ışıkları (aurora) meydana gelir:

- Aurora Borealis (Kuzey Işıkları)
- Aurora Australis (Güney Işıkları)

Bu doğa olayı, Güneş'ten gelen yüklü parçacıkların Dünya'nın atmosferiyle çarpışması sonucu oluşur.

HAYVAN VE BİTKİ DÜNYASI

Yaban hayatı soğuğa karşı güçlü bir uyum göstermiştir.

Arktikte; kutup ayısı, kutup tilkisi, ren geyikleri, morslar, foklar ve çok sayıda kuş türü yaşar.

Antarktikte ise; penguenler, foklar ve balinalar baskındır.

Doğal yaşam alanlarında penguenler yalnızca Güney Yarımkürede yaşarlar ve türlerin büyük bir çoğunluğu Antarktika ile çevre adalara yayılmıştır. Kutup ayıları ise sadece Arktikte (Kuzey Kutbu) görülür.

Bitki dünyası; özellikle Arktik tundrasında likenler, yosunlar ve kısa otlarla sınırlıdır.

Penguenler

Kutup ayısı

Ren geyiği

Balina

Penguenler uçamayan kuşlardır, ancak olağanüstü yüzücülerdir ve soğuk kutup sularında yaşama mükemmel bir şekilde uyum sağlamışlardır. Uçmak yerine, su altında hızlı hareket etmek için güçlü, kanat benzeri yüzgeçlerini kullanırlar ve saatte 15 kilometreye varan hızlara ulaşırlar. Beslenme düzenleri temel olarak, dalarak avladıkları balık, kril ve kalamardan oluşur; bazı türler 500 metre derinliğe kadar dalabilirler. Penguenler, doğal bir kamuflaj "elbisesi" görevi gören siyah-beyaz tüylere sahiptir: Beyaz tarafları aşağıdan bakıldığında onları yırtıcılardan korur, siyah tarafları ise Güneş yukarıdan vurduğunda ısınmalarını sağlar. Soğuktan korunmak için sık tüylere, bir yağ tabakasına ve tüylerinin arasında onları buzdan izole eden bir hava tabakasına sahiptirler. Penguenler büyük koloniler halinde yaşarlar ve özellikle sert Antarktika kışlarında ısınmak için sık sık birbirlerine yakın şekilde toplanırlar.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÖNEMİ

Kutup bölgeleri, küresel ısınmaya karşı son derece hassastır.

Arktik deniz buzunun ve Grönland'daki buzulların erimesi, güneş ışığını geri yansıtan yüzey alanını azaltmakta, bu da ısınmayı daha da hızlandırmaktadır.

Antarktika buzullarının erimesi, dünya genelindeki kıyı bölgeleri için bir tehdit oluşturan deniz seviyesinin yükselmesine katkıda bulunur.

Kutup bölgelerinde meydana gelen değişiklikler; okyanus akıntılarını, iklimi, ekosistemleri ve hayvan türlerini etkilemektedir, bu durum gelecekteki iklim değişikliklerini anlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Mini Tartışma- Kuzey ve Güney Kutbu'nu korumak için en etkili önlemler nelerdir? Görüşlerinizi argümanlarla açıklayın.

UNUTMAYIN

Kutup bölgeleri, dünyanın en soğuk bölgeleri olan kuzeydeki Arktik ve güneydeki Antarktika'yı içerir. Arktik, buzla kaplı bir okyanustur, Antarktika ise devasa bir buz tabakasına sahip bir kıtadır ve buzlu bir çöl olarak kabul edilir. İklim çok serdirtir; aşırı düşük sıcaklıklar, güçlü rüzgarlar ve az yağış görülür. Bu bölgelerde buzullar, buzdağları ve buz kütleleri oluşur. Hayvanlar soğuğa uyum sağlamıştır: Kutup ayları Arktikte yaşarken, penguenler Antarktika ve Güney Yarımkürenin diğer bölgelerine özgüdür. Arktik kısmen yerleşim yeri iken, Antarktika'da kalıcı nüfus bulunmamaktadır. Kutup bölgeleri, buzların erimesine ve deniz seviyesinin yükselmesine yol açan küresel ısınmadan büyük ölçüde etkilenmektedir.

Bilgi testi soruları:

1. Kuzey Kutbu'nun merkezinde hangi okyanus bulunur?
2. Penguenlerin ve kutup aylarının neden farklı kutup bölgelerinde yaşadığını açıklayın!
3. Kutup bölgelerinin erimesi, buza bağımlı hayvanları nasıl etkiler? Bir örnekle açıklayın!

Temel
coğrafi
terimler:

Eskimolar
İglo

Robert Peary

Roald Amundsen

Fridtjof Nansen

SOSYO-COĞRAFI ÖZELLİKLER

Tartışma – Kuzey Kutbu'nda hayatta kalma şansı en yüksek olan kim olurdu? Cevabınızı açıklayın!

- Modern kışlık giysiler giymiş bir adam;
- Deri giysiler giymiş bir Eskimo ailesi;
- Antarktika'da bir kâşif;
- Normal bir kışlık ceket giymiş bir turist veya
- Geleneksel Afrika kıyafetleri giymiş bir adam?

Dünyanın kuzeyinde ve güneyinde, doğanın başka bir gezegenden gelmiş gibi görüldüğü yerler var. Orada, kar yazın bile erimez, buz ayak altında çatlar ve sessizlik o kadar derindir ki kendi nefesinizi duyabilirsiniz. Bu sert koşullara rağmen, Arktik, yüzyıllardır bu buzlu çölde bir yuva kurmayı başarmış insanlara ev sahipliği yapıyor. Avlanırlar, kızaklarla seyahat ederler ve kutup koşullarına uyarlanmış çeşitli konut türlerini kullanırlar. Karşı tarafta, Antarktika'da tek bir köy veya şehir yok; sadece iklimi ve hayvanları inceleyen bilim insanları var.

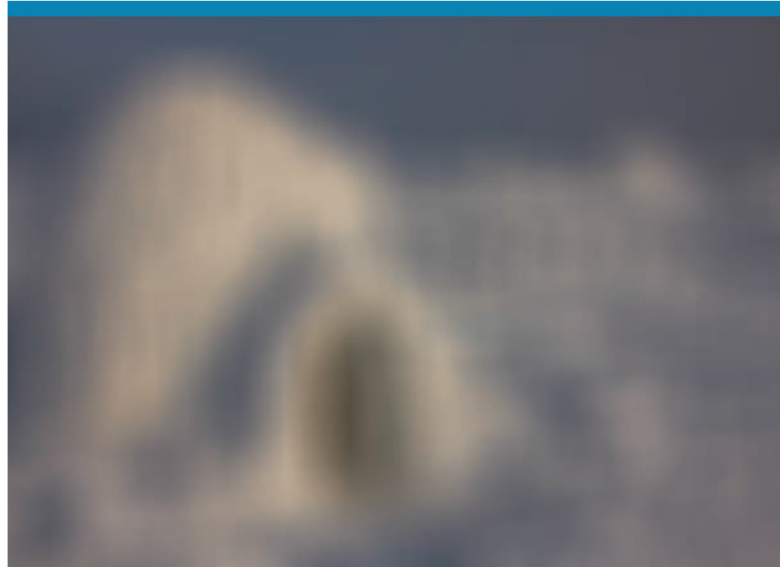
KUTUP BÖLGELERİNİN NÜFUSU

Kutup bölgeleri; ekstrem düşük sıcaklıklar, uzun süren karanlık ve sınırlı yaşam koşulları nedeniyle Dünya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasında yer alır. Arktik, kalıcı bir nüfusa sahip olan tek kutup bölgesidir. Burada, zorlu kutup koşullarına uyum sağlamış olan İnuitler, Yupikler, Aleutlar ve Samiler (Laponlar) dahil olmak üzere birçok yerli halk yaşamaktadır.

Antarktika ise tamamen insansızdır – orada köyler veya şehirler yoktur, yalnızca araştırmacıların konakladığı geçici bilimsel istasyonlar bulunmaktadır.

Kuzey Kutbu – Arktik'in yerel halkının bir kadın temsilcisi

İglo

YERLİ HALKIN YAŞAM TARZI

Kuzey Kutbu'nun (Arktik) yerli halkları, yerel doğal koşullara uyum sağlamış ve çeşitli yaşam tarzları geliştirmişlerdir. Balık, fok ve balina avlarlar; kızaklarla seyahat ederler ve kendilerini soğuktan koruyan hayvan derisinden giysiler giyerler. Kış boyunca sıcaklık ve barınak sağlayan buzdan kulübeler – iglolar, onların geleneğinin karakteristik bir parçasıdır. Yaşamları, doğa ve mevsimsel değişikliklerle yakından bağlar içerir.

KUTUP BÖLGELERİ KAŞIFLARI

Kutup bölgelerinin araştırılmasında ve keşfedilmesinde üç kâşif özellikle büyük bir öneme sahiptir.

Robert Peary isimli Amerikalı kâşif, 1909 yılında Kuzey Kutbu'na ulaştığını iddia etmiştir. Onun bu başarısı bugün bile bilimsel tartışmaların konusudur.

Norveçli kâşif Roald Amundsen, 1911 yılında Güney Kutbu'na ulaştığı kesinleşen ilk insan olmuştur. Seferi; yiyecek depoları ve Antarktika buzı üzerinde hızlı hareket kabiliyetiyle titizlikle planlanmış, bu sayede tüm ekibin başarıyla geri dönmesi sağlanmıştır.

Yine Norveçli bir kâşif olan Fridtjof Wedel-Jarlsberg Nansen, "Fram" gemisiyle gerçekleştirdiği cesur Arktik seferiyle tanınır. Gemiyle birlikte buzul akıntısının etkisi altında sürüklenmek amacıyla, bilinçli şekilde gemisinin Kuzey Kutbu'ndaki deniz buzullarına sıkışmasına izin vermiştir. Araştırmaları, Arktika hakkında önemli bilimsel veriler sağlamış ve modern kutup biliminin temellerini atmıştır.

Robert Peary

Roald Amundsen

*Fridtjof Wedel-Jarlsberg
Nansen*

MODERN BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Günümüzde kutup bölgeleri, Dünya'ndaki en önemli doğal laboratuvarlardan birini temsil etmektedir. Antarktika'da; ABD, Rusya, Norveç, Kanada, İngiltere (Birleşik Krallık), Almanya, Fransa, Çin, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler tarafından işletilen 70'ten fazla araştırma istasyonu faaliyet göstermektedir. Bu istasyonlar ekstrem koşullarda çalışmakta, ancak başka hiçbir yerde elde edilemeyecek verilerin toplanmasını sağlamaktadır.

Bilim insanları şunları incelemektedir:

- **İklim değişiklikleri** – buzların erimesinin, sıcaklık değişimlerinin ve deniz seviyesinin izlenmesi.

Araştırma istasyonu

- **Buzullar ve buz çekirdekleri** – buzun delinmesiyle yüz binlerce yıl yaşındaki buz çekirdekleri elde edilir ve bunlar iklim tarihini açığa çıkarır.
- **Hayvan göçleri** – penguenlerin, balinaların, fokların ve kutup ayılarının hareketlerinin izlenmesi.
- **Ozon tabakası** – Antarktika, ozon deliğinin incelenmesi açısından kilit bir öneme sahiptir.
- **Okyanus akıntıları** – kutup denizleri, küresel su sirkülasyonunu düzenler.
- **Kirlilik ve mikro plastikler** – bu uzak bölgeler bile küresel kirliliğin izlerini göstermektedir.

Arktikte ise araştırmalar, iklim değişikliklerinin yerel topluluklar ve Eskimoların geleneksel yaşam tarzı üzerindeki etkilerine de odaklanmaktadır.

Bilim insanlarının araştırma görevleri sırasında kutup bölgelerinde nasıl yaşadıklarını ve çalıştıklarını keşfedin!

ARAŞTIRMALARIN ÖNEMİ

Kutup bölgeleri, küresel ısınmanın sonuçlarını ilk gösteren yerler olmaları sebebiyle genellikle iklim değişikliğinin erken uyarı sinyalleri olarak tanımlanır. Buzullardaki, sıcaklıktaki ve okyanus akıntılarındaki değişiklikler tüm gezegenin iklimini etkilemektedir.

Bu bölgelerde yapılan araştırmalar şu açılardan büyük önem taşımaktadır:

- Gelecekteki iklim değişikliklerinin öngörülmesi,
- Ekosistemlerin korunması,
- Küresel hava ve su sirkülasyonunun anlaşılması ve
- Deniz seviyesindeki yükselmenin izlenmesi.

Kutup bölgeleri, bilim dünyası ve Dünya'daki çevre ortamının geleceği için muazzam bir öneme sahiptir.

Antarktika'da turizmin sürdürülebilir olup olmadığını ve doğal çevreyi korumak için hangi önlemlerin alındığını araştırın!

Antarktika'nın Kuru Vadileri

Antarktika'da, dünyanın en kurak yerleri olarak kabul edilen **Kuru Vadiler** adı verilen bölgeler bulunmaktadır. Kuru Vadilerin bazı kısımlarında, milyonlarca yıldır son derece kurak koşullar hâkim olmuş ve çok az yağış görülmüştür. Kuraklığın nedeni, büyük bir hızla esen ve tüm karı uçuran güçlü, soğuk rüzgarlar ve bulutların bölgeye girmesini engelleyen dağlardır. Bu nedenle, Kuru Vadiler buz ve bitki örtüsü olmayan kayalık bir çöle **benzemektedir** ve alışılmadık ortamları sıklıkla Mars yüzeyiyle karşılaştırılmaktadır. Bilim insanları bu vadileri inceliyor çünkü bu vadiler, diğer gezegenlerin iklim ve koşullarına benzer **eski bilgiler** içermektedir.

UNUTMAYIN

Kutup bölgeleri, aşırı soğuk ve uzun karanlık dönemleri nedeniyle neredeyse ıssızdır. Arktik'te, çeşitli yerli halklardan ve şehirlerde, kasabalarda ve ekonomik merkezlerde yaşayan diğer sakinlerden oluşan kalıcı bir nüfus bulunmaktadır. Antarktika'da kalıcı bir nüfus yoktur ve sadece bilim insanları tarafından iskan edilmektedir. Robert Peary, Roald Amundsen ve Fridtjof Nansen gibi kaşiflerin kutup keşif gezileri, kutup bölgeleri hakkındaki bilimsel bilginin genişlemesine katkıda bulunmuştur. Antarktika'da kalıcı bir nüfus yoktur ve sadece bilim insanları tarafından iskan edilmektedir. Robert Peary, Roald Amundsen ve Fridtjof Nansen gibi kaşiflerin kutup keşif gezileri, kutup bölgeleri hakkındaki bilimsel bilginin genişlemesine katkıda bulunmuştur.

Bilgi testi soruları:

1. Kuzey Kutbu'nda hangi yerli halklar yaşıyor ve kutup koşullarına nasıl uyum sağladılar?
2. Antarktika'da neden kalıcı nüfus yok ve bugün orada kimler yaşıyor?
3. Kutup bölgelerindeki iklim koşullarının günlük yaşamı ve yerleşim olanaklarını nasıl etkilediğini açıklayın!

KULLANILAN KAYNAKÇA

Миленковски, Љ., & Ставревски, Д. (1997). Географија за седмо одделение. Просветно дело.
Младинска книга. (2006). Државите во светот. Младинска книга.
Младинска книга. (2007). Атлантика: Голем нов сателитски атлас на светот. Младинска книга.
Просветно дело. (2011). Географски атлас на светот. Просветно дело.
Birmingham, D. (2017). A concise history of South Africa. Cambridge University Press.
Crkvenčić, I. (1990). Afrika: Regionalna geografija. Školska knjiga.
Johnson, D. L., Haarmann, V. B., & Johnson, M. L. (2016). World regional geography: Global patterns, local lives. Wiley.
Kicošev, S. (2002). Regionalna geografija Afrike. Univerzitet u Nišu, Prirodno-matematički fakultet.
National Geographic Society. (2019). National Geographic atlas of the world (11th ed.). National Geographic Society.
Orešić, D., Vuk, R., Tišma, I., & Bujan, A. (2023). Geografija 8: Udžbenik za osmi razred osnovne škole. Školska knjiga.
Zemljopisni atlas svijeta Westermann. (2009). Westermann.

İNTERNET KAYNAKLARI

African Union. (n.d.). African Union. <https://au.int/en>
African Union. (2026). 2026 Theme of the Year: Assuring sustainable water availability and safe sanitation systems. <https://au.int/en/theme-year/theme-year-2026-assuring-sustainable-water-availability-and-safe-sanitation-systems>
Arctic Council. (n.d.). Arctic Council. <https://arctic-council.org/>
Australian Bureau of Statistics. (n.d.). Australian Bureau of Statistics. <https://www.abs.gov.au/>
Australian Geography Teachers Association. (n.d.). Australian Geography Teachers Association. <https://www.agta.asn.au/>
CIA. (n.d.). The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>
Encyclopaedia Britannica. (n.d.). Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/>
Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). FAO. <https://www.fao.org/>
Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). Gender overview. <https://www.fao.org/neareast/action-areas/gender/overview/en>
Geoscience Australia. (n.d.). Geoscience Australia. <https://www.ga.gov.au/>
Global Geografia. (n.d.). Global Geografia. <https://www.globalgeografia.com/>
National Aeronautics and Space Administration. (n.d.). NASA Earth Observatory. <https://earthobservatory.nasa.gov/>
National Geographic Society. (n.d.). National Geographic. <https://www.nationalgeographic.com/>
National Geographic Society. (n.d.). North America, Central America and South America educational resources. <https://education.nationalgeographic.org/>
National Oceanic and Atmospheric Administration. (n.d.). NOAA. <https://www.noaa.gov/>
NASA. (n.d.). Earthdata Search. <https://search.earthdata.nasa.gov/>
Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). OECD. <https://www.oecd.org/>
Our World in Data. (n.d.). Climate change. <https://ourworldindata.org/climate-change>
Oxford University Press. (n.d.). Oxford Reference. <https://www.oxfordreference.com/>
The International Hydrographic Organization. (n.d.). International Hydrographic Organization. <https://iho.int/en/>
UNESCO. (n.d.). UNESCO Digital Library. <https://unesdoc.unesco.org/library/collection>
UNESCO World Heritage Centre. (n.d.). World Heritage List. <https://whc.unesco.org/>
United Nations. (n.d.). UNData. <https://data.un.org/>
United Nations. (n.d.). World Population Prospects. <https://population.un.org/wpp/>
United Nations. (n.d.). World Population Prospects: Demographic Profiles. <https://population.un.org/wpp/graphs?loc=908&type=Demographic%20Profiles&category=Line%20Charts>
United Nations Development Programme. (n.d.). UNDP. <https://www.undp.org/>
United Nations Environment Programme. (n.d.). UNEP. <https://www.unep.org/>
UN Tourism. (n.d.). UN Tourism. <https://www.untourism.int/>
World Bank. (n.d.). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>
World Meteorological Organization. (n.d.). World Meteorological Organization. <https://wmo.int/>
World Population Review. (n.d.). Continents. <https://worldpopulationreview.com/continents>